ÎNDRUMARUL DUHOVNICULUI

ISBN 973-86874-4-6

ÎNDRUMARUL DUHOVNICULUI

Lucrare alcătuită de
pr. EUGEN DRĂGOI

EDITURA
Partener
GALAȚI, 2006

MĂSURA DUHOVNICEASCĂ ÎNTRE ICONOMIE ȘI ACRIVIE

În vremurile pe care le trăim, tot mai mulți creștini devin conștienți de gravitatea și consecințele păcatelor pe care le săvârșesc. Glasul lăuntric îi îndeamnă astfel, presant, către scaunul duhovnicului, dorind o spovedanie completă („după carte", potrivit unei expresii larg răspândite) și solicitând un canon de pocăință. Preotul duhovnic, în exercitarea ministeriului Sfintei Spovedanii constată însă, în paralel cu realitatea menționată mai sus, că se înmulțesc rândurile creștinilor care săvârșesc păcate grave și foarte grave și că destul de mulți fii duhovnicești ignoră posibilitatea absolvirii de păcate prin mărturisire. Misiunea duhovnicului de a căuta pe cei pierduți[1] devine și mai grea atunci când este nevoit să găsească soluții pentru îndreptarea penitenților, operând pe de o parte cu experiența de două milenii a Bisericii, condensată în prescripțiile canonice al căror volum este imposibil de memorat, dar care conțin epitimii variate pentru cele mai multe dintre păcatele ce le poate săvârși un om, iar pe de altă parte încercând o adaptare - de la caz la caz - a prevederilor canonice la condițiile și realitățile vieții sociale curente pentru a câștiga la mântuire pe omul modern.

Trebuie să remarcăm de la început un aspect important anume că, duhovnicul trebuie să întrunească o sumă de calități prin care poate câștiga încrederea celui ce i se spovedește. Experiența pastorală până nu demult era o condiție a hirotesiei

1. „Se cuvine vouă, părinților duhovnici, să nu vă leneviți, nici să așteptați ca păcătoșii de la sine să se întoarcă la pocăință, ci mai ales voi să umblați, căutând și cercetând pe cel păcătos și în tot chipul să-l atrageți, ca, smulgându-l din năravurile lui cele greșite, să-l aduceți către Dumnezeu". *Învățătură pentru spovedanie*, în „Molitfelnic", Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 46.

întru duhovnic. Sfântul Vasile cel Mare oferă, succint, ceea ce cu un termen nou am putea numi portretul-robot al unui duhovnic. „Cercetează, aşadar, cu multă grijă şi prudenţă - scrie marele părinte capadocian - ca să găseşti pe un bărbat care să fie un îndrumător sigur pentru viaţa ta, cu experienţă în buna îndrumare a celor ce se îndreaptă spre Dumnezeu, plin de virtuţi, un bărbat a cărui dragoste de Dumnezeu să fie dovedită de înseşi faptele lui şi care să cunoască dumnezeieştile Scripturi, să fie sârguincios, neiubitor de arginţi, neafacerist, paşnic, iubitor de Dumnezeu, iubitor de săraci, nemânios, neranchiunos, capabil să edifice pe cei care i se ataşează, nevanitos, nemândru, nedoritor de flatare, neschimbător, neiubind nimic mai mult decât pe Dumnezeu..."[2].

Duhovnicul este nevoit să penduleze permanent între aplicarea cu acrivie a canoanelor, întrucât ele nefiind abrogate ori amendate de Biserica Ortodoxă, chiar dacă par a fi căzute în desuetudine, rămân valabile şi între apelarea la principiul iconomiei canonice, care presupune însă nu măsuri arbitrare ori superficiale, ci chibzuinţă îndelungată şi o diminuare a epitimiilor dacă sunt îndeplinite anumite reguli şi sunt create premisele care evită rănirea legilor bisericeşti.

La pocăinţă sunt chemaţi toţi oamenii şi, potenţial, tuturor li se acordă iertarea. Astfel, potrivit canonului 2 al Sinodului de la Laodiceea, *„cei ce au păcătuit în felurite greşeli şi au stăruit în rugăciunea mărturisirii şi pocăinţei şi s-au întors desăvârşit de la răutăţi, unii ca aceştia, după ce li s-a dat vreme de pocăinţă, potrivit măsurii greşelii, să se primească în comuniune pentru îndurările şi bunătatea lui Dumnezeu*"[3].

Duhovnicul are datoria de a primi pe toţi la spovedanie, indiferent de mulţimea sau gravitatea păcatelor săvârşite; în caz contrar este pasibil de caterisire, după cum s-a stabilit în canonul 52 Apostolic: *„Dacă vreun episcop sau preot nu primeşte pe cel ce se întoarce de la păcat, ci îl îndepărtează (îl respinge), să se caterisească, pentru că mâhneşte pe Hristos, Cel ce a zis: «Bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăieşte»* (Luca 15, 7)"[4].

---

2. Sf. Vasile cel Mare, *Cuvânt ascetic (I)*, în vol. „Asceticele", colecţia P.S.B., vol. 18, Ed. I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1989, p. 63.

3. Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, note şi comentarii, Sibiu, 1992, p. 216.

4. *Idem*, p. 35.

Atitudinea duhovnicului vizavi de penitent trebuie să fie cea a dragostei care covârşeşte toate, pentru a da curaj şi încredere spre o mărturisire sinceră şi completă şi a nu crea temeri creştinului care are o mare sensibilitate în ceea ce priveşte dezgolirea şi recunoaşterea propriilor fapte. De aceea, Molitfelnicul povăţuieşte pe duhovnic să-l primească pe penitentul dispus la pocăinţă, cu dragoste, întrucât *„scopul Bisericii este de a îndemna şi a atrage pe toţi către Dumnezeu cu dragostea învăţăturii celei bune, fără a lăsa pe nimeni întristat* "[5]. Totodată i se cere preotului să nu se mire de mărimea sau mulţimea păcatelor spovedite şi nici să se înfricoşeze, pentru a nu descuraja pe creştinul aflat sub epitrahil, determinându-l să-şi ascundă păcatele ori să cadă în deznădejde. *„Ci cu **faţa blândă** să-i zică că ori în ce fel de păcat ar fi căzut, mărturisindu-l şi părăsindu-l şi plinindu-şi canonul, Dumnezeu îl iartă* "[6].

În momentul de faţă instituţia duhovnicului - vorbind la modul general - se confruntă cu două direcţii: una a rigorismului canonic excesiv, practicat îndeosebi de duhovnici din rândul monahilor şi alta a iconomiei canonice duse la extrem, care se întâlneşte în rândul unor duhovnici dintre preoţii de mir. Neîndoielnic, şi una, şi cealaltă din cele două categorii au excepţiile lor. De asemenea, pentru fiecare din cele două atitudini sau practici se găsesc argumente pertinente. Pendularea între cele două extreme provoacă de cele mai multe ori confuzii şi derutează sufleteşte pe credincioşi creând, pe alocuri, idiosincrasii în ambele tabere de duhovnici. „Iconomiştii" acuză pe acrivişti de rigorism ignar, în raport cu realităţile vieţii cotidiene, iar „acriviştii" le reproşează duhovnicilor „de mir" practicarea unui nejustificat laxism canonic. Se ştie însă că orice extremă violentează libertatea şi viaţa omului. De aceea, Biserica a avut grijă întotdeauna să propună şi o cale de mijloc, procedând însă cu mult discernământ. Într-o perioadă de acută criză morală, când pervertirile au devenit curente şi tind a fi asimilate unei stări normale, se impune apelarea la rigurozitatea canonică, singurul gest capabil de a reaşeza viaţa pe poziţii sănătoase şi stabile şi de a asana moral o societate care îşi diminuează şansele de mântuire, deoarece tolerează, adesea inconştient, păcatul. De fapt, canoanele par a fi riguroase doar în raport cu starea anormală de vieţuire vicioasă în care ne aflăm şi pe care o legitimăm drept viaţă firească. Canonisirea rigoristă trebuie însă conjugată, pentru

---

5. Molitfelnic, *ed. cit.*, p. 48.

6. *Idem*, p. 50.

a avea efectul scontat, cu o conştientizare a penitentului asupra stării sale, din perspectivă teologică, dar şi cu insuflarea nădejdii că duhovnicul îi poate iconomisi greutatea epitimiei, în cazul în care acesta acceptă şi respectă medicamentaţia sufletească prescrisă.

Lecturând literatura canonică, realizezi că Biserica a avut grijă să observe întreg comportamentul omului. Nu s-a jenat - din dorinţa de a eradica păcatul - de aspectele cele mai josnice ale vieţii, nici de abisalele căderi pe care le pot experia, din lipsă de trezvie, unii creştini; n-a tratat aspectele penitenţei cu patimă sau cu prejudecăţi; a radiografiat exact situaţiile culpabile şi, prin consens ecleziastic, prin filtrul Scripturii şi prin normele cutumiare acceptate unanim, a oferit soluţii de îndreptare.

Iscusinţa unui duhovnic nu se vădeşte în asprimea cu care canoniseşte, nici în oprirea îndelungată de la Sfânta Împărtăşanie, ci în capacitatea sa de a face sufletul să se deschidă şi în prescrierea terapiei spirituale celei mai adecvate penitentului. Sfântul Vasile cel Mare, în canonul 84, cere *„să se cerce roadele pocăinţei; căci, negreşit, nu după timpul de penitenţă le judecăm pe unele ca acestea* (adică păcatele - n.ns), *ci ţinem seama de felul pocăinţei* ". În acelaşi canon, despre cei ce refuză pocăinţa şi nu primesc viaţa cea după Evanghelie, Marele Vasile spune că *„nu avem nici o cauză comună cu ei* "[7].

Faţă de unii ca aceştia, însă, potrivit canonului 85 al Sf. Vasile cel Mare, suntem datori *„să ne rugăm ca să-i câştigăm pe ei şi să-i scoatem din cursa diavolului; iar de nu vom putea să facem aceasta, să ne sârguim a mântui măcar sufletele noastre de veşnica osândă* "[8].

Tot în legătură cu ideile menţionate mai sus, precum şi cu părerea şi practica pe alocuri că un timp îndelungat de oprire de la Sfânta Împărtăşanie ar vindeca patimile, Sfântul Grigorie de Nissa, în canonul 8, spune: *„Pretutindeni însă, în privinţa felului păcatului, înainte de toate se cuvine a ţine seama de felul dispoziţiei sufleteşti a celui ce se vindecă* şi **să nu se creadă că timpul este suficient spre vindecare (căci, care vindecare se face în timp?), ci de intenţia celui ce se vindecă pe sine prin credinţă**" (subl. ns.)[9].

7. Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *op. cit.*, p. 387.
8. *Ibidem*.
9. *Idem*, p. 413.

Asemenea, canonul 3 al Sf. Ioan Postitorul menţionează: *„Noi am socotit că în privinţa celor care se pocăiesc cu adevărat şi cu sârguinţă îşi chinuiesc trupul cu disciplină aspră şi cu înţelepciune îşi schimbă viaţa contrabalansând răutatea anterioară după măsura înfrângerii, să măsurăm şi scurtarea timpului de pocăinţă* "[10].

Şi Sfântul Vasile cel Mare ne încredinţează că duhovnicul poate micşora timpul de pocăinţă: *„Dacă oricare dintre cei ce au fost în păcatele menţionate mai înainte* (în canoanele 51-73 - n.ns.) *se va face sârguitor mărturisindu-se, în acest caz, dacă acela, căruia prin iubirea de oameni a lui Dumnezeu i s-a încredinţat puterea de a lega şi a dezlega, văzând covârşirea mărturisirii celui ce a păcătuit, s-ar face mai blând întru a micşora timpul epitimiilor, nu este vrednic de osândire; fiindcă examinarea Scripturilor ne face cunoscut că cei ce cu mai mare durere se mărturisesc, degrabă ajung la iubirea de oameni a lui Dumnezeu* "[11]. Particularizând - pentru a oferi doar un exemplu din multele care există - canonul 1 al Sinodului din Laodiceea specifică: *„Am hotărât, potrivit canonului bisericesc, ca celor ce liber şi legiuit s-au împreunat prin nunta a doua, şi nu s-au căsătorit clandestin, după ce a trecut un timp scurt, pe care l-au petrecut în rugăciuni şi posturi, după iertare trebuie să li se dea împărtăşania* "[12]. Tot astfel, *„pentru cei ce cad în mai multe nunţi este învederat timpul hotărât pentru penitenţă, dar întoarcerea şi credinţa lor le scurtează timpul penitenţei* "[13].

Puterea duhovnicului în scaunul mărturisirii este uriaşă; asemenea este însă şi responsabilitatea faţă de sufletul penitentului. Biserica a descărcat, cu bună ştiinţă, în sarcina preotului duhovnic libertatea de analiză şi judecată, jalonându-i însă reperele care-l feresc pe iconomul Sfintei Taine a Spovedaniei de excese, aproximări sau erori. Dintru început, duhovnicul este avertizat de alcătuitorii Molitfelnicului: *„Afară de canoanele sfinţilor părinţi să nu îngreuiezi, nici să uşurezi pe cineva, ca să nu te faci pe tine părtaş la păcate străine... căci nimeni nu se poate*

10. *Idem*, p. 435.
11. *Idem*, p. 383, canonul 74.
12. *Idem*, p. 216.
13. *Idem*, p. 195, canonul 3 al Sinodului din Neocezareea.

socoti pe sine mai învăţat, nici mai înţelept şi nici cu mai multă luare aminte spre aceasta decât sfinţii părinţi "[14]. Experienţa canonică pe care sfinţii părinţi au transmis-o urmaşilor acţionează ca o pavăză asupra duhovnicului împotriva oricăror devieri de practică şi-l ajută să nu aprecieze subiectiv stările de păcat şi împrejurările săvârşirii păcatului. Această experienţă se revarsă benefic şi asupra penitentului care nu va fi împovărat cu canoane dificil de împlinit şi nefolositoare, dar nici nu va fi pus în situaţia de a bagateliza eficienţa unor epitimii în actul pocăinţei.

Este limpede că duhovnicului i s-a oferit o mare largheţe de apreciere şi canonisire, în ciuda faptului că „*oricâtă pregătire ar avea, nu poate pătrunde şi aprecia toate ascunzişurile faptelor trecute şi viitoare ale penitentului* "[15]. Bine cunoscutul canon 102 al Sinodului Trulan (V-VI Ecumenic), nelipsit din orice lucrare care se referă la instituţia duhovnicului şi la Taina Sfintei Spovedanii, accentuează: „*Se cade ca cei ce au primit de la Dumnezeu puterea de a lega şi a dezlega să cerceteze felul (calitatea) păcatului şi aplicarea spre întoarcere a celui ce a păcătuit şi astfel să aducă bolii vindecarea potrivită, ca nu cumva, folosindu-le pe amândouă fără măsură, să greşească în privinţa izbăvirii celui încărcat (suferind)* "[16].

Puterea de a aprecia asupra epitimiei prescrise i se întăreşte duhovnicului şi prin canonul 30 al Sf. Nichifor Mărturisitorul: „*Dacă un laic cu voia sa îşi va mărturisi păcatele sale, duhovnicul poate să procedeze după chibzuinţa sa*"[17].

Una dintre dilemele pe care preotul trebuie să le rezolve în chip fericit este în legătură cu atitudinea unor creştini care au propriile păreri despre gravitatea păcatului şi metodele de a scăpa de patimi. Aşa, de exemplu, unii consideră că faptele pe care Scriptura nu le menţionează explicit ca vinovăţii nu trebuie catalogate de Biserică drept păcate, ba chiar ar trebui îngăduite ori scoase de sub canonisire. Astfel, mulţi bărbaţi şi femei se miră că duhovnicul socoteşte fumatul ca păcat, el nefiind menţionat în Scriptură şi în literatura canonică. Iată însă răspunsul pe care

14. Molitfelnic, *ed. cit.*, p. 47.

15. Ierom. Nicodim Sachelarie, *Pravila bisericească*, ed. a III-a, Parohia Valea Plopului, 1999, p. 61, cap. 250.

16. Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *op. cit.*, p. 160. Vezi textul complet al canonului 102 la p. 103 a acestei lucrări.

17. *Idem*, p. 459.

Sfântul Vasile cel Mare îl oferă la o astfel de chestiune care era pusă - fireşte - în vremea sa: „*Dar câte feluri de necurate patimi a născocit învăţătura demonilor, pe care însă dumnezeiasca Scriptură le trece sub tăcere, nevrând să spurce demnitatea sa cu numirile celor ruşinoase şi pe cele necurate le-a amintit cu numiri generale, precum zice şi Apostolul Pavel: «Iar desfrânarea şi toată necurăţia nici să nu se numească între voi, precum se cuvine sfinţilor»* (Efeseni 5, 3), *înţelegându-se sub numirea de necurăţie, faptele cele de ruşine ale bărbaţilor şi femeilor. Astfel că tăcerea Scripturii cu nici un chip nu asigură celor dedaţi plăcerilor libertatea de făptuire* "[18]

O altă problemă tratată neunitar în practică de către duhovnicii de mir se referă la alegerea epitimiei în cazul în care pentru acelaşi păcat sunt prevăzute canoane diferite. Se poate aplica oare canonul cel mai uşor, cel mai greu sau - dacă există - un altul de mijloc? Potrivit cutumei acceptate de Biserică de-a lungul vremii, în cazul în care se prevăd epitimii diferite pentru acelaşi păcat, „se aplică cea mai uşoară canonisire"[19].

* * *

Îndrumarul duhovnicului s-a născut nu din dorinţa de a da lecţii, ci a izvorât dintr-o imperioasă necesitate de a pune la îndemâna duhovnicilor, în general a celor tineri, un instrument eficace şi rapid de orientare şi îndrumare în exercitarea ministeriului Sfintei Spovedanii. Prevederile canonice sunt copleşitoare ca volum, duhovnicul nu le poate memora integral şi este predispus cel mai adesea la aproximări în ceea ce priveşte canonisirea. Apoi, mulţi duhovnici nu dispun de literatura canonică, dogmatică şi liturgică adecvată, iar dacă ar avea-o, consultarea ei în timpul spovedaniei este incomodă şi, practic, imposibilă. Pe de altă parte, trebuie să observăm că în ultima perioadă a apărut o serie întreagă de publicaţii de tip ghid pentru spovedania creştinilor, care cuprind destule prescripţii, îndeosebi marcând latura rigoristă a epitimiilor, care nu-şi găsesc suport în legislaţia canonică şi nici în practica veche a Bisericii [20]; de asemenea, s-au editat lucrări de specialitate, care

18. *Idem*, p. 389, canonul 87.

19. Pr. C. Dron, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. II, Bucureşti, 1932, p. 359.

20. Aşa, de pildă, lucrarea diaconului Gheorghe Băbuţ, *Pelerinul român*, care a cunoscut mai multe ediţii, conţine o serie de confuzii şi inexactităţi care provin, probabil, şi din lipsa de experienţă a

însă conţin adesea erori de redactare ori de tipar [21]. Cartea de faţă nu are intenţia să înlocuiască Molitfelnicul; de altfel, desele trimiteri la Molitfelnic, în cadrul aplicării

---

autorului care nu este duhovnic. Pentru exemplificările de mai jos am folosit ediţia a III-a a lucrării apărute la Oradea, în 1992. *„Cine mănâncă Miercurea şi Vinerea de dulce nu se poate împărtăşi 3 ani, după Canoanele Apostolice şi ale Sfinţilor Părinţi"* (p. 35). *„Cine nu posteşte Miercurile şi Vinerile de peste an, 4 ani oprire"* (p. 37, nr. 18). Lăsând la o parte faptul că sunt prevăzute două termene de oprire de la Sfânta Împărtăşanie, un singur canon - 69 Apostolic - se referă la postul de miercuri şi vineri, dar epitimia prescrisă pentru laici este afurisirea. Dintre Sfinţii Părinţi, numai Petru Alexandrinul se referă la aceste zile de post (amintind doar de postul de miercuri şi vineri în canonul 15), fără să prescrie vreo epitimie.

„Uciderea de voie, oprire 25 de ani" (p. 37). Această epitimie nu se regăseşte în nici o prescripţie canonică (vezi lucrarea de faţă, p. 61).

„Am cumpărat, folosit lucruri furate (nu ne mântuim niciodată)" (p. 45). De prisos să amintim că o astfel de afirmaţie categorică este în contradicţie cu Scriptura însăşi şi cu învăţătura Bisericii potrivit căreia numai păcatele împotriva Duhului Sfânt nu sunt iertate. Or furtul, fie chiar de cele sfinte, se canoniseşte cu oprire de la Sfânta Împărtăşanie de la 40 de zile (canonul 41 al Sf. Ioan Postitorul) până la sub 9 ani (canonul 8 al Sf. Grigorie al Nissei).

Ne oprim aici cu exemplificările, deşi am putea umple pagini întregi de exprimări diletante, cu observaţia că astfel de lucrări fac mari deservicii clerului, credincioşilor şi Bisericii, în general.

Cu privire la bogata „literatură" în sprijinul spovedaniei şi părintele prof. dr. Nicolae D. Necula remarcă: *„În ultima vreme au apărut cărţi scrise de diverse persoane mai puţin autorizate, care se pretind ghiduri pentru mărturisirea păcatelor şi în care abundă întrebările decente sau mai puţin decente, referitoare la modul în care se poate săvârşi păcatul. Fără îndoială că ele au o oarecare utilitate, mai ales că această Taină a fost foarte mult neglijată, dar unele din ele sunt exagerate, indecente, absurde şi mai degrabă incitatoare la săvârşirea păcatului, trezind curiozităţi, în special pentru cei tineri. Ele sunt izvorâte dintr-o concepţie mai puţin corectă despre viaţa şi modul de a trăi al credincioşilor obişnuiţi, care se deosebesc de vieţuitorii din mănăstiri". Tradiţie şi înnoire în slujirea liturgică*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galaţi, 1996, p. 170-171.

21. *Pravila bisericească* (ediţia citată în bibliografia de la finele acestei lucrări) păcătuieşte prin dese „scăpări" de tipar. Astfel, la p. 68, nr. 269, este citat canonul 29 al Sf. Nichifor, în loc de canonul 30, cum este corect; la p. 113, nr. 456: „se va face 50 de metanii" - corect „se vor face 49 de metanii" (la fel şi la nr. 457); la p. 281, nr. 1131, după canonul 64 al Sf. Vasile cel Mare, călcătorul de jurământ se canoniseşte cu 10 ani oprire şi nu cu şase; la p. 314-316 lipsesc două însemnate prevederi (canoanele 10 şi 11) ale Sf. Ioan Postitorul referitoare la păcatul malahiei; la p. 503, nr. 2004, în loc de canonul 31 al Sf. Ioan Postitorul, apare canonul 32 etc. Nu ne mai referim detaliat asupra altor regretabile scăpări în corpul unei lucrări monumentale, cum este *Pravila bisericească* (la p. 520 de ex: Nicolae Cazabila, în loc de Nicolae Cabasila; prof. T. Bodogne, în loc de Bodogae ş.a.m.d.).

Molitfelnicul şi *Agheasmatarul*, editate până în anul 2000, au scăpări în acest sens, putând să provoace derută între duhovnicii care nu mai apelează la alte izvoare de îndrumare duhovnicească. Am

epitimiilor, este de natură să înlăture orice confuzie în acest sens. Am dorit însă, din raţiuni practice, să oferim duhovnicului o lucrare utilă, cu ajutorul căreia să-şi exercite cât mai bine misiunea sa în cadrul Spovedaniei.

Există deja exprimări [22] la care noi înşine am subscris [23] în legătură cu inactualitatea multor întrebări ce se pun la spovedanie, după Molitfelnic, precum şi cu necesitatea resistematizării şi adaptării acestora. De aceea, în lucrarea de faţă am ordonat întrebările tematic şi le-am rânduit logic, reformulând - pentru o mai mare precizie şi spre a evita confuziile de sens ori nuanţările - pe cele mai multe din ele.

Citarea prevederilor canonice după fiecare întrebare - *aspect ce reprezintă şi scopul, dar şi noutatea acestei lucrări* - oferă duhovnicului posibilitatea să se informeze operativ şi să prescrie epitimia în acord deplin cu experienţa şi tradiţia canonică a Bisericii. Pentru alte aspecte pe care le ridică dialogul dintre duhovnic şi penitent, îi stau la îndemână *Micul dicţionar de termeni*, precum şi *Anexele* cu extrase din lucrări fundamentale care au abordat - din diverse perspective (dogmatic, liturgic, canonic, juridic) - Sfânta Taină a Spovedaniei.

Îndrumarul nu se referă decât la mărturisirea mirenilor, nu şi a clerului şi monahilor, pentru care există deja lucrări similare [24].

---

arătat aceste greşeli în prima ediţie a *Îndrumarului duhovnicului* apărută în anul 2000. Între timp, p.c. pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, solicitat să diortosească ediţiile noi ale acestor cărţi a făcut şi cuvenitele rectificări.

22. Pr.prof.dr. Ene Branişte, *Liturgica specială*, Bucureşti, 1980, p. 388: *„Molitfelnicul cuprinde un lung formular clasic cu întrebări pe care preotul ar urma să le pună celui ce se spovedeşte şi care urmăresc să cerceteze atât credinţa, cât şi moralitatea acestuia. El a fost făcut însă pentru oameni şi stări de lucruri din trecut, care astăzi nu mai există, şi de aceea în practică nu se mai face nicăieri uz de el, decât ca un ghid aproximativ sau ca un pomelnic aproape complet al păcatelor"*; pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, *Tradiţie şi înnoire în slujirea liturgică*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galaţi, 1996, p. 170: *„Întrebările din Molitfelnic nu sunt potrivite pentru toţi penitenţii, ţinând seama de vârstă, sex, pregătire, stare de păcătoşenie... Unele dintre aceste întrebări nu mai corespund realităţilor în care trăiesc credincioşii noştri astăzi"*.

23. Pr. Eugen Drăgoi, *Cunoaştere şi libertate în Dumnezeu*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galaţi, 1997, p. 79.

24. A se vedea, de ex.: *Pravila bisericească, ed.cit.*, care la p. 472-474 cuprinde o serie de păcate pe care trebuie să le mărturisească monahii şi clericii; arhim. Ilie Cleopa, *Spovedania preoţilor de mir*, Mănăstirea Sihăstria, 1999, 32 p.

Să mai amintim că au existat încă din vechime „călăuze ori îndreptare (pentru spovedanie) scrise de diferiţi ierarhi şi canonişti pentru duhovnici şi cuprinzând regulile sau normele după care se dau diferite canoane sau epitimii, în raport cu păcatele săvârşite“[25] aşa, încât orice încercare de a privi prezenta lucrare ca o noutate care s-ar îndepărta de la practica bimilenară a Bisericii este contrazisă de realitate.

Nădăjduiesc în utilitatea Îndrumarului atât pentru preoţii duhovnici de mir, cât şi pentru elevii seminariilor teologice şi studenţii de la facultăţile de teologie din ţară care - datorită actualelor planuri de învăţământ - primesc prea puţine cunoştinţe legate de administrarea corectă a Tainei Sfintei Spovedanii şi sunt lipsiţi de exerciţiul aplicării epitimiilor în consens cu învăţătura Bisericii Ortodoxe.

Sunt dator a sublinia aici că această carte este, în bună parte, şi rodul îndrumărilor pe care le-am primit, de-a lungul formării mele în şcolile teologice, de la profesorii mei: pr. Iorgu Constantinescu, pr. prof. dr. Ene Branişte, prof. Iorgu Ivan şi pr. prof. dr. Nicolae Necula a căror imagine de dascăli rarisimi o port mereu în suflet.

Închei acest cuvânt cu un îndemn adresat părinţilor duhovnici: să nu vă temeţi de regresul disciplinei în Biserică şi să nu vă înfricoşeze pildele de păcătoşenie; ele au existat în întreaga istorie a Bisericii. Scăderea disciplinei şi ignorarea prevederilor canonice erau realităţi regretabile încă din vremea Sfântului Vasile cel Mare. Astfel, în scrisoarea din anul 370 către horepiscopii săi (devenită canonul 89) mărturisea: *„Foarte mă mâhneşte că în timpul din urmă canoanele părinţilor au fost părăsite şi s-a scos din Biserică toată stricteţea şi mă tem că indiferenţa aceasta înaintând cu încetul pe calea sa, treburile Bisericii să nu ajungă în deplină tulburare*“.

Au trecut 17 secole de atunci, iar temerile marelui părinte, din fericire, prin darul Mântuitorului, au rămas fără urmări. Dar să cerem lui Dumnezeu să fim duhovnici buni, căci Biserica întotdeauna a avut şi are nevoie de astfel de călăuze, până la sfârşitul veacurilor, bine ştiind că din mâinile noastre se vor cere sufletele păstoriţilor la judecata din urmă.

Pr. Eugen Drăgoi

25. Pr.prof.dr. Ene Branişte, *Liturgica specială*, p. 391.

MĂRTURISIREA (SPOVEDANIA)

Învăţătură pentru spovedanie (după Molitfelnic)

După Botez, care este începutul mântuirii tuturor credincioşilor, Mărturisirea este a doua curăţire şi ca al doilea Botez. Drept aceea se cuvine ca noi toţi: mireni şi monahi, clerici, preoţi şi arhierei să ne mărturisim păcatele şi nici unul din noi să nu ne depărtăm de la aceasta, pentru că toţi am greşit şi păcătuim; să nu uităm că Mântuitorul şi Judecătorul vine; drept pentru care şi Apostolul zice: *„Să lepădăm dar lucrurile întunericului şi să ne îmbrăcăm în armele luminii"*. Şi cum că tuturor le este de trebuinţă mărturisirea sau pocăinţa, însuşi Apostolul Iacob întăreşte zicând: *„Mărturisiţi-vă unul altuia păcatele şi vă rugaţi unul pentru altul, ca să vă vindecaţi*“ (5, 16).

Pocăinţă arată cineva când în toată vremea se umileşte şi se socoteşte pe sine păcătos şi cu inimă înfrântă şi cu suflet umilit aleargă la mărturisire şi căinţă; căci, între oameni, nimeni nu este fără de păcat.

Drept aceea se cuvine vouă, părinţilor duhovnici, să nu văleneviţi în aceasta, nici să aşteptaţi ca păcătoşii de la sine să se întoarcă la pocăinţă; ci, mai ales, voi să umblaţi căutând şi cercetând pe cel păcătos şi în tot chipul să-l atrageţi, ca, smulgându-l din năravurile lui cele greşite, să-l aduceţi către Dumnezeu.

Mărturisirea nu se cuvine să se facă aşa, oricum, la întâmplare, ci precum ne-a arătat Mântuitorul, când a chemat pe Zaheu şi pe femeia desfrânată. Căci, Zaheu cu umilinţă şi-a spus toate păcatele şi a făgăduit să-şi îndrepte viaţa sa şi să pună început de fapte bune; iar femeia desfrânată, luând un vas cu mir de mult preţ şi stând la picioarele Lui, în spate, că în faţă nu cuteza, cu lacrimi le uda şi cu părul capului său ştergându-le, le ungea cu mir, plângând. Pentru aceea şi Hristos i-a zis:

„*Iartă-se ţie păcatele tale*" (Luca 7, 48); iar lui Zaheu i-a zis: „*Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia*" (Luca 19, 9). Vezi dar cum, pentru călduroasa şi adevărata lor pocăinţă, le-a dăruit şi iertarea păcatelor, şi mântuirea. Iar celor ce nu părăsesc calea răutăţilor le zice: „*Depărtaţi-vă de la Mine cei ce lucraţi fărădelegea*" (Ps. 6, 8). Şi celor ce defaimă pe Sfântul Duh, încă le zice: „*Nicicum nu se va ierta hula lor*" (Matei 12, 32). Asemenea şi cei ce nu poartă grijă ca, după ce păcătuiesc, să se pocăiască, nu vor fi iertaţi, după cum mărturiseşte evanghelistul, zicând: „*De nu vă veţi pocăi, toţi aşa veţi pieri*" (Luca 13, 5); asemenea şi celor ce nu se supun Lui, Domnul le zice: „*Iată, se lasă casa voastră pustie*" (Luca 13, 35).

Pentru aceea se cuvine să ne spovedim cu inimă curată şi cu umilinţă, iar nu cum zic unii (lucru de râs) că, mâncând şi bând, se deschide inima spre mărturisire; şi plini fiind de beţie, se încearcă a face cele ce sunt ale mărturisirii, lucrând împotriva acestei Taine şi împotriva Celui ce zice: „*Luaţi aminte de voi, ca nu cumva să se îngreuieze inimile voastre cu mâncările şi cu beţiile şi, fără de veste, să vină peste voi pieirea*" (Luca 21, 34). Şi cum, oare, va avea adevărată zdrobire de inimă unul ca acesta? Sau cum se va smeri şi cu ce luare-aminte va face cele ale mărturisirii? Drept aceea, luaţi aminte ca în nici un chip să nu se facă aceasta, nici să primiţi astfel de mărturisire.

Se cuvine ţie, o, duhovnice, să faci mărturisirea pentru marea datorie ce ai de a mântui sufletele şi a te îngriji de mântuirea multora, iar nu pentru vreun câştig lumesc, care-ţi va fi de mare pagubă. Asemenea, afară de canoanele sfinţilor părinţi, să nu îngreuiezi, nici să uşurezi pe cineva, ca să nu te faci pe tine părtaş la păcate străine. Căci Mărturisirea, cum am zis, este una din tainele cele mai mari ale Bisericii şi nimeni nu se poate socoti pe sine mai învăţat, nici mai înţelept şi nici cu mai multă luare-aminte spre aceasta decât sfinţii părinţi.

Drept aceea, nimeni să nu se înşele pe sine şi să creadă că ar putea fi mai iertător decât sfinţii părinţi, purtându-se ca un om fără grijă şi păcătuind dimpreună cu cei ce fără nici o sfială cad în păcate. Şi cine ar putea sau ar cuteza a se socoti mai îndurător decât sfinţii părinţi? Şi de unde poate avea această putere? De vreme ce pe aceştia îi defaimă şi lucrează afară de canoanele şi hotărârile lor, lucrul său nu poate fi de nici un folos şi este fără temei, abătut fiind de la pravila sfintelor canoane. Deci, toate să le facem după canoane şi după hotărârile părinţilor, dacă

voim a moşteni în noi harul lor şi dacă voim ca iertarea păcatelor pe care o dăm să fie adevărată şi încredinţată.

Iar cele ce pot îndemna pe duhovnic a ierta păcatele ori a face unele uşurări peste canoanele sfinţilor părinţi, acestea sunt: când cineva vine către dânsul şi se arată cu căinţă fierbinte şi plină de umilinţă pentru păcatele sale, cu adevărată mărturisire a greşelilor sale, cu adâncă şi duioasă frângere a sufletului său, şi cu adevărată părăsire a faptelor lui celor rele, cu depărtare de dânsele şi cu inimă curată, încă şi cu nefăţarnică silinţă către faptele cele bune însoţite de înfrânare şi milostenie. Că acestea sunt lucruri bune, le mărturisesc şi sfinţii părinţi. Deci, pe unul ca acesta să-l primeşti şi cu dragoste să-l mângâi şi-i poţi face încă şi ceva uşurare din canoane spre folosul lui; iar într-alt chip, nu. Să ştii încă şi aceasta, o, duhovnice, că scopul Bisericii este de a îndemna şi a atrage pe toţi către Dumnezeu cu dragostea învăţăturii celei bune, fără a lăsa pe nimeni întristat. Că Dumnezeu caută căinţă de la noi toţi, ca pe toţi să ne mântuiască şi nimeni să nu piară.

La mărturisire să iei seama, duhovnice, ca să judeci păcatul după priceperea şi înţelegerea ce are fiecare, iar nu într-alt chip. Că dacă vei lua aminte, vei afla copii de 12 ani, care pot să aibă minte mai multă decât bărbatul de 30 de ani; şi iarăşi vei afla om de 25 ori 30 de ani, care poate să aibă minte sau pricepere mai puţină decât un copil de 15 ani. Ia seama dar, că Dumnezeu ne judecă după mintea şi priceperea fiecăruia din noi, cum mai sus am zis.

De asemenea, poruncim vouă, duhovnicilor, deoarece mulţi dintre oameni, când se îmbolnăvesc, nu cheamă îndată pe duhovnic, ci numai când sunt aproape de moarte, încât, aflându-se în cea din urmă slăbiciune, când merge duhovnicul, pe cei mai mulţi îi află fără grai şi aşa rămân nemărturisiţi şi pier sufleteşte şi trupeşte; de aceea, căutaţi a avea grijă de aceasta şi, când se îmbolnăveşte vreunul din enoriaşii voştri, să nu aşteptaţi, nici să-l lăsaţi până la cea din urmă slăbiciune, când i se va lega limba, ci să vă siliţi de cu vreme a-l îndrepta sufleteşte după învăţătura sfintei noastre Biserici, întărindu-l în credinţă; şi, aducându-i aminte de nădejdea ce avem, să-l mărturisiţi, să-l îndreptaţi şi aşa să-l împărtăşiţi cu Sfintele Taine, învăţându-l a avea în mintea sa nădejdea vieţii de veci.

Asemenea, la sfintele sărbători, în posturi şi mai ales în Postul Mare, după cum este ştiut, mulţi din parohieni nu merg la sfânta biserică, ba unii dintr-înşii petrec tot Postul cel Mare fără nici o grijă de mântuirea sufletului lor şi tocmai

aproape de Paşti, când nu numai că nu pot să se folosească, dar nici să audă măcar bine canonul ce li se dă de duhovnic, atunci vin şi ca nişte furi de cele sfinte se fac a se mărturisi şi ei, rătăciţii, amăgindu-se cu nădejdi mincinoase; ci, ca şi cum ar fi fost curăţiţi de păcate, cu cutezare obraznică se apropie de cele sfinte şi aşa întinaţi se împărtăşesc cu Preacuratele şi Sfintele Taine.

Să învăţaţi dar pe unii ca aceştia ca în toate posturile şi sărbătorile şi mai ales în Postul cel Mare, în săptămâna cea dintâi şi peste tot postul să meargă la biserică, precum se cuvine creştinilor, şi să aibă grijă ca toţi să-şi mărturisească păcatele până la săptămâna din urmă, a Sfintelor Patimi, curăţindu-se prin pocăinţă şi pregătindu-se de la mic până la mare, ca din vreme să-şi împlinească canonul cel dat de părintele lor duhovnicesc; şi nimeni să nu rămână nemărturisit până la această săptămână; căci atunci se cuvine ca toţi să fie pregătiţi şi nu tocmai atunci să se facă pregătirea, fiind acest lucru foarte necuviincios şi afară de rânduiala sfintei noastre Biserici. Iar oricine nu va asculta, pe acela să-l arătaţi Bisericii ori să-l lăsaţi cu totul neîmpărtăşit cu Sfintele Taine, până când se va întoarce şi-şi va recunoaşte păcatul său.

ÎNVĂŢĂTURĂ
către preotul ce urmează să fie făcut duhovnic, cum să înveţe fără sfială pe cei ce vin către dânsul

Cel ce va trebui să ia asupră-i sarcina cea grea a duhovniciei, unul ca acela este dator să se facă pildă şi chip al faptelor bune: înfrânat, smerit, lucrător de toată fapta bună, în tot ceasul rugându-se către Dumnezeu ca să i se dea lui cuvântul înţelegerii şi al cunoştinţei, ca să poată îndrepta pe cei păstoriţi de dânsul. Şi mai înainte de toate, dator este să se îndeletnicească cu citirea dumnezeieştii Scripturi, a legii vechi şi a celei noi; să ştie pe de rost cele zece porunci şi cu de-amănuntul să le păzească; să ştie, de asemenea, Tainele şi dogmele credinţei ortodoxe; să postească întâi el miercurea şi vinerea peste tot anul şi orânduitele posturi, dar mai ales Postul Mare, după apostoleştile şi soborniceştile canoane, ca din bunătăţile ce are el să poată porunci şi altora ca să le facă. Căci, de va fi el însuşi fără învăţătură

şi neînfrânat şi iubitor de dezmierdări, cum va putea învăţa pe alţii fapta cea bună? Sau cine ar fi atât de nepriceput, ca să poată asculta la cele ce zice el, văzându-l pe el că este fără de orânduială şi beţiv? Căci, zice dumnezeiasca Scriptură: *„Mai credincioşi sunt ochii decât urechile"*.

Drept aceea, ia aminte la tine, o, duhovnice, ca nu pentru nepurtarea ta de grijă să piară vreun suflet, căci din mâna ta se va cere. Căci, iarăşi, zice Scriptura: *„Blestemat este tot cel ce face lucrul Domnului cu nepurtare de grijă"* (Ieremia 48, 10). Să nu te grăbeşti, ci pe rând, cum aici s-a însemnat, pe câte unul să întrebi, nemirându-te de mărimea sau mulţimea păcatelor ce ţi se vor spune, nici înfricoşându-te, ca nu cumva să tai îndrăzneala celui ce se mărturiseşte şi să ascundă păcatele sale; ci, cu faţa blândă să-i zici că ori în ce fel de păcat ar fi căzut, mărturisindu-l şi părăsindu-l şi plinindu-şi canonul, Dumnezeu îl iartă. Însă, să iei aminte iarăşi ca nu cumva prea cu de-amănuntul iscodind întâmplările şi lucrurile păcatelor, să le aţâţi şi în inima ta.

Aşijderea şi Marele Vasile zice: să nu te temi de om pentru mărirea şi căderea lui, ca nu cumva să dai pe Fiul lui Dumnezeu în mâinile celor nevrednici; nici să te ruşinezi de vreunul din cei mari ai pământului; ci, chiar de ar fi împărat sau domn, nefiind vrednic, să nu cutezi a-l împărtăşi cu Sfintele Taine, pentru că dumnezeieştile canoane poruncesc tuturor celor nevrednici să nu se împărtăşească, căci îndrăznind, în veac se vor osândi; şi de nu se vor întoarce, vai şi lor, şi celor ce-i împărtăşesc pe dânşii. Acestea şi altele ca acestea să păzeşti. Şi mai înainte de toate, să păzeşti în întregime toate dumnezeieştile porunci, ca să te poţi mântui pe tine şi pe cei ce te vor asculta pe tine.

Şi niciunul dintre voi, preoţii, fără binecuvântarea arhiereului eparhiot, să nu îndrăznească a fi duhovnic, că unul ca acela cu pravila se va pedepsi ca un călcător al dumnezeieştilor canoane; pentru că nu s-a păgubit numai pe sine, ci şi pe câţi s-au mărturisit la dânsul, căci sunt nemărturisiţi. Şi câte a legat sau a dezlegat n-au nici o putere, după canonul 6 al Soborului din Cartagina şi după canonul 43 al aceluiaşi sobor.

SLUJBA MĂRTURISIRII

Duhovnice, venind la tine cei ce vor să se mărturisească, să stai tu îmbrăcat în toate veșmintele preoțești înaintea icoanei Stăpânului Hristos și, chiar dacă ar fi mărturisirea în grabă, fără epitrahil și felon să nu îndrăznești a mărturisi.

Apoi fă început, zicând așa:

Binecuvântat este Dumnezeul nostru..., Slavă Ție, Dumnezeul nostru..., Împărate ceresc..., Sfinte Dumnezeule..., Preasfântă Treime..., Tatăl nostru..., Că a Ta este împărăția..., Doamne miluiește... (de 12 ori), **Slavă... Și acum.. Veniți să ne închinăm...** și Psalmul 50: **Miluiește-mă, Dumnezeule...** Apoi, troparele acestea, glasul al 6-lea: **Miluiește-ne pe noi, Doamne, miluiește-ne pe noi..., Slavă..., Doamne, miluiește-ne pe noi..., Și acum..., Ușa milostivirii...**

Apoi citește aceste

Rugăciuni de iertare

Domnului să ne rugăm

Dumnezeule, Mântuitorul nostru, care prin proorocul Tău Natan ai dăruit lui David, cel ce s-a pocăit, iertare pentru păcatele lui și ai primit rugăciunea lui Manase pentru pocăința lui, Însuți și pe robul Tău acesta (N), care se căiește de păcatele ce le-a făcut, primește-l cu știuta Ta iubire de oameni, trecându-i cu vederea toate cele făcute

de dânsul, Cel ce ierți nedreptățile și treci peste fărădelegi. Că Tu ai zis, Doamne: cu vrere nu voiesc moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu; și de șaptezeci de ori câte șapte să iertăm păcatele. Pentru că, după cum slava Ta este neasemănată, așa și mila Ta este nemăsurată; că de vei căuta la fărădelegi, cine va putea suferi? Că Tu ești Dumnezeul celor ce se pocăiesc și Ție slavă înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Altă rugăciune

Doamne Iisuse Hristoase, Fiule al lui Dumnezeu Celui viu, Păstorule și Mielule, Cel ce ridici păcatele lumii, Care ai iertat datoria celor doi datornici și păcătoasei i-ai dăruit iertarea păcatelor ei, Însuți Stăpâne, slăbește, lasă, iartă păcatele, fărădelegile, greșelile cele de voie și cele fără de voie, cele cu știință și cu neștiință, cele prin călcare de poruncă și prin neascultare, care s-au făcut de robul Tău acesta (N). Și în orice chip, ca un om, purtând trup și viețuind în lume, a fost înșelat de diavolul: sau în cuvânt, sau în faptă, sau cu știință, sau cu neștiință; sau cuvântul preotului a călcat, sau sub blestem preoțesc este, sau sub blestemul său a căzut, sau cu jurământ pe numele lui Dumnezeu s-a jurat și l-a călcat, Însuți ca un bun Stăpân care nu ții minte răul, binevoiește să se dezlege robul Tău acesta (N) prin cuvânt, iertându-i lui și blestemul, și jurământul după mare mila Ta. Așa, Stăpâne, iubitorule de oameni, Doamne, auzi-mă pe mine, slujitorul Tău, care mă rog bunătății Tale pentru robul Tău acesta (N) și treci cu vederea ca un milostiv toate păcatele lui. Izbăvește-l pe el de chinurile cele veșnice. Că Tu ai zis, Stăpâne: oricâte veți lega pe pământ vor fi legate și în cer; și oricâte veți dezlega pe pământ vor fi dezlegate și în cer. Că Tu singur ești fără de păcat și Ție slavă înălțăm, împreună și Părintelui Tău Celui fără de început și Preasfântului și bunului și de-viață-făcătorului Tău Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Apoi, duhovnicul cheamă numai câte unul din cei cărora le-a citit molitfele, nu câte doi sau mai mulți, și șade pe scaun cu fața senină, ca și când ar închipui iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Iar cel ce se spovedește să stea cu capul descoperit, cu mâinile strânse la piept, plecându-și capul în jos cu umilință și cu frică de Dumnezeu. Și duhovnicul zice către cel ce se mărturisește acestea:

Iată, fiule, Hristos stă nevăzut, primind mărturisirea ta cea cu umilință. Deci, nu te rușina, nici nu te teme ca să ascunzi de mine vreun păcat, ci, fără sfială, spune toate câte ai făcut, ca să iei iertare de la Domnul nostru Iisus Hristos. Iată și sfânta Lui icoană este înaintea noastră. Iar eu sunt numai un martor, ca să mărturisesc înaintea Lui toate câte-mi vei spune mie; iar de vei ascunde de mine ceva, să știi că toate păcatele îndoite le vei avea; ia seama dar, de vreme ce ai venit la doctor, să nu te întorci nevindecat.

Și așa să-l întrebi pe el cu deadinsul pe rând, una câte una; și să-l aștepți până când va răspunde la fiecare întrebare. Și de va ști cele 10 porunci, să le zică; iar de nu va ști, arată-i-le toate pe rând, deslușindu-i fiecare poruncă și îndemnându-l ca să le învețe pe dinafară.

Cele zece porunci dumnezeieşti

1. Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, să nu ai alţi dumnezei afară de Mine.

2. Să nu-ţi faci ţie chip cioplit, nici altă asemănare a câte sunt în cer sus, sau pe pământ jos, în apă şi sub pământ; să nu te închini lor, nici să slujeşti lor.

3. Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deşert.

4. Adu-ţi aminte de ziua Domnului, ca să o sfinţeşti pe ea. În şase zile munceşte şi săvârşeşte toate lucrurile tale, iar în ziua a şaptea te odihneşte, căci este ziua Domnului Dumnezeului tău.

5. Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, ca să-ţi fie ţie bine şi să trăieşti ani mulţi pe pământ.

6. Să nu ucizi.

7. Să nu fii desfrânat.

8. Să nu furi.

9. Să nu mărturiseşti strâmb împotriva aproapelui tău.

10. Să nu pofteşti femeia aproapelui tău, nici casa lui, nici sluga lui, nici toate câte sunt ale lui.

Şi, mai înainte de toate, să-l întrebi despre credinţă, zicându-i :

Mai întâi de toate, spune-mi, fiule, crezi cu adevărat în Sfânta şi de-viaţă-făcătoare Treime?

Iar cel ce se mărturiseşte să răspundă aşa:

Cred întru Unul Dumnezeu Tatăl, şi întru Unul Fiul lui Dumnezeu, Care din Tatăl S-a născut şi întru Unul Duhul Sfânt, Care de la Tatăl purcede, Treimea cea de o fiinţă şi nedespărţită.

Întrebare: **Dar crezi că soborniceasca şi apostoleasca Biserică este sădită şi crescută în Răsărit şi de la Răsărit s-a întins peste toată lumea şi că de atunci până acum stă neschimbată şi neclintită? Sau te îndoieşti de vreo oarecare poruncă sau învăţătură?**

Şi de va crede drept şi fără îndoială şi de va şti carte, să zică Simbolul credinţei până la sfârşit. Adică: **Cred întru Unul Dumnezeu...**

Iar neştiind carte, să-l înveţi să zică acestea:

Cred întru una, sfântă, sobornicească şi apostolească Biserică a Răsăritului, care stă din început în toate dogmele ei neclintită şi neschimbată.

Întrebare: **Crezi că Sfântul Botez care se face prin harul Sfântului Duh nu dă numai iertarea păcatului strămoşesc şi a celor făcute de noi, ci dă şi tărie şi putere celui botezat să nu mai păcătuiască după aceea; şi, mai ales, ai nădejdea vieţii de veci?**

Răspuns: **Cred şi mărturisesc un Sfânt Botez care se face prin harul Sfântului şi de-viaţă-făcătorului Duh, spre spălarea păcatului strămoşesc şi a celor în care noi de bunăvoie prin nepurtarea de grijă cădem şi care nu dă numai iertare păcatului cel strămoşesc şi a celor în care prin nepurtarea de grijă cădem; ci dă şi tărie şi putere celui**

botezat să nu mai păcătuiască după aceea; şi cu bună nădejde aşteptăm învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie.

Întrebare: **Spune-mi, nu cumva eşti eretic sau despărţit de Biserica Răsăritului? Sau te-ai unit cu ereticii cercetând adunările lor, ascultând învăţătura lor sau citindu-le cărţile?**

Apoi să-l întrebi pe fiecare folosind acest îndrumător şi, pentru păcatele săvârşite şi mărturisite, să-i iconomiseşti fiecăruia canonul după cum s-a rânduit în canoanele şi legiuirile bisericeşti.

ÎNTREBĂRI CU CARACTER GENERAL PENTRU ADULŢI

Când te-ai spovedit ultima dată?

Porunca a patra a Bisericii ne cere „să ne spovedim şi să ne împărtăşim în fiecare din cele patru posturi mari de peste an sau, dacă nu putem, cel puţin o dată pe an, în postul Sfintelor Paşti".

Învăţătura de credinţă creştină ortodoxă subliniază că „de scaunul mărturisirii se poate apropia creştinul oricând simte trebuinţa de a-şi uşura sufletul de păcate". În fine, Sfântul Nicodim Aghioritul zice: „să îndemnăm pe păcătoşii nespovediţi să se mărturisească adesea" (*Carte foarte folositoare de suflet*, partea a III-a, Precuvântare).

Ţi-a dat duhovnicul vreun canon? L-ai împlinit?

În consens cu canonul 7 al Sinodului din Cartagina, dezlegarea de canon se dă numai în cazuri excepţionale de către duhovnicul care l-a aplicat sau de către episcopul locului.

Te-ai împărtăşit fără a avea dezlegarea duhovnicului?

După Pravila de la Govora (cap. 89), penitentul se desparte de Biserică 3 ani, ca un batjocoritor de Dumnezeu, iar preotul să nu primească nici prescură de la dânsul.

Îţi schimbi duhovnicul de la o mărturisire la alta?

Învăţătura de credinţă ortodoxă (răspunsul la întrebarea 185 din capitolul „Cultul divin public") subliniază că „este bine să nu schimbăm duhovnicul decât la caz de mare nevoie, de pildă, când se schimbă preotul sau când ne mutăm în altă parohie". Trebuie să se mai ştie că, potrivit canonului 32 apostolic, un duhovnic nu poate dezlega pe cel legat de alt duhovnic, atâta vreme cât trăieşte acela. Acelaşi lucru îl prevede şi capitolul 119 din Nomocanonul slav în 228 de titluri.

După Pravila de la Govora (cap. 117), bărbatul sau femeia care-şi va lăsa duhovnicul său fără de oarecare vină şi se va spovedi la altul, să se despartă de Biserică împreună cu acela ce-l primeşte.

Ai învăţat cele ale credinţei fără voia episcopului?

Canonul 64 al Sinodului Trulan prevede 40 de zile afurisire.

N-ai îndrumat pe cei rătăciţi pe calea cea bună a credinţei ortodoxe?

Acesta este păcat împotriva Duhului Sfânt. Sf. Apostol Iacob zice: „*Cine ştie să facă ce e bine şi nu face, păcat are*" (Iacob 4, 17). Tot el scrie, mai lămurit: „*Fraţii mei, dacă vreunul va rătăci de la adevăr şi-l va întoarce cineva, să ştie că cel ce a întors pe păcătos de la rătăcirea căii lui îşi va mântui sufletul din moarte şi va acoperi mulţime de păcate*" (Iacob 5,19-20).

Te-ai împotrivit faţă de adevărul dovedit al credinţei creştine?

Acest păcat - numit şi ateism - face parte din categoria celor mai grave păcate şi anume păcatele împotriva Duhului Sfânt, care, după cuvântul lui

Hristos, *„nu se iartă nici în veacul acesta, nici în cel ce va să fie“* (Matei 12, 32). „Pricina neiertării unor astfel de păcate - zice *Învăţătura de credinţă ortodoxă* (partea a III-a, nr. 108) - stă în îndărătnicia omului de a nu se pocăi, în împietrirea inimii lui... Dacă însă un astfel de vinovat se căieşte din adâncul inimii şi, hotărât să nu mai păcătuiască, cere îndurarea lui Dumnezeu, atunci, prin Sfânta Taină a Pocăinţei, el va putea primi iertare, căci nu este păcat, oricât de greu ar fi el, care să covârşească bunătatea şi dragostea de oameni a lui Dumnezeu“.

Mântuitorul ne atrage atenţia că *„cel ce va crede şi se va boteza se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi“* (Marcu 16, 16).

Cunoscând că diavolul *„a orbit minţile necredincioşilor ca să nu le lumineze lumina Evangheliei“* (II Cor. 4,4), Sf. Apostol Pavel avertizează: *„Luaţi seama, fraţilor, să nu fie cumva în vreunul din voi o inimă vicleană a necredinţei, ca să vă depărtaţi de Dumnezeul cel viu“* (Evrei 3, 12).

Ai apostat (te-ai lepădat de credinţă) din constrângere?

Canonul 81 al Sf. Vasile cel Mare prevede 8 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie (3 ani plângerea, 2 ani ascultarea, 3 ani prosternarea).

Ai tăgăduit pe Hristos?

Canonul 73 al Marelui Vasile îi canoniseşte pe cei ce au tăgăduit, din voia lor, pe Hristos, să plângă în tot timpul vieţii şi să nu se cuminece decât la moartea lor. Iar canonul 2 al Sf. Grigorie al Nissei îi opreşte, deopotrivă, de la Taine, pe întreaga lor viaţă, pe cei ce L-au tăgăduit cu voia lor. Iar pe cei care de nevoie şi cu suferinţă L-au tăgăduit fără de voie, îi canoniseşte ca pe desfrânaţi, adică cu nouă ani. Canonul 11 al celui dintâi Sinod ecumenic opreşte pe cei ce s-au lepădat de Hristos, fără a fi constrânşi, timp de 12 ani de la împărtăşire (3 ani ascultarea, 7 ani plângerea, 2 ani starea împreună); canonul 6 al Sinodului din Ancira opreşte numai 6 ani, iar canonul 3 al Sf. Petru al Alexandriei prescrie „timp îndelungat de pocăinţă“.

Conform Pravilei de la Târgovişte (cap. 323), „cel ce se va lepăda de Hristos de voie, dacă se întoarce, să fie împărtăşit abia la moartea lui. Dacă s-a lepădat din pricina chinurilor pe care n-a putut să le rabde, acela opt ani să nu se împărtăşească“.

„Cel ce s-a lepădat de Hristos fiind copil, iar la maturitate revine, să fie catehizat, să-i fie citite molitvele în opt zile şi să se ungă cu Sf. Mir ca şi la cei ce se botează, să se îmbrace cu haine noi, să fie împărtăşit şi primit în biserică“.

„Cel ce s-a lepădat de Hristos, fiind om vârstnic, din cauza chinurilor, să postească optzeci de zile, să se roage, să fie învăţat cele ale dogmelor şi apoi să i se citească molitvele de curăţie, să se ungă cu Sf. Mir şi să se împărtăşească“.

„Dacă s-a lepădat de bunăvoie şi dacă îşi răscumpără păcatul cu pocăinţă osârdnică din iubire şi milă, să fie primit după doi ani, dacă (se pocăieşte) posteşte zilnic şi face câte două sute de metanii. Dacă nu va putea să postească, să i se aplice un canon după puterea lui, să fie catehizat continuu şi după doi ani să i se citească în opt zile molitvele de iertare şi aşa să fie primit, fie bărbat, fie femeie“.

Iar obiceiul de acum al Bisericii canoniseşte în cea mai mare măsură pe cei ce au tăgăduit pe Hristos, potrivit cu hotărârea lui Metodie al Constantinopolului. Adică, dacă cineva, copil fiind, a căzut în robie şi - de teamă sau din neştiinţă - s-a lepădat de credinţă, acesta, după ce se va întoarce la credinţă, ascultă vreme de şapte zile rugăciunile obişnuite de ispăşire şi într-a opta zi se scaldă şi se unge cu Sfântul Mir şi astfel se cuminecă, rămânând după aceste opt zile în biserică şi ascultând în fiecare zi sfintele slujbe şi dumnezeiasca Liturghie. Dacă însă a fost careva deplin în vârstă şi - supus la chinuri - s-a lepădat, acesta, postind mai întâi optzeci de zile şi lipsindu-se de carne, brânză şi ouă, iar în cele trei zile ale săptămânii: a doua, a patra şi a şasea, lipsindu-se şi de untdelemn şi vin - ascultă vreme de şapte zile aceleaşi rugăciuni şi astfel, scăldat şi el şi uns cu Sfântul Mir, se cuminecă.

Dacă însă cineva s-a dus de bunăvoie şi s-a lepădat, să postească doi ani, cu acelaşi post despre care am vorbit şi să facă metanii mari, după puterile lui, o sută sau două sute, şi apoi să asculte rugăciunile de ispăşire şi să se scalde după cele şapte zile şi - uns cu Sfântul Mir - să se cuminece, ca şi cei de mai sus (*Vlastaris, în sinopsa Canoanelor Pustnicului şi Armenopoulos, secţ. V, titl. IV, al prescurtării Canoanelor. Vezi şi în Molitfelnic această rânduială şi rugăciunile*).

Ai blestemat sau ai hulit numele lui Dumnezeu şi al semenilor?

Porunca a treia din Decalog cere: *„Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deşert, că nu va lăsa Domnul nepedepsit pe cel ce ia în deşert numele Lui*" (Ieşire 20, 7).

După *Învăţătura de credinţă ortodoxă* (partea a III-a, nr. 123), numele lui Dumnezeu se poate lua în deşert prin: purtarea necuviincioasă în biserică, necinstirea lucrurilor sfinte, cârtirea împotriva rânduielilor lui Dumnezeu, înjurături sau blesteme, nesocotirea făgăduinţelor făcute în numele lui Dumnezeu, jurământ mincinos, călcarea jurământului cu ştiinţă şi voinţă, întrebuinţarea cu uşurinţă a jurământului, atunci când Dumnezeu este luat ca martor şi chezăşie prin lucruri neînsemnate".

Pravila de la Târgovişte (cap. 105) prevede: „Mireanul care va blestema şi va huli se canoniseşte un an să nu se împărtăşească, să ţină post, să facă metanii şi milostenii". Pentru acest păcat, Sf. Nicodim Aghioritul prevede următorul canon: să citească sau să asculte Psaltirea şi alte cărţi folositoare. Dacă hula nu este cu voie, ci vine de la diavolul, nu suntem răspunzători şi nu vom fi întrebaţi la judecată (*Pravila bisericească*, 923).

Te-ai încrezut în chip nesocotit în bunătatea lui Dumnezeu?

„De acest păcat (care face parte din categoria păcatelor împotriva Duhului Sfânt) se face vinovat - după cum citim în *Învăţătura de credinţă ortodoxă* (partea a III-a, nr. 107) - cel ce păcătuieşte neîncetat şi totuşi crede că Dumnezeu, fiind atotbun, îl va ierta; de asemenea, şi cel ce socoteşte că se va putea mântui numai prin credinţa lipsită de fapte bune (Romani 2, 4-5; Iacov 2, 26).

Ai deznădăjduit în mila şi bunătatea lui Dumnezeu?

„Sunt oameni - zice *Învăţătura de credinţă ortodoxă* (partea a III-a, nr. 107) - care socot că păcatele făcute de ei sunt atât de mari, încât nu vor mai putea găsi iertare la Dumnezeu, chiar dacă s-ar pocăi, şi de aceea nu mai încearcă să se îndrepte, ci păcătuiesc mereu (Ioil 2, 12-13). De acest păcat s-a făcut vinovat Iuda, care, după ce L-a vândut pe Mântuitorul, s-a dus şi s-a spânzurat (Matei 27, 5). Pravila bisericească (nr. 596) scrie: „Deznădejdea izvorăşte din necredinţă şi viaţă păcătoasă moştenită şi susţinută de voinţa omului. Ea începe mai întâi cu o stare de tristeţe şi mâhnire sub diferite forme şi chiar amestecate cu evlavie şi dacă mâhnirea nu trezeşte în suflet sentimente de pocăinţă, ea duce la deznădejdea marilor păcate ale hulirii de Dumnezeu, ba chiar la sinucidere, care dă pe faţă sufletul uscat de orice evlavie".

Te rogi acasă în fiecare zi?

După Constituţiile Apostolice (VIII, 34) se cuvine ca fiecare creştin să se roage dimineaţa, la prânz şi seara. Dacă nu poate să meargă la biserică, „fiecare să cânte, să citească şi să se roage la el acasă sau câte doi împreună sau câte trei". Conform Pravilei de la Govora (cap. 37), „cine se mâhneşte de buna lui voie de rugăciune şi de cântare şi va umbla ca un dobitoc, acela să aibă pocăinţă un an şi să facă 100 de metanii în zi".

Te-ai rugat cu cel ce a fost oprit de la Sfânta Împărtăşanie chiar şi în casă?

Canonul 10 Apostolic prevede afurisirea.

Respecți ziua de duminică și celelalte zile de sărbători religioase?

Canonul 15 al Sf. Petru al Alexandriei prevede: „Duminica o ținem zi de bucurie pentru Cel ce a înviat întru ea, în care am primit să nu plecăm genunchii". Tot astfel, canonul 29 al Sinodului din Laodiceea cere să se cinstească ziua

Când vii la biserică, te rogi separat de popor? Te ferești a lua Sfânta Împărtășanie?

Canonul 2 al Sinodului din Antiohia prevede afurisirea.

Ai zis și ai considerat că nu trebuie să te rogi neapărat

Regulamentul de Procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale B.O.R. consideră ierosilia delict bisericesc (art. 3, lit. g).

Ai stricat sau ai rupt cărțile sfinte (Biblia, Noul Testament, Viețile Sfinților etc.) sau le-ai vândut pentru câștig necurat?

Canonul 68 al Sinodului Trulan prevede afurisirea pe un an de zile.

Postești miercurea și vinerea în cursul anului?

Porunca a doua bisericească ne cere „să ținem posturile de peste an". Pentru cel ce nu postește - afară de vreo slăbiciune trupească - canonul 69 Apostolic prevede afurisirea.

Postești în cele patru mari posturi de peste an?

După porunca a patra bisericească suntem datori „să ne spovedim și să ne împărtășim în fiecare din cele patru posturi mari de peste an, sau, dacă nu putem, cel puțin o dată pe an, în Postul Sfintelor Paști". Pe cei ce nu țin posturile, canonul 69 Apostolic îi pedepsește cu afurisirea. Tot afurisirii sunt supuși, potrivit canonului 56 al Sinodului Trulan, și cei care mănâncă ouă și lapte în sâmbetele și duminicile Postului Mare.

Ai ținut posturile speciale rânduite de ierarhul locului?

A șasea poruncă bisericească ne îndeamnă „să ținem posturile pe care le-ar orândui episcopul sau mitropolitul locului, în vreme de primejdii, de boli sau de necazuri".

Ai postit în zi de sâmbătă sau duminică (în afară de perioada posturilor mari)?

Canoanele 66 Apostolic și 55 al Sinodului Trulan prevăd afurisire, iar pe cel ce „pentru asceză părută ar ajuna duminica", canonul 18 al Sinodului din Gangra îl dă anatemei.

Ai mâncat carne în sânge ori de la animal ucis de fiară sau mortăciune?

Canoanele 63 Apostolic și 67 al Sinodului Trulan prevăd afurisirea.

Ai făcut nuntă sau ți-ai serbat ziua de naștere în post?

Canonul 52 al Sinodului din Laodiceea interzice acest lucru, iar porunca a noua bisericească ne obligă „să nu facem nunți și ospețe sau alte petreceri în timpul posturilor".

Ai mâncat animale oprite a se consuma?

După Pravila de la Govora (cap. 30), „cine va mânca lup și vulpe, sau veveriță, sau câine, sau pisică, sau arici, sau păliș (*adică mic animal, asemănător veveriței*), sau nevăstuică, sau alte câte sunt necurate: șarpe, broască țestoasă și altele ca acelea, sau cal sau măgar, din cele sălbatice sau din cele domestice, câte-s necurate, ce nu zice legea lui Dumnezeu, de nu va face aceasta din bunăvoie, ci va mânca de nevoie, să se pocăiască un an și să facă 15 metanii pe zi".

Ai mâncat păsări oprite a se consuma?

Potrivit Pravilei de la Govora (cap. 30), „cine mănâncă corb sau cioară, cucuvea sau cuc, vultur sau privighetoare, un an să se pocăiască și să facă câte 100 de metanii pe zi".

Ai osândit sau ai judecat pe cei ce mănâncă carne?

Canonul 2 al Sinodului din Gangra dă anatemei pe creștinul care osândește pe cel ce cu evlavie și cu credință mănâncă carne (afară de cea cu sânge, de la jertfele idolești sau de animal sugrumat), ca și cum acela nu ar avea nădejde de mântuire.

Ai mâncat hrană de la praznicele evreilor sau ai postit împreună cu ei?

Canonul 70 Apostolic și canonul 11 al Sinodului Trulan prevăd afurisirea.

Nu te-ai îngrijit a chema preotul să împărtăşească pe o rudenie a ta şi a murit?

Pravila de la Târgovişte (cap. 167) prevede: „Dacă cineva va muri neîmpărtăşit din neglijenţa lui, să se facă liturghii şi milostenii, iar cei vârstnici ai casei care nu l-au ajutat, să fie canonisiţi şi opriţi de la împărtăşanie 2 ani şi să facă câte 100 de metanii pe zi".

Te-ai ferit a primi Sfânta Împărtăşanie de la preot căsătorit?

Potrivit canonului 4 al Sinodului din Gangra „dacă cineva ar afirma că nu se cuvine a primi cuminecătura de la un preot însurat, când liturghiseşte acesta, să fie anatema".

Ţi-ai luat singur Sfânta Împărtăşanie?

Canonul 58 al Sinodului Trulan prevede afurisire o săptămână.

Ai mâncat şi apoi te-ai împărtăşit?

Conform Pravilei de la Govora (cap. 89), cel care a mâncat înainte de a se împărtăşi trebuie să facă pocăinţă un an. Dacă a mâncat brânză sau ouă - se opreşte 2 ani de la împărtăşire. Dacă a mâncat carne - se opreşte 3 ani şi va face 66 de metanii în zi.

Ai vomitat după împărtăşire?

Canonul 48 al Sf. Ioan Postitorul prevede: „Cel ce după dumnezeiasca Cuminecare a vărsat se depărtează patruzeci de zile de la dumnezeiasca Împărtăşanie, rostind psalmul 50 în fiecare zi şi făcând cincizeci de metanii, oricum s-ar fi petrecut aceasta. Căci, chiar dacă el socoteşte că nu a dat până atunci prilej (de asemenea necuviinţă), dar pentru alte oarecare greşeli ale sale, ea a fost orişicum îngăduită".

Pravila de la Târgovişte (cap. 170) opreşte de la împărtăşire timp de 40 de zile pe cel ce „va vărsa după împărtăşanie din pricina multei mâncări şi băuturi", făcând 100 de metanii zilnic şi să zică «Doamne, miluieşte-mă»; iar „de va fi vărsat din pricina bolii, se canoniseşte (mai) uşor şi cu socoteală". După cap. 88 din Pravila de la Govora, cel ce a greşit astfel nu trebuie să se împărtăşească nici în Postul Mare şi nici în cel al Sfinţilor Apostoli şi să se pocăiască în toate sfintele posturi. Dacă a săvârşit aceasta în cele patru posturi de peste an, 200 de zile să nu se împărtăşească şi să facă 12 metanii pe zi".

Iar Balsamon, în al doilea Răspuns al său, spune: dacă a vărsat cineva din multă mâncare sau multă băutură, să primească un canon mai greu. Dacă însă a pătimit de pe urma unei tulburări şi slăbiciuni întâmplătoare a stomacului, se canoniseşte mai uşor, fiindcă aceasta se datoreşte unei părăsiri din partea lui Dumnezeu. De aceea şi cei care suferă de rău de mare nu trebuie să se îmbarce spre a călători în acea zi în care s-au împărtăşit, deoarece din această pricină mulţi au vărsat şi au căzut sub canon.

Faci milostenii după puterea ta?

Mântuitorul ne-a învăţat zicând: „*Fericiţi cei milostivi, că aceia se vor milui*" (Fericirea a cincea, Matei 5, 7). Pornind de la adevărul că „milostenia sau îndurarea creştină izvorăşte din iubirea de Dumnezeu şi de aproapele şi se arată prin ajutorarea materială şi morală a semenilor noştri aflaţi în nevoie", *Învăţătura de credinţă ortodoxă* (partea a III-a, nr. 244-246) ne arată că sunt două categorii de fapte ale milosteniei: a) *faptele milosteniei trupeşti* (1. hrănirea celui flămând; 2. adăparea celui însetat; 3. îmbrăcarea celui gol; 4. cercetarea celor în necazuri şi nevoi; 5. cercetarea celor bolnavi; 6. găzduirea călătorilor; 7. îngroparea săracilor şi a celor pe care nu are cine să-i îngroape) şi b) *faptele milosteniei sufleteşti* (1. întoarcerea celor rătăciţi la calea adevărului şi a celor păcătoşi la calea virtuţii; 2. învăţarea celor neştiutori şi nepricepuţi; 3. sfătuirea celor ce au trebuinţă de sfat; 4. rugăciunea către Dumnezeu pentru aproapele; 5. mângâierea celor întristaţi; 6. nerăzbunarea pentru răul făcut de alţii, ci răsplătirea răului cu binele; 7. iertarea greşelilor săvârşite de alţii faţă de noi înşine). Constituţiile Apostolice (VII, 12) îndeamnă: „Împarte

toate cu fratele tău și nu zice că sunt proprietatea ta, căci împărtășirea de bunuri materiale și spirituale a fost pregătită de Dumnezeu pentru toți oamenii deopotrivă".

Ai făcut făgăduințe nesocotite?

Canonul 28 al Sf. Vasile cel Mare cuprinde: „Mi se pare că este absurd dacă cineva depune făgăduința să se rețină de la cărnurile de porc. *Drept aceea binevoiește a-i învăța să se rețină de la voturile și făgăduințele fără de rost*; însă admite că întrebuințarea cărnurilor de porc este indiferentă, căci nici o făptură a lui Dumnezeu nu este de lepădat, dacă se ia cu mulțumire (I Tim. 4, 4); deci făgăduința este ridicolă, iar înfrânarea nu este necesară".

Ai făgăduit ceva Bisericii sau lui Dumnezeu și nu ți-ai ținut făgăduiala?

Dacă cineva are de gând să meargă la biserică sau să facă o faptă bună - zice *Pravila bisericească* a lui Nicodim Sachelarie (744) - să se gândească bine dacă poate împlini și apoi să spună cuvântul, căci „*o cursă este pentru om*

4 prosternarea, 1 an șederea împreună), iar canonul 82 prescrie 6 ani oprire. Dacă lucrul acesta s-a făcut prin silnicie (constrângere), același canon 82 al Sf. Vasile cel Mare prevede 11 ani oprire (2 ani plângerea, 2 ani ascultarea, 5 ani prosternarea și alți 2 ani șederea împreună cu credincioșii). Pentru călcarea jurământului, canonul 44 al Sf. Ioan Postitorul prescrie un an oprire de la Sf. Împărtășanie, mâncare uscată și 250 de metanii.

Ai jurat strâmb pentru a păgubi pe aproapele?

Porunca a noua îndeamnă „*să nu mărturisești strâmb împotriva aproapelui tău*" (Ieșire 20, 16). După Pravila de la Târgoviște (cap. 372), penitentul trebuie mai întâi să repare paguba, apoi 3 ani este oprit de la Sfânta Împărtășanie, fiind îndatorat să țină post, să facă metanii și milostenii.

Ții mânie?

Cel care ține mânie - după Pravila de la Târgoviște (cap. 373) - să se despartă de Biserică un an și să facă 150 de metanii în zi.

Ești certat sau în vrajbă cu cineva?

A murit cel cu care erai certat şi nu v-aţi împăcat?

Canonul 3 suplimentar al Sf. Ioan Postitorul prevede: „Dacă doi oameni fiind învrăjbiţi între ei, unul dintr-înşii moare, trebuie ca cel în viaţă să meargă la mormântul celui mort, să plângă şi să ceară iertare de la el, ca şi cum ar fi trăind. Să mănânce mâncare uscată miercurea şi vinerea (când se fac, adică, dezlegări de la acestea, la sărbători), să facă în fiecare dimineaţă şi seară douăzeci de metanii şi să se roage lui Dumnezeu pentru duşmanul său care murise. Şi să dea liturghii şi prescuri, ca să-l pomenească". Asemenea şi Pravila de la Târgovişte (cap. 168) zice: „De va muri unul dintre cei aflaţi în vrajbă, cel rămas să meargă la mormântul răposatului 40 de zile şi să zică: «Iartă-mă, frate, şi Dumnezeu să te ierte pe tine»".

Ai învinuit pe cineva pe nedrept?

Sf. Nicodim Aghioritul prevede următorul canon: penitentul să meargă la locul clevetirii şi să spună că a minţit sau să trimită scrisoare în acest sens.

Ai blestemat pe aproapele?

Sf. Nicodim Aghioritul prevede canon ca şi pentru hulitor: 7 ani oprire de la Sf. Împărtăşanie, citirea Psaltirii şi a altor cărţi folositoare.

Ai înjurat, drăcuit pe cineva?

După Sf. Nicodim Aghioritul, 7 ani eşti oprit de la Sf. Împărtăşanie şi se cere citirea Psaltirii şi a altor cărţi folositoare.

Ai defăimat pe nedrept pe conducătorii locali sau ai ţării?

Canonul 84 Apostolic prevede afurisirea, iar porunca a cincea bisericească ne îndeamnă „să ne rugăm pentru ocârmuitorii noştri".

Ai pârât pe cineva?

Cel ce pârăşte pe nedrept încalcă porunca a noua (Ieşire 20, 16) zice *Învăţătura de credinţă ortodoxă* (partea a III-a, nr. 157). Conform Pravilei

de la Târgovişte, se aplică epitimia opririi timp de un an de la Sfânta Împărtăşanie şi 15 metanii pe zi.

Ai vorbit de rău pe vreun şchiop, surd, mut sau cu alt handicap?

Canonul 57 Apostolic prevede pentru astfel de fapte afurisirea.

Ai bârfit sau bârfeşti (vorbeşti de rău) pe aproapele?

Canonul 2 suplimentar al Sf. Ioan Postitorul consemnează: „oricine - bărbat sau femeie - bârfeşte să facă 40 de plecări ale genunchilor şi la fiecare plecare a genunchilor să zică: „Doamne, miluieşte-mă". După Pravila de la Govora (cap. 88) se prevăd 2 ani oprire şi 18 metanii pe zi, iar cei ce ocărăsc, un an să nu se împărtăşească şi să facă 12 metanii în zi. Tot cu un an oprire canoniseşte şi Pravila de la Târgovişte (cap. 373), pe cel ce cleveteşte. Unii duhovnici cu experienţă recomandă drept canon înfrânarea limbii (de exemplu, un timp de tăcere fără a comunica cu cei din jur decât strictul necesar) şi cultivarea iubirii aproapelui.

Ai vorbit de rău pe vreun preot? L-ai înjurat sau l-ai bătut?

„Oricine dintre oamenii păcătoşi - zice Pravila de la Govora (cap. 52) - de vor bârfi ceva pe preot sau cuvinte spurcate, sau hule, acela să aibă pocanie (pocăinţă) 6 luni". Pravila bisericească (1026) însemnează: „Cel ce va înjura pe un preot un an să nu se împărtăşească; iar de-i va da palme sau cu băţ îl va lovi, trei ani să nu se împărtăşească şi măcar de l-ar ierta preotul, dar el tot un an sub canon să fie". A treia poruncă bisericească cere „să cinstim pe slujitorii bisericeşti".

Ai ascultat la fereastră sau la uşă vorbele altora?

Pravila de la Târgovişte (cap. 373) canoniseşte pe penitent cu un an oprire de la Sfânta Împărtăşanie şi 15 metanii pe zi.

Ai bătut pe vreun episcop sau l-ai băgat la închisoare fără motiv sau plăsmuind un motiv?

Canonul 3 al Sinodului al X-lea local, de la Constantinopol, prevede anatemizarea.

Te mândrești?

Mândria este primul din cele șapte păcate capitale. Canonul 96 al Sinodului V-VI ecumenic osândește pe cei ce se înfrumusețează din mândrie „spre vătămarea celor ce-i văd și prin aceasta pricinuind amăgire sufletelor slabe" și îi afurisește. Regula mică nr. 49 al Sf. Vasile cel Mare spune că „tot ceea ce nu se folosește din necesitate, ci cu scop de împodobire, cade sub învinuire de deșertăciune. Pentru orgolioși, Pravila bisericească (nr. 1345) rânduiește ca „timp de 6 luni să se pocăiască în Sfânta Biserică și să mănânce de post timp de 4 săptămâni la ora 9 (ora 3 p.m.), făcând în fiecare zi câte 100 de metanii".

Ai invidie pe oameni?

Invidia sau pizma, unul din cele șapte păcate capitale, „naște în sufletul omului părere de rău pentru binele aproapelui și bucurie pentru nenorocirea și suferința lui" (*Învățătura de credință ortodoxă*, partea a III-a, nr. 101). Canoanele nu prescriu epitimii pentru acest păcat, dar Biserica atenționează că invidia duce la depărtarea de Dumnezeu și aproapele. Dacă însă creștinul își invidiază semenii pentru harul ce li s-a împărtășit sau pentru sporul acestora în fapte bune, păcatul este mult mai greu, intrând în categoria celor împotriva Duhului Sfânt. „Cine se face vinovat de acest păcat - spune *Învățătura de credință ortodoxă* (partea a III-a, nr. 107) - nu va putea moșteni împărăția lui Dumnezeu" (Galateni 5, 21).

Urăști pe semeni?

Sfânta Scriptură ne atrage atenția că *„cel ce urăște pe fratele său este în întuneric și umblă în întuneric și nu știe încotro se duce, pentru că întunericul a orbit ochii lui*" (I Ioan 2, 11). Mai mult zice: *„Oricine urăște pe fratele său*

este ucigaș de oameni și știți că orice ucigaș de oameni nu are viață veșnică dăinuitoare în El" (I Ioan 3, 15).

Remediul este cultivarea dragostei, singura care topește ura. Ura este permisă numai împotriva păcatului.

Spui minciuni?

Minciuna este creația diavolului. Mântuitorul zice: Diavolul *„de la început a fost ucigător de oameni și nu a stat întru adevăr, pentru că nu este adevăr întru el. Când grăiește minciuna, grăiește dintru ale sale, căci este mincinos și tatăl minciunii*" (Ioan 8, 44). Se îngăduie minciuna aparentă ca fiind impusă de împrejurări ca o doctorie a neștiinței sau a iscodirii nechibzuite sau ca o vindecare a slăbiciunilor sau răutăților omenești, cam în acest fel când se pare că ea ar sluji drept o punte spre o dreptate omenească trecătoare: a) când nu aduce nici un rău trupesc sau sufletesc pentru cineva care nu merită să știe adevărul din cauza vârstei, sănătății, capacității sau ocupației etc.; b) când, acoperind adevărul pentru un moment, se înlătură un rău mare, poate chiar păcate complicate și grave, mai ales la oamenii puțin educați sau stăpâniți de un sentimentalism exagerat, fără călăuzirea unei minți luminate, cum ar fi cazurile cu cei bolnavi, cu cei ce sunt în momente tragice etc.; c) când în urmările ei prin păruta minciună se economisește neputința omenească și mai târziu, în alte împrejurări, cel păcălit va vedea adevărul în mult-feluritele lui prefaceri și va aprecia în bine minciuna, care i-a iconomisit și i-a promovat viața etc... În astfel de împrejurări, ea devine formală, dar nu și substanțială. Deci, după forma ei este păcat, dar, după intenția bună în conținut și folositoare în urmări pentru toți, ea este o iconomisire bună, care se impune cu necesitate, ca un rău mai mic spre a evita pe altul mai mare. Dar și pentru minciuna aparentă, creștinul are datoria să se pocăiască (*Pravila bisericească*, 1330). Duhovnicii cu experiență recomandă drept canon citirea psalmului 140 (îndeosebi versetele 3-4 „Pune, Doamne, pază gurii mele...") și rostirea de câteva ori zilnic a rugăciunii Sfântului Efrem Sirul („Doamne și Stăpânul vieții mele...").

Eşti iubitor de argint (adică de bogăţii)?

Iubirea de argint este păcat capital şi rădăcina altor păcate grele (înşelare, furt, nedreptate, asuprire etc.) sau cum spune Sf. Ap. Pavel *„rădăcina tuturor relelor şi cei ce au poftit-o cu înfocare au rătăcit de la credinţă şi s-au străpuns cu multe dureri*" (I Tim. 6, 10). Canoanele bisericeşti nu prevăd epitimii pentru acest păcat, însă Biserica recomandă milostenia pentru înlăturarea lui.

Eşti leneş (leneşă)?

Învăţătura de credinţă ortodoxă (partea a III-a, nr. 106) defineşte lenea ca fiind „nepăsarea faţă de împlinirea datoriilor şi dezgustul pentru muncă, fie cu braţele, fie cu mintea". Lenea, păcat capital, naşte la rândul său alte păcate.

„Dacă cineva nu vrea să lucreze - zice Sf. Ap. Pavel - *acela nici să nu mănânce*" (II Tes. 3, 10). Şi tot Sf. Pavel îndeamnă: *„Nu fiţi leneşi, ci următori ai celor ce prin credinţă şi îndelungă răbdare moştenesc făgăduinţele*" (Evrei 6, 12). Plata leneşilor, după cuvântul lui Hristos, este întunericul cel veşnic (Matei 25, 26-30). Remediul acestui păcat este munca cinstită.

Ai găsit ceva ce nu îţi aparţine?

Canonul 4 al Sf. Grigorie făcătorul de minuni te îndeamnă să restitui obiectul găsit, iar, dacă nu ştii al cui este, să-l păstrezi până ţi se va cere a-l înapoia. Iar canonul 5 al aceluiaşi părinte prevede, pentru cei ce nu procedează astfel, să fie opriţi de la rugăciuni.

Ai păstrat pentru tine lucrul găsit?

Dacă mărturiseşte, canonul 10 al Sf. Grigorie al Neocezareei prevede că făptaşul poate fi primit la rugăciune.

Ai furat ceva?

Porunca a opta cere: *„Să nu furi*" (Ieşire 20, 15). După *Învăţătura de credinţă ortodoxă* (partea a III-a, nr. 152), această poruncă opreşte luarea sau însuşirea pe nedrept a bunurilor străine. Împotriva acestei porunci se păcătuieşte prin: luarea pe ascuns a lucrurilor străine (furt); luarea cu sila şi pe faţă a lucrurilor altuia (prădare); luarea bunurilor străine prin mijloace viclene (înşelăciune, de pildă, prin falsificare de acte, cumpărare cu bani falşi, vânzarea cu măsuri mincinoase, delapidare); vânzarea celor trebuincioase traiului cu preţuri de două sau mai multe ori mai mari (speculă); luarea de dobândă mare (cămătărie); oprirea plăţii cuvenite lucrătorilor; mita; neîntoarcerea lucrului luat cu împrumut; primirea unei plăţi fără a munci pentru aceasta; cerşetoria (când se poate câştiga hrana prin muncă); însuşirea lucrurilor închinate lui Dumnezeu sau lăsate prin donaţii şi testamente Bisericii (sacrilegiu); vânzarea şi cumpărarea pe bani a harului sfinţitor (simonie).

Canonul 3 al Sf. Grigorie făcătorul de minuni şi canonul 14 al lui Teofil îl afurisesc pe hoţ. Canonul 61 al Marelui Vasile canoniseşte pe un an pe hoţul care, cu voia lui şi de la sine, îşi mărturiseşte hoţia, iar pe cel care este dat în vileag de alţii sau prins asupra faptului - la doi ani. Şi canonul 6 al Sf. Grigorie al Nissei canoniseşte pe hoţii dovediţi, ca pe ucigaşi (după cum şi canonul 8 al Marelui Vasile îi canoniseşte pe aceştia deopotrivă cu cei, din voia lor, ucigaşi), iar pe cei într-ascuns, hotărăşte ca - după ce s-au spovedit - să-şi împartă bunurile lor, dacă au, săracilor; iar, dacă nu au, să intre slugi şi, din ceea ce dobândesc slujind, să dea la săraci. Sfântul Nicodim Aghioritul cere să se înapoieze lucrul furat. Dacă nu-l mai ai, te îndeamnă să te întorci la cel păgubit şi să-ţi ceri iertare. Canonul 41 al Sf. Ioan Postitorul prevede: „pe furul care se pocăieşte de bunăvoie îl oprim patruzeci de zile de la cuminecare. Pe cel dovedit (de alţii) de hoţie - până la şase luni, cu hrană uscată, după ceasul al nouălea, şi făcând în fiecare zi câte o sută de metanii". Marii duhovnici recomandă drept canon restituirea bunului furat, milostenii, post şi rugăciuni.

Ți-ai jefuit frații (sau surorile)?

Canonul 4 al Sf. Grigorie al Neocezareei prevede anatema.

Ai furat, prin înșelăciune, o casă?

După Pravila de la Govora (cap. 88), această faptă se canonisește cu 3 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie și 100 de metanii pe zi.

Ai mutat hotarul pentru a fura pământul?

Constituțiile Apostolilor (1, 1) și Pravila bisericească (920) pentru cel ce mută hotarul prevăd aceeași pedeapsă ca pentru hoție. Însăși Scriptura zice: *„Blestemat să fie cel ce va muta hotarul aproapelui său“* (Deut. 27,17).

Ai luat pământul altuia?

Porunca a zecea cere: *„Să nu dorești ogorul aproapelui tău“* (Ieșire 20, 17). Conform Pravilei de la Govora (cap. 88), se prevăd 4 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie și 16 metanii pe zi.

Ai furat mormântul (groapa) altuia?

După Pravila de la Govora (cap. 88), păcatul se canonisește cu 5 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie și cu 500 de metanii pe zi.

Ai jefuit morminte?

Canonul 66 al Sf. Vasile îl împiedică să se împărtășească zece ani pe cel ce pângărește morminte (2 ani plângere, 3 ani ascultare, 4 ani prosternare și 1 an ședere împreună). Iar canonul 7 al Sf. Grigorie al Nissei împarte pângăririle de morminte în: cele care se iartă și cele care nu se iartă. Și spune că se iartă, când cineva nu vatămă trupul mortului, ci ia de la mormânt pietrele care, întâmplător, se află acolo, ca să le pună la zidirea unui lucru de mai mare folos obștesc. Iar de neiertat, când ia veșmintele morților sau alte careva podoabe. Și acesta se canonisește ca un desfrânat, adică cu 9 ani.

După canonul 43 al Sf. Ioan Postitorul, „cel ce pângărește mormintele (pentru jaf), hotărâm să nu primească Împărtășanie vreme de un an, să mănânce hrană uscată după al nouălea ceas și să bată două sute de metanii în fiecare zi“.

Ai vândut vin în care ai pus apă?

Pravila de la Govora (cap. 88) prevede 5 ani canonisire și 66 de metanii pe zi.

Ai falsificat bani?

Cel ce falsifică banii ori este complicele celui care săvârșește această faptă, după Pravila de la Târgoviște (cap. 87-88) se canonisește ca hoții, adică oprire de la Sfânta Împărtășanie de la un an, până la 5 ani.

Ai asuprit pe văduve, orfani și săraci?

Păcatul acesta face parte din categoria păcatelor strigătoare la cer. Sf. Apostol Iacob spune: *„Cucernicia curată și neîntinată înaintea lui Dumnezeu și Tatăl, aceasta zice: Să cercetăm pe orfani și pe văduve în necazurile lor și să ne păzim pe noi fără de pată din partea lumii“* (I, 27).

Pilda săracului Lazăr, nedreptățit în viața pământească de cel bogat (Luca 16, 19-31), reprezintă un avertisment pentru orice creștin. Asuprirea celor neapărați și neputincioși dovedește lipsa dragostei de Dumnezeu și de semeni, egoism și răutate, atitudini păcătoase care se pedepsesc greu.

Ai oprit plata lucrătorilor sau ai făcut speculă din munca lor?

Acestea sunt tot păcate strigătoare la cer și izvorăsc din lăcomie și lipsă de dragoste. Dumnezeiasca Scriptură spune: *„Vrednic este lucrătorul de plata sa“* (Iacob 5, 4). Mântuitorul îi alungă pe cei ce săvârșesc nedreptate, zicând: *„Depărtați-vă de la Mine toți lucrătorii nedreptății“* (Luca 13, 27). Aceștia, care n-au crezut adevărului și cărora le-a plăcut nedreptatea, vor fi osândiți (II Tes. 2, 12).

Te-ai prefăcut îndrăcit pentru a putea cerşi?

Canonul 60 al Sinodului V-VI (Trulan) prevede că unul ca acesta trebuie certat „cu aceleaşi aspre nevoinţe şi munci, cărora după dreptate sunt supuşi cei cu adevărat îndrăciţi".

Ai săvârşit tâlhării?

Conform canonului 40 al Sf. Ioan Postitorul, „tâlhăriile se supun pedepsei ucigaşilor de oameni (adică sunt opriţi, după Sf. Ioan, 5 ani), deoarece ei se servesc şi de ucidere spre promovarea întreprinderii lor".

Ai luat cu forţa o biserică sau mănăstire şi le-ai transformat în locaşuri obşteşti?

Canonul 13 al Sinodului VII ecumenic prevede afurisirea.

Ai furat ceva de la biserică?

Conform canonului 72 Apostolic, „cel ce fură din sfânta biserică ceară sau untdelemn să se afurisească şi să restituie de cinci ori mai mult, împreună cu ceea ce a furat".

Ai furat sau ai luat de la biserică ori de la mănăstire, pentru folosinţă proprie, vreun vas ori alt obiect sfinţit?

După canonul 73 Apostolic, cel ce fură din biserică vreun vas sau alt obiect sfinţit (cruce, icoane etc.) este canonisit cu afurisirea, iar după canonul 8 al Sf. Grigorie de Nissa, mai puţin decât preadesfrânatul (deci sub 18 ani după canonul 4 al Sf. Grigorie al Nissei, ori sub 3 ani, potrivit canonului 13 al Sf. Ioan Postitorul). Asemenea şi canonul 44 al Sf. Ioan Postitorul prevede o canonisire de până la 3 ani. Însuşirea bunurilor Bisericii de către creştini este oprită şi de porunca a opta bisericească, al cărei conţinut este următorul: „Să nu înstrăinăm, nici să folosim spre scopuri străine, lucrurile bisericeşti sau averea Bisericii".

Trăieşti în feciorie şi îţi baţi joc de cei căsătoriţi?

Canonul 10 al Sinodului din Gangra prevede anatemizarea.

Ai depus vot de feciorie şi apoi l-ai călcat?

Canonul 60 al Sf. Vasile cel Mare prevede 15 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie, iar canonul 19 al Sinodului din Ancira prevede pedeapsa ca pentru cei ce se căsătoresc a doua oară, deci un an oprire.

Te abţii de la căsătorie din scârbă pentru ea?

„Dacă cineva se dedică fecioriei şi înfrânării - zice canonul 9 al Sinodului din Gangra - nu pentru bunătatea şi sfinţirea fecioriei, ci pentru că scârbindu-se se îndepărtează de căsătorie, să fie anatema".

Ai defăimat căsătoria sau ai dispreţuit unirea soţilor?

Canonul 1 al Sinodului din Gangra prevede: „Dacă cineva ar defăima nunta şi ar urgisi sau ar defăima pe femeia credincioasă şi evlavioasă care se culcă cu bărbatul său, ca şi cum nu ar putea intra în împărăţia cea cerească, să fie anatema".

Ţi-a venit în minte un gând păcătos, dar l-ai respins?

După canonul 4 al Sf. Ioan Postitorul, „năvălirea poftei prin gânduri în inimă - dacă nu este primită - este cu totul de nepedepsit, fiind un păcat încă nesăvârşit". Conform canonului 7 al aceluiaşi, „consimţământul cu gândul păcătos este cauza şi începutul epitimiilor".

Ai căzut în păcatul poftei şi ţi-ai propus să te culci cu o femeie (sau cu un bărbat, dacă este femeie), dar n-ai săvârşit fapta?

Dumnezeu cere, în porunca a zecea, *„să nu doreşti femeia aproapelui tău"* (Ieşire 20, 17). După canonul 4 al Sinodului din Neocezareea se consideră că „prin har a fost scăpat" şi nu se supune nici unui fel de epitimie.

Ţi-a venit în minte un gând păcătos şi ai îngăduit primirea lui?

După canonul 5 al Sf. Ioan Postitorul, pentru unirea cu gândul păcătos trebuie să faci 12 metanii.

Ai trăit în adulter şi între timp te-ai căsătorit?

Canoanele 37 şi 58 ale Sfântului Vasile cel Mare prevăd pedepsirea doar pentru adulter (15 ani oprire). Pentru adulter, canonul 20 al Sinodului de la Ancira opreşte 7 ani de la împărtăşire.

Trăieşti în concubinaj?

Canonul 33 al Sf. Nichifor Mărturisitorul prevede că, dacă păcătosul nu se îndreaptă, Biserica nu poate primi daruri de la el. După canonul 26 al Sf. Vasile cel Mare se dă acelaşi canon ca şi pentru curvie (adică 7 ani oprire), „dar să se tolereze dacă este imposibilă despărţirea".

Ai săvârşit desfrânare?

Porunca a şaptea cere: *„Să nu fii desfrânat"* (Ieşire 20, 14). După *Învăţătura de credinţă ortodoxă* (partea a III-a, nr. 149), „prin această poruncă sunt oprite toate cugetele şi dorinţele necurate, toate cuvintele şi faptele necuviincioase de care creştinul trebuie să se ruşineze înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor. De asemenea, porunca aceasta opreşte toate acele lucruri şi fapte care pot duce pe creştin la păcatul desfrânării, precum: îmbrăcămintea necuviincioasă, necumpătarea în mâncare şi cântecele necuviincioase, beţia şi lenea".

Canonul 4 al Sf. Grigorie al Nissei opreşte 9 ani de la Sfânta Împărtăşanie (3 ani plângere, 3 ani ascultare şi 3 ani prosternare), cu posibilitatea, pentru zel în îndreptare, de a scurta perioada canonului, iar canonul 59 al Sf. Vasile cel Mare - 7 ani (împărţiţi astfel: 2 ani plângere, 2 ani ascultare, 2 ani prosternare şi un an şederea împreună, împărtăşindu-se în al optulea an). Acelaşi părinte, în canonul 26, spune: „Desfrâul nu este nuntă şi nici început de nuntă; drept aceea, de-ar fi cu putinţă să se despartă cei ce se împreună prin desfrâu, aceasta este

mai bine. Iar dacă cu tot dinadinsul le va plăcea împreună vieţuirea, apoi să cunoască epitimia pentru desfrâu, dar să se permită ca să vieţuiască laolaltă, ca să nu se întâmple ceva mai rău". După canonul 20 al Sf. Ioan Postitorul, cel ce a curvit să nu se împărtăşească vreme de trei ani, dacă este însă gata ca - după ceasul al nouălea - să mănânce mâncare uscată şi să facă două sute cincizeci de metanii. Iar dacă se va arăta nepăsător, să împlinească vremea hotărâtă de Părinţi. Sf. Nicodim Aghioritul prevede, drept canon pentru acest păcat, post, mâncare uscată, metanii - mai presus de toate - să fugă de persoana cu care a păcătuit. Canonul 29 al Sf. Nichifor Mărturisitorul prevede că astfel de păcătoşi „dacă îşi vor mărturisi din îndemn propriu nelegiuirea lor, care nu este cunoscută de către cei mulţi, se opresc de la împărtăşanie şi primesc epitimii, dar intrând în biserică să stea numai până la rugăciunea catehumenilor. Iar dacă păcatele lor sunt vădite, atunci vor îndeplini epitimiile, potrivit legiuirilor bisericeşti". Potrivit canonului 37 al aceluiaşi, pe baza mărturiei Scripturii *„să nu vă amestecaţi cu vreunul care, numindu-se frate, va fi desfrânat... cu unul ca acesta nici să nu şedeţi la masă"* (I Cor. 5, 11), desfrânatul public trebuie canonisit mai aspru.

N.B. Sfântul Grigorie de Nissa, în canonul 4, care se redă în continuare, face distincţie între felurile desfrâului şi adulterului. „Iar deosebirea păcatelor ce se comit din poftă şi din voluptate este aceasta: unul adică se numeşte adulter şi celălalt desfrânare. Unora dintre cei scrupuloşi, însă, le-a plăcut să socotească şi desfrânarea la păcatul adulterului; din cauză că numai una singură este însoţirea cea legiuită, atât a femeii cu bărbatul, cât şi a bărbatului cu femeia. Deci, orice nu este după lege, afară de lege este; şi cel ce nu are pe ale sale, fireşte că are pe cele străine; căci omului un singur ajutor i s-a dat de la Dumnezeu şi femeii un singur cap i s-a impus. Drept aceea *„dacă cineva posedă pentru sine însuşi vasul său propriu"*, precum îl numeşte dumnezeiescul Apostol (I Tes. 4. 4), legea firii admite întrebuinţarea cuvenită; dar, dacă cineva s-ar întoarce spre cel ce este afară de ale sale proprii, negreşit cu cel străin va fi; iar străin este fiecăruia tot ceea ce nu este al său, măcar şi dacă n-are mărturisit pe cel ce-l stăpâneşte. Deci dar, celor ce cercetează chestiunea mai exact şi desfrâul li se arată a nu fi departe de păcatul

adulterului, căci şi dumnezeiasca Scriptură zice: *„Nu fi mult cu cea străină"* (Pilde 5, 20). Dar, fiindcă pentru cei mai neputincioşi s-a făcut de către părinţi oarecare îngăduire, infracţiunea aceasta s-a dovedit prin împărţirea generală ca desfrânare să se numească împlinirea poftei ceea ce se comite de cineva fără nedreptăţirea altuia; iar adulter, vătămarea şi nedreptăţirea celui străin. Şi la aceasta se socoteşte a fi şi stricarea dobitoacelor şi pederastia; căci şi acestea sunt adulter al firii; căci în cel străin şi afară de fire se face nedreptatea. Deci fiind împărţirea aceasta şi în acest fel al păcatului, şi tratamentul îi este general în scopul ca omul să devină curat prin căinţă de furia pătimaşă către acest fel de voluptăţi. Deoarece cei ce s-au pătat cu desfrânare nu au amestecat oarecare nedreptate faţă de un străin, cu păcatul acesta, din cauza aceasta îndoit s-a hotărât timpul pedepsirii pentru cei ce s-au spurcat în adulter şi în celelalte răutăţi oprite, adică în stricarea de dobitoace şi în turbarea asupra părţii bărbăteşti; căci la aceştia, cum am zis, se dublează păcatul, unul adică cel al nelegiuitei voluptăţi, iar celălalt, care provine din nedreptăţirea celui străin. Şi se face oarecare deosebire în privinţa motivului pocăinţei şi la acest fel de păcate ale lăcomiei după plăceri. Căci cel ce adică de sineşi năzuind spre mărturisirea păcatelor, prin aceea că a primit să devină acuzator din îndemn propriu, împotriva celor tăinuite, ca unul care a început deja vindecarea patimii şi arată semn al schimbării spre mai bine, se va supune unor epitimii mai blânde, iar cel ce se vădeşte în răutate ori prin oarecare bănuială, ori prin pâră fiind vădit fără de voie, se supune unei pedepse mai aspre, astfel că numai curăţindu-se el deplin, se primeşte la împărtăşirea celor sfinte. Aşadar, **canonul este acela că cei ce s-au spurcat în desfrânare, trei ani să fie cu totul scoşi de la rugăciuni, iar trei ani să participe numai la ascultarea rugăciunilor şi alţi trei ani să se roage întru pocăinţă împreună cu cei ce se prostern şi apoi să se împărtăşească de cele sfinte**. Şi în privinţa celor ce au zel mai mare în îndreptare, şi prin viaţă arată întoarcerea spre bine, este cu putinţă celui ce dispune ca spre folosul orânduirilor bisericeşti să scurteze timpul ascultării şi mai degrabă a-i aduce la întoarcere. Şi încă o dată a scurta şi acest timp şi mai curând a-i primi în comuniune, îndată ce ar judeca prin însăşi cercetarea sa situaţia celui ce se vindecă. Căci, precum este oprit a arunca mărgăritarul înaintea porcilor (Matei 7, 6), astfel nu este îngăduit a lipsi de mărgăritarul preţios pe cel ce s-a făcut deja om, prin curăţire şi lipsă de patimi. Iar făcându-se nelegiuirea prin adulter sau prin celelalte feluri de necurăţie, precum am spus mai înainte, în privinţa tuturor se va vindeca cu

aceeaşi pedeapsă ca şi păcatul greu al desfrânării; numai că se va dubla timpul. Dar, şi în această privinţă se va ţine seama de dispoziţia sufletească a celui ce se vindecă, după acelaşi fel ca şi la cei ce s-au dedat spurcăciunii desfrânării astfel că ori mai curând, ori mai târziu, să se facă părtaş de cel Bun" (Canonul 4 al Sf. Grigorie de Nissa).

Ai săvârşit preacurvie?

Canonul 20 al Sinodului de la Ancira opreşte 7 ani de la Împărtăşanie pe preacurvar; canonul 58 al lui Vasile - 15 ani şi canonul 4 al lui Grigorie al Nissei - 18. Iar canonul 98 al Sinodului al şaselea canoniseşte ca pe un preacurvar pe cel ce ia de soţie pe femeia logodită cu altul, dacă acesta este în viaţă. În canonul 13 al său, Sf. Ioan Postitorul sfătuieşte: „Pe preacurvar, după 3 ani, îl socotim potrivit să se împărtăşească, dacă nu se împotriveşte să ia hrană uscată după ceasul al nouălea (adică după ora 3 p.m.) şi de va bate două sute cincizeci de metanii în fiecare zi. Iar dacă se leneveşte, să aştepte până la sfârşitul vremii pe care au hotărât-o Părinţii".

Ai păcătuit cu o persoană necreştină sau eretică?

Dacă nu este căsătorit, se prevăd după canonul 61 al Sf. Ioan Postitorul 3 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie, mâncând uscat după ora 15^{00} şi făcând zilnic 200 de metanii.

Dacă este căsătorit, conform aceluiaşi canon, epitimia se măreşte la 4 sau 5 ani, mâncând uscat după ora 15^{00} şi făcând în fiecare zi 250 de metanii.

Ai realizat sau ai privit imagini obscene?

Canonul 100 al Sinodului Trulan prevede afurisirea.

Ai săvârşit sodomie?

În canoanele Sf. Ioan Postitorul, într-un codice scris de mână (după Nicodim Milaş canoanele 51, 52, 53, 54), s-a găsit o înfăţişare a felurilor de sodomie, după cum urmează: sodomia este de două feluri: cea către femei, când bărbaţii păcătuiesc cu ele împotriva firii, şi cea către bărbaţi. Şi, iarăşi, la bărbaţi, când

unul o săvârşeşte şi celălalt o suferă. Apoi, când unul o face şi o şi suferă. Şi păcat mai greu este dacă cineva o şi face şi o şi suferă. Şi dacă o face cu femei străine, este mai greu păcat decât dacă o face cu bărbaţi. Iar dacă o face cu însăşi nevasta sa, este mai greu păcatul decât dacă ar face-o cu o străină. Prin urmare, din acestea tragem încheierea că perechea soţilor care păcătuieşte împotriva firii se canoniseşte mai greu decât cel ce face sodomie cu bărbaţi sau cu femei străine. Iar canonul trebuie să-l dea părintele duhovnic, aşa cum va socoti potrivit. S-a aflat (într-un loc) că asemenea păcat se canoniseşte cu 8 ani, hrană uscată după ora 15^{00} şi făcând în fiecare zi 200 de metanii (canonul 65 al Sf. Ioan Postitorul).

Canoanele 7 şi 62 ale Sf. Vasile îndepărtează 15 ani de la Cuminecare pe sodomiţi, şi canonul 4 al Sf. Grigorie al Nissei - 18 ani. Iar patriarhul Luca, răspunzând împreună cu sinodul său la unele întrebări (care se află în unele cărţi scrise cu mâna), spune că cei ce cad în sodomie nu pot să ia de nevastă unul pe sora celuilalt.

Canonul 29 al Sf. Ioan Postitorul spune: „Cel ce a tăbărât asupra unui bărbat s-a socotit de cuviinţă să fie oprit 3 ani de la Împărtăşanie, să se tânguie şi să postească şi să ia hrană uscată către seară şi să facă două sute de metanii. Iar dacă preţuieşte mai mult nepăsarea, să împlinească cei cincisprezece ani (de canonisire)".

Aceleaşi epitimii se aplică şi dacă se face sodomie cu doi fraţi (canonul 51 al Sf. Ioan Postitorul) ori cu ginerele (canonul 52 al aceluiaşi). Sodomia între fraţi se canoniseşte cu 8 ani oprire, „dacă mănâncă hrană uscată după ora 15^{00} din zi şi face în fiecare zi câte 400 de metanii" (canonul 53 al Sf. Ioan Postitorul). „Dacă vreun frate mai mic ar suferi sodomie de la cel mai mare, fără să facă el sodomie, se pedepseşte pe 3 ani, mâncând uscat după ora 15^{00} şi făcând 100 de metanii zilnic" (canonul 54 al Sf. Ioan Postitorul).

Sf. Nicodim Aghioritul pune şi el canon: „post, mâncare uscată, metanii şi să fugă de aceia cu care au păcătuit".

Pravila de la Govora (cap. 84) canoniseşte sodomia cu 4 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie şi 150 de metanii pe zi.

Ai păcătuit cu animale?

Canonul 29 al Sf. Nichifor Mărturisitorul prevede că penitenţii „dacă îşi vor mărturisi din îndemn propriu nelegiuirea lor, care nu este cunoscută de către cei mulţi, se opresc de la împărtăşanie şi primesc epitimii, dar intrând în biserică să stea numai până la rugăciunea catehumenilor. Iar dacă păcatele lor sunt vădite, atunci vor îndeplini epitimiile, potrivit legiuirilor bisericeşti". După canonul 16 al Sinodului de la Ancira, scara canonisirilor este următoarea: dacă a păcătuit înainte de a avea 20 de ani, „prosternându-se 15 ani, să se împărtăşească de comuniunea rugăciunii, apoi împlinind 5 ani în această comuniune, atunci să se atingă şi de cuminecătură, dar să li se cerceteze şi viaţa lor din timpul prosternării (adică al şederii la rugăciunea Bisericii în genunchi) şi aşa să dobândească blândeţea". Cei care n-au renunţat la păcat să se supună canonisirii celei lungi (adică peste 20 de ani de îndepărtare de la Sfânta Împărtăşanie).

Dacă penitentul a trecut la vremea săvârşirii păcatului de 20 ani, se canoniseşte cu prosternarea 25 de ani şi apoi se primeşte în comunitatea creştinilor rugători 5 ani, după care se poate împărtăşi. Iar celor căsătoriţi, fiind în vârstă de peste 50 de ani, numai pe patul de moarte li se permite a se împărtăşi.

Când săvârşitorul păcatului este lepros, conform canonului 17 al Sinodului de la Ancira, nu i se permite a intra în biserică.

Canonul 63 al Sf. Vasile cel Mare prevede 15 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie; după canonul 7 al aceluiaşi sfânt se aplică aceeaşi pedeapsă ca ucigaşilor, deci potrivit canonului 57 al său, 10 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie. „Dacă cineva va păcătui cu un dobitoc - prevede Pravila de la Govora, în cap. 84 - să aibă pocăinţă 15 ani şi să facă câte 500 de metanii pe zi, iar dobitocul să fie dat spre mâncare câinilor".

După canonul 59 al Sf. Ioan Postitorul, „de va păcătui cineva de mai multe ori cu dobitoc, având soţie, se pedepseşte cu 8 ani oprire; iar de nu are femeie şi a păcătuit o dată sau de două ori, sau de mai mult de trei ori a păcătuit, se pedepseşte cu 3 ani oprire, mâncând uscat după al nouălea ceas (ora 15^{00}) din zi şi făcând 300 de metanii. Aceste epitimii le va primi şi femeia care a păcătuit cu dobitoc".

Practici prostituția? Ții case de desfrâu?

Canonul 86 al Sinodului Trulan prevede afurisirea.

Te-ai castrat (sterilizat) sau ai castrat pe cineva fără motiv de boală?

Canoanele 24 Apostolic și 8 ale Sinodului I-II local, de la Constantinopol, prevăd afurisirea pe timp de 3 ani.

Te-ai îndepărtat de părinții trupești și, sub pretextul evlaviei, nu le dai cinstea cuvenită?

Această atitudine este înfierată de Mântuitorul care reproșează fariseilor că pentru datina omenească au călcat porunca lui Dumnezeu: *„Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, iar cine va blestema pe tată sau pe mamă, cu moartea să se sfârșească. Voi însă spuneți: Cel care va zice tatălui său sau mamei sale: Cu ce te-aș fi putut ajuta este dăruit lui Dumnezeu, acela este absolvit a cinsti pe tatăl său sau pe mama sa"* (Matei 15, 3-6).

Canonul 16 al Sinodului din Gangra prevede anatemizarea.

Te porți părtinitor față de copiii tăi?

După Pravila de la Govora (cap. 65), părinții care nu-și iubesc copiii deopotrivă, ci pe unul îl va iubi și pe altul îl va urî, sau averea lor nu o vor împărți în mod egal copiilor, să fie anatema. Evident că se presupune, pentru o astfel de epitimie, ca respectivii copii să fie la fel de buni. După Pravila bisericească (1404), părinții care au o astfel de atitudine trebuie „să se afurisească, adică să se lepede de la Sf. Biserică până când se vor îndrepta".

Ai ucis fără voie?

Canonul 11 al Sf. Vasile cel Mare prevede 11 ani oprire de la împărtășire, iar canonul 57 al aceluiași - 10 ani și anume: 2 ani plângere, 3 ascultare, 4 prosternare și un an împreună cu credincioșii. Canonul 23 al Sinodului de la

Ancira oprește de la Sfânta Împărtășanie 7 sau 5 ani. Canonul 5 al Sf. Grigorie al Nissei prevede 5 ani neîmpărtășire, iar canonul 20 al Sf. Ioan Postitorul numai 3 ani, „dacă - după ce ține post până seara, folosind hrană cu desăvârșire uscată - se învoiește să facă și 300 de metanii zilnic". Canonul 8 al Sf. Vasile cel Mare dă câteva exemple de ucidere socotită cu voie și fără de voie, după cum urmează: „Cel ce în mânie a întrebuințat secure asupra soției sale este ucigaș. Dar bine că mi-am adus aminte și este vrednic de priceperea ta să-ți vorbesc despre acestea mai pe larg; că multe sunt deosebirile între cele făptuite cu voința și cele fără de voie. Că este cu totul fără de voie și departe de voința făptuitorului dacă, aruncând el cu piatră asupra unui câine sau pom, nimerește un om; căci impulsul i-a fost de a goni animalul ori de a scutura fructul, dar s-a întâmplat de la sine că prin lovitură a nimerit în trecere alăturea. Deci, una ca aceasta este fără de voie. Însă, fără de voie este și dacă cineva voind a întoarce pe cineva cu biciul sau cu toiagul nu l-ar lovi tare, dar cel lovit va muri. Că aici se socotește intenția, de a voi să îndrepteze pe cel ce a greșit, iar nu de a-l omorî. Asemenea dintre faptele cele fără de voie este și aceea când cineva în încăierare, apărându-se împotriva cuiva, cu lemn ori cu mâna fără cruțare, ar îndrepta lovitura spre locurile mortale ca să-i facă rău, dar nu ca să-l omoare de tot; aceasta însă se apropie deja cu cea cu voința; căci cel ce a întrebuințat astfel de unealtă spre apărare ori cel ce fără de cruțare a dat lovitura, lămurit este că biruit fiind de patimă nu a cruțat pe om. Asemenea și cel ce a întrebuințat un lemn greu ori piatră mai mare decât puterea omenească se numără la cei ce fără de voie au făptuit, una însă voind și alta făcând; deoarece din mânie a dat acest fel de lovitură, încât a omorât pe cel lovit, deși silința i-a fost poate să-l zdrobească, iar nu de a-l omorî cu totul. Însă, cel ce a întrebuințat sabie sau orice de acest fel nu are nici o iertare și mai ales cel ce a aruncat cu securea; căci se vede că nu a lovit cu mâna așa încât măsura loviturii să fie în stăpânirea sa, ci a aruncat așa ca și greutatea fierului, și cu străşnicie și prin avânt cât mai mare, lovitura să fie neapărat mortală. Și iarăși deplin voluntară și nicidecum îndoielnică este fapta de felul celei săvârșite de tâlhar sau de năvălirile

vrăjmaşilor; căci aceştia cu adevărat pentru bani omoară, fugind de vădire; iar cei ce merg la bătălii pentru ucideri nu merg nici să înfricoşeze, nici să înţelepţească, ci propunându-şi vederat să omoare pe cei ce li se împotrivesc; însă şi dacă cineva pentru altă pricină, din dorinţa de a şti, ar pregăti doctorie, dar ar omorî, pe una ca aceasta o considerăm voluntară; în care fel fac femeile de multe ori, cu oarecare descântece şi vrăjitorii, încercând să atragă pe unii spre dragoste şi dându-le acelora doctorii care produc întunecarea minţilor; deci, unele ca acestea omorând, deşi una voind şi altceva au făcut, totuşi pentru că s-au îndeletnicit din dorinţa de a cunoaşte şi cu ceea ce este oprit, se socotesc între cei ce ucid voluntar. Prin urmare şi cele ce dau doctorii de avort, ucigaşe sunt şi ele, şi cele ce primesc otrăvurile care omoară fătul. În privinţa aceasta am spus atât cât trebuie". În canonul 54, acelaşi sfânt părinte, în mod indirect, lasă duhovnicului posibilitatea de a lungi sau scurta canonul de pocăinţă potrivit împrejurărilor în care s-a săvârşit uciderea.

Ai săvârşit ucidere în război?

Canonul 13 al Sf. Vasile cel Mare sfătuieşte 3 ani abţinere de la Sfânta Împărtăşanie. Dacă vreunul din inamici se roagă să nu fie ucis, dar celălalt nu se milostiveşte şi-l ucide, după Pravila de la Govora (cap. 42), ucigaşul „să se lepede de creştinătate şi să se pocăiască 20 de ani şi să facă 1.000 de metanii pe zi, fiindcă a ucis pe cel ce s-a supus lui".

Ai ucis cu voie?

Ucigaşul încalcă porunca a şasea din Vechiul Testament care spune: *„Să nu ucizi"* (Ieşire 20, 13). Potrivit *Învăţăturii de credinţă ortodoxă* (partea a III-a, nr. 142-143) sunt două feluri de ucidere: *ucidere trupească* şi *ucidere sufletească*.

Uciderea trupească înseamnă ridicarea vieţii aproapelui sau lovirea şi rănirea lui, care-i aduc mai târziu moartea. Tot ucidere a aproapelui înseamnă şi: istovirea lui printr-o muncă ce-i întrece puterile trupeşti şi astfel îi grăbeşte sfârşitul; purtarea cu asprime faţă de el, ceea ce-l amărăşte şi, de asemenea, îi

poate scurta viaţa; lăsarea lui să moară de foame, fie că nu i se dau cele trebuincioase traiului, fie că nu i se dă putinţa să şi le câştige singur; orice faptă care-i primejduieşte şi nimiceşte viaţa; avortul cu bună ştiinţă şi voie.

Uciderea sufletească înseamnă pilda cea rea, prin vorbe şi fapte necuviincioase, prin care se dă aproapelui pricină de a se abate din calea cea bună şi a păcătui. Tot ucidere sufletească înseamnă: pizma (invidia), mânia, clevetirea şi ura aproapelui, căci *„oricine urăşte pe fratele său este ucigaş de oameni"* (I Ioan 3, 15).

Canonul 22 al Sinodului de la Ancira opreşte toată viaţa de la împărtăşire; potrivit canonului 5 al Sf. Grigorie al Nissei, săvârşitorul este oprit a se împărtăşi 27 de ani. După canoanele 7 şi 56 ale Sf. Vasile cel Mare, 20 de ani nu trebuie să se împărtăşească. Iar canonul 56 stabileşte că cei 20 de ani se împart, după treptele pocăinţei, astfel: 4 ani plângere, 5 ani ascultare, 7 ani prosternare, 4 ani împreună cu credincioşii. Sf. Ioan Postitorul, în canonul 31, spune: „pe ucigaşul cel cu voia sa îl îndepărtăm pentru 5 ani de la cuminecare, dacă - după ce ţine post până seara, folosind hrană cu desăvârşire uscată - se învoieşte să facă şi 300 de metanii zilnic. Dacă însă se leneveşte, să împlinească ce-au hotărât Părinţii".

Ţi-ai bătut tatăl (sau mama) şi l-ai ucis?

Cine se ridică împotriva părinţilor săi trupeşti încalcă porunca a cincea care cere: *„Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, ca să-ţi fie bine şi să trăieşti mulţi ani pe pământul pe care Domnul Dumnezeul tău ţi-l va da ţie"* (Ieşire 20, 12). Canonul 43 al lui Nichifor Mărturisitorul prevede 35 de ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie.

Ţi-ai bătut copilul şi acesta a murit?

Potrivit cap. 124 din Pravila de la Govora, să nu te împărtăşeşti 6 ani şi să faci 150 de metanii pe zi.

Te-ai certat cu cineva şi, lovindu-l, l-ai ucis?

Canonul 65 Apostolic prevede afurisirea.

Ai practicat obiceiuri păgâneşti? Te-ai mascat?

Canonul 62 al Sinodului Trulan prevede afurisirea.

Crezi în superstiţii şi le practici?

Canonul 65 al Sinodului Trulan prevede afurisirea.

După canonul 27 al Sf. Ioan Postitorul, „celor ce mărturisesc că au făcut vrăjitorii şi farmece le scurtăm cu pogorământ, la trei ani, vremea de pocăinţă, de vor fi gata ca în fiecare zi să socotească de foarte mare preţ postul şi, după ceasul al nouălea, să folosească hrană sărăcăcioasă şi uscată, încât abia să-şi ducă zilele. Dar să facă şi două sute cincizeci de închinăciuni, lovindu-şi cu evlavie fruntea de pământ. La acestea le îndatorăm şi pe femeile care fac baiere

Ai băgat, fără primejdie, un animal în biserică?

Canonul 88 al Sinodului Trulan prevede afurisirea, cu excepția situațiilor de mare primejdie când „dacă animalul n-ar fi adăpostit, ar muri și astfel omul n-ar mai putea urma călătoria și ar ajunge în primejdie de moarte".

Ai întins masă și ai mâncat în biserică ori ai dormit în sfântul locaș?

Canonul 74 al Sinodului Trulan prevede afurisirea. Astfel de practici le interzic și canonul 28 al Sinodului din Laodiceea, și canonul 42 al Sinodului din Cartagina.

Ai făcut magazin în curtea bisericii?

Canonul 76 al Sinodului Trulan prevede afurisirea.

Ai desenat crucea pe dușumele?

Canonul 73 al Sinodului Trulan prevede afurisirea.

Ai băut vreo băutură sau dintr-un vas în care a căzut ceva spurcat?

Canonul 47 al Sf. Ioan Postitorul zice: „Dacă ceva necurat a căzut în fântână sau în untdelemn sau în vin, cel ce gustă din acestea să nu se atingă trei zile de carne sau brânză, iar șapte zile să nu se cuminece".

În însemnarea la acest canon, Sf. Nichifor Mărturisitorul scrie: „Poate pentru aceasta se canonisește cel ce a gustat dintr-însele, fiindcă, înainte de a sfinți cu agheasmă băutura aceea, a gustat-o îndoindu-se în cugetul său, «*iar cel ce se îndoiește* - potrivit cu Apostolul - *dacă va mânca se osândește, fiindcă n-a fost din credință. Și tot ce nu este din credință este păcat*»" (Romani 14, 23). „Sau fiindcă a gustat, după ce a putrezit înăuntru lucrul necurat care căzuse, și s-a dovedit că gustă din ceva sugrumat sau dintr-o mortăciune și - pe scurt - din sânge de dobitoc, care lucruri sunt oprite. Și vezi canonul 63 apostolic, 67 al Sinodului al șaselea și 2 al celui din Gangra".

Ai mers să te rogi la sinagoga evreilor, la geamia musulmanilor sau la casele de rugăciune ale sectanților?

Canonul 64 Apostolic prevede afurisirea. Și canonul 33 al Sinodului din Laodiceea interzice rugăciunea cu ereticii și schismaticii. Mai sever este canonul 11 al Sinodului Trulan care canonisește cu afurisirea pe cei ce au făcut baie cu evreii ori au primit doctorii de la ei.

Ai dus daruri la altarele păgânești sau ai aprins lumânări la sinagogă, în sărbătorile evreiești?

Canonul 71 Apostolic prevede afurisirea. Și canoanele 37, 38 și 39 ale Sinodului din Laodiceea interzic astfel de practici.

Ai cumpărat sau ai primit cărți eretice?

Canonul 9 al Sinodului VII ecumenic îți cere să le dai Bisericii. În caz de refuz, se prevede afurisirea. Asemenea, a șaptea poruncă bisericească ne cere „să nu citim cărțile ereticilor". „Prin porunca aceasta - găsim scris în *Învățătura de credință creștină ortodoxă* - Biserica le cere celor ce nu sunt întăriți în cunoașterea și înțelegerea cuvântului dumnezeiesc să se ferească de citirea cărților potrivnice credinței adevărate, cum sunt cele ale ereticilor (și sectanților), spre a nu fi amăgiți de învățături pierzătoare de suflet (I Tim. 4,7), ci să se hrănească «*cu cuvintele credinței și ale bunei învățături*» (I Tim. 4,6)".

Ai serbat sâmbăta, ca sectarii?

Canonul 29 al Sinodului din Laodiceea prevede anatema.

Te-ai dus la cimitirele ereticilor?

Canonul 9 al Sinodului din Gangra prevede un an afurisire, iar canonul 9 al Sinodului din Laodiceea prevede afurisire „pentru un timp", după care, dacă s-au pocăit și au mărturisit că au greșit, să se primească la împărtășire.

Te-ai dus la mormintele mucenicilor eretici?

Canonul 34 al Sinodului din Laodiceea prevede anatema.

ÎNTREBĂRI PENTRU BĂRBAȚI

Ai trăit cu soția înainte de a te căsători?

Canonul 25 al Sf. Vasile cel Mare prevede o canonisire de 4 ani, dar îi îngăduie apoi (după ce se căsătoresc) să trăiască cu ea.

Ești cununat a doua oară? Ai trăit cu soția înainte de cununie?

Dacă n-ai trăit înainte de cununie, canonul 1 al Sinodului din Laodiceea prevede un timp scurt (neprecizat) de rugăciuni și post, permițându-se, apoi, primirea Sfintei Împărtășanii. După canonul 2 al Sf. Nichifor Mărturisitorul, pentru cel ce se căsătorește a doua oară, 2 ani să nu se împărtășească.

Ai păcătuit cu soția peste fire?

După Pravila de la Târgoviște (cap. 231), cel ce păcătuiește cu femeia sa peste fire, făcând sodomie, onanie, gomorie, acela să se despartă și după despărțire să se canonisească 15 ani, fără Sfânta Împărtășanie. Dacă lucrul acesta s-a petrecut din sila bărbatului și fără de voie, canonul se reduce, după aprecierea duhovnicului.

Ai cunoștință că soția preadesfrânează?

Dacă ai cunoștință de acest păcat, dar te faci că nu știi nimic, potrivit Pravilei de la Târgoviște (cap. 131), se pedepsește ca pentru îndoită curvie, adică între 6 și 18 ani.

Îți întinezi soția?

Pravila de la Târgoviște (cap. 181) prevede: „Bărbatul care nu se împreună firește cu femeia sa, ci varsă pe dinafară, pe coapse, să se despartă".

Te-ai despărțit de soție?

Canonul 102 al Sinodului din Cartagina cere ori împăcarea, ori să nu se mai căsătorească; cel ce se abate de la aceasta trebuie supus unei penitențe (neprecizate).

Te-ai căsătorit cu logodnica celui care trăiește?

Canonul 98 al Sinodului Trulan prevede pedeapsa ca pentru preacurvie, adică între 7 și 15 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie.

Ți-ai părăsit soția fără motiv canonic?

Canonul 87 al Sinodului Trulan prevede canonisirea și anume 7 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie (1 an plângerea, 2 ani ascultarea în pridvor, 3 ani în genunchi, iar în al șaptelea an împreună cu credincioșii). Canoanele permit desfacerea căsătoriei numai în următoarele cazuri: când soția avortează incorigibil, lăsând soțul fără urmași; în caz de preadesfrânare; în caz de apostazie (ca o moarte spirituală) și când ambii soți sunt de acord cu intrarea în monahism.

Ți-ai părăsit soția și te-ai însurat cu altă femeie sau cu una divorțată?

Canonul 48 Apostolic prevede afurisirea, iar canonul 77 al Sf. Vasile cel Mare cere ca vinovatul să-și plângă păcatul un an, doi ani să asculte slujba în pridvor, trei ani să stea la slujbe în genunchi, iar al șaptelea an se poate împărtăși, dacă se va pocăi cu lacrimi.

Te-ai căsătorit a doua oară?

Canonul 2 al Sf. Nichifor Mărturisitorul prevede 2 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie. Dacă această căsătorie s-a făcut după rânduiala bisericească, potrivit canonului 1 al Sinodului din Laodiceea, după citirea rugăciunilor, este permisă împărtășirea.

Te-ai căsătorit a treia oară?

Sf. Vasile cel Mare, în canonul 50, spune că a treia căsătorie trebuie privită ca o întinăciune a Bisericii, dar nu este supusă osândirii publice, fiind mai tolerabilă decât desfrâul pe față. Canonul 2 al Sf. Nichifor Mărturisitorul prevede 5 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie.

Sf. Nichifor Mărturisitorul însemnează următoarele despre cei ce se căsătoresc de două ori și de trei ori: cel ce se căsătorește a doua oară, potrivit canonului 4 al Marelui Vasile, se oprește pe un an sau doi de la dumnezeieștile Taine. După canonul 2 al Sf. Nichifor și după primul Răspuns al lui Nichita al Heracleii, nici nu se cunună. Iar, potrivit cu canonul 5 al Sinodului de la Neocezareea și cu însuși Nichita, nici preotul care i-a binecuvântat nu mănâncă la masa lui. Pe cea de a treia căsătorie, Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu o numește încălcare de lege. Iar canonul 4 al Marelui Vasile, poligamie, și canonul 80 al aceluiași, mai rea decât desfrâul, iar canonul 1 al acestuia o numește întinăciune și spurcare a Bisericii. De aceea și canonul 4 al aceluiași îi înlătură pe timp de 5 ani de la Sf. Împărtășanie pe cei căsătoriți a treia oară. „Cei ce vor să se căsătorească a treia oară - consemnează cap. 83 al Pravilei de la Govora - să se pocăiască 4 ani și să facă câte 66 de metanii pe zi, că se cheamă curvie".

Ține seama că în anul 922, sub Constantin Porfirogenetul, s-a dat la lumină un Tom al sinodului, zis al Unirii, care a rânduit că celor căsătoriți a doua oară, dacă au împlinit patruzeci de ani și nu au copii, li se îngăduie să-și ia și o a treia nevastă pentru că le lipsesc copiii. Să se canonisească totuși, să nu se cuminece 5 ani, fără să li se scadă nimic din aceștia, și, după cei cinci ani, să se cuminece numai o dată pe an, la Sf. Înviere. Iar dacă au copii, nu li se îngăduie să se mai căsătorească vreodată și pentru a treia oară. Cei care au împlinit treizeci de ani, dacă nu au copii, sunt îngăduiți și ei să se căsătorească a treia oară, pentru vârsta lor tinerească și supusă lesne greșelii, însă patru ani să nu se cuminece și, după acești ani, să se cuminece numai de trei ori în fiecare an, la Înviere, la Nașterea Domnului și la Adormirea Maicii Domnului. Iar dacă au copii, să se canonisească cu 5 ani. Iar celor ce au trecut de patruzeci și cinci de ani, nu li se îngăduie nicicând să se căsătorească a treia oară, chiar dacă nu au copii.

Te-ai căsătorit cu mai mult de două soții succesiv (adică ești poligam)?

Conform canonului 2 al Sf. Nichifor Mărturisitorul, cel ce se căsătorește a treia oară, 5 ani este oprit de la Sfânta Împărtășanie. Canonul 80 al Sf. Vasile cel Mare prevede 4 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie și anume: un an plângerea (tânguirea) și 3 ani prosternarea.

Ai ținut trei sau mai multe femei?

Pentru cei ce se căsătoresc de mai multe ori, conform canonului 3 al Sinodului din Neocezareea, se rânduiește un timp de pocăință neprecizat (Pravila lui Nicodim Sachelarie scrie 1-2 ani), „dar întoarcerea și credința lor le scurtează timpul penitenței".

Canonul 4 al Sf. Vasile cel Mare prevede o epitimie de 2-3 ani afurisire, urmată de doi ani oprire de la Sfânta Împărtășanie. „Și pe una ca aceasta o numesc nu nuntă, ci poligamie, ba mai curând desfrânare, ce se pedepsește: pentru aceea și Domnul a zis samarinencii care schimbase cinci bărbați: «*Pe care-l ai acum nu-ți este bărbat*» (Ioan 4, 18), pentru că cei ce au trecut de nunta a doua nu mai sunt vrednici să se numească cu numirea de bărbat sau de soție. Apoi, în privința celor ce se căsătoresc a treia oară am primit obiceiul de afurisire pe 5 ani... Dar nu trebuie a-i opri pe ei cu totul de la biserică, ci a-i învrednici de ascultare 2 ori 3 ani și după aceea să li se dea voie să stea împreună, iar de la împărtășirea Sfintelor Taine să fie ținuți departe și atunci, când vor arăta vreun rod de pocăință, să se așeze la locul împărtășirii. Poligamia (cel ce trăiește cu mai multe femei în același timp) se pedepsește, conform canonului 80 al Sf. Vasile cel Mare, cu o epitimie de 4 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie (dintre care, 1 an tânguirea și 3 ani prosternarea)".

Te-ai căsătorit de patru ori?

Biserica nu binecuvântează nunta a patra. Conform cap. 83 al Pravilei de la Govora, „cine se însoară de patru ori să se pocăiască 8 ani și să facă câte 100 de metanii pe zi".

Te-ai căsătorit cu altă femeie, pe motiv că soția legiuită are duh necurat (sau este într-o boală grea)?

Dacă femeia are duh necurat și este legată, iar bărbatul zice că nu se poate înfrâna și vrea să ia alta, potrivit canonului 15 al lui Timotei al Alexandriei, „în această pricină intervine adulter și în privința asta - spune cuviosul - nu am și nu găsesc ce răspunde; dar după hotărârea duhovnicească nu se cuvine". Pravila de la Târgoviște (cap. 233) scrie că bărbatul a cărui femeie se îndrăcește să o aștepte 3 ani; dacă se va tămădui, să o țină, iar de nu se va izbăvi după 3 ani, să o lase și să ia alta.

Te-ai căsătorit cu o rudă?

Canonul 68 al Sf. Vasile cel Mare prevede 15 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie.

Te-ai căsătorit cu două surori?

Canonul 23 al Sf. Vasile cel Mare prevede că penitentul nu poate fi primit la pocăință, decât dacă desface această căsătorie. Apoi se aplică oprire de 7 ani. Canonul 78 al Sf. Vasile cel Mare prevede 7 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie, când căsătoria a avut loc succesiv. Dar poziția Sf. Vasile cel Mare în această chestiune este exprimată limpede în canonul 87 al său, astfel: „Dacă cineva, stăpânit fiind cândva de patima necurăției, ar cădea spre însoțirea nelegiuită cu două surori, nici nuntă să nu se socotească aceasta și, în general, să nu se primească ei în obștea Bisericii, mai înainte de a-i despărți unul de altul". Pravila de la Târgoviște (cap. 330) oprește pe cei ce păcătuiesc cu două surori, 11 ani de la împărtășire.

Te-ai căsătorit, ortodox fiind, cu o persoană eretică sau sectantă?

Canonul 72 al Sinodului Trulan prevede anularea căsătoriei, iar dacă persistă în păcat, afurisirea. Aceste prescripții sunt însușite și de Sf. Ioan Postitorul, în canonul 23. Pentru căsătoria săvârșită între un dreptcredincios și un eretic,

canonul 14 al Sinodului al patrulea ecumenic și canoanele 10 și 31 ale celui de la Laodiceea, precum și canonul 29 al Sinodului din Cartagina îi opresc pe credincioși să se însoare cu eretice. Iar canonul 72 al Sinodului al șaselea ecumenic desface și socotește fără tărie căsătoria pe care, întâmplător, o face un creștin sau o creștină dreptcredincioși cu eretici. Iar răspunsul 29 al lui Balsamon spune că unui dreptcredincios care a luat în căsătorie un ins de altă credință sau eretic nu-i este îngăduit să se cuminece cu dumnezeieștile Taine, dacă nu se va fi despărțit și canonisit mai înainte. Același lucru îl spune și Simeon al Tesalonicului (*Răspunsul XLVII*), adăugând că acesta să se împărtășească doar la sfârșitul vieții sale, după ce i s-a făcut maslu (și dacă s-a pocăit), dar nici preotul să nu scoată vreo părticică pentru un atare ins și nici prescurile lui și nici liturghiile să nu le primească, fără numai lumânare și tămâie și uneori (adică nu totdeauna) să-i dea agheasmă și anafură. Și aceasta, ca să nu cadă în deznădejde; și să-i poruncească să facă milostenii. Iar cartea întâi a Codului (lui Justinian), titlul V, așezământul XII, zice că de se vor sfădi atare părinți (care au ajuns, într-un chip oarecare, să se căsătorească), să biruiască cel care vrea să-și facă pruncii dreptcredincioși. Același lucru îl spune și așezământul 18 al aceluiași titlu (la Fotie, titlul XII, cap. XIII). Iar pentru părinții care au îngăduit ca fiii lor să se căsătorească cu cei de altă credință, Pravila de la Govora (cap. 32) prevede 5 ani de pocăință.

Ai făcut malahie de unul singur?

Canonul 10 al Sf. Ioan Postitorul canonisește cu 40 de zile oprire de la Sf. Împărtășanie, hrănindu-se cu mâncare uscată și făcând 100 de metanii. „Iar de nu va putea să mănânce sec - zice Pravila de la Târgoviște (329) - atunci să nu se împărtășească un an și să facă în toate zilele câte 100 de metanii sau 50".

Ai făcut malahie unul cu altul?

Canonul 11 al Sf. Ioan Postitorul pedepsește cu până la 80 de zile oprire de la Sfânta Împărtășanie, hrănindu-se cu mâncare uscată și făcând 100 de

metanii. În caz că nu poate ține postul de mâncare uscată, Pravila de la Târgoviște prevede: „Să nu se împărtășească 2 ani și să facă în toate zilele 50 de metanii".

Ți s-a întâmplat în somn să te spurci de pe urma patimii scurgerii?

Canonul 8 al Sf. Ioan Postitorul prevede pentru curățirea de această întinăciune: îndepărtarea o zi de la Sfânta Împărtășanie, rostirea psalmului 50 și 49 de metanii.

Ține seama că al patrulea canon al Fer. Dionisie, arhiepiscopul Alexandriei, spune că toți cei ce pătimesc de scurgerea cea fără de voie a seminței, adică de poluțiune, aceștia să-și cerceteze cugetul și dacă el îi învinovățește că au pățit aceasta de pe urma gândului împătimit și a unei năluciri rușinoase sau din vreo altă patimă, aceștia să nu se cuminece; iar de nu, să se cuminece. Iar canonul 12 al lui Timotei spune că dacă cel ce a avut scurgere a suferit-o din poftă de femeie, nu trebuie să se împărtășească; iar cel ce a avut-o numai din ispita diavolului, să se împărtășească. Iar Părinții și mai cu seamă Anastasie Sinaitul (*Răspunsul VIII*) și Grigorie Sinaitul (în *Filocalie*) zic că scurgerea în vremea somnului vine din multă mâncare și băutură, din somn îndelungat, din odihna și moliciunea trupului, din trufie, din judecarea (aproapelui), din clevetire, din slăbiciunea trupului, din multă oboseală, din poftă, din băutură rece, din rea obișnuință la desfrâu, din pizma demonilor și din prisosința firii. Deci, *o dată ce cu greu poate cineva să facă deosebire, când se întâmplă (scurgerea) din vina lui sau când din altă pricină și din pizma diavolească, pentru aceasta este lucru mai sigur să nu se cuminece în ziua aceea*, cum grăiește și canonul de față, fără ocol și fără deosebire. La fel și Marele Vasile (*Regulile pe scurt*, 309 și întrebarea III din *Cuvântul II despre Botez*) și Simeon al Tesalonicului (*Răspunsurile XIV și XV*) și Ioan al Chitrului (*Răspunsul XXVIII*) și Balsamon (*Răspunsul X*), toți într-o unire spun că preoții și mirenii care vor avea scurgere în somn să se oprească în acea zi de la Taine.

Afară numai dacă n-ar fi vreo primejdie, de nu s-ar cumineca mireanul sau n-ar face liturghie preotul. Sau dacă ar fi zi însemnată, în care este neapărată

nevoie să se săvârșească Liturghia, fiindcă atunci trebuie să se sfărâme cursa diavolului și să se înalțe puterea preoției.

Te-ai întinat prin poluțiune (scurgere) în timp ce erai treaz?

După canonul 9 al Sf. Ioan Postitorul, șapte zile ești oprit a nu te împărtăși, rostind în fiecare zi psalmul 50 și făcând 49 de metanii zilnic.

Ține seama că, Sfântul Anastasie Sinaitul, face o atentă deosebire între felurile scurgerii pe care o suferă cineva în vreme ce este treaz. „Un om săvârșește - treaz fiind - scurgerea fie asupra sa, fie asupra altuia. Și, iarăși, scurgerea care îl privește se petrece fie cu atingerea mâinii, și se canonisește cu patruzeci de zile (fiindcă este însăși malahie), fie fără atingerea mâinii. Aceasta - iarăși - se săvârșește fie doar de pe urma săgetării și se canonisește cu o zi, sau se face prin unirea cu gândul, fără încuviințare și gâdilare, și se canonisește cu trei zile, sau se petrece prin unirea cu gândul și prin gâdilare, dar fără încuviințare, și se canonisește cu șapte zile. Sau se face și cu încuviințare, dar fără gâdilare, și se canonisește cu treizeci de zile.

Iar scurgerea ce se face asupra altui ins (se poate petrece) fie că ei se tăvălesc împreună, fie că nu. Dacă se petrece fără să se tăvălească laolaltă, dar cu pipăieli și sărutări, însă fără gâdilare, se canonisește cu douăzeci de zile. Sau dacă se face și cu gâdilare, se canonisește cu treizeci de zile. Iar dacă se face cu tăvălire împreună, dar cu un om, se canonisește cu optzeci de zile. Dacă se săvârșește cu dobitoc, canonul este de șapte ani".

Iar cei cu scurgerea de sămânță, pe care o suferă din slăbiciune trupească, treji fiind, și cei care dau afară sămânța amestecată cu udul nu sunt supuși la canon, fiindcă ei suferă aceasta fără de săgetare sau de unire, sau cu încuviințarea gândurilor. De aceea, Anastasie nu pomenește nimic de aceștia.

Ai păcătuit cu mama ta?

Pravila de la Govora (cap. 11) canonisește acest păcat, al amestecării sângelui, cu 20 de ani oprire de la Sfânta Împărtășanie și câte 366 metanii

zilnic. După canonul 56 al Sf. Ioan Postitorul, penitentul este oprit de la Sfânta Împărtăşanie 7 ani, dacă păcatul s-a săvârşit numai o dată; dacă s-a petrecut de mai multe ori, oprirea este de 12 ani, mâncând uscat după ora 15^{00} şi făcând 500 de metanii zilnic.

Ai păcătuit cu mama ta şi cu fiica ta?

Canonul 50 al Sf. Ioan Postitorul pedepseşte pe astfel de penitent cu 4 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie, „mâncând uscat după ora 15^{00} şi făcând 300 de metanii", iar Pravila de la Govora (cap. 11) cu acelaşi canon ca mai sus.

Ai păcătuit cu mama vitregă?

Canonul 79 al Sf. Vasile cel Mare prevede 20 de ani oprire de la împărtăşire; Pravila de la Târgovişte reduce canonul la 12 ani oprire, dacă penitentul posteşte, face metanii şi milostenii, iar Pravila de la Govora opreşte pe păcătos 9 ani de la împărtăşanie, cu condiţia să mănânce sec şi să aibă dezlegare la untdelemn şi vin doar marţea, joia, sâmbăta şi duminica şi să facă 36 de metanii pe zi (cap. 10). Canonul 49 al Sf. Ioan Postitorul prevede numai 3 ani oprire, dacă penitentul ajunează până seara, mâncând uscat şi în fiecare zi făcând 500 de metanii.

Ai păcătuit cu soacra ta?

Matei Vlastaris, care a adunat laolaltă aceste canoane, arată că unii ca aceştia să nu se cuminece vreme de şase ani. Şi mai spune şi cum trebuie să se canonisească ei în aceşti şase ani. Adică: şase luni să nu mănânce deloc carne şi să şadă în afara bisericii, tânguindu-se şi cerând iertare de la Domnul, şi nici anafură să nu ia, nici agheasmă să nu bea, afară numai în ajunul Bobotezei, când se slujeşte Agheasma cea mare. Şi, în toţi aceşti şase ani, să facă în fiecare zi o sută de plecări ale genunchilor, în afară de sâmbătă şi duminică, şi să mănânce hrană uscată, miercurea şi vinerea. Iar doi ani să stea înlăuntrul bisericii, în spatele cântăreţilor, şi să asculte cântările duhovniceşti. Şi în cei trei ani, care le-au mai rămas, să stea împreună cu credincioşii. Iar după ce s-au împlinit cei

şase ani, să se cuminece, să facă însă şi milostenii după puterile lor; în fiecare săptămână să trimită câte o prescură la biserică; să nu spună minciuni sau să facă jurăminte şi, cu umilinţă şi lacrimi, să-şi cureţe, pe cât pot, întinăciunea sufletului lor. Vlastaris adaugă încă şi că această canonisire este potrivită să se dea şi vrăjitorilor, şi preacurvarilor, şi ucigaşilor, şi tuturor celor ce cad în păcate grele, dar, după râvna celor ce se pocăiesc, uneori se scade, dacă pocăinţa lor este osârduitoare şi fierbinte; alteori creşte dacă pocăinţa le este fără tragere de inimă.

Canonul 26 al Sf. Ioan Postitorul prevede acelaşi canon, însă cu unele adaosuri: „să nu sărute cu îndrăzneală sfintele icoane ci numai analogul pe care acestea sunt puse"; să se abţină de la peşte, de la vin şi de la untdelemn. Să facă milostenie după putinţă, mai ales miercurea şi vinerea. Apoi să dăruiască săracilor toate câte le-a fost îngăduit să mănânce mai înainte de a se fi supuşi canonului, adesându-le lor rugămintea ca să se roage pentru dânşii. Căzând însă ei în boală de moarte, să se învrednicească de dumnezeiasca Împărtăşanie; dar, întremându-se, să revină în acea treaptă a pedepsei, în care s-au găsit înainte de împărtăşania dată lor din necesitate. Şi să-şi zdrobească inima, cu lacrimi calde să-şi curăţească, după putinţă cât mai mare, păcatul greu al sufletului".

Potrivit Pravilei de la Govora (cap. 9), 15 ani se opreşte penitentul de la Sfânta Împărtăşanie, făcând în toate zilele câte 160 de metanii. Tot această pravilă recomandă soacrei să se călugărească într-o mănăstire şi să slujească lui Dumnezeu pentru sufletul ei. Conform Pravilei de la Târgovişte (cap. 238), „de se va afla cineva cu soacra sa trupeşte, adică să facă păcat cu mama logodnicei lui sau cu altă rudenie după trup a ei, mai înainte de blagoslovenia nunţii, atunci să nu se facă acea nuntă, ci să se oprească. Iar dacă după ce se va fi blagoslovit cu femeia lui îi va fi venit acel păcat, de va fi făcut împreunare de sânge, atunci nunta să nu se despartă, ci numai să se canonisească cei ce au făcut amestecare de sânge. Iar canonul lor este de 12 ani şi se va scurta, de vor vrea să ţină post, să facă metanii şi milostenii".

Ai păcătuit cu fiica ta?

După Pravila de la Govora (cap. 11), păcatul acesta al amestecării sângelui se pedepseşte cu 20 de ani oprire de la Sf. Împărtăşanie şi cu câte 366 de metanii pe zi. Dacă păcatul s-a săvârşit numai o dată, după canonul 55 al Sf. Ioan Postitorul, se prevăd 5 ani oprire. Dacă s-a întâmplat de mai multe ori, se canoniseşte cu 12 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie, mâncând uscat după ora 15^{00} şi făcând zilnic 500 de metanii.

Ai păcătuit cu sora ta?

Canonul 67 al Sf. Vasile cel Mare şi Pravila de la Târgovişte (cap. 330) canonisesc la 20 de ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie. Dacă îi este soră numai după unul din părinţi, potrivit canonului 75 al Sf. Vasile cel Mare, se opreşte de la împărtăşanie 11 ani, repartizaţi astfel: 3 ani ascultarea, 3 ani prosternarea (îngenuncherea), în al zecelea an să se primească la Liturghie, iar după alţi doi ani să se împărtăşească. După Pravila de la Govora (cap. 11), cel ce păcătuieşte cu sora sa, 15 ani să nu se împărtăşească şi să facă 300 de metanii pe zi.

Canonul 24 al Sf. Ioan Postitorul porunceşte oprire 3 ani de la Sfânta Împărtăşanie, dacă se învoieşte să postească până seara şi să mănânce mâncare uscată şi să facă în fiecare zi 500 de metanii.

Ai păcătuit cu nora ta?

După canonul 76 al Sf. Vasile cel Mare, 11 ani nu este voie a se împărtăşi. Canonul 15 al Sf. Ioan Postitorul prevede oprirea pe timp de 2 ani, dacă se învoieşte să mănânce hrană uscată după ora 15^{00} şi face zilnic 300 de metanii.

Ai păcătuit cu verişoara primară?

După Pravila de la Târgovişte se opreşte 10 ani de la împărtăşire (cap. 330). Conform canonului 60 al Sf. Ioan Postitorul, acest păcat se canoniseşte cu 2 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie, „mâncând uscat după al nouălea ceas din zi (ora 15^{00}) şi făcând în fiecare zi 500 de metanii".

Ai păcătuit cu verişoara de gradul doi?

După Pravila de la Târgovişte (cap. 330) eşti oprit de la împărtăşanie 9 ani.

Ai păcătuit cu cumnata?

Canonul 76 al Sf. Vasile cel Mare prevede 11 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie, dacă renunţă la această nelegiuită unire. Timpul de canon se împarte astfel: 3 ani plângerea (tânguirea), 3 ani ascultarea, 3 ani prosternarea, 2 ani şederea împreună cu credincioşii. Dacă păcatul s-a săvârşit în perioada când bărbatul era logodit, iar cumnata s-a sinucis, canonul 25 al Sinodului de la Ancira prevede 10 ani oprire de la împărtăşire. După Pravila de la Târgovişte (cap. 330) - urmând mustrarea pe care Sf. Ioan Botezătorul o făcea lui Irod pentru că luase de soţie pe femeia fratelui său (Matei 14, 4) - cine păcătuieşte cu cumnata sa, 11 ani să nu se împărtăşească.

Ai păcătuit cu fina pe care ai botezat-o?

Pravila de la Govora (cap. 86) prevede 12 ani oprire de la împărtăşanie şi 300 de metanii pe zi, iar Pravila de la Târgovişte (cap. 330) prescrie 20 de ani oprire. După canonul 57 al Sf. Ioan Postitorul „dacă va păcătui cineva cu fiica sa cea din Sfântul Botez o dată, se pedepseşte cu 8 ani, iar dacă (a greşit) de mai multe ori, cu 10 ani, mâncând după al nouălea ceas din zi (ora 15^{00}) şi făcând 500 de metanii".

Ai păcătuit cu naşa de botez sau de cununie?

După Pravila de la Govora (cap. 86), 9 ani se opreşte de la împărtăşanie şi să facă 150 de metanii în zi, iar după Molitfelnic 20 de ani oprire.

Ai păcătuit cu cumătra (adică cu naşa copilului)?

Canonul 58 al Sf. Ioan Postitorul pedepseşte astfel de păcat cu „8 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi (ora 15^{00}) şi făcând în fiecare zi 300 de metanii".

Ai păcătuit cu mama naşei tale?

După Molitfelnic, 11 ani eşti oprit de la Sfânta Împărtăşanie.

Ai siluit vreo fecioară?

Canonul 67 Apostolic prevede afurisirea şi obligativitatea de a o lua de soţie. Potrivit canonului 25 al Sf. Vasile cel Mare, săvârşitorul este oprit 4 ani de la Sfânta Împărtăşanie şi se poate cununa cu fecioara.

Ai pângărit vreo fecioară afierosită (soră de mănăstire sau călugăriţă)?

Canonul 4 al Sinodului Trulan prevede afurisirea. După Pravila de la Govora (cap. 85), cine va păcătui cu o călugăriţă este oprit 9 ani de la Împărtăşanie, făcând 150 de metanii zilnic. Dacă prin aceasta a determinat-o să părăsească viaţa monahală şi să trăiască printre mireni, acela să nu se împărtăşească până la moarte. După Pravila de la Târgovişte (cap. 258), o astfel de faptă este considerată ierosilie, iar săvârşitorul fur de Biserică.

Ai răpit cumva vreo femeie sau ai fost complice la o astfel de răpire?

Canonul 27 al Sinodului IV ecumenic şi canonul 92 al Sinodului Trulan prevăd anatematizarea. Se aplică însă canonul 22 al Sf. Vasile cel Mare care prevede să se elibereze femeia, iar săvârşitorul să fie oprit 4 ani de la împărtăşire. Dacă cea răpită a fost fecioară, conform canonului 30 al Sf. Vasile cel Mare, se pedepseşte cu 3 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie. După Pravila de la Govora (cap. 114), cine răpeşte o femeie sau este complice la răpire este oprit 3 ani de la Sfânta Împărtăşanie şi îndatorat să facă 36 de metanii pe zi.

Ai făcut baie împreună cu femeile?

Canonul 77 al Sinodului Trulan prevede afurisirea.

ÎNTREBĂRI PENTRU FEMEI

Ai făgăduit lui Dumnezeu să rămâi fecioară, dar ţi-ai călcat făgăduinţa?

Canonul 18 al Sf. Vasile cel Mare prevede oprirea de la Sfânta Împărtăşanie timp de un an. Potrivit canonului 60 al aceluiaşi însă, cea care a făgăduit să trăiască în feciorie, dar şi-a călcat făgăduinţa, se canoniseşte cu epitimia prevăzută pentru adulter, adică 15 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie.

Ai fost violată fără voie?

Sf. Vasile cel Mare, în canonul 49, consideră că nu trebuie aplicată nici o epitimie.

Ţi-a plecat bărbatul şi te-ai recăsătorit fără să te încredinţezi că a murit?

După canonul 31 al Sf. Vasile cel Mare, fapta aceasta se consideră adulter şi se canoniseşte cu oprire de la Sfânta Împărtăşanie între 7 şi 15 ani.

Ţi-ai părăsit bărbatul din îngreţoşare faţă de căsătorie?

Canonul 14 al Sinodului din Gangra prevede anatemizarea.

Ţi-ai părăsit bărbatul şi ai luat pe altul?

După Pravila de la Govora (cap. 66) se canoniseşte 9 ani şi va face 36 de metanii zilnic, mâncând numai pâine în zilele de luni, miercuri şi vineri. Acelaşi canon se aplică şi bărbatului care a luat-o de nevastă.

Eşti cununată a doua oară? Ai trăit cu soţul înainte de cununie?

Dacă n-ai trăit înainte de cununie, canonul 1 al Sinodului din Laodiceea prevede un timp scurt (neprecizat) de rugăciuni şi post, permiţându-se, apoi,

primirea Sfintei Împărtăşanii. După canonul 2 al Sf. Nichifor Mărturisitorul, pentru cel ce se căsătoreşte a doua oară, 2 ani să nu se împărtăşească.

Ai păcătuit cu soţul peste fire?

După Pravila de la Târgovişte (cap. 231), cel ce păcătuieşte cu femeia sa peste fire, făcând sodomie, onanie, gomorie, acela să se despartă şi după despărţire să se canonisească 15 ani, fără Sfânta Împărtăşanie. Dacă lucrul acesta s-a petrecut din sila bărbatului şi fără de voie, canonul se reduce, după aprecierea duhovnicului.

Ţi-ai părăsit bărbatul care s-a îndrăcit?

Pravila de la Târgovişte (cap. 233) scrie că, dacă bărbatul are duh demonic, femeia să îl aştepte 5 ani şi dacă nu s-a izbăvit de boală în acest timp, să-l lase şi să fie liberă a se căsători cu altul.

Ai cunoştinţă că soţul preadesfrânează?

Dacă ai cunoştinţă de acest păcat, dar te faci că nu ştii nimic, potrivit Pravilei de la Târgovişte (cap. 131) se pedepseşte ca pentru îndoită curvie, adică între 6 şi 18 ani.

Te-ai despărţit de soţ?

Canonul 102 al Sinodului din Cartagina cere ori împăcarea, ori să nu se mai căsătorească; cel ce se abate de la aceasta trebuie supus unei penitenţe (neprecizate).

Te-ai măritat cu doi fraţi?

Canonul 2 al Sinodului de la Neocezareea prevede oprirea de la Sfânta Împărtăşanie până la moarte; totuşi, dacă în vremea morţii va promite că în caz de însănătoşire va desface căsătoria, „din milă va avea pocăinţă". Asemenea şi Pravila de la Govora (cap. 48).

Văduvă fiind, te-ai căsătorit?

Canoanele 24 şi 41 ale Sf. Vasile cel Mare permit văduvei căsătoria, dar numai până la vârsta de 60 de ani. După această vârstă, în caz că se căsătoreşte, nu poate fi împărtăşită decât dacă desface căsătoria.

Te-ai căsătorit a doua oară?

Canonul 2 al Sf. Nichifor Mărturisitorul prevede 2 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie. Dacă această căsătorie s-a făcut după rânduiala bisericească, potrivit canonului 1 al Sinodului din Laodiceea, după citirea rugăciunilor, este permisă împărtăşirea.

Te-ai căsătorit a treia oară?

Sf. Vasile cel Mare, în canonul 50, spune că a treia căsătorie trebuie privită ca o întinăciune a Bisericii, dar nu este supusă osândirii publice, fiind mai tolerabilă decât desfrâul pe faţă. Canonul 2 al Sf. Nichifor Mărturisitorul prevede 5 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie.

Sf. Nichifor Mărturisitorul însemnează următoarele despre cei ce se căsătoresc de două ori şi de trei ori: cel ce se căsătoreşte a doua oară, potrivit canonului 4 al Marelui Vasile, se opreşte pe un an sau doi de la dumnezeieştile Taine. După canonul 2 al Sf. Nichifor şi după primul Răspuns al lui Nichita al Heracleii, nici nu se cunună. Iar, potrivit cu canonul 5 al Sinodului de la Neocezareea şi cu însuşi cuvântul lui Nichita, nici preotul care i-a binecuvântat nu mănâncă la masa lui. Pe cea de a treia căsătorie, Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu o numeşte încălcare de lege. Iar canonul 4 al Marelui Vasile, poligamie, şi canonul 80 al aceluiaşi, mai rea decât desfrâul, iar canonul 1 al acestuia o numeşte întinăciune şi spurcare a Bisericii. De aceea şi canonul 4 al aceluiaşi îi înlătură pe timp de 5 ani de la Sf. Împărtăşanie pe cei căsătoriţi a treia oară. „Cei ce vor să se căsătorească a treia oară - consemnează cap. 83 al Pravilei de la Govora - să se pocăiască 4 ani şi să facă 66 de metanii pe zi, că se cheamă curvie".

Ţine seama că în anul 922, sub Constantin Porfirogenetul, s-a dat la lumină un Tom al sinodului, zis al Unirii, care a rânduit că celor căsătoriţi a doua oară,

dacă au împlinit patruzeci de ani şi nu au copii, li se îngăduie să-şi ia şi o a treia nevastă pentru că le lipsesc copiii. Să se canonisească totuşi, să nu se cuminece 5 ani, fără să li se scadă nimic din aceştia, şi, după cei cinci ani, să se cuminece numai o dată pe an, la Sfânta Înviere. Iar dacă au copii, nu li se îngăduie să se mai căsătorească vreodată şi pentru a treia oară. Cei care au împlinit treizeci de ani, dacă nu au copii, sunt îngăduiţi şi ei să se căsătorească a treia oară, pentru vârsta lor tinerească şi supusă lesne greşelii, însă patru ani să nu se cuminece şi, după aceşti ani, să se cuminece numai de trei ori în fiecare an, la Înviere, la Naşterea Domnului şi la Adormirea Maicii Domnului. Iar dacă au copii, să se canonisească cu 5 ani. Iar celor ce au trecut de patruzeci şi cinci de ani nu li se îngăduie nicicând să se căsătorească a treia oară, chiar dacă nu au copii.

Te-ai căsătorit de patru ori?

Biserica nu binecuvântează nunta a patra. Conform cap. 83 al Pravilei de la Govora, „cine se însoară de patru ori să se pocăiască 8 ani şi să facă câte 100 de metanii pe zi".

Te-ai căsătorit cu o rudă?

Canonul 68 al Sf. Vasile cel Mare prevede 15 ani oprire de la Sfânta Împărtăşanie.

Te-ai căsătorit, ortodoxă fiind, cu o persoană eretică sau sectantă?

Canonul 72 al Sinodului Trulan prevede anularea căsătoriei, iar dacă persistă în păcat, afurisirea. Aceste prescripţii sunt însuşite şi de Sf. Ioan Postitorul, în canonul 23. Pentru căsătoria săvârşită între un dreptcredincios şi un eretic, canonul 14 al Sinodului al patrulea şi canoanele 10 şi 31 ale celui de la Laodiceea, precum şi canonul 29 al Sinodului din Cartagina îi opresc pe credincioşi să se însoare cu eretice. Iar canonul 72 al Sinodului al şaselea desface şi socoteşte fără tărie căsătoria pe care, întâmplător, o face un creştin

sau o creştină dreptcredincioşi cu eretici. Iar răspunsul 29 al lui Balsamon spune că unui dreptcredincios care a luat în căsătorie un ins de altă credinţă sau eretic nu-i este îngăduit să se cuminece cu dumnezeieştile Taine, dacă nu se va fi despărţit şi canonisit mai înainte. Acelaşi lucru îl spune şi Simeon al Tesalonicului (*Răspunsul XLVII*), adăugând că acesta să se împărtăşească doar la sfârşitul vieţii sale, după ce i s-a făcut maslu (şi dacă s-a pocăit), dar nici preotul să nu scoată vreo părticică pentru un atare ins, şi nici prescurile lui şi nici liturghiile să nu le primească, fără numai lumânare şi tămâie şi uneori (adică nu totdeauna) să-i dea agheasmă şi anafură. Şi aceasta, ca să nu cadă în deznădejde; şi să-i poruncească să facă milostenii. Iar cartea întâi a Codului (lui Justinian), titlul V, aşezământul XII, zice că de se vor sfădi atare părinţii (care au ajuns, într-un chip oarecare, să se căsătorească), să biruiască cel care vrea să-şi facă pruncii dreptcredincioşi. Acelaşi lucru îl spune şi aşezământul 18 al aceluiaşi titlu (la Fotie, titlul XII, cap. XIII). Iar pentru părinţii care au îngăduit ca fiii lor să se căsătorească cu cei de altă credinţă, Pravila de la Govora (cap. 32) prevede 5 ani de pocăinţă.

Ai făcut malahie, dar nu ţi-ai pierdut fecioria?

Canonul 13 al Sf. Ioan Postitorul prevede 40 de zile canonisire, hrănindu-se cu mâncare uscată şi făcând 100 de metanii. Pravila de la Govora (cap. 25) prescrie un an oprire de la Sfânta Împărtăşanie.

Ai făcut malahie de una singură?

Canonul 10 al Sf. Ioan Postitorul canoniseşte cu 40 de zile oprire de la Sf. Împărtăşanie, hrănindu-se cu mâncare uscată şi făcând 100 de metanii. „Iar de nu va putea să mănânce sec - zice Pravila de la Târgovişte (329) - atunci să nu se împărtăşească un an şi să facă în toate zilele câte 100 de metanii sau 50".

Ai făcut malahie cu altul (alta)?

Canonul 11 al Sf. Ioan Postitorul pedepseşte cu până la 80 de zile oprire de la Sfânta Împărtăşanie, hrănindu-se cu mâncare uscată şi făcând 100 de

metanii. Pravila de la Târgoviște (cap. 329) prevede: „Să mănânce sec 80 de zile, să nu se împărtășească 2 ani și să facă în toate zilele 50 de metanii".

Ai făcut adulter?

Canonul 58 al Sf. Vasile cel Mare prevede 15 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie, iar canonul 20 al Sinodului de la Ancira, 7 ani.

Ai păcătuit cu fiul tău?

După Pravila de la Govora (cap. 11), păcatul acesta al amestecării sângelui se pedepsește cu 20 de ani oprire de la Sfânta Împărtășanie și cu câte 366 de metanii pe zi. Dacă păcatul s-a săvârșit numai o dată, după canonul 55 al Sf. Ioan Postitorul, se prevăd 5 ani oprire. Dacă s-a întâmplat de mai multe ori, se canonisește cu 12 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie, mâncând uscat după ora 15^{00} și făcând zilnic 500 de metanii.

Ai făcut desfrânare și ți-ai provocat avort?

Canonul 21 al Sinodului de la Ancira prevede 10 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie.

Ai păcătuit cu doi frați?

După Pravila de la Târgoviște (cap. 330), penitenta este oprită 11 ani de la Sfânta Împărtășanie. Conform canonului 63 al Sf. Ioan Postitorul, se prevăd însă 3 ani oprire, „mâncând uscat după al nouălea ceas și făcând în fiecare zi 200 de metanii".

Ai săvârșit avort fără voie?

După canonul 34 al Sf. Ioan Postitorul, epitimia în astfel de cazuri este de un an.

Ai săvârșit avort din neglijență?

Potrivit canonului 36 al Sf. Ioan Postitorul, „femeii care nu se îngrijește de fătul său, ci din cauza neglijenței avortează, i se dă pedeapsă pentru ucidere premeditată" (adică între 20 de ani și 5 ani).

Ai săvârșit avort? Ai dat sau ai luat medicamente pentru a provoca avortul?

Cine săvârșește cu voie și bună știință avort calcă porunca a șasea care cere „*să nu ucizi*" (Ieșire 20, 13. Vezi *Învățătura de credință ortodoxă*, partea a III-a, nr. 142, 5).

Canonul 21 al Sinodului de la Ancira prevede oprirea de la împărtășire până la moarte. După canonul 91 al Sinodului Trulan se dă aceeași pedeapsă ca și ucigașilor (adică 20 de ani). Sfântul Vasile cel Mare, în canonul 56, prescrie 20 de ani oprire, iar în canonul 2 numai 10 ani oprire, însă „vindecarea să se hotărască nu după timp, ci după chipul pocăinței". Conform canonului 33 al Sf. Ioan Postitorul, „femeile care își ucid fătul cu meșteșuguri, ca și cele care dau sau primesc leacuri ca să lepede și să nască prunci înainte de vreme, hotărâm să se osândească până la cinci sau și până la trei ani. Pentru ce ar fi mai mult, să se facă iconomie". În același timp li se cere ca în perioada canonului „în fiecare zi să mănânce hrană uscată și să facă 100 de metanii mari".

Pravila de la Govora prescrie mai multe epitimii. Astfel: „Femeia ce va bea ierburi ca să scurgă rodul trupului și să nu nască coconi, aceea să aibă pocanie cinci ani și metanii câte trei sute cinci pe zi. Iar de va face și bărbatul așa, (adică de va bea dintr-acelea - n.ns.) mai rău este; nici Biserica să nu-i primească prescura lui, nici prinosul lui, de nu se va pocăi" (cap. 20).

„Femeia care-și va ucide pruncii la naștere cu ajutorul vrăjitorilor, de bunăvoie, aceea întru toate zilele vieții ei să se pocăiască. Femeia desfrânată ce va bea ierburi, ca să nu nască, sau de va naște și va sugruma coconul ei, să aibă pocanie nouă ani și metanii câte 160 pe zi și altele" (cap. 20).

„Femeia de va zămisli și va bea ceva ca să scurgă și să se lepede începerea dintr-însa, să se pocăiască 8 ani și metanii 367 zilnic. Dacă ea va muri din avort, să nu se îngroape în cimitir" (cap. 124).

Și Pravila de la Târgoviște (cap. 374) prevede: „Femeile desfrânate care-și strică pântecele ca să nu mai nască copii, zece ani să se pocăiască. Doi ani să stea afară, în curtea Bisericii, trei ani să stea la ușa Bisericii ascultând Scripturile;

alți patru ani să stea cu catehumenii în tinda Bisericii (adică în pronaos), până ce diaconul zice: «Cei chemați ieșiți...»; iar un an să stea în Biserică cu credincioșii, la Liturghie și apoi să se împărtășească".

Unii duhovnici mari recomandă drept canon, pe lângă cele de mai sus, și părere de rău toată viața, metanii în fiecare zi, post până seara miercurea și vinerea, părăsirea păcatului, naștere și botezare de copii în locul celor avortați.

Ai adormit peste copil, sufocându-l?

Canonul 35 al Sf. Ioan Postitorul prevede: „femeia care s-a culcat peste prunc și l-a înăbușit, după trei ani se socotește vrednică de Împărtășanie, dacă se lipsește de la cărnuri și brânză, în zile anume rânduite, și săvârșește, cu suferință, celelalte (învățături). Și dacă acest lucru s-a petrecut din nepăsarea sau neînfrânarea părinților, atunci este asemuit cu un omor voit. Iar dacă s-a întâmplat prin uneltirea vrăjmașului - este lucru vrednic de iertare. Numai că și aceasta are nevoie de canonisiri, date cu măsură, fiindcă, de pe urma altor greșeli, s-a întâmplat această părăsire (din partea lui Dumnezeu)".

Din neglijență n-ai botezat copilul și s-a întâmplat de a murit?

În însemnările la canoanele Sf. Ioan Postitorul, Sf. Nicodim Aghioritul notează: „Ține seama că, dacă pruncul este sănătos, trebuie să-l botezi după patruzeci de zile, potrivit cu Armenopoulos (partea a III-a, titlul I, al *Canoanelor pe scurt*). Iar dacă este bolnav și în primejdie de moarte, dacă îl va boteza preotul cu numai trei scufundări și ridicări (din cristelniță) și cu chemările Sfintei Treimi, nu este nevoie de mai mult. Dacă după aceasta el va trăi, să-i citească rugăciunile care se rostesc înainte de botez sau afuriseniile, potrivit cu Armenopoulos și cu Ilie, mitropolitul Cretei.

Canonul 24 al Sf. Ioan Postitorul consemnează: „Dacă un copil moare nebotezat din pricina lipsei de grijă a părinților, părinții sunt îndepărtați vreme de trei ani de la Împărtășanie, mâncând hrană uscată în acești ani și împăcând pe Dumnezeu prin plecarea genunchilor, prin plânset și prin milostenie, după

puterea lor, și făcând și patruzeci de metanii în fiece zi". Tot Sf. Nicodim Aghioritul adaugă: „Ia seama încă și la aceasta, că, în multe cărți scrise de mână, găsim și această (lămurire) la canonul de față al Postitorului, că - adică - dacă pruncul va fi de șapte zile și va muri nebotezat, părinții lui să nu se cuminece patruzeci de zile și, într-acestea, să mănânce hrană uscată, făcând și câte patruzeci de metanii mari în fiecare zi. Și socotesc că acest pogorământ s-a făcut de dânșii, fiindcă era obicei - după cum se pare - să nu se boteze copilul înainte de a opta zi, urmând socoteala tăierii împrejur în cea de a opta zi, în locul căreia se face acum botezul. De aceea, ca să nu se întâmple unele ca acestea, trebuie neapărat să se boteze pruncul în ziua în care s-a îmbolnăvit, potrivit cu Răspunsul I al lui Petru Hartofilax".

N-ai purtat grijă de copiii tăi?

Canonul 15 al Sinodului din Gangra prevede anatemizarea.

Ai lepădat copilul la ușa bisericii sau în alte locuri?

Canoanele 33 și 52 ale Sf. Vasile cel Mare și canonul 39 al Sf. Ioan Postitorul prevăd pedeapsă ca pentru ucigași, deci între 5 și 11 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie, cină uscată și 300 de metanii pe zi.

Ți-ai părăsit copiii, sub pretextul ascezei?

Canonul 15 al Sinodului din Gangra prevede anatemizarea.

Te-ai împărtășit sau te-ai împreunat cu soțul tău în timpul ciclului?

Canonul 28 al Sf. Ioan Postitorul prevede pentru astfel de păcate 40 de zile oprire de la Sfânta Împărtășanie. Pravila de la Târgoviște (cap. 331) prevede canonisire de 7 zile, cu câte 10-20 de metanii pe zi pentru femeile care vin la biserică în timpul ciclului sau pentru cele cărora le-a venit rânduiala lunară în timp ce erau în biserică, dar de rușine, n-au ieșit și au luat anaforă.

Te-ai îmbrăcat bărbătește, fără să fie nevoie?

Canonul 13 al Sinodului din Gangra prevede anatemizarea.

Ți-ai împodobit părul capului ca să atragi privirile altora (să ispitești)?

Canonul 96 al Sinodului Trulan prevede afurisirea.

Te-ai îmbătat?

Conform cap. 88 din Pravila de la Govora, femeia bețivă nu se împărtășește până ce nu va părăsi păcatul.

Ai intrat în sfântul altar (cu excepția timpului îngăduit de episcop, la sfințirea unei biserici)?

Canonul 69 al Sinodului V-VI ecumenic (Trulan) și canonul 44 al Sinodului din Laodiceea interzic acest lucru, dar nu prescriu vreo epitimie.

ÎNTREBĂRI PENTRU COPII

Când te-ai spovedit ultima dată?

Porunca a patra a Bisericii ne cere „să ne spovedim și să ne împărtășim în fiecare din cele patru posturi mari de peste an sau, dacă nu putem, cel puțin o dată pe an, în postul Sfintelor Paști".

Învățătura de credință creștină ortodoxă subliniază că: „Spovedania nu este legată de termene sau soroace anumite din cursul anului. Putem alerga la duhovnic ori de câte ori și oricând simțim nevoia de a ne ușura sufletul de povara păcatelor... Cu cât ne spovedim mai des, cu atât este mai bine" (Partea a II-a, Răspunsul la întrebarea 188). În fine, Sfântul Nicodim Aghioritul zice: „să îndemnăm pe păcătoșii nespovediți să se mărturisească adesea" (*Carte foarte folositoare de suflet*, partea a III-a, Precuvântare).

Ți-a dat duhovnicul vreun canon? L-ai împlinit?

În consens cu canonul 7 al Sinodului din Cartagina, dezlegarea de canon se dă numai în cazuri excepționale de către duhovnicul care l-a aplicat sau episcopul locului.

Te-ai împărtășit fără a avea dezlegarea duhovnicului?

După Pravila de la Govora (cap. 89), penitentul se desparte de Biserică 3 ani, ca un batjocoritor de Dumnezeu, iar preotul să nu primească nici prescură de la dânsul.

Îți schimbi duhovnicul de la o mărturisire la alta?

Învățătura de credință ortodoxă (răspunsul la întrebarea 185 din capitolul „Cultul divin public") subliniază că „este bine să nu schimbăm duhovnicul decât la caz de mare nevoie, de pildă, când se schimbă preotul sau când ne mutăm în altă parohie". Trebuie să se mai știe că potrivit canonului 32 Apostolic, un duhovnic nu poate dezlega pe cel legat de alt duhovnic, atâta vreme cât trăiește acela. Același lucru îl prevede și capitolul 119 din Nomocanonul slav în 228 de titluri.

După Pravila de la Govora (cap. 117), bărbatul sau femeia care-și va lăsa duhovnicul său fără de oarecare vină și se va spovedi la altul, să se despartă de Biserică împreună cu acela ce-l primește.

Te-ai împărtășit după ce ai mâncat?

Conform Pravilei de la Govora (cap. 89), cel care a mâncat înainte de a se împărtăși trebuie să facă pocăință un an.

Dacă a mâncat brânză sau ouă - se oprește 2 ani de la împărtășire. Dacă a mâncat carne - se oprește 3 ani și va face 66 de metanii în zi.

Te rogi acasă în fiecare zi?

După Constituțiile Apostolice (VIII, 34) se cuvine ca fiecare creștin să se roage dimineața, la prânz și seara. Dacă nu poate să meargă la biserică, „fiecare să cânte, să citească și să se roage la el acasă sau câte doi împreună sau câte

trei". Conform Pravilei de la Govora (cap. 37), „cine se mâhnește de buna lui voie de rugăciune și de cântare și va umbla ca un dobitoc, acela să aibă pocăință un an și să facă 100 de metanii în zi".

Iei parte la Sfânta Liturghie?

Orice creștin este îndatorat să ia parte la sfintele slujbe rânduite de Sfânta Biserică. Porunca întâi bisericească cere „să ascultăm cu evlavie Sfânta Liturghie" în fiecare duminică și în sărbătoare.

Ai intrat în sfânta biserică și ai ieșit repede, fără să stai la sfânta slujbă?

Canonul 9 Apostolic prevede afurisirea.

Respecți ziua de duminică și celelalte zile de sărbători religioase?

Canonul 15 al Sf. Petru al Alexandriei prevede: „Duminica o ținem zi de bucurie pentru Cel ce a înviat întru ea, în care am primit să nu plecăm genunchii". Tot astfel, canonul 29 al Sinodului din Laodiceea cere să se cinstească ziua duminicii și să se petreacă în odihnă, iar cine ar face altfel, să fie anatema. Și canonul 1 al Sf. Teofil al Alexandriei ne îndeamnă „să cinstim toată duminica și să o serbăm, ferindu-ne de învățăturile care nu cinstesc Învierea Domnului nostru Iisus Hristos".

Constituțiile Apostolice (VIII, 33) se referă, pe larg, la datoria creștinilor de a cinsti sărbătorile închinate Mântuitorului și sfinților. „Zilele apostolilor să le serbeze, căci ei au fost învățătorii noștri în Hristos și s-au învrednicit de Duhul Sfânt. Ziua lui Ștefan, întâiul martir, și a celorlalți sfinți martiri, care au ținut mai mult la Hristos ca la viața lor, să o serbeze".

Postești miercurea și vinerea în cursul anului?

Porunca a doua bisericească ne cere „să ținem posturile de peste an". Pentru cel ce nu postește - afară de vreo slăbiciune trupească - canonul 69 Apostolic prevede afurisirea.

Postești în cele patru mari posturi de peste an?

După porunca a patra bisericească suntem datori „să ne spovedim și să ne împărtășim în fiecare din cele patru posturi mari de peste an, sau, dacă nu putem, cel puțin o dată pe an, în Postul Sfintelor Paști". Pe cei ce nu țin posturile, canonul 69 Apostolic îi pedepsește cu afurisirea. Tot afurisirii sunt supuși, potrivit canonului 56 al Sinodului Trulan, și cei care mănâncă ouă și lapte în sâmbetele și duminicile Postului Mare.

Îți cinstești și asculți părinții și bunicii?

Porunca a cincea cere: „*Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământul pe care Domnul Dumnezeul tău ți-l va da ție*" (Ieșire 20, 12).

Învățătura de credință ortodoxă (partea a III-a, nr. 134-135) subliniază că „dintre oameni, mai întâi trebuie iubiți părinții care ne-au născut și ne-au crescut și, ca atare, după Dumnezeu, sunt binefăcătorii noștri cei mai mari, în viața pământească".

A cinsti pe părinți înseamnă:

1) *A-i iubi*, adică a le dori și face tot binele cu putință.

2) *A asculta de ei*. „*Copii, ascultați pe părinții voștri în Domnul, că aceasta este cu dreptate*" (Efeseni 6, 1). „*Fiule, păzește povața tatălui tău și nu lepăda îndemnul maicii tale*" (Pilde 6, 20).

3) *A nu-i supăra cu ceva și a ne purta față de ei cu toată cuviința*, vorbind despre ei și cu ei numai de bine. „*Cel ce va grăi de rău pe tatăl său sau pe mama sa să fie dați morții, că au grăit de rău pe tatăl său și pe mama sa și sângele său este asupra sa*" (Levitic 20, 9).

4) *A-i ajuta la nevoie mângâindu-i în necazuri și înseninându-le bătrânețile*. „*Fiule, sprijinește pe tatăl tău la bătrânețe și nu-l mâhni în viața lui*" (Înțelepciunea lui Isus Sirah 3, 12).

5) *A ne ruga lui Dumnezeu pentru ajutorarea lor, când sunt în viață, iar după moarte, pentru odihna sufletelor lor*, împlinindu-le voința cea din urmă și păstrându-le frumoasă amintire.

Te împaci bine cu frații (sau surorile)?

Dumnezeiasca Scriptură exclamă: *„Iată acum ce este bun și ce este frumos, decât numai a locui frații împreună"* (Ps. 132, 1).

Frații sunt datori unul altuia să se înțeleagă și să se ajute. Nimeni nu trebuie să mai repete experiența tragică și întrebarea pătimașă a lui Cain: *„Au doară eu sunt păzitorul fratelui meu?"* (Facere 4, 9).

Sf. Apostol și Evanghelist Ioan observă că *„dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său (și în sensul larg de aproapele - n.ns.) îl urăște, este mincinos"* (I Ioan 4, 20). Unirea și armonia dintre frați este considerată ca o împodobire și frumusețe înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor (Înțelepciunea lui Isus Sirah 25, 1-2).

Ești leneș (leneșă)?

Învățătura de credință ortodoxă (partea a III-a, nr. 106) definește lenea ca fiind „nepăsarea față de împlinirea datoriilor și dezgustul pentru muncă, fie cu brațele, fie cu mintea". Lenea, păcat capital, naște la rândul său alte păcate.

„Dacă cineva nu vrea să lucreze - zice Sf. Ap. Pavel - *acela nici să nu mănânce"* (II Tes. 3, 10). Și tot Sf. Pavel îndeamnă: *„Nu fiți leneși, ci următori ai celor ce prin credință și îndelungă răbdare moștenesc făgăduințele"* (Evrei 6, 12). Plata leneșilor, după cuvântul lui Hristos, este întunericul cel veșnic (Matei 25, 26-30). Remediul acestui păcat este munca cinstită.

Ai invidie pe colegii care sunt mai buni (la învățătură, la suflet etc.) decât tine?

Invidia sau pizma, unul din cele șapte păcate capitale, „naște în sufletul omului părere de rău pentru binele aproapelui și bucurie pentru nenorocirea și suferința lui" (*Învățătura de credință ortodoxă*, partea a III-a, nr. 101). Canoanele nu prescriu epitimii pentru acest păcat, dar Biserica atenționează că invidia duce la depărtarea de Dumnezeu și de aproapele. Dacă însă creștinul își invidiază semenii pentru harul ce li s-a împărtășit sau pentru sporul acestora

în fapte bune, păcatul este mult mai greu, intrând în categoria celor împotriva Duhului Sfânt. „Cine se face vinovat de acest păcat - spune *Învățătura de credință ortodoxă* (partea a III-a, nr. 107) - nu va putea moșteni împărăția lui Dumnezeu" (Galateni 5, 21).

Ajuți pe cei neputincioși sau pe colegii mai slabi la învățătură?

Mântuitorul ne-a învățat zicând: *„Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui"* (Fericirea a cincea, Matei 5, 7). Pornind de la adevărul că „milostenia sau îndurarea creștină izvorăște din iubirea de Dumnezeu și de aproapele și se arată prin ajutorarea materială și morală a semenilor noștri aflați în nevoie", *Învățătura de credință ortodoxă* (partea a III-a, nr. 244-246) ne arată că sunt două categorii de fapte ale milosteniei: a) *faptele milosteniei trupești* (1. hrănirea celui flămând; 2. adăparea celui însetat; 3. îmbrăcarea celui gol; 4. cercetarea celor în necazuri și nevoi; 5. cercetarea celor bolnavi; 6. găzduirea călătorilor; 7. îngroparea săracilor și a celor pe care nu are cine să-i îngroape) și b) *faptele milosteniei sufletești* (1. întoarcerea celor rătăciți la calea adevărului și a celor păcătoși la calea virtuții; 2. învățarea celor neștiutori și nepricepuți; 3. sfătuirea celor ce au trebuință de sfat; 4. rugăciunea către Dumnezeu pentru aproapele; 5. mângâierea celor întristați; 6. nerăzbunarea pentru răul făcut de alții, ci răsplătirea răului cu binele; 7. iertarea greșelilor săvârșite de alții față de noi înșine). Constituțiile Apostolice (VII, 12) îndeamnă: „Împarte toate cu fratele tău și nu zice că sunt proprietatea ta, căci împărtășirea de bunuri materiale și spirituale a fost pregătită de Dumnezeu pentru toți oamenii deopotrivă".

Copiezi la lucrările scrise?

Cine copiază este părtaș la două păcate grele: *lenea* și *furtul*. De lene nu se învață lecțiile și apoi, copiind, furi din ceea ce nu este al tău. De aceea, păcatul acesta trebuie părăsit, remediul fiind studiul serios și cinstea.

Participi la ora de religie?

Cine nu ia parte la ora de religie fuge de Dumnezeu şi se împotriveşte învăţăturii Sale celei mântuitoare. *„Învăţătura Mea nu este a Mea, ci a Celui ce M-a trimis"* zice Domnul (Ioan 7, 16); deci, învăţătura religioasă este de la Tatăl ceresc (Ioan 3, 2), fiind o *„învăţătură sănătoasă"* (I Tim. 2, 10; II Tim. 4, 3).

La vârsta de 12 ani, Mântuitorul vorbea cu cărturarii iudei în templu *„ascultându-i şi întrebându-i"* (Luca 2, 46).

Studiind cu osârdie învăţăturile cele folositoare ale credinţei, Dumnezeu ne va ajuta *„să nu mai fim copii şi jucăria valurilor, purtaţi încoace şi încolo de orice vânt al învăţăturii, prin înşelăciunea oamenilor, prin vicleşugul lor, spre uneltirea rătăcirii, ci ţinând adevărul, în iubire, să sporim întru toate pentru El, Care este capul - Hristos"* (Efeseni 4, 14-15).

Spui minciuni?

Minciuna este creaţia diavolului. Mântuitorul zice: diavolul *„de la început a fost ucigător de oameni şi nu a stat întru adevăr, pentru că nu este adevăr întru el. Când grăieşte minciuna, grăieşte dintru ale sale, căci este mincinos şi tatăl minciunii"* (Ioan 8, 44). Se îngăduie minciuna aparentă ca fiind impusă de împrejurări ca o doctorie a neştiinţei sau a iscodirii nechibzuite sau ca o vindecare a slăbiciunilor sau răutăţilor omeneşti, cam în acest fel când se pare că ea ar sluji drept o punte spre o dreptate omenească trecătoare: a) când nu aduce nici un rău trupesc sau sufletesc pentru cineva care nu merită să ştie adevărul din cauza vârstei, sănătăţii, capacităţii sau ocupaţiei etc.; b) când, acoperind adevărul pentru un moment, se înlătură un rău mare, poate chiar păcate complicate şi grave, mai ales la oamenii puţin educaţi sau stăpâniţi de un sentimentalism exagerat, fără călăuzirea unei minţi luminate, cum ar fi cazurile cu cei bolnavi, cu cei ce sunt în momente tragice etc.; c) când în urmările ei prin păruta minciună se economiseşte neputinţa omenească şi mai târziu, în alte împrejurări, cel păcălit va vedea adevărul în mult-feluritele lui prefaceri şi va aprecia în bine minciuna, care i-a iconomisit şi i-a promovat

viaţa etc... În astfel de împrejurări, ea devine formală, dar nu şi substanţială. Deci, după forma ei este păcat, dar după intenţia bună în conţinut şi folositoare în urmări pentru toţi, ea este o iconomisire bună, care se impune cu necesitate, ca un rău mai mic spre a evita pe altul mai mare. Dar şi pentru minciuna aparentă, creştinul are datoria să se pocăiască (*Pravila bisericească*, 1330). Duhovnicii cu experienţă recomandă drept canon citirea psalmului 140 (îndeosebi versetele 3-4 „Pune, Doamne, pază gurii mele...") şi rostirea de câteva ori zilnic a rugăciunii Sfântului Efrem Sirul („Doamne şi Stăpânul vieţii mele...").

Vorbeşti de rău pe aproapele?

Canonul 2 suplimentar al Sf. Ioan Postitorul consemnează: „oricine - bărbat sau femeie - bârfeşte să facă 40 de plecări ale genunchilor şi la fiecare plecare a genunchilor să zică: „Doamne, miluieşte-mă". După Pravila de la Govora (cap. 88) se prevăd 2 ani oprire şi 18 metanii pe zi, iar cei ce ocărăsc, un an să nu se împărtăşească şi să facă 12 metanii în zi. Tot cu un an oprire canoniseşte şi Pravila de la Târgovişte (cap. 373). Unii duhovnici cu experienţă recomandă drept canon înfrânarea limbii (de exemplu, un timp de tăcere fără a comunica cu cei din jur decât strictul necesar) şi cultivarea iubirii aproapelui.

Înjuri sau vorbeşti urât?

După Sf. Nicodim Aghioritul, 7 ani eşti oprit de la Sf. Împărtăşanie şi se cere citirea Psaltirii şi a altor cărţi folositoare.

Eşti certat sau în vrajbă cu cineva?

Molitfelnicul scrie: „Cel ce va avea vrajbă cu careva să nu intre în biserică până nu se va împăca, că rugăciunea lui spre blestem şi spre păcate se socoteşte, şi să facă toată ziua câte 50 de metanii". Pravila de la Târgovişte (cap. 168) zice: „Cine are vrajbă cu cineva să nu fie primit la biserică şi nici darurile, nici prescurile lui (să nu-i fie primite) până ce nu se va împăca".

Ţii mânie?

Cel care ţine mânie - după Pravila de la Târgovişte (cap. 373) - să se despartă de Biserică un an şi să facă 150 de metanii în zi.

Te mândreşti?

Mândria este primul dintre cele şapte păcate capitale. Canonul 96 al Sinodului V-VI ecumenic osândeşte pe cei ce se înfrumuseţează din mândrie „spre vătămarea celor ce-i văd şi prin aceasta pricinuind amăgire sufletelor slabe" şi îi afuriseşte. Regula mică nr. 49 a Sf. Vasile cel Mare spune că „tot ceea ce nu se foloseşte din necesitate, ci cu scop de împodobire, cade sub învinuire de deşertăciune. Pentru orgolioşi, Pravila bisericească (nr. 1345) rânduieşte ca „timp de 6 luni să se pocăiască în Sfânta Biserică şi să mănânce de post timp de 4 săptămâni la ceasul 9 (ora 3 p.m.), făcând în fiecare zi câte 100 de metanii".

Ai găsit ceva ce nu îţi aparţine?

Canonul 4 al Sf. Grigorie făcătorul de minuni te îndeamnă să restitui obiectul găsit, iar dacă nu ştii al cui este, să-l păstrezi până ţi se va cere a-l înapoia. Iar canonul 5 al aceluiaşi părinte prevede, pentru cei ce nu procedează astfel, să fie opriţi de la rugăciuni.

Ai păstrat pentru tine lucrul găsit?

Dacă mărturiseşti, canonul 10 al Sf. Grigorie al Neocezareei prevede că făptaşul poate fi primit la rugăciune.

Ai furat ceva?

Porunca a opta cere: „*Să nu furi* " (Ieşire 20, 15). După *Învăţătura de credinţă ortodoxă* (partea a III-a, nr. 152), această poruncă opreşte luarea sau însuşirea pe nedrept a bunurilor străine. Împotriva acestei porunci se păcătuieşte prin: luarea pe ascuns a lucrurilor străine (furt); luarea cu sila şi pe faţă a lucrurilor altuia (prădare); luarea bunurilor străine prin mijloace viclene (înşelăciune, de

pildă, prin falsificare de acte, cumpărare cu bani falşi, vânzarea cu măsuri mincinoase, delapidare); vânzarea celor trebuincioase traiului cu preţuri de două sau mai multe ori mai mari (speculă); luarea de dobândă mare (cămătărie); oprirea plăţii cuvenite lucrătorilor; mita; neîntoarcerea lucrului luat cu împrumut; primirea unei plăţi fără a munci pentru aceasta; cerşetoria (când se poate câştiga hrana prin muncă); însuşirea lucrurilor închinate lui Dumnezeu sau lăsate prin donaţii şi testamente Bisericii (sacrilegiu); vânzarea şi cumpărarea pe bani a harului sfinţitor (simonie).

Canonul 3 al Sf. Grigorie făcătorul de minuni şi canonul 14 al lui Teofil îl afurisesc pe hoţ. Canonul 61 al Marelui Vasile canoniseşte pe un an pe hoţul care, cu voia lui şi de la sine, îşi mărturiseşte hoţia, iar pe cel care este dat în vileag de alţii sau prins asupra faptului - la doi ani. Şi canonul 6 al Sf. Grigorie al Nissei canoniseşte pe hoţii dovediţi, ca pe ucigaşi (după cum şi canonul 8 al Marelui Vasile îi canoniseşte pe aceştia deopotrivă cu cei, din voia lor, ucigaşi), iar pe cei într-ascuns, hotărăşte ca - după ce s-au spovedit - să-şi împartă bunurile lor, dacă au, săracilor; iar, dacă nu au, să intre slugi şi, din ceea ce dobândesc slujind, să dea la săraci. Sfântul Nicodim Aghioritul cere să se înapoieze lucrul furat. Dacă nu-l mai ai, te îndeamnă să te întorci la cel păgubit şi să-ţi ceri iertare. Canonul 41 al Sf. Ioan Postitorul prevede: „pe furul care se pocăieşte de bunăvoie îl oprim patruzeci de zile de la cuminecare. Pe cel dovedit (de alţii) de hoţie - până la şase luni, cu hrană uscată, după ceasul al nouălea, şi făcând în fiecare zi câte o sută de metanii".

Îţi pierzi vremea la jocurile de noroc?

Canonul 43 Apostolic cere să încetezi; dacă nu, prevede afurisirea. Şi canonul 50 al Sinodului Trulan pedepseşte acest păcat cu afurisirea.

Fumezi?

Pravila bisericească (772) a lui Nicodim Sachelarie prevede afurisirea, ca şi pentru jocurile de noroc.

Priveşti imagini ruşinoase (în reviste sau la televizor)?

Canonul 100 al Sinodului Trulan prevede afurisirea.

Crezi în superstiţii şi le practici?

Canonul 65 al Sinodului Trulan prevede afurisirea.

Porţi obiecte vrăjite sau amulete?

Pravila de la Govora (cap. 132) prevede că penitentul, dacă le leapădă, se primeşte la împărtăşire; iar dacă le va purta în continuare, după prima şi a doua povăţuire, să se despartă de Biserică şi să se afurisească precum vrăjitorii.

Ai cumpărat sau ai primit cărţi eretice?

Canonul 9 al Sinodului VII ecumenic îţi cere să le dai Bisericii. În caz de refuz, se prevede afurisirea. Asemenea, a şaptea poruncă bisericească ne cere „să nu citim cărţile ereticilor". „Prin porunca aceasta - găsim scris în *Învăţătura de credinţă creştină ortodoxă* - Biserica le cere celor ce nu sunt întăriţi în cunoaşterea şi înţelegerea cuvântului dumnezeiesc să se ferească de citirea cărţilor potrivnice credinţei adevărate, cum sunt cele ale ereticilor (şi sectanţilor), spre a nu fi amăgiţi de învăţături pierzătoare de suflet (I Tim. 4,7), ci să se hrănească *«cu cuvintele credinţei şi ale bunei învăţături»* (I Tim. 4,6)".

Iar de va fi slujbaş sau om cu dregătorie înaltă, să-l întrebi acestea zicând către el aşa:

Socoteşte aceasta, fiule iubit al sfintei noastre Biserici de Răsărit, că nouă tuturor deobşte, mari şi mici, bogaţi şi săraci, ne este de trebuinţă pocăinţa. Şi precum sufletul este mai de preţ decât trupul, aşa şi mântuirea lui este de mai mare folosinţă şi câştig, precum şi Domnul Iisus Hristos, Mântuitorul nostru, grăieşte zicând: „Ce va folosi omului

de ar dobândi lumea toată şi îşi va pierde sufletul său?". Se bucură dar în acest ceas sufletul meu, înţelegând că eu nu grăiesc astăzi către un om simplu, care nu ştie Sfintele Scripturi, ci grăiesc către tine, care din fragedă vârstă ai crescut în acestea şi cu ele te-ai hrănit; din care şi duhovniceşte ca dintr-un izvor al vieţii adăpându-te, cu daruri de mare cinste te-ai împodobit. Cu această învăţătură văzându-te eu îndestulat, nădăjduiesc că fără sfială, neîmpiedicându-te de nici un fel de pricină, ca şi către doctorul tău, în acest ceas curăţitor, toate rănile tale pe care, ca un vieţuitor în lume, le-ai dobândit din diferite întâmplări, fără făţărnicie le vei arăta ca să iei adevărata tămăduire de la Însuşi Domnul nostru Iisus Hristos, Doctorul şi Mântuitorul sufletelor şi al trupurilor noastre.

Şi aşa, cu toată socoteala şi purtarea de grijă, să iei seama celor ce se mărturisesc la tine, ţinând seama de este slujbaş sau dregător sau om simplu; de este sănătos sau bolnav; cărturar sau necărturar; şi, învăţându-l, să-i zici aşa:

Iată, de acum de toate acestea dator eşti să te păzeşti, de vreme ce te-ai botezat cu al doilea botez, după rânduiala Tainelor creştineşti. Pune, dar, de acum început bun, nădăjduind spre Dumnezeu, Cel ce poate să-ţi ajute; şi mai vârtos te păzeşte, ca să nu te mai întorci la greşelile acelea pe care le-ai făcut, ca să nu fii de râs şi batjocură diavolilor şi lumii. Căci păcatele nici un folos nu aduc creştinilor, ci neputinţă, boală, sărăcie şi multe feluri de necazuri în această lume; iar pentru cealaltă arvunesc osândă veşnică şi chinul

iadului. Drept aceea, datori suntem toți, mici și mari, săraci și bogați, ca fiecare din noi cu frica lui Dumnezeu și cu cucernicie să viețuim, ca pururea să fim întăriți cu harul lui Dumnezeu.

Acestea toate zicându-le către dânsul și ispitindu-l cu de-amănuntul, și el iarăși cu de-amănuntul pe rând mărturisindu-le și descoperindu-le, să-i zici lui: pleacă-ți capul. Și, plecându-și el capul și îngenunchind, citește-i aceasta

Rugăciune

Domnului să ne rugăm

Stăpâne Doamne, Dumnezeule, Cel ce ești mântuirea robilor Tăi, Milostive, Îndurate și Îndelung-răbdătorule, Căruia Îți pare rău de răutățile noastre și nu voiești moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu, Însuți și acum milostivește-Te asupra robului Tău (N) și-i dă lui chip de pocăință, iertare păcatelor și dezlegare, iertându-i lui toată greșeala cea de voie și cea fără de voie. Împacă-l și-l unește pe dânsul cu sfânta Ta Biserică în Iisus Hristos, Domnul nostru, cu Care împreună Ți Se cuvine stăpânire și mare cuviință în veci. Amin.

Și sfârșind rugăciunea, zi ectenia:

Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule, după mare mila Ta, rugămu-ne Ție, auzi-ne și ne miluiește.

Încă ne rugăm pentru lăsarea și iertarea păcatelor robului lui Dumnezeu (N) și pentru ca să i se ierte lui toată greșeala cea de voie și cea fără de voie.

Ca Domnul Dumnezeu să-i dăruiască lui iertare păcatelor și vreme de pocăință.

Că milostiv și iubitor de oameni Dumnezeu ești și Ție slavă înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Și fă sfârșitul: **Slavă Ție, Hristoase Dumnezeule, nădejdea noastră, slavă Ție.** După aceea, punând mâna pe capul lui, zi aceasta

Rugăciune

Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos, cu harul și cu îndurările iubirii Sale de oameni, să te ierte pe tine, fiule (N), și să-ți lase ție toate păcatele. Iar eu, nevrednicul preot și duhovnic, cu puterea ce-mi este dată, te iert și te dezleg de toate păcatele tale, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin.

Și zicând sfârșitul dezlegării acesteia, însemnează chipul crucii cu mâna pe capul celui ce s-a mărturisit. Apoi zi: **Cuvine-se cu adevărat să te fericim...** Și așa, slobozindu-l cu pace, să-i dai canonul după potriva păcatelor lui; și, dacă va fi făcut păcate mai multe și mai mari, să-i dai canon mai mare, adică să fie oprit de la Sfânta Împărtășanie mai mulți ani; iar cele mai ușoare păcate să i le ierți lui, pentru canonul cel mai mare ce i-ai dat. Însă, pentru păcatele mari să zici către dânsul așa:

Fiule, atâția ani poruncesc dumnezeieștii părinți să nu te împărtășești cu Sfintele Taine, ci numai să bei aghiasmă mare. Și de vei avea grijă să nu te împărtășești, ți se vor dezlega păcatele tale; iar de vei îndrăzni, peste porunca sfinților părinți, ca să te împărtășești, atunci te vei socoti al

doilea Iudă. Iar dacă vei fi bolnav și tare slab, temându-te de moarte, atunci să te împărtășești; și dacă te vei însănătoși, iarăși vei rămâne oprit atâția ani câți ți s-au poruncit, până când vei plini canonul. Iar dacă te vei împărtăși de frica morții, plinind canonul cel dintâi, ți se va socoti alt canon pentru împărtășire și-l vei plini și pe acela.

Să socotești și aceasta, duhovnice:

Că dacă va fi părăsit omul păcatul, din acel moment să-i socotești și canonul. De pildă: un om a făcut păcate de moarte, ucidere sau desfrânare, pentru care zece ani să se lipsească de Sfânta Împărtășanie; pe acesta să-l întrebi și, de va fi părăsit de doi ani acel păcat, să-i dai opt ani, scăzându-i pe cei doi; iar de va fi părăsit de cinci ani, tu să-l canonisești numai cu cei cinci. Și pentru altele așa să faci scăderea. Că, după cum grăiește marele Vasile: câtă vreme va face omul păcatul și nu se va împărtăși, cu nimic nu i se scade canonul opririi de la Sfintele Taine, dacă nu părăsește păcatul; și dacă se va întâmpla ca iarăși să cadă în păcat, iarăși de la început se cuvine să i se dea canonul. Iar dacă se va întâmpla să cadă într-alt păcat, mai înainte de terminarea canonului ce i s-a dat, se cuvine a socoti anii canonului celui neîmplinit sau ai canonului păcatului celui făcut de curând. Și al cărui păcat va fi canonul mai mare, acela să i-l dai acum pentru amândouă păcatele; și după facerea păcatului celui de pe urmă, de se va fi oprit de la sine sau de la alt duhovnic de Sfânta Împărtășanie, acei ani și vreme să i se socotească în numărul canonului ce-i vei da.

Socotește și aceasta:

Că dacă se va afla acel om cu bună cucernicie și va veni să facă în toate zilele metanii după putință, să-i ierți un an din numărul anilor de la care l-ai oprit să nu se împărtășească; și de va vrea să facă milostenie după putere, să-i ierți și alt an. Dacă va posti miercurea și vinerea, după porunca Sfinților Apostoli, să-i ierți încă un an. Dacă va vrea să postească și lunea - să nu mănânce carne - să-i mai lași un an. Dacă va fi de vârstă mai jos de 30 de

ani, să-i lași încă un an. Dacă va fi mai jos de 20 de ani, să-l canonisești mai puțin.

Iar dacă va vrea să se pocăiască de păcate și va vrea să se facă monah, atunci să-i ierți a treia parte din canon. Dacă va vrea să meargă în mănăstire de obște, să-i lași jumătate din canon. Iar dacă va cădea după ce a luat chipul călugăriei, atunci să le facă toate deplin (Vezi *Schema diminuării canonisirii*, la p. 144 în această lucrare).

ANEXE

I.

Canonul 102 Trulan

Se cuvine ca cei ce au primit de la Dumnezeu putere de a lega şi dezlega, să cerceteze felul greşelii şi năzuinţa de întoarcere a celui păcătos şi să aducă astfel leac potrivit bolii. Ca nu cumva, folosindu-le pe amândouă fără măsură, să primejduiască mântuirea celui bolnav. Căci nu-i uşoară boala păcatului, ci felurită şi multă, odrăslind multe ramuri vătămătoare, din care izvorăşte mult rău şi curge înainte până când stă chiar împotriva puterii doctorului.

De aceea, cel ce se înfăţişează ca ştiutor de leacuri duhovniceşti trebuie să cerceteze mai întâi înclinarea păcătosului şi anume dacă tinde spre sănătate sau dacă, dimpotrivă, prin felul său de purtare, cheamă asupră-şi boala; cum se îngrijeşte el în timpul pocăinţei de întoarcere şi de nu, ispitind cumva, se împotriveşte doctorului, iar din pricina leacurilor aduse şi care se pun deasupra, rana sufletului creşte, măsurând astfel cum se cuvine îngăduinţa.

Căci tot cuvântul lui Dumnezeu şi al aceluia ce i s-a dat cârmuirea pastorală este să întoarcă şi să tămăduiască oaia cea rătăcită şi muşcată de şarpe. Şi nici să o împingă către prăpastia deznădejdii, dar nici să slăbească frânele, împingând spre nesocotirea şi dispreţul vieţii, ci în tot chipul, ori prin doctorii aspre şi întăritoare, ori prin altele mai uşoare şi mai blânde, să se împotrivească patimii şi să lupte pentru închiderea rănii; căutând ca pocăinţa să dea roade şi să îndrumeze înţelepţeşte pe omul chemat către luminarea cea de sus. Se cuvine deci ca noi să le ştim pe amândouă şi cele hotărâte, şi cele obişnuite, urmând potrivit obiceiului, faţă de cei ce nu primesc cele hotărâte, după cum ne învaţă şi Sf. Vasile.

II.

Canonul 4 (Îndrumare pentru duhovnici)

„Epitimia să nu se dea simplu după cantitatea păcatelor, ci să se aibă în vedere și intenția celor ce păcătuiesc, ca nu cumva voind să cârpești ceea ce s-a rupt, mai mare să faci crăpătura și, străduindu-te să îndreptezi ceea ce a căzut, să faci căderea mai mare; căci cei bolnavi și cei distrați, dar mai ales cei dedați voluptății lumești, precum și cei ce se fălesc cu originea și puterea lor, cu încetul și puțină atenție dau păcatelor lor, toți aceștia pot, deși nu deplin, ci numai în parte, să se libereze de răutățile care îi cuprind. Iar dacă cineva dintr-o dată provoacă îndreptarea, foarte ușor îi va lipsi îndreptare. Căci sufletul, îndată ce este adus în stare de a fi fără de rușine, cade în disperare; și atunci nu mai ascultă nici de cuvinte blânde, nici prin amenințare nu se întoarce, nici prin binefacere nu se îmboldește; ci devine mult mai rău decât acea cetate despre care prorocul zice dojenind-o: „Fața ta s-a făcut ca cea a desfrânatei și de nimic nu te rușinezi". Din cauza aceasta, păstorul trebuie să aibă multă pricepere ca să cerceteze din toate părțile starea sufletului. Căci precum mulți sunt cuprinși de nebunie și cad în disperare cu privire la mântuirea lor, deoarece nu au putut să suporte doctoriile amare, astfel sunt și cei care nu dau atenție celor sufletești; din cauză că nu li s-a dat pedeapsă potrivită păcatelor, și devin mult mai răi și mai mult păcătuiesc. Prin urmare, nimic din acestea nu trebuie să rămână neexaminat, ci toate cercetându-se cu de-amănuntul, preotul să aplice cele corespunzătoare, ca nu cumva străduința lui să fie zadarnică" (Prescripția 4. *Îndrumări adresate duhovnicilor de către Sf. Ioan Gură de Aur*).

III.

Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile mari,* din vol. „Asceticele", colecția P.S.B., vol. 18, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1989, p. 294-295.

Cum trebuie să procedeze proiestosul la stabilirea epitimiilor

Dar și epitimiile proiestosul să nu le aplice cu patimă celor care păcătuiesc. Căci a-l mustra cineva pe frate, cu ciudă și cu mânie, nu înseamnă că-l eliberează

de păcat, ci că se aruncă pe sine în delicte. De aceea, spune (Apostolul): *„Cu blândețe povățuind pe potrivnici"* (II Tim. 2, 25). Nici să nu fie aspru, dacă el însuși este disprețuit (de cineva); iar dacă vede că altul este batjocorit, să se arate bun și îngăduitor față de cel care a greșit; dimpotrivă, în acest caz, să se mânie mai tare împotriva răului. Căci, astfel, nu numai că va scăpa de bănuiala iubirii de sine, dar va da și o dovadă că el nu urăște pe cel care a păcătuit, ci detestă păcatul, făcând deosebire între ceea ce îl privește pe el și ceea ce privește pe altul. Nefăcând însă deosebirea nemulțumirii sale așa cum am spus, ci în mod contrar, este limpede că nu se indignează nici pentru Dumnezeu, nici pentru că se primejduiește cel care a păcătuit, ci din iubirea de slavă și din ambiția de a domina. Căci el (proiestosul) trebuie să arate zel pentru slava lui Dumnezeu, care se necinstește prin călcarea poruncii; iar pentru mântuirea fratelui care se află în primejdie, în urma păcatului, să se arate cu milă și iubire frățească (căci): *„Sufletul ce păcătuiește, acela va muri"* (Iez. 18, 4); și la fiecare caz de păcat să se ridice împotriva păcatului, iar prin asprimea certării să-și arate căldura sufletului.

În ce mod trebuie să se îndrepte greșala celui care a păcătuit

Și îndreptările celor încărcați de greșeli (proiestosul) să le facă după modul artei medicale, nu mâniindu-se împotriva bolnavilor, ci luptând împotriva bolii, ridicându-se împotriva patimilor, să vindece bolile sufletești printr-un fel de viață mai aspră, dacă va fi nevoie; spre exemplu: mărirea deșartă, prin impunerea de servicii umilitoare; bârfirea, prin tăcere; somnul fără măsură, prin veghere și rugăciuni; trândăvia corpului, prin munci; săturarea necuviincioasă, prin post; murmurarea, prin separare (de ceilalți) așa, încât nici unul dintre frați să nu prefere să lucreze împreună cu el, nici să nu amestece lucrul lui cu lucrurile celorlalți, precum s-a spus mai înainte, afară, desigur, de cazul că în urma unei căințe făcută fără să se rușineze, ar dovedi că s-a eliberat de viciu. Numai în acest caz să fie primit rezultatul muncii făcute cu murmurare, dar (nici în acest caz) să nu fie întrebuințat în folosul fraților, ci la altă nevoie.

IV.

Învățătura de credință creștină ortodoxă, Editura „Trinitas", Iași, 1996, p. 150-151, 273-275.

TAINA SPOVEDANIEI

Pocăința e Sfânta Taină prin care credinciosul primește de la Însuși Dumnezeu iertarea păcatelor mărturisite duhovnicului, cu zdrobire de inimă. Mântuitorul a făgăduit această taină Sf. Apostoli, când le-a spus: *„Amin grăiesc vouă: oricâte veți lega pe pământ vor fi legate în cer și oricâte veți dezlega pe pământ vor fi dezlegate în cer*" (Matei 18, 18;16, 19). El a așezat-o după sfânta Sa Înviere prin cuvintele: *„Luați Duh Sfânt; cărora le veți ierta păcatele, se vor ierta lor, și cărora le veți ține vor fi ținute*" (Ioan 20, 22-23). Puterea de a lega și a dezlega păcatele o are numai Mântuitorul nostru Iisus Hristos, cum a dovedit-o cu prilejul minunilor Sale (Luca 5, 20), dar El a dat această putere și Apostolilor (Ioan 20, 21-23) și prin aceștia, episcopilor și preoților. Pocăința predicată de Sf. Ioan Botezătorul și mărturisirea păcatelor care aveau loc atunci (Marcu 1, 4-5) au prevestit pocăința și mărturisirea creștină.

Condițiile iertării păcatelor prin această Taină sunt: adânca părere de rău pentru păcatele săvârșite, mărturisirea lor duhovnicului cu hotărârea de a nu mai greși, credința puternică în Hristos și nădejdea în indurarea Lui.

Dezlegarea este iertarea desăvârșită a păcatelor și reașezarea celui ce se pocăiește sub puterea harului. Iată ce zice Sf. Ioan Gură de Aur despre puterea de a dezlega, încredințată preoților: „Locuitori ai pământului și ducându-și viața pe el, preoții au fost cinstiți cu încrederea de a administra cele cerești; ei au primit puterea pe care Dumnezeu nici Îngerilor și nici Arhanghelilor n-a dat-o. Acestora nu li s-a spus: câte veți lega pe pământ vor fi legate și în ceruri și câte veți dezlega pe pământ vor fi dezlegate și în ceruri. Stăpânitorii pământului au puterea de a lega, dar numai trupurile. Lanțul, însă, pe care Dumnezeu l-a dat preoților atinge sufletul și e lung până la ceruri. Cele ce fac preoții aici jos, Dumnezeu le întărește sus și Stăpânul aprobă hotărârea servilor Săi. Ce altceva le-a dat decât puterea cerească? *«Cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute»* (Ioan 20, 23). Ce autoritate ar putea fi mai mare decât aceasta: *«Tatăl a dat Fiului toată judecata»* (Ioan 5, 22). Iar eu văd că toată această putere a fost dată preoților de către Fiul"[1].

Numai acela care are puterea și dreptul de a dezlega, adică episcopul și preotul, poate spovedi sau primi mărturisirea păcatelor, căci numai apostolilor și urmașilor lor, episcopii și preoții, le-a dat Hristos puterea și porunca de a lega și a dezlega păcatele oamenilor (Matei 18, 18; Ioan, 20, 21-23). Canonul 102 Trulan prevede obligația preoților de a cerceta felul greșelilor mărturisite, pentru a prescrie leacuri potrivite.

Preotul deține această putere în **virtutea harului hirotoniei în treapta de preot**, iar dreptul de a pune în lucrare această putere îl are prin **hirotesia** în duhovnic. Este bine să nu schimbăm duhovnicul decât la caz de mare nevoie, de pildă, când se schimbă preotul sau când ne mutăm în altă parohie[2].

Toți trebuie să ne spovedim, chiar și aceia cărora ni se pare că nu greșim și nu păcătuim cu nimic. Așa ne învață Sf. Ioan Evanghelistul, ucenicul cel iubit al Domnului: *„Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi. Dacă mărturisim păcatele noastre, El credincios este și drept ca să ne ierte nouă păcatele și să ne curățească pe noi de toată nedreptatea*" (I Ioan 1,8-9).

Mai cu seamă bolnavii să se îngrijească a se spovedi și împărtăși, pentru ca sfârșitul să nu-i prindă fără de veste, nepregătiți, adică nespovediți și negrijiți.

Mărturisirea păcatelor înaintea duhovnicului trebuie să fie:

a) *completă*, adică să cuprindă toate păcatele săvârșite după botez sau, mai exact, de la ultima spovedanie și să nu ascundă nimic din cele făptuite;

b) *sinceră* și făcută de bunăvoie;

c) *secretă* (făcută în taină);

d) *cu umilință și cu zdrobire de inimă*, adică cu părere de rău pentru păcatele săvârșite și cu dorința sinceră de a nu le mai face. Simpla mărturisire sau înșirare a păcatelor, fără pocăință adevărată și fără hotărâre de îndreptare, nu aduce iertarea păcatelor, căci zice Domnul: *„De nu vă veți pocăi, toți veți pieri la fel*" (Luca 13,

1. Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*, 3, 5, Migne, P.G., XLVIII, col. 643; vezi și Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie de Nazianz și Sf. Efrem Sirul, *Despre preoție*, trad. pr. D. Fecioru, București, 1987, p. 59.
2. Vezi *Molitfelnicul*, ed. 1984, p. 63.

5). Totul este ca, de la o mărturisire până la alta, creştinul să se ostenească a-şi îndrepta cât mai mult viaţa, desăvârşindu-se mereu în virtute.

Spovedania nu este legată de termene sau soroace anumite din cursul anului. Putem alerga la duhovnic *ori de câte ori şi oricând simţim nevoia* de a ne uşura sufletul de povara păcatelor, sau de a primi mângâierea harului şi nădejdea iertării. Cu cât ne spovedim mai des, cu atât este mai bine.

De obicei însă, spovedania este legată de posturi. De aceea, porunca a patra a Bisericii ne învaţă *să ne mărturisim păcatele de patru ori pe an*, adică în cele patru posturi: al Paştelui, al Crăciunului, al Sfintei Marii şi al Sfinţilor Apostoli. Cei mai înaintaţi în cuvioşie şi în evlavie să se spovedească în fiecare lună, iar ceilalţi, cel puţin o dată pe an şi anume, în Postul Păresimilor. Dar să nu amânăm împlinirea acestei datorii creştineşti abia în săptămâna cea din urmă a Postului, cum se întâmplă de obicei; căci, atunci şi preotul este ocupat cu săvârşirea sfintelor slujbe şi nici vreme de ajuns nu ne mai rămâne pentru împlinirea canonului ce ni se va da. Ci, încă din cea dintâi săptămână a Postului să alergăm la duhovnic şi să ne spovedim, ca să ne rămână timp de îndreptare şi de curăţire, pentru primirea cu vrednicie a Sfintei Împărtăşanii. Căci, tot postul pentru aceea s-a şi orânduit, fiind el vreme de pocăinţă şi de îndreptare.

Locul cel mai potrivit unde se cuvine să se facă mărturisirea este biserica şi anume, înaintea icoanei Mântuitorului Hristos. Numai cei bolnavi sau cei care nu pot veni la biserică pot fi spovediţi acasă la ei.

Slujba mărturisirii şi a dezlegării păcatelor se face astfel: preotul, îmbrăcat cu epitrahil şi felon, zice obişnuitele rugăciuni începătoare, Psalmul 50 (psalmul mărturisirii şi al pocăinţei), troparele de umilinţă şi apoi două molitfe, în care roagă pe Dumnezeu să ierte păcatele celui ce se spovedeşte. După aceasta, urmează mărturisirea păcatelor făcute de cel ce se spovedeşte, fie că acesta răspunde la întrebările puse de preot, fie că mărturiseşte singur păcatele sale. Apoi, cel ce se spovedeşte pleacă fruntea sub epitrahil, iar preotul îi citeşte rugăciunea de dezlegare: „Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, cu harul şi cu îndurările iubirii Sale de oameni, să te ierte pe tine, fiule (N), şi să-ţi lase ţie toate păcatele...". La sfârşit, dacă e cazul, duhovnicul rânduieşte şi *canonul* sau *epitimia*, după felul păcatelor săvârşite.

Epitimiile (canonul sau certarea) sunt mijloace de pocăinţă rânduite de duhovnic păcătosului care se spovedeşte, ca de pildă: rugăciuni, metanii, cercetarea bisericilor, fapte de milostenie, posturi, înfrânări de la anumite mâncări sau fapte şi altele. Cea mai aspră epitimie este oprirea de la împărtăşire pentru un anumit timp. Epitimiile nu urmăresc pedepsirea păcătosului, ci ispăşirea păcatelor şi îndreptarea păcătosului; ele sunt ajutoare, exerciţii de întărire în virtute şi de îndepărtare de la păcat.

V.

Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 3, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă al B.O.R., Bucureşti, 1978, p. 134-143.

Epitimiile recomandate de preot. Dacă în ascultarea mărturisirii, preotul a exercitat rolul unui prieten înţelegător, amestecat cu acela al unui judecător şi medic care apreciază natura şi ponderea gravităţii celor ce i se mărturisesc, acum el exercită mai ales rolul unui judecător dublat de al unui medic, care apreciază mijloacele potrivite să vindece slăbiciunile aflate. El e judecător nu ca să rostească sentinţe, ci ca să aprecieze cu iubire pentru penitent şi cu pricepere de medic sufletesc mijloacele potrivite pentru vindecarea lui. Lucrarea de judecător e o simplă lucrare de apreciere pusă în slujba celei de medic.

Preotul dă „canonul" sau „epitimia", adică aplică canoanele prevăzute pentru diferitele păcate. Acestea nu au ca scop pedepsirea, ci vindecarea penitentului. Necesitatea preotului e pusă în evidenţă, în această fază, prin faptul că penitentul nu-şi poate fixa el însuşi mijloacele de tămăduire şi nu i le poate da nici alt semen al său, cu suficientă autoritate, pentru a-l face să le împlinească. Ele trebuie să i se dea în numele Domnului, reprezentat de o persoană deosebită de el, care are autoritatea de a fi aleasă de Hristos şi de a indica mijloacele corespunzătoare voii lui Hristos. Penitentul însuşi sau oricare alt om poate fi sau prea îngăduitor, sau prea sever în mijloacele ce le recomandă. Duhovnicului i se cere să fie în stare, prin citiri de cărţi duhovniceşti, prin urmărirea diferitelor procese sufleteşti, prin experienţă, nu numai să dea cu o anumită siguranţă sfaturile cele mai eficiente, ci şi să le argumenteze în faţa penitentului, ca acesta să se lase convins să le urmeze.

Tradiția Bisericii nu cunoaște păcate neiertabile. Expresia Mântuitorului „cărora le veți ierta păcatele“ are un înțeles general, iar Sfinții Părinți și mai ales Herma[1], Origen[2] și Augustin[3] consideră că prin această Taină se iartă toate păcatele. Apostolul Pavel iartă pe incestuosul din Corint (1 Cor. 5, 1-5; 2 Cor. 2, 7), supunându-l în prealabil unei epitimii, iar Apostolul Ioan aduce la pocăință și întoarcere pe un tânăr care devenise căpitan de hoți și săvârșea tot felul de nelegiuiri[4]. După mărturia lui Irineu, au fost primite la mărturisire publică unele femei care au fost seduse la necinste de gnosticul Marcu[5], iar Dionisie al Corintului declară că toți cei ce se reîntorc după orice greșeală sau din orice erezie trebuie să fie primiți[6].

Biserica a condamnat pe Montaniști, care îi contestau dreptul să ierte uciderea, desfrânarea și idolatria, pe Novațieni, care considerau neiertabile nu numai păcatele amintite, ci și toate păcatele grele, ba, după unii istorici, chiar și pe cele ușoare. De asemenea, a condamnat pe Donatiști, care afirmau că nu trebuie primiți trădătorii (traditores), din timpul persecuțiilor.

Dacă în Evanghelia după Matei (12, 31-32), se spune că blasfemia împotriva Duhului Sfânt nu se va ierta niciodată sau în Epistola întâi a lui Ioan (5, 16) se deosebesc păcatele în cele spre moarte și cele nu spre moarte, cele dintâi trebuie înțelese ca învârtoșări ale celor ce nu vor să se căiască pentru păcatele lor[7]. În Epistola către Evrei (6, 4-10 și 10, 26-29) se spun cuvinte aspre despre cei ce, cunoscând pe Hristos și având harul Lui prin Botez, au căzut de tot de la Hristos; deci se afirmă greutatea acelora de a se reînnoi, o dată ce s-au obișnuit de a nu lua în serios pe Hristos („*Au călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu*“, 10, 29). Dar putința iertării e totuși admisă, căci tot în Epistola către Evrei (6, 12), se recunoaște putința unei anumite zăbave în împlinirea voii lui Hristos.

Dar deși prin Taina aceasta se iartă toate păcatele, primirea la Sfânta Împărtășanie este amânată în cazul păcatelor grele, acolo unde nu se vede o căință pe măsura greutății lor și înainte ca penitentul să fi arătat prin fapte această căință

1. *Past.*, IV, 3, Viz. II, 2.
2. *Epist.* 55, 22, 57.
3. *Sermo* 352.
4. Euseb., *Istoria Bisericii*, III, 23 și 24.
5. *Adv. haeres.*, I, 13.
6. Euseb., *Ist. Bis.*, IV, 23 și 31.
7. H. Andrutsos, *Dogmatica*, trad. rom. cit., p. 404-405.

și să fi căutat să-și vindece slăbiciunile create de pe urma acestor păcate, care vor fi pricina repetării lor. Obligația de a nu mai săvârși păcatele grele mărturisite trebuie demonstrată prin atitudini și fapte contrare lor, care constau și din anumite reparații. Preotul le cere acestea pe baza cuvintelor Mântuitorului, Care declară că nu e suficient să făgăduiască cineva lui Dumnezeu că va trăi de aci înainte viața ca un dar închinat Lui, ci, după ce face această promisiune, să se ducă și să se împace cu pârâșul său (Matei 5, 23-25).

De aceea, Biserica a stabilit încă de timpuriu o vreme de pocăință prin fapte de reținere și de vindecare a urmărilor pentru unele păcate grele ca: omuciderea (inclusiv avortul), desfrânarea celor necăsătoriți, adulterul, apostazia și erezia, grave răpiri de bunuri străine în diferite forme fățișe și violente sau ascunse și viclene (furt, înșelare negustorească, cămătărească, exploatare a celor mai slabi etc.).

Duhovnicul nu poate decât dezlega pe penitent, sau constata că încă nu poate fi dezlegat, până nu se dezleagă și el însuși interior de legăturile păcatului, până nu s-a deschis el însuși putinței de comunicare între el și Biserică, între el și Hristos. Acesta e și un act de credință deplină în Hristos și în Biserică. De aceea, ca și la Botez, ca și la Euharistie, penitentul este întrebat și el de credința sa, căci nu poate fi primit, nici la Euharistie, nici la Pocăința necesară în prealabil, cineva din afară de Biserică.

În lumina acestui fapt se înțelege de ce Biserica Ortodoxă nu poate accepta *intercomuniunea*. Euharistia este nu numai împărtășirea de Trupul lui Hristos, ci, în special, și aducerea jertfei în comun de către cei ce se împărtășesc. Dar aceasta înseamnă și aducerea lor înșiși ca jertfă în Hristos. Pentru aceasta trebuie să se identifice total cu Hristos și întreolaltă în credință. De aceea înainte de aducerea jertfei, comunitatea mărturisește credința „într-un gând“ și pe baza aceasta își manifestă unirea în iubire. Iar după Crez, preotul spune: „Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi, cu toți“. Cei ce aduc jertfă sunt deja în comuniunea de credință și deci în comuniunea Sfântului Duh, pe baza comuniunii în credință. Penitentul trebuie să fie și el restabilit în această comuniune, ca să poată să ia parte la aducerea jertfei lui Hristos și să se împărtășească de ea.

Iar comunitatea constată și ea că respectivul s-a așezat el însuși în afară de comuniunea cu ea și acceptă această situație cu durere, până ce respectivul nu dă

din partea lui dovezi că s-a rupt de acele păcate în mod statornic şi prin aceasta a restabilit interior comuniunea cu El. Ea se apără în felul acesta de efectele de descompunere pe care le poate avea acest agent de destrămare a unităţii ei asupra ei. Astfel, şi duhovnicul cere penitentului să împlinească unele fapte prin care să restabilească acordul de credinţă şi de vieţuire morală cu comunitatea bisericească.

Această „disciplină penitenţială"a stabilit-o Biserica pe baza locurilor amintite din Noul Testament, sau pe baza locului şi mai clar din I Cor. 5, 9-12: „V-am scris în epistola mea să nu vă amestecaţi cu desfrânaţii. Dar nu - în întregime - cu desfrânaţii acestei lumi, sau cu agonisitorii lacomi, sau cu jefuitorii, sau cu slujitorii idolilor, căci altfel ar trebui să ieşiţi afară din lume. Ci eu v-am scris să nu aveţi amestec cu vreunul care, frate fiind cu numele, este desfrânat, sau zgârcit, sau închinător la idoli, sau beţiv, sau răpitor. Cu unul ca acesta nici să nu şedeţi la masă. Căci ce am eu să judec pe cei din afară? Însă pe cel dinăuntru oare nu-l judecaţi voi?". Preotul deci lucrează în Taina Pocăinţei şi în numele comunităţii, care-şi dă asentimentul implicit, ca la toate actele lui.

Rolul mijloacelor recomandate de preot pentru vindecarea celor cu păcate grele se arată nu numai în faptul că ele sunt adaptate mărimii şi felului păcatelor, situaţiei şi capacităţii fiecărui penitent, ci şi în faptul că ele pot fi scurtate atunci când preotul observă la el o râvnă deosebită de a se rupe interior de obişnuinţa păcătoasă, sau când e ameninţat de o moarte apropiată. Sfântul Vasile cel Mare prevedea o depărtare de la Euharistie timp de 7 ani pentru desfrânaţii necăsătoriţi, de 15 ani pentru adulter, de 20 de ani pentru ucigaşi. Canonul Trulan 102 cere ca aplicarea riguroasă a vechilor canoane să se facă numai în cazuri extreme[8].

Părinţii ulteriori au procedat la scurtări importante ale timpului de oprire de la Sfânta Împărtăşanie. Aşa „Teodor Studitul nu cunoaşte epitimii ce se prelungesc mai mult de 3 ani şi numai faţă de păcătoşii ce nu se pocăiesc găseşte necesar să se observe vechile canoane severe (anume, ale Sfântului Vasile cel Mare)"[9]. Sf. Ioan Postitorul, care după unii este patriarhul Constantinopolei (la sfârşitul sec. VI), după alţii un ieromonah din sec. XI[10], reduce epitimiile pentru păcatele desfrâului

8. Ralli-Potli, *Sintagma sf. canoane*, vol. 2.

9. A. Pavlov, *Nomọcanon pri bolşom Trebnic*, Moscova, 1897, p. 29.

10. Karl Holl, *Enthusiasmus und Bussgewalt beim griechischen Mönchtum*, Leipzig, 1898, p. 295-296.

la cei sub 30 de ani, până la 2 sau 3 ani, iar la cei peste 30 de ani, până la 3 sau 4 ani[11]. Dar dacă păcatele acestea s-au săvârşit după fire şi nu contra firii, epitimiile pot fi scurtate până la un an sau chiar până la o jumătate de an, desigur, dacă în timpul acesta se înfrânează de la păcatele amintite. Celor ce-şi ţin păcatele, le ţine şi duhovnicul. Dar uciderile, inclusiv avorturile şi incesturile, se canonisesc până la 12 sau 15 ani[12]. Între epitimiile prevăzute de Nicodim Aghioritul sunt şi cele reparatorii. „Dacă femeia a lepădat pruncul, să-i dai canon (pe lângă celelalte ale lui Ioan Postitorul) să hrănească un prunc sărac, de are mijloace... Zi ucigaşului, o, duhovnice, că precum rânduiesc prea sfinţitul patriarh Atanasie şi împăratul Andronic I, Vlastares, slova F. cap. 8, trebuie să împartă averea sa, la fieştecare copil ce are, iar o parte să o dea celui omorât, adică femeii aceluia şi copiilor săraci ce au rămas după acela. Iar de nu are (femeie şi copii), să o dea de pomană pentru sufletul celui ucis şi să se roage lui Dumnezeu din tot sufletul şi aşa să facă să tacă strigarea ce o face sângele celui ucis, care cere asupra lui răsplătire"[13].

Astăzi când foarte mulţi se împărtăşesc destul de rar, oprirea de la Sfânta Împărtăşanie pentru un an, doi sau trei nu mai e simţită ca un canon eficient. Mai eficientă e recomandarea înfrânării de la păcatele mărturisite şi anumite reparaţii corespunzătoare.

Prin faptul că scopul acestor recomandări este tămăduirea sufletească a penitentului şi ele pot fi scurtate sau prelungite după râvna cu care acesta le observă, sau după nepăsarea faţă de ele, urmează că duhovnicul trebuie să rămână într-o legătură sufletească cu el, sau într-o prietenie duhovnicească, care ea însăşi îi poate fi aceluia de mare folos.

Mai trebuie menţionat că eficienţa recomandărilor date de duhovnic atârnă în mare măsură de trăirea duhovnicului însuşi în conformitate cu ele. El nu va avea autoritatea să ceară penitentului înfrânări pe care el însuşi nu le observă. De aceea se spune în sfaturile date duhovnicului în Evhologiu: „Cel ce ia asupra sa sarcina cea grea a duhovnicului, dator este să se facă chip şi pildă tuturor, cu înfrânarea, cu smerenia, cu lucrarea a tot felul de fapte bune, rugându-se în tot ceasul lui Dumnezeu ca să i se dea lui cuvântul înţelegerii şi al cunoştinţei, ca să poată îndrepta pe cei ce

11. În *„Rânduiala pentru cei ce se mărturisesc"*, P.G., 88, 1889-1918.

12. P.G., 88, 1904-1905.

13. *Carte de suflet folositoare*, trad. rom., 1789, foaia 43.

năzuiesc către dânsul. Mai întâi de toate dator este să postească întâi el însuşi miercurea şi vinerea peste tot anul, după cum porunceşte dumnezeiasca pravilă, ca pe temeiul faptelor bune ce le are el să poată porunci şi altora să le facă. Fiindcă de va fi el însuşi fără învăţătură şi neînfrânat şi iubitor de dezmierdări, cum va putea învăţa pe alţii faptele cele bune? Sau oare cine va fi atât de nepriceput încât să-l poată asculta în cele ce zice el, văzându-l pe dânsul fără de rânduială; sau beţiv fiind el, cum poate să înveţe pe alţii să nu se îmbete?... Unul ca acela cu pravila se va pedepsi, ca un călcător de dumnezeieşti canoane. Pentru că nu s-a păgubit numai pe sine, ci şi pe toţi câţi s-au mărturisit la el. Căci sunt nemărturisiţi şi toate câte a legat şi a dezlegat sunt nedezlegate", după unele canoane ale Sinodului din Cartagina.

Dezlegarea dată prin preot penitentului. Faza a treia şi ultima a Tainei este *dezlegarea de păcate* rostită de duhovnic. Acesta roagă pe Hristos să-l dezlege pe penitent, apoi adaugă şi dezlegarea sa. Aceasta arată că cel ce iartă de fapt pe penitent în acel moment este Hristos; dar rugăciunea duhovnicului este aceea care aduce efectiv iertarea din partea lui Hristos. Venirea iertării prin rugăciunea preotului arată în acelaşi timp poziţia smerită a preotului, dar şi necesitatea lui, ca rugător, pentru producerea iertării. Dezlegarea preotului, care se adaugă, este ca un fel de constatare a iertării date de Hristos, prin rugăciunea lui ca reprezentant autorizat al Bisericii şi ca organ văzut prin care Hristos săvârşeşte Taina.

În Taina aceasta nu există o altă materie decât mâna şi epitrahilul preotului aşezat pe capul penitentului, ca semn al trimiterii preotului de către Hristos şi de către Biserică şi al răspunderii aşezate pe umerii lui. Prin trupul şi prin veşmântul lui liturgic vine harul lui Hristos asupra penitentului, cum curgea prin trupul şi prin veşmintele Domnului în cei ce îi cereau ajutorul cu credinţă. În fond, tot prin mâna preotului vine harul în fiinţa primitorului şi în alte Taine, printr-o materie.

Dar - dată fiind întrepătrunderea spirituală deosebită dintre duhovnic şi penitent în această Taină, întrepătrundere în care e prezent Hristos Însuşi, în cursul mărturisirii penitentului şi a sfătuirii lui de către preot - s-ar putea considera că această întâlnire intimă este „materia" prin care lucrează Duhul Sfânt în această Taină, ca Duhul comuniunii, ca Duhul care uneşte pe cei doi într-unul, sădindu-Se ca un singur Duh în ei, datorită deschiderii pline de căldură a fiecăruia din cei doi, către celălalt.

Mâna şi epitrahilul preotului aşezate pe capul penitentului ar putea fi expresia şi încoronarea văzută a acestei comuniuni spirituale care s-a realizat între ei, comuniune în care preotul este organul prin care vine Duhul lui Hristos, iar penitentul, cel în care pătrunde Duhul lui Hristos. Taina în general se arată şi aici ca unitatea formată de doi sau de mai mulţi în Hristos. Taină este şi unitatea celor doi în căsătorie prin Duhul Sfânt chemat de preot. Căci numai în Dumnezeu cele multe pot fi una.

P. Florensky, explicând cuvintele Domnului: „*Căci unde sunt adunaţi doi sau trei în numele Domnului, acolo sunt şi Eu între ei* " (Matei 18, 19-20), zice: „Doi" nu sunt „unul şi celălalt ", ci ceva cu mult mai înalt după esenţă, ceva cu mult mai însemnat şi mai puternic după esenţă. Aceasta e o nouă unitate a chimiei Duhului, căci „unul şi celălalt " se preschimbă calitativ şi alcătuiesc un al treilea. În această nouă calitate superioară, ei cunosc printr-o experienţă tainele Împărăţiei cerurilor, tainele iubirii care uneşte. Datorită acestui fapt, ei pot lega şi dezlega.

„Cunoştinţa tainelor sau în special puterea de a lega şi dezlega este şi rugăciunea comună a celor doi, care au devenit una pe pământ, adică s-au umilit desăvârşit unul în faţa celuilalt şi au depăşit contradicţiile, gândurile şi sentimentele contrare până la unitate de fiinţă întreolaltă. O astfel de cerere comună este totdeauna împlinită, spune Mântuitorul. De ce aceasta? Pentru că adunarea a doi sau trei în numele lui Hristos înseamnă împreună-intrarea oamenilor în tainica atmosferă spirituală din preajma lui Hristos, participare la puterea Lui harică; aceasta îi preface într-o nouă esenţă spirituală, făcându-i din două părticele ale Trupului lui Hristos o întrupare vie a Bisericii... Este de înţeles deci că acolo îndată e şi Hristos „în mijlocul lor ". E în mijlocul lor ca sufletul „în fiecare membru al trupului însufleţit de El "[14].

E de precizat că întâlnirea preotului şi a penitentului a devenit o întâlnire în numele Domnului, pentru că penitentul îl recunoaşte pe preot ca organ văzut al lui Hristos; prin aceasta, acordul între ei în Hristos e uşurat de prezenţa preotului. De aceea, deşi la rugăciunea de iertare participă şi penitentul din poziţia lui care are lipsă de iertare, rugăciunea lor se unifică în rugăciunea preotului şi prin aceasta se împlineşte ca rugăciune a preotului cu care e de acord şi penitentul. În poziţia

14. Der Pfeiler und die Grundfeste der Wahrheit, 11 Brief, in „Östliches Christentum", hrsg. von N. von Bubnoff und Hans Ehrenburg, II Philosophie, München, 1925, p. 162-163.

preotului ca punct de convergență se manifestă primatul lui Hristos în acest acord. Acest primat se manifestă și în faptul că iertarea se dă prin declarația de dezlegare a preotului însoțită de punerea mâinii și epitrahilului pe capul penitentului.

VI.

Pr. prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica specială*, București, 1980, p. 382-392.

MĂRTURISIREA (SPOVEDANIA)

1. **Ce este spovedania?** Spovedania sau mărturisirea păcatelor în fața preotului constituie partea principală a Tainei Pocăinței, taina prin care credinciosul dobândește iertarea păcatelor săvârșite după botez și împăcarea cu Dumnezeu și cu Biserica. Este deci ca un al doilea botez, cum a și fost numită[1], adică taina curățirii de păcatele personale și a refacerii legăturii spirituale cu Biserica, întreruptă sau slăbită temporar prin păcat; locul apei curățitoare a botezului îl țin aici lacrimile pocăinței pentru păcatele săvârșite.

Taina Pocăinței are patru faze sau momente distincte:

a) căința sau părerea de rău pentru păcatele săvârșite ;

b) spovedania sau mărturisirea păcatelor către duhovnic;

c) îndeplinirea canonului de pocăință (a epitimiei sau certării) dat de duhovnic;

d) dezlegarea sau iertarea păcatelor, pe care o dă Sfântul Duh, prin duhovnic[2].

Dintre aceste faze sau trepte, cea dintâi e de ordin psihologic, lăuntric, iar celelalte sunt acte rituale (liturgice), care fac parte din rânduiala mărturisirii. Ultimele două (îndeplinirea epitimiei și dezlegarea de păcate) se pot inversa ca ordine. În principiu, dezlegarea ar trebui dată numai după îndeplinirea canonului, așa cum se și proceda, de fapt, odinioară; în practică însă, ca se dă astăzi îndată după

1. Vezi, de ex., Simeon al Tesalonicului, *Despre pocăință*, cap. 252, trad. rom. cit, p. 166. Comp. și *Molifelnicul la Rând. Mărturisirii* (ed. 1937, p. 46 și 64).

2. *Carte foarte folositoare de suflet*, București, 1928, p. 129.

spovedanie, rămânând ca fiecare penitent în parte să-și îndeplinească epitimia în timp, adică fie înainte, fie după împărtășire.

Odinioară, și anume prin secolele III-VI, atât mărturisirea păcatelor mai grave, cât și penitența se faceau în public. Administrarea Tainei Pocăinței era mult mai riguroasă și mai complicată decât astăzi, fiind strict reglementată prin *disciplina penitențială*, care separa pe păcătoși (cei supuși penitenței) de credincioșii fără păcate, obligându-i să rămână în pronaosul bisericii (uneori în pridvor ori afară din biserică) și luându-le dreptul de a aduce daruri la biserică, de a participa la Liturghia credincioșilor și de a se împărtăși; dar din pricina scandalurilor la care dădea loc adesea mărturisirea publică, ea a fost cu timpul părăsită și a rămas în practică numai mărturisirea individuală și secretă, obișnuită astăzi[3].

De fapt, în practica vieții religioase a marii majorități a credincioșilor noștri, spovedania este astăzi strâns legată de împărtășire, pentru că, de regulă, împărtășirea fără spovedanie nu se poate face, iar cei ce se spovedesc o fac de cele mai multe ori cu scopul de a se împărtăși.

2. **Ministrul** *(săvârșitorul) tainei: Cine poate spovedi?*

Arhiereii și preoții duhovnici. Nu orice preot poate spovedi, pentru că darul duhovniciei, adică dreptul de a lega și a dezlega păcatele, aparține de fapt arhiereilor

3. Vezi Simeon al Tesalonicului, *Despre sfânta biserică și târnosirea ei*, capitolele 152-155, trad. rom., p. 128-129. Amănunte despre variațiile disciplinei penitenței în vechime, vezi la pr. D. Stăniloae, *Mărturisirea păcatelor și pocăința în trecutul Bisericii*, art. în rev. BOR, an. 1955, nr. 3-4, p. 218-250. Comp. și H. Karpp, *La Pénitence. Textes et commentaires des origines de l'ordre penitentiel de l'Eglise ancienne*, Neuchâtel-Paris, 1970; V. Rauschen, *Eucharistie und Bussakrament in den ersten sechs Jahrhunderten der Kirche*, ed. II, Freiburg im Breisgau, 1910; A.I. Almazov, *Mărturisirea secretă în Biserica Ortodoxă de Răsărit*, Odessa, 1894 (în rus.); F. Probst, *Sakramente und Sakramentalien in den drei ersten christlichen Jahrhunderten*, Tübingen, 1872; V. Mitrofanovici și colab., *Liturgica*, ed. 1929, p. 788 ș.u.; J. Tixeront, *Le sacrement de la penitence dans l'antiquité chrétienne*, Paris, 1914; Th. Schermann, *Die allgemeine Kirchenordnung, frühchristliche Liturgien und Kirchliche Überlieferung*, zweite Teil, Paderborn, 1915, p. 335-381; L. Bertsch, *Busse und Beichte, Theologische und seelsorgliche Überlegungen*, Frankfurt am Mein, 1967; *Busse und Beichte*. Drites Regensburger oekumenisches Symposion. Hrgb. von Ernst Chr. Suttner u.a., Regensburg, 1972; G. Wagner, *Bussdisziplin in der Tradition des Ostens*, în vol. „Liturgie et rémission des péchés“, Roma, 1975, p. 251-264 ; C. Vogel, *Le pécheur et la penitence dans l'Eglise ancienne*, Paris, 1966; L. Ligier, *Dimension personelle et dimension communautaire de la pénitence en Orient*, în MD, 90 (1967), p. 154-187.

(ca urmaşi ai Sfinţilor Apostoli, cărora le-a încredinţat Mântuitorul acest dar), iar aceştia îl transmit preoţilor printr-o delegaţie sau hirotesie specială, deosebit de hirotonie[4]; prin hirotonie, orice preot capătă în chip virtual puterea dezlegării păcatelor, dar dreptul de a o exercita în practică se acordă de către arhiereu prin hirotesie specială.

Până la o vreme, darul acesta se dădea numai preoţilor mai în vârstă, cu autoritate şi experienţă[5]; astăzi însă se dă, de obicei, mai tuturor preoţilor de enorie, îndată după hirotonie. Canonisirea şi iertarea păcatelor mai grele, ca lepădarea de credinţă, uciderea, păcatele legate de exercitarea slujbei preoţeşti, dezlegarea de jurământ (blestem) constituiau până nu de mult un drept rezervat exclusiv arhiereilor[6].

Monahii care n-au hirotonie de preot nu pot spovedi, pentru că ei, neavând darul preoţiei, nu pot da dezlegarea păcatelor. Cu delegaţia specială a arhiereului, ei pot însă asculta doar mărturisirea păcatelor, pentru a le transmite arhiereului, sau pot îndeplini unele însărcinări în legătură cu spovedania (de exemplu, să-l înveţe pe cel ce se spovedeşte, să-i cit

nu se poate - toţi sunt datori să se pocăiască. A se socoti cineva că nu e căzut este o cădere şi cel mai mare păcat..., precum ne învaţă ucenicul cel iubit al Domnului (I Ioan 1, 8-9): «*De vom zice că n-avem păcat, ne amăgim pe noi înşine..., iar de vom mărturisi păcatele noastre, El este credincios şi drept ca să ne ierte păcatele noastre...*»"[9].

Îndeosebi, bolnavii trebuie să aibă grijă a se spovedi din vreme, pentru a se putea împărtăşi şi pentru ca sfârşitul să nu-i prindă, fără veste, nepregătiţi.

Sunt exceptaţi de la obligaţia spovedaniei (adică pot fi împărtăşiţi fără să se spovedească) numai copiii până la vârsta de 7 ani împliniţi[10].

Preotul trebuie să se spovedeasca şi el? - Da! Iată ce spune în această privinţă Simeon al Tesalonicului: „Toţi trebuie să ne pocăim: şi mireni, şi călugări, şi preoţi şi arhierei, şi nici unul să nu se depărteze de la pocăinţă, pentru că toţi am greşit şi greşim şi suntem datori să ne pocăim... Iar cum că spovedania sau pocăinţa e trebuincioasă şi pentru preoţi ca şi pentru călugări şi mireni, chiar Apostolul mărturiseşte zicând (Iac. 5, 16): „*Mărturisiţi-vă păcatele unul altuia şi vă rugaţi*

canonisite numai de arhiereu[13]. *Povățuirile* din Liturghier prescriu pentru preot obligația de a se spovedi duhovnicului său înainte de slujire, nu numai în cazul că s-a făcut vinovat de vreunul din cele șapte păcate capitale (trufie, iubirea de argint, desfrânare, mânie, lăcomie, zavistie și trândăvie la faptele cele bune)[14], ci și ori de câte ori își simte cugetul încărcat cu păcate mai mici, care l-ar putea împiedica de a sluji cu vrednicie, ca de exemplu, atunci când e ispitit noaptea în vis din vina lui (adică din pricina vorbelor sau a gândurilor necurate de cu seară, a mâncării și a băuturii peste măsură, a prelungirii somnului etc.)[15].

4. **Timpul mărturisirii**: *când (de câte ori pe an) trebuie să ne spovedim?*

Ca și alte taine, în principiu, spovedania individuală nu este legată de date sau termene fixe din cursul anului sau al vieții omului. Individual, deci, credincioșii pot alerga la duhovnic ori de câte ori și oricând simt nevoia de a-și ușura cugetul de povara păcatelor și de a primi mângâierea și nădejdea iertării. Cu cât ne spovedim mai des, cu atât mai bine: sufletul nostru este atunci ca o casă des văruită și aerisită, în care nu se pot încuiba praful și mucegaiul păcatului[16]. *„Dacă greșești în fiecare zi, pocăiește-te în fiecare zi"* - zice Sfântul Ioan Gură de Aur. *„Și după cum facem la casele dărăpănate, unde, după ce am scos părțile putrede, cârpim locul cu material nou și mereu suntem cu grijă și cu luare-aminte, tot așa să facem și cu noi înșine. Dacă din pricina păcatului astăzi te-ai dărăpănat, înnoiește-te prin pocăință..."*[17].

13. Vezi Simeon al Tesalonicului, *Despre Sfântul Maslu*, cap. 293, trad. rom., p. 190 și *Răsp. la întreb. unui arhiereu*, întrebările: 10, 11, 12 și 13, trad. rom., p. 313.

14. Vezi, de ex., *Liturghierul*, București, 1967, p. 388 ș.u.

15. *Ibidem*, p. 390: „Unul ca acela nicidecum să nu îndrăznească a liturghisi până ce se va mărturisi la părintele său cel duhovnicesc și de la dânsul va lua canon și dezlegare". Vezi și: Patr. Justinian, Cuvântare la deschiderea cursurilor de îndrumare misionară-socială a clerului la Centrul

Privită însă ca o obligație obștească, impusă tuturor creștinilor, spovedania - ca și împărtășirea, cu care este corelată - este legată, în practică, de termenele obștești ale posturilor, deoarece vremea postului este cea mai potrivită pentru căință și mărturisire. De aceea, porunca a patra a Bisericii ne învață să ne mărturisim păcatele de patru ori pe an, adică în cele patru posturi din cursul anului bisericesc (al Paștilor, al Crăciunului, al Sfintei Marii și al Sfinților Apostoli), la sfârșitul cărora se presupune că ne și împărtășim. Aceeași poruncă sfătuiește pe credincioșii mai înaintați în virtute și trăire duhovnicească să se spovedească în fiecare lună, iar ceilalți, cel puțin o dată pe an și anume în Postul Păresimilor[18].

5. **Locul** *unde se săvârșește mărturisirea* este, de regulă, biserica (de obicei în pridvor sau pronaos, locul rezervat odinioară penitenților)[19], în fața unei icoane a Mântuitorului Hristos, pentru ca penitentul să știe că își mărturisește păcatele ca și când ar sta în fața lui Hristos Însuși, preotul fiind doar reprezentantul sau martorul Acestuia.

Bolnavii și toți cei care, din pricini mai presus de voia lor, nu pot veni la biserică (de exemplu, deținuții din închisori) pot fi spovediți acasă sau în locul în care se află.

În tot cazul, spovedania trebuie făcută într-un cadru și în condiții externe de loc și de timp, care să asigure atât secretul spovedaniei, cât și sinceritatea ei, iar nu în timpul slujbei, la ușa de nord a altarului sau chiar în naos, de față cu ceilalți credincioși (cum fac unii preoți), căci atunci nici preotul n-are dispoziția și răgazul necesar spre a asculta spovedania și nici penitentul nu e încurajat spre o mărturisire completă, sinceră și conștiincioasă, fie din pricina grabei preotului, fie din teama de a nu fi auzit de ceilalți.

6. **Rânduiala Mărturisirii în Biserica Ortodoxă Română**[20]

La săvârșirea Tainei Mărturisirii, Molitfelnicul impune preotului îmbrăcarea în

majoritatea preoților fac spovedania numai cu epitrahilul (mai ales în afară de biserică).

Rânduiala slujbei mărturisirii poate fi împărțită în trei părți:

a) partea introductivă, care precedă mărturisirea;

b) mărturisirea însăși;

c) partea finală (de după mărturisire).

a) ***Partea introductivă a slujbei.*** Stând în picioare, în fața icoanei Mântuitorului Hristos și având în mână Sfânta Cruce, preotul face începutul cu: „Binecuvântat este Dumnezeul nostru...", rugăciunile începătoare obișnuite („Slavă Ție..., Împărate ceresc" etc.), psalmul 50 (psalmul specific al mărturisirii și al pocăinței), cele trei tropare de umilință („Miluiește-ne pe noi, Doamne, miluiește-ne pe noi..."), după care citește cele două rugăciuni de iertare din Molitfelnic („Dumnezeule, Mântuitorul nostru, Care prin proorocul Tău Natan..." și „Doamne Iisuse Hristoase, Fiule al lui Dumnezeu Celui viu...").

b) ***Mărturisirea.*** Apoi, preotul șade în scaunul de spovedanie și, după ce îndeamnă pe penitent: „Iată, fiule, Hristos stă nevăzut, primind mărturisirea ta cea cu umilință...", primește mărturisirea păcatelor acestuia, fie că le enumeră penitentul însuși, mai ales dacă e adult, fie că e ajutat de preot prin întrebări.

Molitfelnicul cuprinde un lung formular clasic cu întrebări pe care preotul ar urma să le pună celui ce se spovedește și care urmăresc să cerceteze atât credința,

Trebnicele slave (vezi, de ex., *Trebnic*, Moscova, 1906, f. 36 ș.u. și Belgrad, 1956, p. 70 ș.u.), a cărei sursă este *Rânduiala pentru duhovnici* (Ακολουθια και ταξις των εξομολογουμενων) din *Nomocanonul* atribuit Sfântului Ioan Postitorul (P.G., t. LXXXVIII, col. 1892), de unde a trecut și în Nomocanonul în trad. slavă din Trebnicele (Molitfelnicele) rusești. De altfel, manuscrisele și edițiile mai vechi ale Molitfelnicului românesc (secolele XVII-XVIII) prezintă multe variante de text și de ritual în rânduiala Mărturisirii înainte de răspândirea rânduielii uniforme de azi; de ex., vechile rânduieli cuprindeau și citirea Apostolului și a Evangheliei, pericopele respective fiind încă păstrate în *Apostol* și *Evanghelie*. A se vedea îndeosebi: Dr. Gh. Ciuhandu, *Rânduiala Sfintei Mărturisiri la români*, Cernăuți, 1933 (extras din rev. „Candela", an. 1932); V. Chițu, *Rânduiala Mărturisirii în Moliftelnicele românești și slave*, în „Ortodoxia", an. 1960, nr. 3, p. 431-447; C. Cornescu (Cornel Creangă), *Rânduiala Cununiei, Mărturisirii și Maslului în diferitele ediții ale Molitfelnicului slav și român*, în MO, an. 1962, nr. 10-12, p. 602-623. Vezi și Molitfelnicul rom., manuscris copiat de Popa Flore din Josani (Bihor) la 1705, descris de M. Mălinaș, în rev. BOR, 1975, nr. 9-10, p. 1135. Comp. și pr. D. Buzatu Din istoria Molitfelnicului ortodox, în MO, an. 1966, nr. 1-2, p. 28; S. Heitz, *Der orthodoxe Gottesdienst*, I, p. 490 ș.u.

cât și moralitatea acestuia. El a fost făcut însă pentru oameni și stări de lucruri din trecut, care astăzi nu mai există, și de aceea în practică nu se mai face nicăieri uz de el, decât ca un ghid aproximativ sau ca un pomelnic aproape complet al păcatelor posibile sau imaginabile, pe care le-ar putea săvârși omul. În practică, examinarea conștiinței penitentului se face mult mai sumar, procedeele variind de la preot la preot și de la caz la caz, după vremea pe care preotul o are la dispoziție, după calitatea și personalitatea penitentului, adaptându-se adică întrebările și procedeele mărturisirii, după vârsta acestuia, situația lui socială, gradul lui de cultură și moralitate etc. (Cu tehnica mărturisirii sau felul cum trebuie să procedeze preotul în scaunul de spovedanie se ocupă mai pe larg Pastorala).

Preotul este însă dator să atragă atenția penitenților sau să-și catehizeze din vreme credincioșii, că mărturisirea lor, pentru ca să le fie de folos, trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

a) să fie benevolă, adică făcută din toată inima și din proprie inițiativă, iar nu silită sau din constrângere, din teamă sau din alte motive;

b) să fie completă, adică să cuprindă toate păcatele făptuite de la ultima spovedanie și să nu ascundă nimic (după cum atunci când ne arătăm la doctor, trebuie să-i arătăm toată boala de care suferim, pentru ca el să știe ce leac să ne dea);

c) să fie sinceră și obiectivă, adică să arate păcatele așa cum s-au săvârșit, fără să caute să ascundă, să diminueze gravitatea lor sau să arunce răspunderea asupra altora;

d) să fie făcută cu umilință și zdrobire de inimă, deci cu adâncă părere de rău pentru păcatele săvârșite și cu dorința sinceră și hotărârea de a nu le mai repeta. Simpla înșirare sau istorisire a păcatelor, fără pocăință adevărată și fără hotărârea și dorința de îndreptare, nu are nici un efect asupra sufletului nostru și nu contribuie cu nimic la purificarea și îmbunătățirea lui[21].

c) ***Partea finală a slujbei.*** După mărturisire, preotul pune epitrahilul peste capul penitentului, care stă în genunchi, și-i citește *molitfa de iertare* („Stăpâne, Doamne Dumnezeule, Cela ce ești mântuirea robilor Tăi..."); apoi zice o scurtă

21. Aceste condiții ale adevăratei mărturisiri erau sintetizate, în Trebnicele slave, într-o frumoasă *Învățătură care o face preotul către cel ce se căiește, mai înainte de mărturisire*, care a fost tradusă și în Molitfelnicul rom. de Chișinău, 1820, f. 33-38.

ectenie întreită, face *otpustul* şi, punând mâna dreaptă pe capul penitentului, îi dă dezlegarea („Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos...")[21bis], făcând la sfârşit semnul Sfintei Cruci cu mâna peste capul lui. Apoi zice: „Cuvine-se cu adevărat să te fericim..." şi dă (eventual) cuvenitul canon sau epitimia, pe măsura păcatelor mărturisite. Apoi, penitentul sărută Sfânta Cruce şi dreapta preotului.

La păcătoşii cu păcate mari, care nu pot fi admişi imediat la împărtăşire, dezlegarea nu se dă însă îndată după spovedanie, ci se amână până la împlinirea canonului dat sau după expirarea termenului fixat pentru ispăşire. Pentru astfel de cazuri, în locul formulei obişnuite de dezlegare, Molitfelnicul prevede o altă formulă, sfătuind aşa pe duhovnic: „Însă, pentru păcatele mari, să zici către dânsul aşa: «Fiule, atâţia ani poruncesc dumnezeieştii părinţi să nu te împărtăşeşti...»" etc. (vezi ed.1988, p. 61).

O b s e r v a ţ i e. Când avem mulţi candidaţi la spovedit (ca în ultimele zile din Postul Mare) şi nu dispunem de suficient timp pentru a face rânduiala de mai sus pentru fiecare în parte, atunci de obicei preotul citeşte, afară din biserică (sau chiar în pronaos), rugăciunile introductive şi molitfele de iertare de la început, o singură dată pentru toţi (în timp ce credincioşii stau în genunchi). Este bine să se citească, în astfel de cazuri, şi molitfa intitulată *Rugăciunea pe care o citeşte arhiereul sau duhovnicul pentru iertarea păcatelor celor de voie şi fără de voie şi la tot jurământul şi blestemul*, pe care ediţiile vechi ale Molitfelnicului o aşezau fie înainte, fie după *Rânduiala Mărturisirii*, dar care în ultimele ediţii ale Molitfelnicului românesc (începând cu cea din 1937), au despărţit-o de această rânduială, aşezând-o în altă grupă de rugăciuni; apoi intră în biserică şi vine fiecare pe rând şi îşi mărturiseşte păcatele, iar preotul rosteşte doar formula finală de dezlegare asupra fiecăruia în parte (prima rugăciune de după mărturisire şi ectenia se omit de obicei în asemenea cazuri).

d) Amintim că, după mărturisire, preotul este obligat să păstreze ***secretul spovedaniei***. Nu este îngăduit duhovnicului să divulge sau să destăinuiască nimănui absolut nimic din cele ce i s-au spus de către credincioşi în cursul mărturisirii.

21 bis. Prima parte a acestei formule („Domnul şi Dumnezeul nostru..., să te ierte pe tine, fiule (N), şi să-ţi ierte toate păcatele...") are caracter *deprecatoriu*, ca şi cea din Molitfelnicele greceşti; partea a doua („iar eu, nevrednicul preot..., te iert şi te dezleg..."), cu caracter *indicativ*, e de origine latină, fiind venită prin Trebnicul lui Petru Movilă, tipărit la Kiev în 1646, şi adoptată de Biserica rusească în 1757, de unde a trecut şi în Molitfelnicele româneşti (cp. P. Evdokimov, *op. cit.*, p. 291-292).

Chiar atunci când era practicată şi mărturisirea publică (în Biserica veche), canoanele Sfinţilor Părinţi interziceau divulgarea secretului spovedaniei individuale, mai ales în anumite cazuri[22]. Legiuirile civile bizantine prevedeau pedepse foarte aspre (tăierea limbii şi închisoarea pe viaţă) pentru duhovnicul care ar fi trădat secretul spovedaniei. În cap. 120 al *Nomocanonului în 228 de capitole*, ca şi în ***Pravila*** **lui Matei Basarab** (gl. 319), se prevede pentru astfel de cazuri suspendarea preotului pe timp de trei ani şi canonisirea cu 100 de metanii pe zi, iar după *Regulamentul de procedură al instanţelor disciplinare şi de judecată ale B.O.R.*, violarea secretului mărturisirii e considerată ca delict (vezi art. 3, alin. d) şi se pedepseşte cu depunerea (art. 28).

7. Câteva consideraţii pastorale în legătură cu spovedania

Canonul (epitimia sau certarea), care se dă de către duhovnic celui ce s-a spovedit, nu trebuie considerat ca o pedeapsă pentru păcatul săvârşit, ci ca mijloc de pocăinţă şi de îndreptare a penitentului. Cuvântul *canon* e luat aici în sens de *„normă* sau *dreptar*, după care omul are să-şi reorganizeze viaţa, ca s-o conducă spre idealul omului adevărat, voit de Dumnezeu"[23]. Epitimiile trebuie să fie deci exerciţii de întărire în virtute şi de depărtare de la păcat. Ele constau, de obicei, din rugăciuni (metanii), cercetarea şi ajutorarea bisericilor, fapte de milostenie şi de caritate, posturi şi abţineri sau înfrânări de la anumite mâncăruri sau de la fapte care prilejuiesc sau înlesnesc săvârşirea păcatului, lecturi din cărţile sfinte sau de pietate ş.a. Cea mai aspră epitimie, care se poate da unui penitent, este oprirea de la împărtăşire; durata acestei opriri variază după gravitatea păcatului comis.

Canoanele sau epitimiile se fixează, după chibzuinţa duhovnicului, de la caz la caz[24], avându-se în vedere, pe de o parte, personalitatea sau individualitatea penitentului respectiv (vârsta, caracterul, firea sau temperamentul lui, cultura şi gradul lui de pricepere, nivelul vieţii lui religioase-morale, condiţiile de viaţă şi posibilităţile lui sufleteşti şi materiale etc.), iar pe de alta, felul şi natura sau gravitatea

22. Vezi, de ex., canonul 34 al Sfântului Vasile cel Mare, canonul 28 al Sfântului Nichifor Mărturisitorul şi canonul 132 Cartagina. Comp. şi Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre obligaţia de a nu divulga păcatele fraţilor*, P.G., t. LII, col. 356; Sfântul Ioan Scărarul, *Cuvânt către păstor*, P.G., t. LXXXVIII, col. 1196; Sfântul Nil Sinaitul, în P.G., t. LXXIX, col. 436.

23. Pr. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 219.

24. Comp. can. 30 al Sfântului Nichifor Mărturisitorul (CBO, II, 2, p. 239).

păcatului săvârșit (motivul, intenția și scopul, împrejurările în care a fost săvârșit, gradul de publicitate, dacă e pentru prima oară sau, dimpotrivă, e caz de recidivă și cumul de păcate ș.a.m.d.). Se are, de asemenea, în vedere gradul de căință pentru păcatele săvârșite și dispoziția spre îndreptare a penitentului. De pildă, într-un fel epitimisim pe unul care păcătuiește pentru prima oară și într-alt fel pe cel care se află în recidivă; într-un fel pe cei cu o viață religioasă-morală avansată și într-alt fel pe cei cu un nivel spiritual scăzut; într-un fel epitimisim păcatele mai mici și mai ușoare (clevetirea, neascultarea, minciuna, înjurătura ș.a.) și într-alt fel pe cele mai mari și mai grave (uciderea, curvia, furtul ș.a.)[25]

În această privință, duhovnicul trebuie să procedeze cu foarte multă grijă, cu tact și cu prudență, cu înțelepciune, măsură și echilibru, pentru ca nici să nu încurajeze sau să promoveze păcatul printr-o blândețe și îngăduință excesivă, dar nici să descurajeze pe penitent sau să-l îndepărteze de Biserică printr-o prea mare asprime și severitate, ci să aibă în vedere numai și numai îndreptarea penitentului și desăvârșirea lui progresivă spre virtute. Această grea sarcină a duhovnicului este minunat de bine formulată în canonul 102 al Sinodului Trulan (quini-sext, 691-692).

În trecut, au existat chiar anumite călăuze sau îndreptare, scrise de diferiți ierarhi și canoniști, pentru duhovnici și cuprinzând regulile sau normele după care se dau diferite canoane sau epitimii în raport cu păcatele săvârșite. Cele mai cunoscute dintre ele au fost, în vechime, *Canoanele Sfântului Vasile cel Mare* și *Canoanele Sfântului Ioan Postitorul (Postnicul)* sau *Ajunătorul*, patriarh al Constantinopolului din secolul VI[26], iar în timpurile mai noi, lucrarea intitulată, pe drept cuvânt, *Carte foarte folositoare de suflet* (numită și ***Exomologhitarion***, adică Manual de spovedanie), scrisă de cărturarul pustnic Sfântul Nicodim Aghioritul (de la Sf. Munte), la sfârșitul secolului al XVIII-lea, tradusă și tipărită și în românește, de mai multe ori[27]. La acestea se poate adăuga și lucrarea *Despre pocăință* a arhiepiscopului Simeon al Tesalonicului (sec. XV), precum și *Răspunsul la*

25. Vezi mai pe larg, la pr. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 289 ș.u.
26. CBO, vol. II, part. a 2-a, p. 39-149 și 205-226.
27. Βιβλιον ψυχοφελεστατον, ed. I, Veneția, 1794, ed. II, *ibidem*, 1804, ed. III, *ibidem* 1818 (de monahii Neofit și Ștefan de la Athos, care au adăugat la titlu: ' Εξομολογηταριον, adică Manual de mărturisire). Ed. nouă: ' Εξομολογηταριον, Atena, 1974. Trad. rom. de Gherontie și Grigore, București, 1799, 1800, 1827 ș.a. (ed. a X-a la București, 1928).

întrebarea 72, al aceluiași[28]. Mare parte din conținutul acestora a trecut, simplificat și sistematizat, în *Învățătura pentru canoane* din Molitfelnic, așezată de obicei după Rânduiala Mărturisirii[29].

Multe din normele și recomandările acestor călăuze sunt însă învechite și nu mai pot fi aplicate astăzi, date fiind condițiile noi de viață și mentalitatea lumii de astăzi, cu totul altele față de cele din trecut, pe care le-au avut în vedere canoniștii respectivi. De aceea, în general, epitimiile pe care le vom da păstoriților noștri trebuie să fie adaptate la spiritul, felul de viață, posibilitățile și condițiile de trai ale lumii de astăzi și îndeosebi ale fiecărei parohii și ale fiecărui credincios în parte. Precum au făcut și fac încă mulți dintre duhovnicii buni ai Bisericii noastre - să dăm credincioșilor noștri ca epitimii nu atât metaniile tradiționale, care nu folosesc nici lor înșiși și nici Bisericii, ci mai mult epitimii cu scop și caracter nu numai pedagogico-educativ (moralizator), ci și practic și social, adică opere în folosul obștii credincioșilor: facerea de punți sau poduri peste ape, ajutorarea efectivă a văduvelor, a săracilor și a orfanilor din parohie, înzestrarea unei fete sărace, întreținerea în școală a unui copil sărac sau crearea de burse în acest scop, reparația și împodobirea bisericii, îngrijirea cimitirului și a curții bisericii etc.[30].

Să nu uităm, de asemenea, că spovedania este cel dintâi, cel mai la îndemână și cel mai eficace mijloc de pastorație individuală, adică cel mai indicat și mai frecvent prilej - adesea singurul - pentru păstorul de suflete, de a-și exercita misiunea lui de învățător și îndrumător spiritual, adică de a sta de vorbă cu fiecare credincios în parte, de a-i cunoaște exact viața și personalitatea religios-morală, virtuțile și calitățile, scăderile și lipsurile și de a da deci povața, îndemnul și învățătura cea mai potrivită pentru fiecare[31].

28. P.G., t. CLV, col. 469-503 și 925-933; trad. rom. cit., 166-179 și 336-339.
29. Vezi, de ex., ed. București, 1971, p. 61-62 (în Molitfelnicele mai vechi era mai dezvoltată).
30. Vezi, de ex., *Îndrumările date de P. F. Patriarh Justinian, noilor protoierei de raioane* din cuprinsul Arhiep. Bucureștilor, în ziua de 9 ian. 1951 (GB, ianuarie-martie 1951, p. 45 și AS, IV, 344). Comp. și pr. D. Cristescu, în GB, sept. 1948, p. 68.
31. Vezi pentru aceasta mai ales pr. P. Vintilescu, *Spovedania, prilej de pastorație individuală*, în ST, an. 1949, nr. 9-10, p. 695-712.

VII.

Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox*, Ed. Institutului Biblic, vol. II, Bucureşti, 1990, p. 41-49.

ADMINISTRAREA SFINTEI TAINE A POCĂINŢEI

Sf. Taină a Pocăinţei este de cea mai mare însemnătate, dintre toate Sf. Taine, pentru lucrarea de zidire duhovnicească a credincioşilor, pentru că prin ea, duhovnicul are posibilitatea de a controla continuu conştiinţa credincioşilor, de a cunoaşte pe această cale starea lor morală şi ataşamentul lor faţă de credinţă, ca în funcţie de acestea să avizeze la mijloacele necesare pentru îndreptarea unora şi pentru ridicarea altora, asigurând astfel o medie sau un echilibru moral şi religios în viaţa obştii sau a comunităţii în fruntea căreia se găseşte.

Prin nici o altă taină, preotul nu este situat atât de precis în poziţia şi în funcţia de părinte al întregii familii pe care o reprezintă, obştea sau parohia pe care o conduce şi prin nici una nu i se impun îndatoriri mai directe şi mai multiple decât prin administrarea acestor Sf. Taine.

a. Ca săvârşitor al Sf. Taine a Pocăinţei, preotul trebuie să fie în permanenţă şi primul judecător al credincioşilor săi şi în acelaşi timp judecătorul religios cel mai înalt, de la care nu se poate face nici apel şi nici recurs, pentru că ceea ce leagă sau dezleagă el nu poate schimba nici un alt judecător bisericesc din vreo treaptă mai înaltă şi nici măcar vreun sinod ecumenic.

Cu aceste multiple posibilităţi pe care i le oferă Sf. Taină a Pocăinţei, precum şi cu îndatoririle pe care i le impune administrarea ei, se înţelege că preotul îşi dovedeşte vrednicia sau nevrednicia pentru slujirea la care este chemat, mai întâi şi în mod principal, prin felul în care înţelege importanţa Sf. Taine a Pocăinţei şi prin felul în care dovedeşte că i-a înţeles importanţa. El poate dovedi aceeaşi vrednicie sau nevrednicie şi pentru viaţa comună a credincioşilor, tot în măsura în care înţelege importanţa Sf. Taine a Pocăinţei şi în măsura vredniciei cu care o foloseşte în lucrarea de îndrumare şi de conducere a credincioşilor, căci nici o altă Sf. Taină nu-i oferă prilejuri mai potrivite pentru o lucrare cuprinzătoare şi permanentă de îndrumare a vieţii credincioşilor nu numai în treburile religioase, ci şi în treburile morale şi obşteşti.

Datorită poziţiei centrale şi importanţei deosebite pe care o are Sf. Taină a Pocăinţei atât în lucrarea sau slujirea preoţească, cât şi în viaţa credincioşilor, se poate spune că starea religios-morală, precum şi bunăstarea sub alte raporturi a unei obşti sau a unei parohii depind în mod principal de felul în care păstorul aceleia administrează Sfânta Taină a Pocăinţei. Acest lucru este atât de adevărat, încât dacă în vreo localitate sau în vreo parohie se constată o stare de decădere sau de descompunere sub toate raporturile, ea constituie semnul precis al nevredniciei duhovniceşti sau al nepriceperii duhovniceşti a preotului care o păstoreşte. Şi invers.

După aceste consideraţii generale, în legătură cu Sf. Taină a Pocăinţei, se poate înţelege mai uşor de ce pentru reglementarea administrării acestei Sf. Taine, încă din vremuri vechi s-au impus numeroase rânduieli, care au fost amplificate cu timpul şi au ajuns să constituie un fel de cod aparte al duhovniciei. Să vedem pe cele mai importante dintre acestea.

Săvârşitorii Sf. Taine a Pocăinţei sunt episcopii şi prezbiterii hirotoniţi în mod valid. Se înţelege deci că nu şi episcopii sau prezbiterii eretici.

În privinţa calităţii acestora de a administra Sf. Taină a Pocăinţei avem atât mărturia Sfintei Scripturi, cât şi a Sfintei Tradiţii.

Întrucât lucrarea ce se săvârşeşte prin Sf. Taină a Pocăinţei are o importanţă cu totul deosebită, ea răsfrângându-se în mod pozitiv sau negativ şi asupra vieţii nereligioase sau - în genere - asupra vieţii sociale a credincioşilor, este de folos a aminti că puterea sau însuşirea necesară pentru administrarea acestei Sf. Taine a fost dată Sfinţilor Apostoli de către Însuşi Mântuitorul, care a şi definit-o într-un mod cum nu se poate mai precis, cu prilejul chemării Sf. Apostoli la slujirea acestei Sf. Taine şi a înzestrării lor cu puterea trebuitoare în acest scop. Iată cum le-a grăit Mântuitorul Sfinţilor Săi Apostoli cu acest prilej: *„Oricâte veţi lega pe pământ vor fi legate şi în cer, şi oricâte veţi dezlega pe pământ vor fi dezlegate şi în cer* " (Matei 18, 18) sau într-un chip şi mai grăitor: *„Luaţi Duh Sfânt; cărora le veţi ierta păcatele, se vor ierta lor şi cărora le veţi ţine, vor fi ţinute* " (Ioan 20, 22-23).

Înzestrându-i pe Sf. Apostoli prin lucrarea Duhului Sfânt, cu puterea de a lega şi de a dezlega păcatele pământenilor, aceştia au transmis aceeaşi putere şi episcopilor şi preoţilor pe care i-au instituit.

În virtutea acestei puteri, atât preoţii, cât şi episcopii au devenit judecătorii permanenţi şi cei mai apropiaţi şi mai calificaţi ai comportării religioase şi morale a credincioşilor. Ei au dobândit, mai ales prin exercitarea acestei puteri, o poziţie

asemănătoare cu judecătorii poporului din Vechiul Testament şi cu judecătorii din viaţa civilă de atunci. De pe o astfel de poziţie, lucrarea lor a devenit şi mai eficace şi mai rodnică decât de pe poziţia preoţească propriu-zisă, fie că aceasta consta în slujirea de arhiereu, fie că ea consta numai în aceea de prezbiter.

Cât de mare autoritate şi-au dobândit cu deosebire episcopii prin administrarea chibzuită şi cu măiestrie a Sf. Taine a Pocăinţei, se vede şi din faptul că încă de la împăratul Constantin cel Mare, chiar înainte de Sinodul I ecumenic, adică de pe la anii 321-323, episcopii au dobândit dreptul de a judeca şi anumite chestiuni nebisericeşti, care până atunci erau exclusiv de competenţa instanţelor sau judecătoriilor de stat.

La început, atât episcopii, cât şi prezbiterii, prin însuşi actul hirotoniei, dobândeau calitatea sau starea harică, pe baza căreia şi prin puterea căreia puteau administra Sf. Taină a Pocăinţei. Această stare a durat până târziu când au început a fi hirotoniţi în treapta de prezbiteri şi persoane sub vârsta de 30 de ani, precum şi unele care nu corespundeau întru totul pentru întreaga lucrare la care erau îndatoraţi ca preoţi.

De aceea s-a introdus o nouă rânduială şi anume aceea de a nu li se permite tuturor preoţilor să administreze Sf. Taină a Pocăinţei îndată după hirotonie, ci numai după trecerea unui timp oarecare, necesar pentru formarea corespunzătoare şi pentru maturizarea celor prea tineri, ca astfel dobândind experienţă şi ajungând la o conştiinţă superioară a misiunii preoţeşti, să poată administra în mod corespunzător Sf. Taină a Pocăinţei.

De fapt, ei aveau starea harică, în baza căreia puteau administra Sf. Taină a Pocăinţei, dar întrucât această Sf. Taină are o însemnătate deosebită, iar administrarea ei reclamă cunoştinţe şi însuşiri deosebite şi experienţă, preoţii socotiţi necorespunzători pentru a o administra au fost şi mai sunt şi astăzi opriţi de la săvârşirea acestei Sf. Taine. Când se socoteşte, după aprecierea episcopului, că preotul oprit de la săvârşirea Sf. Taine a Pocăinţei a ajuns la maturitatea necesară pentru administrarea ei, i se ridică această oprelişte şi i se conferă dreptul de a o administra, folosindu-se în acest scop de o ierurgie specială, numită „duhovnicia" sau „facerea duhovnicului".

Din cele spuse, se vede că duhovnicia nu este o Taină aparte, prin care celui care i se conferă i s-ar da un har prin care s-ar completa harul primit prin Sf. Taină

a Hirotoniei întru presbiter şi l-ar face astfel apt să administreze Sf. Taină a Pocăinţei, ci i se dă numai dezlegarea şi împuternicirea legală sau binecuvântarea de a săvârşi sau de a administra Sf. Taină a Pocăinţei, de la care fusese oprit până aci. Aşadar, duhovnicia nu este o nouă hirotonie şi nici o completare a hirotoniei propriu-zise, ci este numai o hirotesie.

Cu privire la episcopi, nu se aminteşte şi nu s-a practicat vreo rânduială asemănătoare, deoarece la instituirea în treapta de episcop s-a observat întotdeauna condiţia de vârstă, stabilită cu timpul la minimum 30 de ani şi anume în mod cu totul excepţional s-a admis şi câte o hirotonie în această treaptă şi sub vârsta de 30 de ani. Cum la vârsta de 30 de ani, slujitorul bisericesc era socotit deplin matur şi suficient de bine format, nu s-a mai simţit nevoia ca el să fie oprit temporar de la administrarea Sf. Taine a Pocăinţei, în scopul de a i se da posibilitatea şi răgazul necesar spre a se forma mai bine.

Astfel, se înţelege că administrarea Sf. Taine a Pocăinţei din partea unui preot care nu a primit hirotesia întru duhovnic, îşi produce efectele sale harice în chip deplin, dar întrucât acest lucru nu este îngăduit după rânduiala tradiţională a Bisericii, cel ce încalcă rânduiala în cauză este supus pedepselor canonice. Excepţii se admit însă în cazuri de forţă majoră, adică în cazul când nu există preot duhovnic şi cineva se află în primejdie de moarte, precum şi în alte cazuri, la stăruinţa credincioşilor care sunt îndreptăţiţi să ceară a li se administra această Sf. Taină, atunci când le-o cere conştiinţa lor.

Un loc aparte între săvârşitorii Sf. Taine a Pocăinţei l-au avut în vechime aşa-numiţii preoţi penitenţiari, care erau preoţi împuterniciţi de către episcop să administreze Sf. Taină a Pocăinţei în cazuri deosebite şi mai grele, precum şi să împace la liturghie, public, anumite categorii de penitenţi, primindu-i în Biserică (canonul 43 al Sinodului VIII ecumenic, canonul 1 al Sinodului de la Cartagina).

b. Primitorii Sf. Taine a Pocăinţei sunt toţi membrii Bisericii care se bucură de plenitudinea drepturilor, adică şi clericii, şi laicii, şi monahii care nu sunt excluşi din Biserică, deci toţi aceia care se găsesc în starea de a nu fi opriţi de la Sf. Împărtăşanie.

Potrivit rânduielii tradiţionale a Bisericii, spre a se putea împărtăşi cu vrednicie, credincioşii sunt datori a primi mai înainte Sf. Taină a Pocăinţei, dar aceasta se poate administra ori de câte ori o cer credincioşii sau şi atunci când apreciază duhovnicul că este cazul.

c. În ceea ce privește modul de administrare a Sf. Taine a Pocăinței, există foarte numeroase norme canonice, unele înscrise în textul Sf. Canoane, iar altele păstrate prin obicei.

Cele mai vechi se referă la *mărturisirea publică a păcatelor*, căci aceasta era forma cea mai veche în care s-a administrat Sf. Taină a Pocăinței.

Potrivit rânduielilor mărturisirii publice, credincioșii se înfățișau - din îndemn propriu - înaintea obștii sau comunității locale, fiind de față episcopul și ceilalți slujitori, sau preotul și alți slujitori - în cazul când comunitatea era mai mică și nu avea în frunte un episcop - și înaintea tuturor acestora își mărturiseau păcatele. Episcopul sau preotul și toți ceilalți clerici împreună cu obștea credincioșilor apreciau gravitatea sau lipsa de gravitate a păcatelor mărturisite și toți împreună hotărau dacă era cazul ca cel care a săvârșit mărturisirea să primească dezlegarea de păcate sau să fie supus epitimiilor ori pedepselor duhovnicești. În primul caz, el era dezlegat de către episcop sau de către prezbiter, iar în al doilea caz, episcopul sau prezbiterul îi aducea la cunoștință epitimiile la care urma să fie supus, după gravitatea păcatelor. Acestea mergeau de la oprirea simplă de la Sf. Împărtășanie, pentru oarecare timp, până la excomunicarea pe timp determinat ori chiar pentru totdeauna și până la anatema.

În cazul aplicării epitimiilor, se înțelege că dezlegarea de păcate nu se mai producea decât după îndeplinirea epitimiilor prescrise.

Modul acesta de mărturisire obliga, ca precum - în mod public și în fața obștii și cu concursul acesteia - se făcea aplicarea pedepselor duhovnicești sau a epitimiilor, tot la fel să se procedeze și la ridicarea ori scurtarea acestora, precum și la constatarea că ele au fost împlinite și apoi la reprimirea în Biserică prin dezlegarea de păcate și prin administrarea Sf. Împărtășanii.

Rânduiala mărturisirii publice a durat în Biserică timp îndelungat, deși practicarea ei a întâmpinat multe dificultăți și a fost împreunată cu multe primejdii pentru viața comunităților creștine și a slujitorilor acestora.

Împrejurările vieții nu au permis creștinilor, oricât zel ar fi avut, să practice întotdeauna mărturisirea publică, de aceea *alături de aceasta s-a practicat și mărturisirea secretă*, atât pentru a se evita unele primejdii, cât și pentru că mărturisirea publică nu era posibilă în toate cazurile, ca de exemplu în cazurile celor bolnavi, care nu se puteau deplasa sau nu aveau nici energia de a putea să

suporte o încercare ca aceea pe care o constituia mărturisirea publică. În cazurile în care se practica mărturisirea secretă, potrivit tot rânduielilor tradiționale, duhovnicul, fie episcop, fie prezbiter, era dator să nu divulge păcatele mărturisite și nici epitimiile pe care le aplica cu prilejul mărturisirii secrete, atunci când era cazul să fie aplicate. Cea dintâi măsură pentru îngrădirea mărturisirii publice și pentru înlocuirea ei cu mărturisirea secretă sau în taină s-a luat de către arhiepiscopul Constantinopolului, Nectarie, pe la sfârșitul veacului IV (390), în scopul de a se evita anumite scandaluri publice, care se produceau cu ocazia mărturisirii unor păcate mai grele în fața întregii Biserici. Dar noua rânduială a mărturisirii secrete nu s-a generalizat îndată în Biserică, ci a continuat să se practice și mărturisirea publică alături de mărturisirea secretă, așa cum arată canoanele 81 și 43 ale Sinodului de la Cartagina, de la anul 419. În orice caz însă, pe la sfârșitul veacului V, mărturisirea secretă s-a impus ca rânduială generală în întreaga Biserică și o dată cu ea s-a generalizat și îndatorirea păstrării secretului mărturisirii de către duhovnic. Această îndatorire este prevăzută mai întâi în canonul 37 al Sf. Vasile cel Mare, apoi în canonul 132 al Sinodului de la Cartagina, de la anul 419, și e reluată mult mai târziu, pe la începutul veacului al IX-lea, prin canonul 28 al Sf. Nichifor Mărturisitorul.

Așadar, precum s-a zis și mai înainte, mărturisirea publică nu a fost singurul mod de mărturisire a păcatelor, în vederea administrării Sf. Taine a Pocăinței, ci s-a practicat în toată vremea, însă numai în mod excepțional sau pentru cazuri determinate, și mărturisirea secretă.

Epitimiile sau pedepsele duhovnicești, care se aplică în cazul când cel ce se mărturisește nu poate primi dezlegare de păcate, nu au un caracter vindicativ, ci unul de îndreptare sau unul vindecător. Aceasta înseamnă că prin ele nu se urmărește răzbunarea legii sau a majestății legiuitorului, sau repararea jignirii aduse legiuitorului, ci se urmărește îndreptarea celui păcătos, adică vindecarea lui de deprinderea de a păcătui, precum și de urmările păcatului, potrivit cuvintelor Scripturii că „Dumnezeu nu voiește moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu".

Având în vedere caracterul epitimiilor, la stabilirea și la aplicarea lor s-a pus o grijă deosebită din partea slujitorilor Bisericii, pentru ca nu cumva din mijloace de vindecare sau de tămăduire să se transforme în mijloace de sminteală și de moarte a păcătosului. În acest scop s-a și ajuns la stabilirea unei adevărate scări a epitimiilor,

pornindu-se de la cele mai simple şi mergând spre cele mai aspre, după gravitatea păcatelor şi după starea penitentului.

Există numeroase canoane care arată ce anume epitimii trebuie aplicate în cazul unor păcate determinate. Astfel, canoanele Sf. Vasile cel Mare abundă în rânduieli de această natură. Asprimea lor i-a determinat pe alţi părinţi ai Bisericii şi chiar unele sinoade, să stabilească reguli generale sau de principiu pentru aplicarea epitimiilor şi astfel *s-a ajuns ca în mod practic şi tradiţional, cuantumul de epitimii prevăzute de canoane să fie socotit limita maximă de pedeapsă bisericească, până la care se poate urca epitimia, pornind de la un minim pe care-l stabileşte duhovnicul după aprecierea sa.* Cu alte cuvinte, pedepsele grave pe care le prevăd canoanele pentru diferitele păcate prezintă maximul de pedeapsă care se poate aplica în cazurile respective, încât ele nu obligă la aplicarea lor automată în toate cazurile, ci cuantumul de pedeapsă duhovnicească sau gravitatea epitimiei care trebuie să fie aplicată în diferitele cazuri este lăsată la aprecierea duhovnicului.

În acest fel a înţeles, de fapt, şi Sf. Vasile cel Mare rostul epitimiilor, căci iată cum se pronunţă el în câteva canoane:

„Vindecarea să se hotărască nu după timpul penitenţei, ci după chipul pocăinţei" (canonul 2 al Sf. Vasile cel Mare), căci în primul rând trebuie *„să se cerce roadele pocăinţei, fiindcă, negreşit, nu după timpul de penitenţă le judecăm pe unele ca acestea, ci ţinem seama de felul pocăinţei"* (canonul 84 al Sf. Vasile cel Mare).

Arătând că, într-adevăr, scopul epitimiilor este vindecarea de păcate, iar nu pedepsirea propriu-zisă a penitentului, Sf. Vasile cel Mare se mai pronunţă în această privinţă astfel: *„Iar îndeobşte, vindecarea cea mai adevărată este îndreptarea de păcate"* şi povăţuieşte ca în aplicarea epitimiilor să nu se ţină nimeni de litera legii, ci *„să se procedeze atât după lege, cât şi după obicei"* (canonul 3 al Sf. Vasile cel Mare).

Tot atât de importantă este şi îndrumarea pe care o dă Sf. Ioan Gură de Aur cu privire la epitimii. Iată rânduiala pe care o recomandă el: *„Epitimia să nu se dea simplu, după cantitatea păcatului, ci să se aibă în vedere şi intenţia celor ce păcătuiesc, ca nu cumva voind să cârpeşti ceea ce s-a rupt, mai mare să faci crăpătura, şi străduindu-te să îndreptezi ceea ce a căzut, să faci căderea*

mai mare"... ci bine cercetând lucrurile... *„preotul să aplice cele corespunzătoare, ca nu cumva străduinţa lui să fie zadarnică"* (Sf. Ioan Gură de Aur, Îndrumări pentru duhovnici).

Principiul general de care s-au condus Sf. Părinţi în stabilirea normelor privitoare la raportul dintre păcate şi epitimii a fost acela că - în nici un caz - prin aplicarea epitimiilor nu trebuie să i se ia penitentului nădejdea îndreptării şi deci nădejdea mântuirii, adică să evite azvârlirea lui în deznădejde în privinţa mântuirii. În acest sens, citând - în genere - modul în care învaţă Sf. Vasile cel Mare despre raportul dintre păcat şi epitimie, Sinodul VI ecumenic (Trulan), stabileşte prin canonul său ultim, 102, următoarea regulă normativă:

„Cei ce au primit de la Dumnezeu puterea de a dezlega şi de a lega trebuie să ţină seama de natura păcatului şi de înclinarea spre întoarcere a celui ce a păcătuit şi astfel să dea boalei tratament potrivit, ca nu cumva aplicându-l pe acesta în chip disproporţionat, să greşească în privinţa mântuirii celui bolnav".

Potrivit acestor rânduieli s-a şi procedat în mod practic la aplicarea epitimiilor, începându-se, în cazul celor mai puţin grave, cu excomunicarea sau cu oprirea de la Sf. Împărtăşanie, pe un timp scurt de o săptămână, două până la o lună sau până la trei luni, şi abia dacă aceste epitimii nu dădeau rezultat, se trecea la aplicarea altora mai grele.

Epitimiile aplicate de un duhovnic prezbiter au exact aceeaşi putere ca şi cele aplicate de un episcop, căci între calitatea şi puterea de a dezlega sau de a lega a unuia sau a altuia nu există nici o deosebire, iar episcopul nu poate să intervină şi să modifice, să micşoreze sau să înăsprească vreo epitimie dată de orice alt duhovnic, fie prezbiter, fie arhiereu.

Canoanele care arată că episcopul are dreptul să mărească sau să micşoreze epitimiile, precum şi să-i dezlege pe unii penitenţi în cazul că se constată la el o pocăinţă sinceră, se referă numai la epitimiile pe care le aplică singur, nu la cele aplicate de alţi duhovnici (canonul 12 al Sinodului I ecumenic; canonul 16 al Sinodului IV ecumenic; canonul 102 al Sinodului VI ecumenic; canoanele 2, 5, 7 ale Sinodului de la Ancira; canonul 43 al Sinodului de la Cartagina; canoanele 2, 54, 74, 84, 85 ale Sf. Vasile cel Mare; canoanele 4, 5, 7 ale Sf. Grigorie de Nissa; canonul 3 al Sf. Atanasie cel Mare; canonul 3 al Sf. Ioan Postitorul).

Dând expresie principiilor arătate în ceea ce privește aplicarea epitimiilor și făcând o asemănare corespunzătoare între măiestria duhovnicului și măiestria medicului, Pravila cea Mică precizează acest lucru prin formula: *„se cade ca duhovnicul să fie maestru ca un vraci* " (Glava 18).

Obiectul multor norme canonice l-a constituit în Biserica veche și *modul de organizare a penitenței*, adică a timpului acelor penitenți care au fost excluși din Biserică și care, pentru a fi reprimiți, trebuia să treacă prin mai multe trepte ale pocăinței, spre a face proba că sunt vrednici de a redobândi calitatea de membri ai Bisericii. Aceste patru trepte, asemănătoare cu acelea ale catehumenatului creștin, sunt arătate de Sf. Grigore Taumaturgul și de Sf. Vasile cel Mare în canoanele lor. Ei le desemnează prin următoarele cuvinte: *plângerea, ascultarea, prosternarea* și *starea împreună* (canonul 11 al Sf. Grigorie Taumaturgul; canonul 75 al Sf. Vasile cel Mare).

Aprecierea stării de îndreptare a penitentului revenea în vremea aceea episcopului, el având și dreptul de a-i reprimi în Biserică pe cei ce fuseseră excluși, adică pe cei ce-și pierduseră calitatea de membri ai Bisericii. Acest drept însă l-au exercitat și prezbiterii, dar de la o vreme li s-a restrâns exercițiul dreptului respectiv numai la cazurile în care nu se poate recurge la episcop în acest scop și mai ales atunci când penitentul este pe moarte și cere să fie reprimit în Biserică și cuminecat (canoanele 6, 7, 43 ale Sinodului de la Cartagina).

De fapt, prezbiterul având aceeași calitate harică, în virtutea căreia poate lega și dezlega cu aceeași tărie ca și episcopul, era firesc ca lui să-i revină atât dreptul de a excomunica sau de a trece pe cineva în rândul penitenților, cât și acela de a-i reprimi pe aceștia în sânul Bisericii, adică de a-i împăca cu Biserica, făcându-i din nou membri ai ei, cu toate drepturile. Acest lucru rezultă chiar și din canonul 6 al Sinodului de la Cartagina și din întreaga practică a Bisericii vechi. Este adevărat apoi că așa cum s-a procedat și în privința altor drepturi, s-a procedat și în privința acestuia, rezervându-i-se episcopului atât dreptul de a excomunica, în înțelesul de afurisire sau excludere din Biserică, cât și pe acela de a reprimi pe cei excomunicați, în Biserică. Episcopul și-a rezervat apoi și dreptul de a pronunța pedeapsa anatemei, dar mai târziu, ambele drepturi i-au fost luate și trecute pe seama sinoadelor. S-a procedat astfel dând curs unui proces firesc de concentrare a puterii bisericești mai întâi în mâna episcopilor și apoi în aceea a sinoadelor, iar pe de altă parte,

pentru a se evita abuzuri din partea preoților și chiar din partea episcopilor, cu excomunicarea și cu anatema.

Dezlegările obștești care se practică cu ocazia Sf. Paști sau și cu alte prilejuri, fiind săvârșite de către episcopi sau și de către preoți, nu au caracterul dezlegărilor care se fac prin administrarea Sf. Taine a Pocăinței, ci ele sunt numai rugăciuni care se fac pentru iertarea păcatelor celor care nu au avut posibilitatea să obțină dezlegarea de păcate prin Sf. Taină a Pocăinței, întrucât acest lucru nu mai este cu putință - din lipsă de timp - înainte de Sf. Împărtășanie. Ele nu trebuie deci confundate cu un fel de administrare obștească a Sf. Taine a Pocăinței, pentru că aceasta presupune mărturisirea individuală a păcatelor și dezlegarea individuală, pe răspunderea duhovnicului, care trebuie să aibă timpul necesar spre a chibzui asupra posibilității de dezlegare sau asupra necesității aplicării unor epitimii.

Alte feluri de legări și dezlegări se mai practică, de exemplu, în viața mănăstirească, unde duhovnicii folosesc legările și dezlegările fără caracter de taină, ci cu caracter de simple îndatoriri religioase și morale, pe care le impun pentru îndreptarea conduitei viețuitorilor din mănăstiri. Acestea sunt simple oprelişti sau ridicări de oprelişti, ori simple îndatoriri care se impun prin autoritatea duhovnicului și de care cei legați sunt dezlegați prin aceeași autoritate, iar nu după rânduiala dezlegării de la administrarea Sf. Taine a Pocăinței.

Un alt fel de dezlegări care se mai practică sunt și acelea pentru care există rugăciuni speciale în molitfelnice și anume dezlegările de blesteme, adică dezlegările de legăturile ce și le pun cu jurământ asupra lor unii credincioși. Nici aceste dezlegări nu au însă decât caracterul unor rugăciuni, iar nu caracterul dezlegării lor din Sf. Taină a Pocăinței.

În legătură cu administrarea Sf. Taine a Pocăinței, a apărut în Biserica din Apus practica greșită - și cu totul lipsită de temei - a indulgențelor, prin care se pretinde că se acordă felurite dezlegări parțiale sau plenare de păcate, de către un pretins „episcopus episcoporum", care nici nu există ca atare și căruia nici nu-i revine vreo astfel de putere, pentru că puterea de a lega și de a dezlega păcatele o dețin în mod egal toți episcopii și toți prezbiterii, iar ei n-o pot exercita decât în cadrul administrării Sf. Taine a Pocăinței sau în scaunul mărturisirii cum se spune, iar nu global și independent de rânduiala Spovedaniei.

d. Cât privește efectele canonice ale actelor ce se săvârșesc în cadrul administrării Sf. Taine a Pocăinței, ele pot fi împărțite în următoarele categorii:

- efecte ale dezlegării de păcate, care pot consta, în cazul penitenților dintre cei care au fost supuși afurisirii, în redobândirea virtuală de membru al Bisericii, după care urmează și reprimirea de fapt prin Sf. Împărtășanie. Canonul 12 apostolic amintește în mod expres pe cei care au situația aceasta de a nu fi încă primiți cu toate drepturile și cu toate formele în Biserică, deși li s-a ridicat pedeapsa excomunicării;

- efecte ale legării celor care nu sunt socotiți vrednici de a primi Sfânta Împărtășanie. Acestea sunt de două feluri și anume: simpla oprire de la Sfânta Împărtășanie pentru un timp anumit sau până la îndreptare și excluderea sau excomunicarea din Biserică, a cărei gravitate poate merge până la anatemă.

În cazul când se aplică epitimia gravă a excomunicării sau a anatemei, cei în cauză sunt lipsiți complet de orice drept în cadrul Bisericii, iar după unele vechi legi de stat ei erau supuși și unor grave pedepse din partea puterii de stat, cum erau deportarea sau exilul, ba chiar și trimiterea la muncă silnică, în ocne sau în alte locuri de supliciu. Mai mult, în Biserica apuseană, pedeapsa anatemei atrăgea după sine - în unele împrejurări - chiar pedeapsa capitală aplicată de către puterea de stat.

Efectele epitimiilor mai pot fi asemuite și cu ceea ce în dreptul roman se numea „diminutio capitis“, adică lovirea cuiva de nedemnitate sau de descalificare morală, care era de trei feluri sau de trei trepte: minima, media și maxima, cu cea dintâi asemănându-se oprirea de la cele sfinte, adică de la Sf. Împărtășanie, cu cea de a doua, excomunicarea sau excluderea din Biserică, și cu cea de a treia, anatema.

Libertatea duhovnicului de a pronunța dezlegarea de păcate nu este practic limitată de nimic, afară de cuvintele Domnului, care precizează că hula împotriva Duhului Sfânt nu poate fi iertată nici în veacul acesta, nici în veacul viitor. Astfel este dată posibilitatea de a se obține dezlegarea și în cazul anatemei, dacă ea nu a fost pronunțată pentru hulă împotriva Duhului Sfânt și dacă cel căruia i s-a aplicat dovedește pocăință adevărată și îndreptare.

VIII.

Pr. prof. Petre Vintilescu, *Spovedania și duhovnicia*, Alba Iulia, 1995, p. 271-280.

REDUCERI DE EPITIMII

Canoanele disciplinare privitoare la epitimiile pentru păcatele grele și mai ales acelea care cuprind îndepărtarea de Sfânta Euharistie diferă uneori de la un părinte la altul, în ceea ce privește numărul anilor. Astfel, de pildă, Sfântul Vasile cel Mare prescrie pentru desfrânare șapte ani îndepărtare de Sfânta Împărtășanie (canonul 59), în timp ce Sf. Grigorie de Nissa impune nouă ani (canonul 4); pentru păcatul uciderii cu voie, făptașul pocăit trebuie îndepărtat 20 de ani, conform canonului 56 al Sf. Vasile cel Mare, iar după canonul 22 al Sinodului de la Ancira, până în ceasul cel din urmă al vieții.

O explicație a acestei divergențe, care nu atinge deloc principiul, ci se referă numai la aplicarea lui, se poate căuta în concepția rigoristă a fiecăruia dintre ei, în raport cu gradul de vindecare pe care-l vizau în mediul și în condițiile vieții de atunci. Trebuie să notăm că, până chiar în epoca a doua a istoriei Bisericii creștine, concepția generală a fost caracterizată de un spirit rigorist. Era epoca de zel aprins și de filtrare a unei lumi vechi.

O îndulcire a tratamentului bisericesc o reprezintă mai târziu canoanele patriarhului de Constantinopol, Ioan Postitorul, de la finele veacului VI (582-595), prin reducerea timpului de îndepărtare de la Sf. Euharistie. Această împuținare a anilor este însă expres condiționată la Ioan Postitorul de împlinirea în acel interval a unei epitimii specifice, în general cu caracter ascetic: post, ajunare, înfrânare și metanii. Iar *„cine se va lenevi și nu va voi, acela să împlinească vremea cea hotărâtă de părinți“*, zicea el (canoanele 12, 13, 15, 18, 20), adică numărul anilor orânduit în canoanele părinților.

În preconizarea metodei sale, Ioan Postitorul se găsește de altfel întemeiat pe principiile și pe practica veche a Bisericii și în armonie cu scopul practic urmărit prin Taina Spovedaniei. Totuși, față de tradiția și practica rigoristă în administrarea spovedaniei, mai cu seamă cu privire la timpul îndelungat de oprire de la Sfânta Euharistie, el simte nevoia să se justifice cu tăcerea Sfintelor Sinoade și a Sfinților Părinți, în canoanele lor asupra unor acte de pocăință pe timpul îndepărtării.

„Deoarece - zicea el în primul său canon - *nici de Marele Vasile, nici de cei mai vechi dumnezeieşti părinţi ai noştri, vreun post sau priveghere sau număr de metanii nu s-au hotărât celor ce greşesc, ci numai depărtarea de dumnezeiasca Împărtăşanie, pentru aceasta noi am socotit că se cuvine celor ce se pocăiesc curat... să le măsurăm împuţinarea vremii pocăinţei, după măsura înfrânării, adică de va primi cineva să nu bea vin la atâtea zile orânduite, am judecat şi noi să-i scădem un an din anii certării celei orânduite de părinţi pentru greşeala lui. Aşijderea, de făgăduieşte înfrânarea de la carne pentru o vreme, alt an am socotit să-i împuţinăm, precum şi dacă de brânză, de ouă, de peşte sau de untdelemn se va înfrâna. Şi aşa, la fiecare înfrânare de felul acestora, să-i tăiem câte un an etc.*".

În realitate însă, trebuie să adăugăm noi, canoanele vechi nu scuteau pe penitent de orice exerciţiu de îndreptare în intervalul prescris pentru oprire. Pe toată această durată de timp, penitenţii erau obligaţi să parcurgă diferitele trepte ale penitenţei publice, în vigoare atunci. Canoane ca 22 al Sinodului de la Ancira, 57, 58 şi 59 ale Sf. Vasile cel Mare, 4 al Sf. Grigore de Nissa etc. precizează chiar clasa de penitenţi, în care-şi va începe pocăinţa publică păcătosul pocăit, precum şi numărul de ani de stat în fiecare stadiu. Chiar când acest lucru nu este menţionat precis, petrecerea timpului în rândul penitenţilor publici este un lucru implicit şi riguros pentru acea vreme, în care aplicarea acestei discipline era curentă şi în puterea şi directa supraveghere a episcopului.

Adevărul e că, pe vremea Sf. Ioan Postitorul, disciplina pocăinţei se găsea demult căzută în desuetudine şi, deci, înlocuirea ei cu alte exerciţii particulare era necesară pentru obţinerea rodurilor sau efectelor practice ale unei adevărate pocăinţe. Pe de altă parte, reducerea numărului anilor de oprire de la împărtăşire poate fi privită în primul rând ca o acomodare la mentalitatea şi la gradul de râvnă al generaţiei creştine de atunci; nu mai puţin, explicarea împuţinării anilor trebuie găsită şi în sistemul compensării prin regimul aspru de pocăinţă prescris pentru intervalul de oprire.

Procedeul recomandat în canoanele lui Ioan Postitorul n-a fost scutit de critici din partea celor cu vederi rigoriste, fiind privit ca prea îngăduitor faţă de penitenţi. În acest sens s-a pronunţat Sinodul ţinut la Constantinopol sub patriarhul Nicolae Gramaticul (1084-1111). Totuşi, metoda lui s-a generalizat în Biserica Ortodoxă, întrucât la baza ei stă principiul aprecierii puterii şi dispoziţiilor penitentului, ţinut în seamă de întreaga doctrină a Bisericii vechi cu privire la îndreptarea păcătoşilor.

De altfel, principiul scurtării canonului de pocăinţă este vechi şi înscris în recomandările sinoadelor şi ale Sfinţilor Părinţi. Trebuie să observăm că în aceste recomandări vechi, ceea ce este determinant înainte de orice în prescrierea canonului nu se referă atât la greutatea păcatului, cât la felul pocăinţei, la gradul ei de adâncime, de sinceritate şi voinţă manifestată de îndreptare. Fără-ndoială, se iau în seamă, precum am văzut, natura şi greutatea păcatului, împrejurările, vârsta etc. Dar condiţia hotărâtoare este gradul de pocăinţă, este principiul, ce se aplică şi pentru reducerea unui canon deja prescris.

De altfel şi în medicina umană, dacă un remediu a stabilit sănătatea în corp mai-nainte de a se fi încheiat timpul prescris pentru consumarea întregii doze, medicul suspendă continuarea aplicării tratamentului medicamentului, ca inutil şi chiar vătămător pentru scopul urmărit. În medicina spirituală este valabil acelaşi principiu. „Medicii administrează multe leacuri celor bolnavi - zicea Sfântul Ioan Gură de Aur - dar cel înţelept nu are în vedere că bolnavul a făcut cutare sau cutare lucru, ci ce folos i-a adus ". La spovedaniile succesive ale penitentului, duhovnicul va fi atent, prin urmare, nu asupra împlinirii formaliste sau externe a canonului, ci asupra gradului în care penitentul s-a silit să-şi îndrepte viaţa în chip pozitiv. Nu executarea în sine cu rigoare formală a postului sau a ajunării; ori a facerii metaniilor sau a milosteniilor, ci succesul, pe care a ţinut să-l obţină penitentul prin aceste exerciţii, asupra boldurilor păcatelor de vindecat. „Mulţi repetă în adevăr - zice Sf. Ioan Gură de Aur - că se căiesc de păcatele lor, dar nu fac nici un act de pocăinţă. Ajunează, într-adevăr, sunt modeşti în îmbrăcăminte, dar sunt mai setoşi de bogăţii decât cămătarii; mânia lor întrece pe cea a animalelor sălbatice; clevetirea le face plăcere mai mult decât le plac altora laudele; este aceasta pocăinţă?".

Numai intrarea sinceră, efectivă şi temeinică a penitentului în exerciţiul virtuţii vizate prin canon poate fi un motiv pentru duhovnic de a suspenda măsura îndreptării şi, deci, a-l admite la Sfânta Împărtăşanie mai-nainte de încheierea timpului prescris la început. „Nu cer mulţimea vremii, ci îndreptarea sufletului", zicea Sfântul Ioan Gură de Aur. „Deci, aceasta arată-mi, dacă s-a umilit, dacă s-a schimbat şi s-au făcut toate; dacă aceasta nu va fi, ce folos avem de vreme? Nici nu întrebăm dacă s-a legat rana de multe ori, ci dacă a folosit ceva legătura. Deci, dacă a folosit şi în puţină vreme, să nu se puie mai mult; dar dacă nimic n-a folosit, şi după zece ani să se puie; folosul legăturii va fi hotarul dezlegării".

De asemenea, canoanele Sfinţilor Părinţi, formulate în sinoade sau de ei personal (canonul 5 al Sinodului de la Ancira, canonul 12 al Sinodului I ecumenic, canoanele 2 şi 84 ale Sf. Vasile cel Mare, canoanele 5 şi 8 ale Sf. Grigore de Nissa), apreciază efectul epitimiilor „nu după timpul, ci după chipul pocăinţei". Ceea ce constituie împlinirea canonului, adică atingerea scopului său, nu este, prin urmare, simplul element extern al împlinirii formelor sau a termenului de oprire, ci elementul intern al prefacerii sufletului, al înnoirii conştiinţei, prin părerea de rău adâncă şi durerea simţită din cauza săvârşirii păcatului. Răul lăsat de păcat în timpul unei vieţi dezordonate este aşa de mare, zicea Fericitul Augustin, „că el nu poate fi vindecat decât prin două lucruri: prin practicarea prescripţiunilor şi prin suferinţa acestei dureri". Simpla împlinire a timpului de oprire nu este o dovadă de eficacitate a canonului. Hotărâtoare sunt roadele pocăinţei; dacă acestea nu s-au produs în răstimpul prescris, canonul de oprire continuă sau poate chiar să fie înăsprit prin sporirea numărului de ani, până la îndreptare, dacă această măsură este socotită cea mai indicată. Prescrierea ori absolvirea de canon, lungirea, scurtarea ori agravarea canonului de îndepărtare de la Sfânta Euharistie sunt, aşadar, în funcţie de căinţa şi de măsura îndreptării.

În caz de insistenţe din partea penitentului, care se arată dispus la împlinirea exerciţiului ascetic, dar numai să nu fie îndepărtat de la Sfânta Împărtăşanie, duhovnicul, de va fi cazul, va căuta să-l înduplece să se ţină departe de Sfânta Euharistie, aceasta fiind în propriul interes al sufletului celui ce se pocăieşte. Sf.Ambrozie întemeiază un astfel de îndemn pe trebuinţa morală şi psihologică în acelaşi timp de a se restabili întâi echilibrul cuvenit între viaţa spiritului şi cea a trupului. „Căci dacă trupul este răzvrătit faţă de spirit, dacă nu este supus frâului sufletului şi puterii raţiunii, este ca un pământ înţelenit, care nu se îmbunătăţeşte prin munca cultivatorului şi de aceea nu poate să producă rodurile carităţii, ale răbdării şi ale păcii". Pentru a-l îndupleca să renunţe la stăruinţa de a fi primit la Sfânta Împărtăşanie, duhovnicul îl va informa pe penitent asupra indulgenţei cu care este tratat prin aplicarea regulilor Sf.Ioan Postitorul, în comparaţie cu numărul de ani impus de canoanele părinţilor mai vechi. Iar dacă semnele căinţei lui, ca şi dorinţa lui de a se împărtăşi, sunt prea evidente şi prea vii, duhovnicul poate să nu-i determine precis numărul anilor de oprire. Să-i ascundă adică vremea de împărtăşire, rezervându-şi dreptul de a se pronunţa la o viitoare spovedanie, în raport cu constatările ce va avea ocazia să le facă asupra chipului de pocăinţă. Desigur, în

tot timpul opririi, penitenţii vor fi obligaţi să vină neapărat la termenele de spovedanie, pentru a pune pe părintele lor spiritual la curent cu progresele realizate şi a-i da astfel putinţa să se pronunţe eventual asupra reducerii timpului de oprire ori de a interveni în susţinerea lor, dacă li s-a complicat cumva situaţia prin alte păcate noi.

Pentru păcate neprevăzute în canoane sau pentru situaţiile excepţionale ale unora dintre penitenţi, care pot surprinde competenţa duhovnicului, cel puţin momentan, se poate proceda în felul următor:

a) prin analogie, adică ţinând seama de asemănarea sau înrudirea cu alte păcate, pentru care se găsesc prescrise remedii precise;

b) după indicaţiile judecăţii sănătoase şi ale bunului-simţ;

c) prin amânarea hotărârii, pentru ca între timp duhovnicul să poată consulta cărţile de specialitate, pe alţi confraţi mai iscusiţi, iar la rigoare şi în cazuri cu totul grele şi neobişnuite, chiar pe episcopul locului, fără însă a se pune în joc numele persoanelor. Până la ziua fixată penitentului, pentru a veni să primească îndrumările necesare, acesta va avea să îndeplinească un canon oarecare (post, rugăciuni, metanii, milostenie etc.), menit să-l conducă pe penitent la reculegere.

De aici urmează deci regula că duhovnicul nu va prescrie canonul decât după ce va fi pe deplin edificat asupra cazului. Negreşit, situaţiile de incertitudine ar fi de dorit cât mai rar.

Trebuie să menţionăm că *diversitatea prezentată de mai multe canoane disciplinare cu privire la acelaşi caz nu trebuie interpretată ca o contradicţie şi nici ca o libertate absolută şi nemărginită a duhovnicului.* Aprecierea personală a preotului - duhovnic priveşte numai modalitatea de aplicare a canonului, după cazul individual şi mai mult după gradul de pocăinţă al penitentului. Deci, aprecierea şi canonisirea trebuie să aibă la bază canoanele respective ale Bisericii şi ale Sf. Părinţi, *ca unitate de măsură.* Pogorămintele vor porni de la ele, în funcţie de circumstanţele individuale, care se impun a fi ţinute în seamă. Prin urmare, aplicarea canonului de pocăinţă nu este lăsată la libertatea absolută a duhovnicului; aceasta ar însemna haosul în materie de morală pentru credincioşi, care vor alerga la duhovnicul cel mai indulgent. Pentru a înlătura o astfel de perspectivă, este bine ca orice duhovnic să întrebe neapărat, mai cu seamă pe penitenţii străini, dacă şi ce anume canon le-a fost dat de duhovnicul dinainte şi apoi să-i pună la curent cu prevederile canonice care îi privesc, precum şi cu indulgenţa ce s-ar aplica în cazul lor.

Canoanele disciplinare şi prescrierile Sf. Părinţi reprezintă deci cadrul în care trebuie să se mişte libertatea duhovnicului, în legătură cu cazurile diverse. *„Afară de canoanele Sf. Părinţi, să nu îngreuiezi, nici să uşurezi pe cineva"*, prescrie „Învăţătura pentru mărturisire" din Evhologiu. *„Nimeni să nu se înşele pe sine şi să creadă că ar putea fi mai iertător decât Sf. Părinţi"*, întrucât - continuă aceleaşi instrucţiuni - *„lucrul său nu poate fi de nici un folos şi este fără valoare, ca abătut de la norma sfintelor canoane. Deci, toate să le faceţi după canoanele şi hotărârile Sf. Părinţi "*. În acelaşi loc, în Evhologiu, se arată însă care sunt motivele pentru care se pot face oarecare uşurări peste canoanele Sf. Părinţi. Acestea nu sunt altele decât cele arătate mai sus.

O recomandare cu caracter personal de făcut duhovnicului, în legătură cu prescrierea, scurtarea ori agravarea canonului, este *seninătatea* şi *imparţialitatea*.

Atât la acordarea canonului, cât şi la administrarea mustrărilor să se ferească de a se lăsa influenţat de resentimente sau de interese personale. Unicul său interes trebuie să fie mântuirea păcătosului şi progresul moral al comunităţii. De aceea, duhovnicul *„trebuie să meargă negreşit pe calea împărătească şi să fie cu băgare de seamă, ca să nu se abată nici la dreapta, nici la stânga "* (Prov. 4, 27), precum zicea Sfântul Grigorie de Nazianz.

Schema diminuării canonisirii (după Molitfelnic)

Epitimia	Cu cât se scade canonul
Dacă face zilnic metanii	1 an
Dacă face milostenie după putere	1 an
Dacă posteşte miercuri şi vineri	1 an
Dacă nu va mânca lunea carne	1 an
Dacă are vârsta sub 30 de ani	1 an
Dacă are vârsta sub 20 de ani	Se mai scade, cât apreciază duhovnicul
Dacă vrea să intre în monahism	Se va scădea o treime din canon
Dacă intră în mănăstire de obşte	Se scade jumătate din canon

IX.

Arhim. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovniceşti*, I, ed. a II-a, Editura Romanului şi Huşilor, 1993, p. 55-66; 126-128 (*Răspunsurile părintelui arhim. Cleopa Ilie*)

– Care este baia duhovnicească ce spală, dezleagă şi scoate din rădăcină păcatele omului?

– Întâi este baia Sfântului şi dumnezeiescului Botez, care spală păcatul strămoşesc şi toate păcatele făcute până la Botez (Fapte 2, 38; Ioan 3, 3-5). A doua baie, deopotrivă cu Botezul, este Taina Sfintei Spovedanii, care spală şi curăţă păcatele oamenilor. Despre aceasta spune Sfântul Isaac Sirul: „Dar după dar, s-a dat de Dumnezeu oamenilor după Botez, Taina Pocăinţei, că pocăinţa este numită a doua naştere" (*Filocalia*, vol. X, Cuvântul 72). Iar dumnezeiescul Părinte Ioan Scărarul a îndrăznit să zică: „Mai mare decât Botezul, după Botez, este izvorul lacrimilor" (Cuvântul al 7-lea, Pentru plâns, *Filocalia*, vol. IX).

– Când rămân păcatele nedezlegate la Sfânta Spovedanie?

– Când creştinul nu-şi mărturiseşte toate păcatele, asemenea lui Iuda, şi când duhovnicul nu le dezleagă. El nu are voie să le dezlege până ce creştinul nu primeşte canonul rânduit. Dacă duhovnicul dezleagă pe cineva „mai înainte de a face acela canonul, sau mai înainte de a mărturisi (de a se făgădui) că îl va face, unul ca acela se face vinovat de toate păcatele celui pe care l-a dezlegat"(A se vedea *Carte foarte folositoare de suflet* şi *Învăţătura către duhovnic*, de Sf. Nicodim Aghioritul). Iarăşi, păcatele omului rămân nedezlegate dacă nu face fapte de pocăinţă „căci fără de îndreptare nu poate să existe iertare". Însă, adevărata pocăinţă este părăsirea păcatului şi căinţa inimii.

– Care sunt păcatele împotriva Duhului Sfânt (hulele) de care zice Domnul „că nu se iartă nici în veacul de acum, nici în cel viitor"? Dacă sunt mărturisite şi se face canon pentru ele, sunt iertate?

– Păcatele împotriva Duhului Sfânt sunt acestea: necredinţa şi împotrivirea adevărului dovedit al credinţei creştine; încrederea nesocotită în bunătatea lui Dumnezeu; deznădejdea faţă de îndurarea lui Dumnezeu, pizmuirea aproapelui pentru harul ce i s-a dat, pentru sporirea lui în fapte bune, precum şi neîn-

drumarea celor greşiţi pe calea mântuirii; ura de moarte, nepocăinţa până la moarte şi nesocotirea darurilor lui Dumnezeu; lepădarea de credinţă, erezia, secta, sinuciderea etc.

Pricina pentru care aceste păcate nu se iartă de Dumnezeu nici în veacul de acum, nici în cel viitor este „îndărătnicia omului de a nu se pocăi de aceste păcate în toată viaţa şi împietrirea inimii lui". Cel ce săvârşeşte astfel de păcate nu primeşte iertare de la Dumnezeu, pentru că nu voieşte să fie iertat şi să asculte poruncile lui Dumnezeu. Dacă un astfel de vinovat se căieşte din adâncul sufletului, se mărturiseşte şi se hotărăşte să nu mai păcătuiască şi cere îndurarea lui Dumnezeu cu stăruinţă şi cu lacrimi, atunci prin Taina Pocăinţei el va putea primi iertare, căci „nu este păcat, oricât de greu ar fi el, care să covârşească bunătatea şi dragostea de oameni a lui Dumnezeu" (*Învăţătura de credinţă ortodoxă*).

– **Care sunt condiţiile canonice ale Sfintei Spovedanii?**

– Spovedania, pocăinţa sau mărturisirea păcatelor este una din cele şapte Sfinte Taine ale Bisericii prin care Dumnezeu iartă şi dezleagă păcatele tuturor celor ce se pocăiesc cu sinceritate şi hotărăsc să ducă o viaţă curată, după voia lui Dumnezeu. Ea începe de la vârsta de 6-7 ani şi se săvârşeşte cât mai des, după nevoile sufleteşti ale fiecăruia. Călugării din mănăstiri, după tradiţie, se mărturisesc o dată pe săptămână, iar mirenii cel mai des o dată pe lună şi cel mai rar de patru ori pe an, în cele patru posturi (Constituţiile Apostolilor, 11-13; Mărturisirea Ortodoxă etc.).

Condiţiile canonice şi obligatorii ale adevăratei spovedanii sunt acestea: mai întâi, alegerea unui duhovnic bun şi iscusit. Apoi, spovedania să fie întreagă, sinceră, de bunăvoie, iar nu silită, cu umilinţă şi să fie neprihănitoare (*Învăţătura către duhovnic*, p. 141-149). Dumnezeu osândeşte păcatul după conştiinţa şi înţelepciunea fiecăruia, pe unii de la vârsta de 10 ani, iar pe alţii de la o vârstă mai mare. Dacă îşi va spovedi omul păcatele, cu tot sufletul, cu căinţă şi de bunăvoie, atunci duhovnicul poate uşura vindecarea rănilor sale sufleteşti, **iar canonul cu care trebuie să-l canonisească pe credincios să-l împartă în trei. O parte să o pună pe seama milostivirii lui Dumnezeu, că nimeni nu este fără de păcat afară de unul singur Dumnezeu Care ne-a răscumpărat cu Sfânt Sângele Său din mâinile diavolului. A doua parte din canon să o ia duhovnicul asupra sa, ca cel ce are putere de la arhiereu să dezlege şi să lege păcatele oamenilor, după**

cum spune nemincinoasa gură a Domnului nostru Iisus Hristos (*Îndreptarea Legii*, 1652, cap. 322). **Iar a treia parte din canon să o dea aceluia care a săvârşit păcatele.**

Duhovnicul să aibă un loc sfânt unde să spovedească pe oameni. De obicei, spovedania se face în Sfânta Biserică, în faţa icoanei Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Preotul este dator ca pe fiecare să-l primească la spovedanie cu faţa veselă, cu blândeţe şi cu evlavie, „iar nu cu mâhnire şi cu faţa posomorâtă" (*Ibidem*, 327). Iar de va fi vreun om bolnav de moarte şi va chema preotul să-l spovedească, iar acesta nu va merge, măcar de nu ar fi duhovnic, atunci păcatele celui ce a murit nespovedit rămân asupra preotului „şi preotul trebuie să se pocăiască trei ani şi metanii 100 pe zi" (*Pravila bisericească de la Govora*, 1648, p. 47).

Credincioşii sunt datori să spună toate păcatele şi să nu-şi schimbe duhovnicul, decât cu binecuvântare şi din motive întemeiate. „Oricare om sau femeie de-şi va lăsa duhovnicul său fără oarecare vină şi se va duce să se spovedească la altul, să se despartă de Biserică, împreună cu acela ce îl primeşte pe el" (*Ibidem*, 117). Cel ce s-a spovedit şi a primit canonisirea şi dezlegarea trebuitoare fără a mai repeta păcatele făcute, „unul ca acesta nu este obligat să le repete la altă mărturisire" (Sfântul Simeon al Tesalonicului, *Tratat asupra tuturor dogmelor*, cap. IX, 24). Unii sunt de părere, în chip excepţional, „când cineva din mireni asistă la moartea neprevăzută a cuiva, dacă acela nu are atunci cui să se mărturisească, se poate spovedi celui ce asistă, adică mireanului, ca apoi acesta să mărturisească păcatele celui mort la duhovnic, luând dezlegare pentru amândoi" (*Pravila bisericească*, ms., de arhim. Nicodim Sachelarie).

Să se ştie că „este şi o spovedanie păcătoasă sau falsă" şi anume, când cineva caută un duhovnic lesne iertător, care dezleagă, nu după legea lui Dumnezeu, ci după părerea sa, sau are aceleaşi păcate. Aceştia se afundă amândoi în osândă, mai rău decât dacă nu s-ar fi spovedit. Când cel ce se mărturiseşte nu spune toate păcatele sale sau le spune pe jumătate, sau le justifică cu minciuni, ducând în eroare pe duhovnic, când se vor spovedi în colectiv mai mulţi oameni la duhovnic, spunând păcatele în gând, fără a le auzi preotul şi a le aprecia pe toate în lumina Sfintelor Canoane şi a legilor morale, în toate aceste trei cazuri, Taina Spovedaniei nu este săvârşită canonic şi păcatele rămân nedezlegate (*Ibidem*), căci spovedania se face numai individual.

Alte condiții canonice ale Sfintei Spovedanii sunt și acestea: spovedania se face numai individual și niciodată în grup, în public, cum este obiceiul în unele părți. Credincioșii sunt datori să-și cerceteze conștiința din copilărie și să noteze pe hârtie toate păcatele făcute, pentru a nu uita nici unul. Mărturisirea se face întotdeauna cu post și rugăciune, înainte de a mânca, atât preotul, cât și credinciosul. Ea se face în orice zi și ori de câte ori ne mustră conștiința, indiferent de vrednicia preotului, căci harul Duhului Sfânt săvârșește Taina. Spovedania se face la nevoie și fără post, chiar dacă nu este cineva vrednic de Sfânta Împărtășanie, căci numai prin spovedanie se spală și se dezleagă păcatele.

– Care este cheia Sfintei Spovedanii și care sunt efectele ei?

– După învățătura Sfântului Nicodim Aghioritul, Taina Pocăinței se împarte în patru părți și anume:

a) durerea inimii și părerea de rău a celui ce a făcut păcatul; b) spovedania prin viu grai și individual la duhovnic; c) împlinirea canonului dat de duhovnic; d) dezlegarea sau cheia Sfintei Spovedanii, care se face pe capul celui ce s-a spovedit prin punerea mâinilor și semnul sfintei cruci. Cel mai mare efect al Spovedaniei este dezlegarea și iertarea păcatelor celui ce s-a mărturisit, după cuvântul Domnului, care zice: *„Cărora veți ierta păcatele se vor ierta lor și cărora le veți ține, ținute vor fi“* (Matei 16,19; Ioan 20, 23).

– Pe cine nu are voie duhovnicul să dezlege la spovedanie?

– Nu are voie să dezlege pe cel ce nu se hotărăște a părăsi păcatul și a face canonul. De asemenea, nu are voie să dezlege pe cei cărora el le amână canonisirea până ce preotul duhovnic va cerceta canoanele și pravilele bisericești, spre a se orienta asupra canonisirii lor (Sf. Vasile, can. 84, Cartagina, 43; Canonul 102 al Sinodului VI ecumenic, *Pravila bisericească* de arhim. Nicodim Sachelarie, Sf. Simeon Tesaloniceanul).

– Care este cel mai important și mai folositor canon ce trebuie dat la Sfânta Spovedanie?

– În vremile vechi, când creștinii aveau mare râvnă și evlavie să se împărtășească mai des cu Sfintele Taine, cel mai greu canon pentru creștinii de atunci era oprirea pe un timp mai scurt sau mai lung de la Sfânta și dumnezeiasca Împărtășanie. De aceea și Canoanele Părinților vechi, ca Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nyssa etc. opreau pe cei păcătoși pentru păcate grele de la

Sfânta Împărtășanie, uneori până la 10,15 sau chiar 20 de ani, și le aplicau la spovedanie cele patru trepte de canonisire: plângerea la ușa bisericii, ascultarea, îngenuncherea în pridvorul bisericii și starea împreună cu credincioșii în biserică. Abia la urmă îi primeau la Sfânta Împărtășanie (vezi Sf. Grigorie al Neocezareei, canonul 11).

Acum, însă, când credința a slăbit și creștinii cei mai mulți zac în adâncul nesimțirii și al lipsei de evlavie față de Sfânta Împărtășanie cu Trupul și Sângele lui Hristos, cred că cel mai mare canon pentru îndreptarea sufletelor lor este părăsirea păcatelor spovedite și lupta cu ele până la moarte. Iar postul, rugăciunea, milostenia, metaniile și alte nevoințe să li se dea după putere, după starea lor de sănătate și după greutatea păcatelor făcute, potrivit cu scumpătatea și iconomia Sfintelor Canoane. Deci, cel mai mare și mai de folos canon la spovedanie este părăsirea și ura față de păcatele făcute, precum și plângerea lor până la moarte. Că de îi vom opri pe credincioși numai de la Sfânta și dumnezeiasca Împărtășanie, atâția sau atâția ani, și nu le vom da canon simțit și cu oarecare osteneală, potrivit cu gravitatea păcatelor lor, ei, nemaiavând evlavia și râvna celor dintâi creștini pentru cele sfinte, primesc ușor depărtarea de Sfânta Împărtășanie și rămân în nesimțire față de păcatele lor.

De aceea, trebuie a-i sfătui și a-i îndemna pe credincioși să facă canonul cuvenit. Dar mai mult decât toate, să părăsească păcatele, că părăsirea păcatelor, după Sfinții Părinți, este adevărata pocăință. Sfântul Ioan Gură de Aur zice că „Cel mai cumplit lucru al păcatului este a petrece în păcat și cel mai rău lucru al căderii este a nu se scula din păcat“ (*Cuvânt la Proorocul Iona, la Daniil, la cei trei coconi și pentru pocăință*, în *Puțul Sfântului Ioan Gură de Aur*, Buzău, 1833).

Așadar, dacă cel mai cumplit lucru este a petrece în păcat, apoi cel mai folositor lucru este canonul părăsirii păcatului. Dacă cel mai rău lucru al căderii este a zace în cădere, apoi cel mai mare și mai folositor canon este a ne ridica noi din cădere!

– Astăzi se pot aplica întocmai Canoanele stabilite de Biserică?

– Sfintele Canoane, atât cele Apostolice, cât și cele ale Sinoadelor ecumenice, locale și ale Sfinților Părinți, întotdeauna au fost, sunt și vor fi dreptare de mântuire și călăuzitoare ale sufletelor, iar nouă tuturor ni se cuvine a ne supune și a păzi dumnezeieștile Canoane cu nestrămutare, „că cei ce nu le păzesc se supun sub înfricoșate certări și canonisiri“ (*Pidalion*, Mănăstirea Neamț, ed.1844, fila 8). În cazuri excepționale să urmeze porunca ierarhului locului și a duhovnicului.

– Nu cumva, prin acestea, creştinii se îndepărtează de Biserică şi de Preacuratele Taine?

– Nu Sfintele Canoane sunt pricina depărtării creştinilor de Biserica lui Hristos, ci nepăzirea scumpătăţii şi a iconomiei celor rânduite de Canoane îi îndepărtează pe preoţi şi pe popor de Biserica lui Hristos. Sfintele Canoane, dintotdeauna, sunt spre folosul şi mântuirea sufletelor, chiar şi acelea care au numai valoare istorică şi nu se mai pun în aplicare azi. Canoanele istorice ne arată cum au fost puse pe atunci în aplicare de Sfinţii Părinţi şi de conducătorii Bisericii creştine, când Biserica era atacată de erezii şi prigoane. Acest lucru nu este mic spre orientarea celor ce păstoresc azi Biserica lui Hristos atât în Răsărit, cât şi în Apus.

Canoanele care conţin în ele dogme şi legi morale cu nimic nu şi-au pierdut valoarea. Ele sunt ca nişte faruri de lumină ale Bisericii, spre îndreptarea corăbiei celei vii care este Biserica lui Hristos, ce pluteşte în valurile veacurilor spre limanul mântuirii.

Deci, nimeni nu are voie să învinuiască Sfintele şi dumnezeiştile Canoane pentru răutatea ce stăpâneşte azi pe cei ce nu au frică de Dumnezeu. Un lucru însă trebuie ţinut minte. Preoţii, păstorii, să cunoască bine scumpătatea şi iconomia Sfintelor Canoane şi să le pună în practică după vreme şi de la caz la caz cu fiecare suflet rănit de păcate. Studenţii teologi ar trebui să cunoască cât mai bine cum să aplice scumpătatea şi iconomia Canoanelor care s-au pus de Duhul Sfânt în Biserica lui Hristos. Mare primejdie este atât pentru preoţi, cât şi pentru păstoriţii lor, dacă nu cunosc cât de puţin Sfintele Canoane, precum şi felul cum trebuie să le aplice. Căci zice Sfântul Ioan Gură de Aur „că mare primejdie este pentru preot a nu cunoaşte Canoanele şi mare prăpastie este acolo unde Canoanele nu stăpânesc. De aceea şi fiecare episcop, când se hirotoneşte, mărturiseşte că va păzi Canoanele Bisericii" (Canonul 2 al Sinodului VII ecumenic).

– Ce ne puteţi spune despre spovedania în comun, ce se practică în unele locuri?

– Asemenea spovedanie este necanonică, nu are valoare de Taină, iar păcatele rămân nedezlegate. Asemenea practici trebuie cu totul părăsite, pentru a nu se desfiinţa Taina Sfintei Spovedanii şi a arunca în osândă atât pe preot, cât şi pe credincios.

– Dacă cineva rămâne în aceleaşi păcate după mărturisire şi nu se pocăieşte, este vinovat credinciosul sau duhovnicul? În acest caz cum este mai bine să se procedeze? Să-l primească în continuare pentru a nu se deznădăjdui sau să-l trimită la alt duhovnic?

– Dacă cineva, după mărturisire, stăruie mereu în aceleaşi păcate sau şi în altele mai grele şi dacă preotul şi-a făcut datoria şi l-a sfătuit îndeajuns să părăsească păcatul, iar el nu a ascultat, atunci preotul nu este vinovat. Iar dacă preotul nu l-a sfătuit îndeajuns şi nu l-a canonisit după legea lui Dumnezeu şi din nepăsarea lui acela cade în aceleaşi sau în alte păcate mai grele, atunci şi preotul are păcat şi se osândeşte ca unul ce nu a pus doctoriile necesare pe rănile păcatelor. Iar dacă preotul şi-a dat toată silinţa să-l ajute sufleteşte pe cel ce petrece în nepăsare şi nepocăinţă, însă fără de folos, atunci este bine a-l trimite la alt doctor mai iscusit, poate prin acela îi va da Dumnezeu credinciosului îndreptare. Însă, nu degrabă să-l departeze pe el, ci să procedeze cu blândeţe şi îndelungă răbdare, ca să nu-l arunce în deznădejde.

– Ce datorie are duhovnicul faţă de fiii săi duhovniceşti şi ce datorii au fiii duhovniceşti faţă de duhovnic?

Duhovnicul are mare datorie faţă de fiii săi duhovniceşti, de a-i supraveghea, de a-i învăţa mereu şi de a se ruga lui Dumnezeu pentru mântuirea lor. Iar fiii duhovniceşti au şi ei datoria de a asculta învăţăturile duhovnicului lor, de a-i cere întotdeauna sfat şi binecuvântare pentru toate, de a-şi face canonul rânduit, de a se sili spre îndreptarea lor şi de a se ruga pentru părintele lor duhovnicesc.

– Cum trebuie înţeleasă duhovnicia în viaţa Bisericii Ortodoxe?

– Duhovnicia „este judecătorie internă a sufletului creştin care are împărăţia lui Dumnezeu înăuntrul său, având ca judecător conştiinţa sa, adică ştiinţa de sine, în raport cu legile Domnului, cu ajutorul cărora preotul poate face deosebire între bine şi rău. Întrucât creştinul nu se poate cunoaşte exact pe sine, nici Legea lui Dumnezeu nu o ştie pe deplin şi nici aplicarea la faptele sale nu o poate face fără părtinire, pentru a-şi completa această judecată internă, apelează la un judecător extern, asemenea lui, dar superior lui prin harul Duhului Sfânt, pe care îl consultă şi de la care cere ceea ce-i lipseşte - iertare, lumină şi adevăr". Acesta este duhovnicul, a cărui misiune este să examineze, să îndrume, să judece în numele lui Hristos, să dea sentinţa dezlegării sau nedezlegării păcatelor, necondiţionat sau condiţionat, toate împlinindu-le în cadrul legilor lui Dumnezeu date lui de Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie, în afara cărora nu poate să fie legare sau dezlegare de păcate,

lumină și adevăr bisericesc (Ioan 14,15-30; 15,1-14; *Pravila bisericească* de arhim. Nicodim Sachelarie).

– Când are voie credinciosul să-și schimbe duhovnicul?

– Iată ce spun Canoanele în legătură cu aceasta: „Oricare om își va lăsa duhovnicul său fără anumită vină și se va spovedi la altul să se despartă de Biserică împreună cu acela ce îl primește pe el (*Pravila bisericească de la Govora*, cap. 118). În caz că duhovnicul, după multă răbdare și sfătuire, nu observă nici o îndreptare la credincios, un astfel de penitent trebuie trimis la alt duhovnic, sub motiv că nu se pricepe a-i vindeca rănile sale sufletești.

Dacă cineva a fost afurisit (exclus din Biserică) de episcopul său, nu are voie să fie primit de alt episcop mai înainte de a fi iertat de episcopul său. Însă, el poate să apeleze la sinod ca să se apere și sinodul poate da altă hotărâre (Antiohia, 6). Sfântul Simeon al Tesalonicului spune că preotul trebuie să afurisească (să oprească) de la cele sfinte pe cel vinovat când este rânduit de Canoane, ca să nu se încarce de păcate străine. Că nu este aceea răbdare, ci pricină de pierzare. Că nu se cuvine a fi noi mai milostivi decât Sfinții Părinți. Arhiereul sau duhovnicul, fiind stăpânit de aceleași păcate ca și cel ce se spovedește, să nu socotească că i se vor ierta lui acele păcate, dacă va fi îngăduitor și-i va ușura pe păcătoși, călcând legile Domnului. Ci, pentru ale sale păcate să ceară iertare, iar legea lui Dumnezeu să o aplice cu dreptate. Poate fi îngăduitor numai atunci când păcătosul se va hotărî a se îndrepta de la rău și a se smeri întru pocăință" (*Tratat asupra tuturor dogmelor,* cap. 9, 30).

– Cum trebuie să se procedeze cu acei credincioși care au săvârșit păcate grele și totuși cer cu stăruință Sfânta Împărtășanie?

– Cu aceia care au păcate grele și totuși cer stăruitor Sfânta Împărtășanie, iată cum trebuie procedat. Dacă se vor spovedi curat, cu mare durere de inimă, cu lacrimi și cu căință, duhovnicul care i-a oprit un timp de la cele sfinte, potrivit Sfintelor Canoane, poate să le facă acest pogorământ. Adică să împartă canonul dat și numărul anilor de pocăință în trei părți, după cum am spus mai înainte. O parte să o pună spre milostivirea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, că nimeni din oameni nu este fără de păcat; a doua parte a canonului să rămână asupra celui ce a săvârșit păcatele; iar a treia parte de canon să o ia duhovnicul asupra sa, ca cel ce are putere de la arhiereu să lege și să dezlege, după cum zice nemincinoasa gură a Domnului nostru Iisus Hristos (*Îndreptarea legii*, Târgoviște, 1652).

Duhovnicul, pentru a se orienta mai bine în legătură cu scumpătatea și pogorământul pe care îl zice de la caz la caz cu cei ce se spovedesc și se pocăiesc, este bine să citească cu înțelegere Sfintele Canoane și mai ales canonul 102 al Sinodului al VI-lea ecumenic, iar nicidecum să se bazeze pe priceperea sa, căci „duhovnicul are putere a lega și a dezlega numai în conformitate cu legea Domnului".

Așadar, canonisirea trebuie făcută numai potrivit cu învățătura Sfintei Scripturi, potrivit cu Sfintele Canoane și învățăturile Sfinților Părinți, căci altfel spovedania și pocăința nu ar aduce nici un folos credinciosului și nici duhovnicului.

– Cum trebuie procedat cu acei credincioși care nu primesc canon la spovedanie? Dar cu cei care sunt bolnavi și nu pot face canonul?

– Cei ce nu vor să primească un canon la Sfânta Spovedanie, după multă sfătuire, de vor rămâne în îndărătnicia lor, nu li se poate face dezlegarea de păcate, cum spune Sfântul Nicodim Aghioritul în învățătura către duhovnic. Celor bolnavi, însă, li se poate face ușurare de canoanele care cer osteneală trupească, precum: post, metanie, priveghere, milostenie, dacă nu au de unde da etc.; însă, pentru osteneala duhului nu sunt scutiți, adică de sfânta rugăciune, cea dintotdeauna, și de mulțumire către Dumnezeu pentru suferința pe care o au. După cum am zis, canonul celor bolnavi se poate schimba nu însă și obligația de a ierta, a se ruga și a mulțumi neîncetat lui Dumnezeu pentru toate, căci prin aceasta se vor mântui.

– De câte ori pe an trebuie să se spovedească mirenii?

– Spovedania nu este legată de termene sau soroace anumite din cursul anului. Putem alerga la duhovnic ori de câte ori simțim nevoia să ne ușurăm sufletul de povara păcatelor și să primim mângâierea harului și nădejdea iertării. Cu cât ne spovedim mai des, cu atâta este mai bine. De obicei însă, spovedania este legată de cele patru posturi. Porunca a patra a Bisericii învață să ne mărturisim păcatele de patru ori pe an, în cele patru posturi. Cei mai sporiți în evlavie să se spovedească în fiecare lună, iar ceilalți „măcar o dată pe an" și anume în Postul Paștilor (Mărturisirea Ort., partea I, întrebarea 90).

– Ce alte sfaturi ne mai puteți da în legătură cu duhovnicul și duhovnicia?

– Nici un cleric (duhovnic) nu poate dezlega la spovedanie pe cel legat de altul, decât numai dacă cel ce l-a legat a murit sau l-a legat pe nedrept și este dezlegat de episcopul său. Altă învățătură a Bisericii zice așa: „Caută să găsești un duhovnic bun, duhovnicesc, să fie învățat și iscusit în fapte, să cunoască bine rănile

sufletești ca să știe să dea și doctorie cu pricepere", precum ar fi făcut când ar fi avut o rană trupească. Căci s-au văzut mulți în ziua de azi care, necunoscând boala, au omorât duhovnicește pe mulți din cei bolnavi, precum zice și Hristos, „când un orb povățuiește pe alt orb, amândoi cad în groapă".

Când vei găsi un duhovnic bun, să nu te mai duci la altul, căci, dacă negutătorești mărturisirea, nu te poți folosi. Dacă te-ai mărturisit la un duhovnic de mai multe ori și din pricină că ai căzut în aceleași păcate te rușinezi de el și te duci la altul ca să te rușinezi mai puțin și să primești canon mai ușor aceasta, „mai rău mânie pe Dumnezeu". Unii creștini obișnuiesc să caute duhovnici foarte îngăduitori, care iartă fără canon și chiar le dau și Sfânta Împărtășanie. Unii ca aceștia se pierd pe sine și se fac pierzare și pentru alții, dar „vremea judecății (osândei) lor este în veac" zice Sfânta Scriptură.

Alții uneltesc vicleșugul mai cu măiestrie, căci se duc la un duhovnic și spun unele păcate, apoi se duc la altul și spun alte păcate, tâlcuindu-le în așa fel, încât să le înfățișeze fără adevărata lor vină. Alții spun repede păcatele lor ca duhovnicul să nu le bage în seamă, nici să cerceteze cu de-amănuntul pricinile și urmările acelor păcate și astfel să poată fi tămăduiți. Alții, ceea ce este și mai rău, nu voiesc să le mărturisească pe toate, ci ascund pe cele mai mari. Toate aceste uneltiri ale diavolului caută pe orice cale să ducă la pierzare sufletele oamenilor slabi în credință.

Duhovnicul nu este decât un martor înaintea lui Dumnezeu și un organ prin care Duhul Sfânt lucrează taina iertării păcatelor. Duhovnicul tâlcuiește și aplică legea lui Dumnezeu pentru vindecarea sufletului omenesc. „Dacă duhovnicul constată că cineva nu este sincer, are datoria să-l respingă de la spovedanie". Dacă nu ar face așa, ar însemna că duhovnicul nu slujește pe Dumnezeu cu credință, cu inima curată și devotată.

Pocăința este una din cele șapte Taine pe care o lucrează Duhul Sfânt în chip nevăzut prin slujba văzută a duhovnicului. Când te spovedești, nu cumva să-ți pleci urechea ta la glasul diavolului care îți șoptește în minte zicând: „Oare ce va zice duhovnicul când va auzi astfel de păcate?". Uneori diavolul îi șoptește credinciosului prin oamenii cei răi și bârfitori cum că duhovnicul ar spune altora păcatele de la spovedanie. La aceasta să-și aducă aminte fiecare de bogatul ce și-a mărturisit păcatele sale în mijlocul Bisericii cu glas tare înaintea tuturor celor de față și, în timp ce și le mărturisea, îngerul Domnului îi ștergea păcatele lui cele mărturisite în

fața tuturor, cum spune Sfântul Ioan Scărarul în Cuvântul IV din *Filocalia*, vol. IX. Să se știe și aceasta, că duhovnicul nu poate dezlega pe cel ce nu-l dezleagă Dumnezeu și nici nu poate lega pe cel ce nu s-a legat pe sine prin călcarea poruncilor lui Dumnezeu.

Așadar, în cele spuse până aici este clar că nici duhovnicul, afară de pricinile arătate mai sus, nu se poate schimba, nici canonul dat de un duhovnic nu-l poate dezlega altul, cât timp duhovnicul lui trăiește. Iar dacă cineva se smintește de vreo slăbiciune a duhovnicului său și nu mai are evlavie la el, atunci, dacă are motiv bine întemeiat, se poate duce la alt duhovnic, însă numai cu binecuvântarea duhovnicului dintâi. La noul duhovnic este dator să facă o spovedanie generală din copilărie, ca acela să-l poată cunoaște bine și astfel să-i rânduiască un canon potrivit, spre îndreptarea lui.

– În ce condiții se spovedesc și se împărtășesc copiii? Dar cei bătrâni și greu bolnavi?

– Copiii mici până la șase-șapte ani, dacă sunt botezați, se împărtășesc fără spovedanie, la 30 sau 40 de zile. Spovedania lor începe de la vârsta de 7 ani. Cei bătrâni și bolnavi este bine să se împărtășească la fel, la trei-patru săptămâni, dacă nu au vreo oprire de la Sfânta Împărtășanie. Dacă au păcate cu totul grele, de moarte, Sfinții Părinți rânduiesc să se împărtășească numai pe patul de moarte sau cum va socoti duhovnicul lor.

– Ce sfaturi mai importante dați duhovnicilor?

– Preotul duhovnic este suveran la scaunul de spovedanie. El judecă atunci în numele și în locul lui Hristos. Nu poate lega oricum, fără judecată; nici să dezlege orice și pe oricine. Pentru a nu greși trebuie să cunoască foarte bine Sfintele Canoane, Tradiția Bisericii, practica liturgică, învățăturile Sfinților Părinți și mai ales Sfânta Scriptură. Că fără aceste arme este ca un soldat fără sabie. Apoi, duhovnicul trebuie să fie tare în credință, cu mare frică de Dumnezeu, cu multă milă de oameni și cu inimă de tată pentru toți. Să judece cât mai atent și drept, adică fără părtinire, să țină cont de firea, vârsta, așezarea, temperamentul, studiile, poziția socială, starea sănătății, cultura, puterea de înțelegere și ascultarea fiecăruia și, mai ales, de credința și frica de Dumnezeu pe care o are credinciosul. Să spovedească cu mare grijă și atenție, fără grabă. Să asculte ce i se spune de fiecare și apoi să întrebe, începând de la cele duhovnicești la cele firești, de la credință, rugăciune și biserică la cele

omeneşti şi trupeşti. Să nu iscodească prea mult păcatul, să nu smintească mai ales pe tinerii copii cu întrebările sale; să nu se mire, nici să ocărască pe cineva pentru păcatele mărturisite; să nu întrebe cu cine anume a păcătuit şi mai ales să nu divulge secretul spovedaniei. Sfintele Canoane spun că cine divulgă păcatele de la spovedanie să i se ia harul preoţiei şi al duhovniciei. Duhovnicul să mărturisească numai individual şi niciodată în comun.

– Cum poate duhovnicul să socotească mai bine canonul la spovedanie?

– Duhovnicul trebuie să ţină măsura adevărului, adică să ţină calea de mijloc între dragoste şi asprime, între acrivie, adică scumpătate şi pogorământ. Să măsoare aşa cum îl învaţă Dumnezeu, de la caz la caz, dragostea cu dreptatea şi mustrarea cu răbdarea şi blândeţea. Apoi, să dea canonul după măsura păcatului, după starea sufletească şi trupească a credinciosului şi potrivit cu practica şi Canoanele Bisericii. Preotul are o limită în a lega şi a dezlega păcatele, mai ales când spovedeşte clerici. El nu are toată puterea de a dezlega. Aceasta o are numai episcopul, iar preotul este numai un delegat al lui, deci cu putere limitată. Când preotul nu poate chibzui canonul, sau are un caz grav, amână spovedania şi dezlegarea, până ce se consultă cu un alt duhovnic mai bătrân sau îl trimite pe cel în cauză la episcop.

Dacă un duhovnic primeşte pe cineva de la alt duhovnic, el este dator să-l spovedească din nou, din copilărie; însă, nimeni nu poate sili pe cineva să se spovedească la el. Credinciosul are libertatea de conştiinţă să se ducă la cel care are mai multă evlavie, după cum îl călăuzeşte Duhul Sfânt. Că nimic nu este mai greu decât a spovedi, a creşte şi a povăţui sufletele pe calea mântuirii. De aceea mulţi se feresc de duhovnicie, de teamă să nu alunece şi ei în aceleaşi păcate, că auzi ce spune Sfântul Isaac Sirul: „Vai de cei ce se aruncă de voia lor în potopul lumii (patimilor) ca să scoată pe alţii, iar ei se îneacă şi pier pentru împărăţia lui Dumnezeu". Iar despre cei ce caută duhovnici slabi ca dânşii, spune Cuviosul Nicodim Aghioritul: „Cel ce caută duhovnic rău ca dânsul, el nu doreşte să-l vindece de păcate, ci să-l tolereze în păcatele sale".

– Când duhovnicul se sminteşte de păcatele celor pe care îi mărturiseşte, cade sub canon?

– Îţi răspund cu cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur, care zice despre aceasta: „Nu judeca pe cel ce tămăduieşte prin spovedanie pe cineva, că şi doctorul când operează se umple de puroi şi de sânge, dar el vindecă. Aşa şi duhovnicul, se

umple de sminteli când spovedeşte pe altul, dar el mântuieşte sufletele de păcate şi de osândă veşnică". Numai atunci cade duhovnicul sub păcat: când iscodeşte păcatele oamenilor cu patimă, când se grăbeşte la spovedanie şi nu întreabă păcatele cele de moarte cu amănuntul, când nu dă cuvenit sfat penitentului şi canon de îndreptare pe măsura păcatelor lui; când spovedeşte în comun şi nu face fiecăruia dezlegare pe cap, prin punerea mâinilor, când sminteşte pe credincioşi cu întrebările sale, îndeosebi pe copii şi pe tineri, şi când dă Sfânta Împărtăşanie repede, fără canon şi pocăinţă, cum obişnuiesc unii preoţi astăzi.

– Care sunt efectele Sfintei Spovedanii şi ale Sfintei Împărtăşanii?

– Spovedania dezleagă păcatele, iar Sfânta Împărtăşanie îndumnezeieşte pe om. Numai că spovedania se face în orice timp, iar Sfânta Împărtăşanie se dă cu mare atenţie şi numai celor vrednici de Hristos, că mare osândă apasă asupra preotului care dă Sfintele Taine celor nevrednici. Când cineva nu este vrednic să primească cele sfinte, i se dă agheasmă mare, până îşi termină canonul şi părăseşte păcatul; iar dacă din nou greşeşte, ia canonul de la capăt.

– Care este soarta sufletelor care au murit spovedite, dar nu şi-au făcut canonul pe pământ?

– Cei ce au murit spovediţi şi dezlegaţi de păcate, dar au rămas sub canon, sunt scoşi din muncile iadului prin jertfa Sfintei Liturghii, care le spală păcatele. Aceasta este deosebirea între purgatoriu şi jertfa Sfintei Liturghii. Catolicii susţin că sufletele celor păcătoşi se curăţă într-un foc curăţitor, iar noi spunem şi credem, după învăţătura Sfinţilor Părinţi, că sufletele celor spovediţi care sunt în iad, pentru că nu şi-au împlinit canonul, pe pământ, se curăţă şi se scot la lumina raiului prin Sfânta Liturghie. Că jertfa şi Sângele lui Hristos ne curăţă păcatele.

X.

Protos. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovniceşti*, II, Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, 1988, p.489-492 (*Răspunsurile părintelui arhim. Cleopa Ilie*)

– Cum trebuie să se facă spovedania şi împărtăşirea mirenilor la parohii?

– Mirenii sunt obligați, după rânduiala Sfintelor Canoane, să se spovedească în fiecare post și oricând vor simți ei nevoia. Iar pentru Sfânta Împărtășanie, tot în posturi mai ales, iar în cazuri speciale mai des. Dar să aibă mare grijă preotul de mir, cui și când trebuie dată, după scumpătatea Sfintelor Canoane. Auzi ce zice dumnezeiescul Părinte Ioan Gură de Aur: *„Acestea le zic către voi, preoților, cei ce vă împărtășiți și către voi, diaconilor, care slujiți... Nu mică muncă zace asupra voastră, dacă știind la cineva vreo răutate, veți îngădui să se împărtășească cu înfricoșatele Taine. Sângele Lui din mâna voastră se va cere. Măcar voievod de ar fi, măcar eparh, măcar cel încununat cu coroană, dacă se apropie cu nevrednicie, oprește-l. Mai mare stăpânire ai tu decât acela... că decât cel îndrăcit mai rău este cel ce se apropie cu nevrednicie de cele sfinte"*. Și iarăși zice: *„Nu da sabie în loc de hrană. Ci, măcar din nebunie de va veni acela, să se împărtășească, oprește-l, să nu te temi. Teme-te de Dumnezeu, nu de om... Iar dacă tu nu îndrăznești, adu-l la mine. Nu voi îngădui să se facă aceasta. De suflet mă voi despărți mai înainte, decât să dau Sângele Stăpânesc cu nevrednicie și sângele meu îmi voi vărsa mai înainte decât voi da Sânge așa de înfricoșat celui căruia nu i se cuvine. Iar dacă mult cercetând preotul , nu a știut pe cel rău, nu este nici o vină "*.

Sa audă frații noștri preoți de la sate și orașe câtă hotărâre avea Sfântul Ioan Gură de Aur de a nu da Prea Sfintele Taine la cei nevrednici, fiind gata să și moară pentru scumpătatea cea mare care o avea față de Trupul și Sângele Domnului. Auzi ce zice: „Dacă mult iscodind, cercetând pe cel ce vrea să se împărtășească, nu va afla vreo vină, nu va avea păcat". Dar cum va putea cineva să facă cercetare cu de-amănuntul fiecărui suflet, dacă unii din preoți au îndrăznit să facă spovedanie colectivă? Aceasta nu este spovedanie, ci desființarea Spovedaniei. Spovedania se face numai individual, cu dezlegare pe cap a păcatelor.

– Părinte Cleopa, care sunt condițiile mântuirii, pe înțelesul tuturor?

– Așa i-am pus eu odată întrebarea aceasta părintelui Paisie, duhovnicul nostru, iar el mi-a răspuns: „Omul se poate mântui și în lume, și în mănăstire, și la oraș, și la sat, și în pădure, dacă are aceste trei lucruri: credință dreaptă în Dumnezeu, fapte bune și smerenie, adică omul să nu cugete că are ceva al său, ci că tot ce are în viață este de la Dumnezeu. Cine are aceste trei lucruri se mântuiește oriunde ar fi pe fața pământului. Iar dacă una dintre ele îi lipsește, nu se poate mântui nicidecum.

Pe mine, când mă întreabă cineva cum să se mântuiască, eu îi răspund așa: „Ca să ne putem mântui, cu darul lui Dumnezeu, trebuie să respectăm trei condiții, pe lângă cele amintite mai sus: *să avem către Dumnezeu inimă de fiu*, adică să-L iubim și să ascultăm de El, precum ascultă un fiu bun pe tatăl său; *să avem către aproapele inimă de mamă*, adică să avem milă față de toți oamenii, fără deosebire și să-i ajutăm atât sufletește, la mântuire, cât și trupește, cu cele de nevoie vieții, după a noastră putere; *să avem către noi înșine inimă de judecător*, adică permanent să ne judecăm că noi suntem mai păcătoși decât toți oamenii. Cine împlinește aceste trei condiții, acela întotdeauna se roagă cu folos, se spovedește cu lacrimi și se împărtășește cu vrednicie cu Prea Curatele Taine. Iar cine nu le respectă, niciodată nu se apropie cu vrednicie de cele dumnezeiești.

– Cum trebuie să primească preotul la spovedanie pe cei care vin la el?

– Să-i primească cu toată dragostea, ca pe fiii lui Dumnezeu și ca pe frații lui buni. Preotului trebuie să-i fie milă de acel creștin care a fost adus la el de îngerul lui păzitor pentru a-și curăți sufletul prin Sfânta Spovedanie. Că n-a venit înaintea lui, ci înaintea lui Dumnezeu, iar preotul este numai un martor pentru dânsul la judecată. Deci, cum îi este lui Dumnezeu milă de toată lumea, așa trebuie să-i fie milă și preotului de toți care vin la spovedanie și să-i primească cu dragoste, să-i cerceteze cu milă, să le dea sfaturi bune și canon, după rânduială. Dar mila trebuie s-o unească cu dreptatea, blândețea cu asprimea, iconomia cu scumpătatea canoanelor. Pentru a înțelege mai bine aceasta, preotul trebuie să citească cu atenție Canonul 102 al Sinodului VI ecumenic. Preotul, ca un doctor sufletesc, trebuie să taie rana păcatului ca să vindece. Adică să dea și canon de pocăință celui ce se spovedește, precum: post, metanii, milostenie, oprire un timp de la Sfintele Taine, dacă are păcate grele, rugăciuni, mergere regulată la biserică, grijă pentru copii etc. Cine dezleagă păcatele fără canon, fără promisiunea solemnă că nu mai face păcatul, acela își ia păcatele penitentului asupra lui. La fel greșește și preotul care spovedește în comun și nu face mărturisirea credincioșilor individual, cu dezlegarea pe capul fiecăruia, sau împărtășește fără spovedanie și canon după a lui îndrăzneală și netemere de Dumnezeu. Acel preot va da greu răspuns înaintea înfricoșătorului Judecător Iisus Hristos.

– Care este starea sufletului ce moare spovedit, dar sub canon, adică nu a mai avut timp pentru împlinirea pe pământ a canonului de la spovedanie?

– Creştinul care moare spovedit, dar este sub canon, se mântuieşte sigur, căci a fost dezlegat de păcate pe pământ. Sufletul lui poate fi scos din muncile iadului cu Sfânta Liturghie, cu milostenia şi cu rugăciunile celor din familia lui. Numai cei ce mor nespovediţi şi cu păcate grele, de moarte, nu mai pot fi scoşi din osândă, ci sunt numai uşuraţi în munci prin rugăciunile Bisericii şi prin milostenie. Cel spovedit îşi face canonul fie pe pământ, fie în iad.

– Spuneţi-ne ceva despre vrednicia duhovnicului şi limitele lui.

– Duhovnicul, la spovedanie, reprezintă pe Hristos pe scaunul de judecată. El primeşte spovedania şi dezleagă în numele lui Hristos, prin harul Duhului Sfânt. Nu preotul singur leagă şi dezleagă, ci Hristos prin mâinile şi cuvântul lui. De aceea este foarte mare harul şi răspunderea duhovnicului. Preotul în scaunul de spovedanie este pentru credincioşi părinte, doctor şi judecător. De Taina Spovedaniei depinde mântuirea tuturor credincioşilor. Aici este vrednicia duhovnicului, să poată câştiga cât mai multe suflete, iar nu să le piardă, că Hristos S-a răstignit pentru toţi oamenii.

Preotul trebuie să facă tot ce-i stă în putere pentru mântuirea credincioşilor săi, de care depinde şi mântuirea lui. Cel ce păcătuieşte răneşte dreptatea lui Dumnezeu. Dar de se mărturiseşte după rânduială şi părăseşte păcatul, este dezlegat şi iertat. Primul pas al spovedaniei este căinţa pentru păcatele făcute şi venirea cu credinţă la duhovnic. Al doilea pas este spovedania prin viu grai, individual, iar nu în comun, a păcatelor făcute şi nespovedite până atunci. Al treilea pas al spovedaniei este primirea canonului cu hotărârea de a nu mai păcătui şi dezlegarea de păcate, fără de care mărturisirea nu are nici o valoare. Dezlegarea se face individual, prin punerea mâinilor în formă de cruce pe capul penitentului. Ne învaţă Sfinţii Părinţi că dacă dezlegăm pe cineva înainte de a făgădui că face canonul şi părăseşte păcatele, atunci păcatele lui cad asupra duhovnicului. Spovedania trebuie să fie făcută cu voia fiecăruia, nu din silă sau obligat de cineva, ci numai îndemnat. Apoi să fie sinceră şi întreagă, nu pe jumătate; să fie făcută cu umilinţă, fără a da vina pe altcineva şi cu hotărâre că nu mai face păcatul.

Un duhovnic nu poate dezlega toate păcatele, mai ales cele ale clericilor, în legătură cu săvârşirea Sfintelor Taine şi alte cazuri grave anticanonice. Toate aceste păcate trebuie spovedite ierarhului locului, singurul care le poate dezlega. În toate cazurile grele, preotul trebuie să ceară sfatul şi dezlegarea ierarhului. Preotul nu poate dezlega căsătoriile între rudenii sau alte păcate cu totul împotriva învăţăturii

ortodoxe, a moralei şi a Sfintelor Canoane. Iată ce spune şi Sfântul Efrem Sirul: *„Păgân este preotul care dezleagă ceea ce au legat dumnezeieştile Canoane* “. Iar Sfântul Ioan Gură de Aur zice: *„Mare prăpastie este unde Canoanele nu stăpânesc şi mare primejdie apasă asupra preotului care nu cunoaşte dumnezeieştile Canoane* “. Între Dumnezeu şi om este pusă Taina Sfintei Spovedanii, care este al doilea Botez, singura care ne iartă păcatele făcute după Botez. De aceea, omul care moare nespovedit este ca şi cum ar muri nebotezat. Nu-l mai ajută rugăciunile Bisericii. După moarte, preoţii nu mai pot dezlega păcatele nespovedite în viaţă, că nu suntem noi mai milostivi decât Dumnezeu Care zice: *„În ce te va găsi, în aceea te va judeca* “. Mare grijă trebuie să aibă credincioşii ca nimeni din familia lor să nu rămână nespovediţi în posturi, iar dacă au pe cineva bătrân şi bolnav în casă, să cheme imediat un preot să-l spovedească şi împărtăşească, ca să nu moară nedezlegat şi neîmpăcat cu Hristos, Mântuitorul nostru.

XI.

Protos. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovniceşti*, II, Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, 1988, p. 732-738 (*Răspunsurile părintelui arhim. Teofil Părăian*)

– Ce păcate mai grele predomină în rândul credincioşilor care se spovedesc şi cum încercaţi să le combateţi?

– După câte ştiu, orice păcat are gravitatea lui. Dacă ne gândim că Domnul nostru Iisus Hristos a spus că nu-i este îngăduit credinciosului nici măcar să-i zică fratelui său „netrebnicule“ sau „nebunule“ (Matei 5, 22), nu ştiu dacă mai e cazul să încercăm a categorisi păcatele şi a numi pe unele mari şi pe altele mici, când ştim că şi *„pentru orice cuvânt deşert* “ vom da socoteală înaintea lui Dumnezeu (Matei 12, 36). Eu fac deosebire între patimi (ca deprinderi păcătoase, cum ar fi patima mâniei, a desfrânarii, a iubirii de avere etc.), între păcate, ca fapte rele izolate, greşeli (cu ştiinţă sau cu neştiinţă), nedesăvârşiri, insuficienţe. Pe fiecare dintre cele pomenite le tratez la măsura pe care o au, raportându-le la făptuitor, cu consideraţie la integritatea mintală, vârsta, pregătirea intelectuală, starea de religiozitate a celui ce se mărturiseşte.

Cât privește păcatele în sine, frecvente sunt mai ales cele în care este implicată plăcerea (desfrânarea, beția), comoditatea (lipsa de angajare în efortul de a împlini voia lui Dumnezeu) și chiar dezinteresul pentru aceasta, de unde decurg adulterul, avortul, divorțul, nesocotirea postului - toate acestea fiind generate în special de necredința în Dumnezeu.

De altfel, se știe că Hristos a înfierat mai ales trei păcate, și anume: necredința în Dumnezeu și în Evanghelie, sminteala, adică derutarea de la credință și fățărnicia. În primele veacuri ale creștinismului s-au socotit ca păcate foarte grave uciderea, desfrâul și apostazia. În ultimă analiză însă, păcatul cel mai mare este păcatul pe care îl ai, cel care te robește. Mi se pare foarte curios când cineva la spovedanie, înșirând anumite păcate, sfârșește cu afirmația: „Altele n-am", ca și când cele spuse n-ar fi destule. La fel, mi se pare curios când cineva spune: „Am făcut toate păcatele" sau „N-am omorât și n-am dat foc, încolo, toate le-am făcut!". Bineînțeles că unora ca acestora eu le demonstrez că nu-i așa, că așa ceva nici nu se poate, că nimeni nu poate face toate păcatele, că, de fapt, nici cel ce declară că le-a făcut pe toate, nu pe toate le-a și făcut.

S-ar putea spune că cele mai frecvente păcate sunt cele ce se fac mai ușor și care se potrivesc la toate vârstele - cum zic unii dintre cei ce se spovedesc, „păcate cu gura". Și nu numai cele „cu gura", ci și cele „cu ura". Acestea, neținând de o anumită vârstă, le întâlnim la oameni de toate vârstele și de toate categoriile, indiferent de cultura pe care o au și de limba pe care o vorbesc.

Se pune întrebarea cum combat păcatele care îmi sunt aduse înainte de către cei ce se spovedesc. Răspunsul e simplu. În general, la spovedanie păcatele sunt mărturisite „ca păcate", deci sunt recunoscute ca atare. Dacă totuși cei ce se spovedesc justifică unele păcate - cum ar fi desfrâul, minciuna, avortul, furtul - încerc să formez o opinie pe baza poruncilor lui Dumnezeu, a învățăturii Bisericii și a Canoanelor. Când e cazul, la afirmațiile teoretice vin cu unele exemple practice cunoscute de mine, din care reiese clar că păcatele ruinează pe om nu numai în latura sufletească, ci și în cea trupească, și nu numai religios-moral, ci chiar fizic și social. Bineînțeles, sunt totdeauna cu grijă, ca cei vizați să nu poată fi identificați de cei către care îmi este cuvântul.

În sfârșit, e momentul aici să fac constatarea că adevărata combatere a păcatelor nu se face la spovedanie, ci la pregătirea pentru spovedanie sau, în general, la predici. La spovedanie, credinciosul trebuie să fie hotărât să ia atitudine împotriva păcatului, trebuie să socotească faptele păcătoase ca fapte de care să-i fie rușine (Romani 6, 21). Fără o astfel de conștiință nu există spovedanie, ci, cel mult o convorbire în secret, o înșirare de insuficiențe, de nedesăvârșiri, de greșeli justificate sau justificabile. Or, așa ceva nu duce la iertare și la dezlegare, pentru că în astfel de cazuri păcatele nu sunt numai la trecut, ci pot fi la viitor foarte apropiat, pot fi chiar programate.

– Ce sfaturi și canoane mai importante dați fiilor sufletești?

– Mai întâi o precizare. Nu am conștiința că cei ce se spovedesc la mine îmi devin fii sufletești, chiar dacă în formula de dezlegare spun: „...să te ierte pe tine, fiule...". Cei mai mulți care se spovedesc la mine se spovedesc și la alți duhovnici; de pildă, la preotul din parohia din care fac parte. Și chiar eu îi îndemn pe credincioși să aibă legătură reală cu preoții din parohia în care își duc viața. Sunt apoi mulți credincioși care - după starea religios-morală pe care o au - pot să se spovedească la orice preot duhovnic. Am și câțiva - dar din aceștia sunt foarte puțini - pe care îi chivernisesc eu și care țin să rămână la mine, cel puțin până când vor ajunge pe făgașul normal. Mai sunt și de aceia care s-au spovedit la mine, dar n-au mai venit la mine. Nu știu în ce măsură aș putea considera că astfel de oameni îmi sunt fii sufletești.

Încă o precizare. Sunt și credincioși pe care eu însumi îi îndrum să se spovedească la alți duhovnici, credincioși cărora le spun că dacă nu țin seama de îndrumările pe care le dau eu, să nu mai vină la mine. Astfel, în toate cazurile le spun celor ce se spovedesc la mine că „n-am încredere în spovedania celor ce se spovedesc o singură dată pe an" și îi îndrum pe toți să se spovedească cel puțin în cele patru posturi, ba chiar și mai des. La acestea adaug totdeauna că, dacă nu fac așa cum le spun, să nu mai vină la mine. Nu am vreme de pierdut cu oameni care nu fac și nu respectă îndrumările și canonul duhovnicului, cu oameni care trăiesc la fel ca și înainte de spovedanie.

Cât privește canoanele de oprire de la Sfânta Împărtășanie, m-am orientat după îndrumarea părintelui Stăniloae din cartea sa de Dogmatică, în care spune să nu dăm canoane de oprire pe vreme mai lungă de trei ani*. N-am dat și cred și că n-o să dau canon de oprire de la Sfânta Împărtășanie pe vreme mai lungă de trei

* Vezi Anexa V, în lucrarea de față, p. 113.

ani. E drept că sunt cazuri în care nu pot fixa vreo limită. Am avut la spovedanie credincioşi cărora le-am spus că, după aşezarea sufletească pe care o au, după lipsa de religiozitate, de cunoştinţe şi de practici religioase, nu le-aş putea fixa vreun termen la care ar fi vrednici să se împărtăşească. Ba chiar le-am precizat că, cu starea în care se află, nici chiar la moarte n-ar putea să se împărtăşească cu vrednicie. Bineînţeles, de fiecare dată le-am arătat şi ce e de făcut, pentru a se face vrednici de darul lui Dumnezeu.

Aş vrea să se reţină şi faptul că - având în vedere sfatul Sfântului Ioan Gură de Aur din comentariul la Epistola a doua către Corinteni, în care se spune că nu anii contează pentru vrednicia Sfintei Împărtăşanii, ci vindecarea; deci că nu are rost să aşteptăm trecerea anilor, ci vindecarea însăşi să o aşteptăm - atunci când simt o schimbare spre bine la credincioşi, nu aştept trecerea anilor sau împlinirea sorocului, ci dau dezlegare la Sfânta Împărtăşanie înainte de termenul stabilit în prealabil.

Celor tineri şi în special intelectualilor, la spovedanie şi după aceea, le propun un program care constă în cinci puncte şi anume: a) frecventarea bisericii; b) rugăciunea de dimineaţă şi de seară; c) citirea a două capitole din Noul Testament în fiecare zi; d) repetarea cât mai deasă şi cu cât mai mare intensitate a rugăciunii „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul" şi e) practicarea postului. Propun să ne oprim puţin asupra fiecăruia dintre punctele de program amintite.

a) Normal ar fi ca cei ce se spovedesc să se prezinte pe ei înşişi ca păcătoşi şi să-şi mărturisească singuri păcatele. Or, aşa ceva se întâmplă rar. Mulţi dintre cei care vin la spovedanie aşteaptă să fie întrebaţi, iar alţii, chiar după mai multe spovedanii. Dacă n-au mărturisit un anumit păcat, motivează că nu l-au mărturisit pentru că n-au fost întrebaţi despre aşa ceva. Eu obişnuiesc să-l întreb mai întâi pe cel ce vine la spovedanie cum îl cheamă din botez; apoi, vârsta, starea socială, ce familie are, cu ce se ocupă. Apoi întreb când s-a spovedit ultima oară, dacă a avut vreun canon şi dacă l-a împlinit. Prima întrebare specială este aceasta: „Mergi la biserică?". De răspunsul primit, depinde continuarea spovedaniei. În cazul în care respectivul n-a mai fost la biserică de vreme îndelungată, fără motive binecuvântate (boală, serviciu, neputinţă), îi spun vorbă hotărâtă: „Dacă vrei să mai spui ceva, te ascult; însă, să ştii că eu nu dau dezlegare de păcate celor ce nu iau parte la

sfintele slujbe ale Bisericii şi mai cu seamă la Sfânta Liturghie". În faţa acestei situaţii, oamenii ajung la concluzia că fără mergerea la biserică nu poţi ajunge la iertarea păcatelor, şi aceasta nu pentru câteva luni, ci pentru toată viaţa, pentru tot timpul cât credinciosul este sănătos şi în putere.

Ţin foarte mult la frecventarea bisericii, deoarece Biserica Ortodoxă este o Biserică a sfintelor slujbe, o Biserică a Liturghiei, o Biserică preamăritoare de Dumnezeu, cu preoţie şi cu mijlocire preoţească. Consider că cineva nu poate să fie ortodox, că nu poate să facă parte din Biserica Ortodoxă, fără să ia parte la sfintele slujbe, la Sfânta Liturghie, fără să se raporteze la Dumnezeu prin mijlocire preoţească - toate acestea fiind esenţiale în Ortodoxie şi ţinând de specificul Bisericii Ortodoxe. Credinciosul dreptmăritor, la Sfânta Liturghie, îi închipuie pe heruvimi, aduce întreit sfântă cântarea Prea Sfintei Treimi, cântă „Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot" împreună cu îngerii, ascultă cuvânt dumnezeiesc din Sfânta Evanghelie - Evanghelia fiind „Hristos în mijlocul nostru" - se împărtăşeşte de binecuvântări cereşti, trăieşte pe pământ clipe din Împărăţia lui Dumnezeu, slujeşte lui Dumnezeu în cerul său de pe pământ - care este Sfânta Biserică, locaşul de închinare sfinţit anume pentru lucrul lui Dumnezeu, după cuvântul care zice: „În biserica măririi Tale stând, în cer ni se pare că stăm, Născătoare de Dumnezeu...". Credincioşii noştri trebuie să aibă conştiinţa că la sfintele slujbe „toţi slujim", fiecare cu slujirea măsurii la care se găseşte. Cu alte cuvinte, la sfintele slujbe - deci şi la Sfânta Liturghie - nu slujeşte preotul singur, ci preotul slujeşte cu toţi cei ce sunt de faţă şi chiar cu fericitele Puteri cereşti. Aceasta, până la aşa măsură, încât *nu se poate celebra Sfânta Liturghie în absenţa credincioşilor*, căci şi ei au o anumită lucrare sfinţitoare, până la aşa măsură, încât slujitorul sfinţit îi cheamă şi pe ei la împlinirea unei astfel de lucrări când zice: „Pentru Cinstitele Daruri ce sunt puse înainte, Domnului să ne rugăm"; „Pentru Cinstitele Daruri ce s-au adus şi s-au sfinţit, Domnului să ne rugăm".

Astfel stând lucrurile, credincioşii slabi în credinţă, care nu iau parte la Sfânta Liturghie, lipsesc de la împlinirea unei datorii esenţiale şi nu se pot face vrednici de darul lui Dumnezeu. Excepţie pot face doar cei bolnavi şi neputincioşi, cei cărora libertatea le este îngrădită, neputând dispune de ei înşişi. Pentru motive ca acestea cer insistent şi irevocabil participarea credincioşilor la sfintele slujbe. Fără aceasta, nu dau dezlegare de păcate. Nu dau dezlegare de păcate nici pentru o simplă

angajare formală, ci stărui pentru o angajare reală, practică, permanentă, pentru termenul stabilit după fiecare caz în parte, bine știind că omul nu este o ființă stas, ca să se poată lucra după șablon cu fiecare.

b) *Pravila de rugăciune dimineața și seara* o consider de absolută necesitate, deoarece credința în Dumnezeu trebuie materializată în ceva. Or, cine nu se roagă lui Dumnezeu după putere, se poate spune că nici nu are Dumnezeu. Dacă e adevărat că „nu există o idee mai felurită în mintea omenească decât ideea de Dumnezeu", nu-i mai puțin adevărat că nu există o lipsă de angajare mai puțin luată în seamă, mai desconsiderată de oameni decât angajarea față de Dumnezeu. Mi-au trecut prin față destul de mulți dintre cei care s-au declarat credincioși pentru simplul fapt că n-au tăgăduit pe Dumnezeu în mod formal, dar care, în viața lor intimă, și chiar în cea socială, nu se raportau întru nimic la Dumnezeu. Pentru astfel de motive e necesară o angajare practică și intimă, prin rugăciunea de dimineață și seară și prin cea de la vremea mâncării.

c) *Lectura din Noul Testament în fiecare zi.* Întrucât nu există posibilitatea să te raportezi la Dumnezeu fără să știi ceva anume despre Dumnezeu, cred că e de mare importanță să cunoști Noul Testament. De aceea, celor care se lasă îndrumați de mine - în măsura în care e cu putință - le fixez ca regulă să citească în fiecare zi două capitole din Noul Testament, începând cu Evanghelia de la Matei, continuând cu Evanghelia de la Marcu și apoi cu celelalte două și insist să fie citite, pentru început, de trei ori fiecare. Numai după aceea să se treacă, pe rând, la celelalte cărți ale Noului Testament, cu obligația de a se citi fiecare carte de câte trei ori, și așa să se treacă la cartea următoare. După ce credinciosul a citit Noul Testament de trei ori, poate să citească pe rând câte două capitole, fără să mai țină evidența de câte ori sau a câta oară citește Noul Testament. Lucrul acesta nu se face pentru evidență sau pentru vreo răsplată, ci se face pentru folos duhovnicesc, pentru a ne putea împodobi mintea și hrăni inima cu cuvintele cele veșnice ale Domnului nostru Iisus Hristos și ale aleșilor Lui, bine știind că *„cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Domnului nu vor trece"* (Marcu 13, 31). Sunt de acord să se citească și părți din Vechiul Testament, în special Proorocii și cărțile didactice, dar selectiv și după îndrumare, nu la întâmplare și concomitent cu Noul Testament, nu în locul lui, căci Noul Testament rămâne pe primul-plan pentru mântuirea lumii.

d) *Rugăciunea de toată vremea.* Omul este, prin excelență, „ființă gânditoare". Și pentru că toate ale omului pornesc de la gândul omului, este lucru constatat fără putință de tăgăduire, că adevărata disciplină a omului se bazează pe disciplina de gând. Cum însă nu ne putem mântui singuri, ci numai Hristos ne mântuiește, pe El Îl chemăm permanent în ajutor pentru mântuirea noastră, printr-o rugăciune scurtă pe care o repetăm mereu în minte și o unim cu simțirea noastră, făcând din ea - pe cât cu putință - rugăciunea de toată vremea. Este vorba de rugăciunea „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul (păcătoasa)".

Această rugăciune se recomandă să fie lipită de respirație și să se facă în ritmul respirației, în felul următor: Împărțim rugăciunea în trei: între respirații - deci fără să inspirăm și fără să expirăm - spunem cu mintea cuvântul „Doamne". Apoi, trăgând aerul în piept spunem, tot în minte, nu cu cuvântul vorbit: „Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu". Dând aerul afară din piept, tot cu mintea, zicem: „Miluiește-mă pe mine, păcătosul". În felul acesta procedând, cu stăruință și cu deasă repetare, se statornicește în minte și în câmpul interior al sufletului un gând de căpetenie, un fel de paravan care ne ajută să înlăturăm gândurile cele rele și să primim gândurile cele bune, care sunt spre slava lui Dumnezeu. Eu așa am învățat de la părintele Arsenie (Papacioc - n. red.) și așa am practicat și practic, și am simțit mult folos. De aceea, la rândul meu, și eu îi învăț pe alții la fel, în nădejdea folosului sufletesc. Părintele Arsenie nu mi-a dat alte indicații, în afară de cele amintite mai înainte, și nu i-a fost teamă că voi ajunge la inconveniente, la ispite, la devieri. Întemeiat pe experiența pe care o am, eu îi previn pe cei interesați că angajarea în rugăciunea stăruitoare poate dezlănțui furtuni interioare, datorită mizeriei pe care o purtăm în suflet, câtă vreme patimile n-au fost încă dezrădăcinate din noi. Dar le spun și că nu trebuie să se înspăimânte nimeni, ci să stăruiască în lucrarea care aduce pe Dumnezeu în noi și ne ridică pe noi spre Dumnezeu.

e) *Postul.* Al cincilea punct din program este păzirea postului, după rânduiala Bisericii noastre Ortodoxe. Aceasta se face în vederea aceleiași discipline a ființei noastre, disciplina pe care o urmărim și prin rugăciunea de toată vremea. Am convingerea că postul e cu atât mai necesar, cu cât sfânta noastră Biserică insistă pentru el și are un întreg sistem de angajare a credincioșilor în păzirea postului. Ne sunt cunoscute cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos, care zice: *„Cel credincios întru puțin și întru mult este credincios"* (Luca 16, 10), de unde concluzia că nu

putem sluji lui Dumnezeu cu jumătăți de măsură, pe porțiuni, ci numai cu o angajare totală și fără nici o ezitare. Se înțelege că nu sunt absurd să le cer oamenilor lucruri peste puterea lor, dar nici nu mă mulțumesc cu prea puțin.

O dată cu acestea și pe lângă acestea, le cer credincioșilor, care vor să se îmbunătățească prin Sfânta Spovedanie, să ocolească toate pricinile care pot duce la păcătuire și, mai ales, să părăsească păcatele - în orice chip ar fi ele.

Constatarea pe care o fac în urma experienței - câtă o am - este că majoritatea oamenilor care se prezintă destul de bine sunt favorizați de o structură bună, au o ereditate favorabilă și o educație corespunzătoare. Sunt foarte puțini aceia care sunt dispuși să facă efortul de a se depăși pe ei înșiși, în direcția religios-morală, pentru că - la drept vorbind - prea puțini sunt aceia care au interes religios și care își rânduiesc viața pe baza credinței în Dumnezeu. Mai ales la spovedanie se poate constata că fenomenul religios nu este un fenomen de masă și de profunzime și că nu este nici măcar fenomen de familie. În religie sunt încadrate, în majoritatea cazurilor, persoane izolate, oameni care din punct de vedere religios sunt singuri chiar în familia lor. Nu puține sunt cazurile în care e vădită și o anumită jenă în manifestarea religiozității, chiar în propria familie; de aceea, nu puține sunt compromisurile ce se fac în viața credincioșilor noștri. Asta se întâmplă deoarece, în majoritatea cazurilor, criteriile pe care se bazează familia sunt altele decât cele religioase. Unii credincioși se unesc cu partenere necredincioase și invers. O astfel de situație nu stă chezășie unei vieți de care se poate bucura Dumnezeu. În astfel de situații nu poate fi vorba de un program religios în familie.

Având în vedere unele ca acestea, am în ele o explicație pentru faptul că atât de puțini sunt cei ce țin seama de îndrumările mele ca duhovnic.

XI.

Arhim. Benedict Ghiuș, *Condițiile comuniunii euharistice, după învățătura Bisericii noastre*, „Mitropolia Olteniei", an XXX (1978), nr. 4-6, p. 312-320.

Dumnezeu intervine în viața noastră prin *Cuvântul* Său, prin *dezlegarea de păcate* dată de preot, prin diversele *slujiri duhovnicești* în sânul Bisericii Lui, prin

iradierea energiilor divine ale Harului Său, dar, mai presus de toate, prin *împărtășirea euharistică*.

În cele ce urmează, vom arăta în ce condiții se poate împărtăși un credincios în Biserica Ortodoxă Română.

În general, în Biserica noastră predomină, în această privință, o dublă grijă: mai întâi să asigure, totdeauna, tuturor fiilor ei comuniunea cu Pâinea Vieții, după porunca Domnului (Ioan 6, 53-59), apoi să facă în așa fel, încât cei care iau parte la Pâinea Vieții să nu se împărtășească cu nevrednicie (Matei 7, 6). De aici, nevoia unei depline pregătiri în vederea primirii Sfintei Împărtășanii.

Dezlegarea duhovnicului

Este știut că, în Biserica Ortodoxă Română, nimeni nu se împărtășește înainte de a se fi prezentat duhovnicului său pentru mărturisire și fără dezlegarea expresă a acestuia, de fiecare dată. Printre recomandările adresate preoților, la sfârșitul Liturghierului[1] există, în adevăr, în această privință și următoarea dispoziție scrisă a Bisericii: „Preoții să învețe pe enoriașii lor, că *toți creștinii* care sunt de o credință și de o Biserică și care n-au asupra lor îndepărtare și blestem și dovedesc prin mărturisire pocăință curată, care trăiesc în dreapta credință și de duhovnicul lor nu sunt opriți pe o vreme, toți aceștia cu Trupul lui Hristos și cu Sângele Lui să se împărtășească, cu cuvenita cinste ... *mai înainte gătindu-se, după rânduială, prin mărturisirea păcatelor*"[2]. E ceea ce, pe un ton de poruncă, mitropolitul Antim spune: „Fără ispovedanie ori fără voia duhovnicului, să nu cuteze nimenea să cuminece"[3]. Aceeași normă în Mărturisirea Ortodoxă (1642) apare astfel: „Fiecare cleric sau laic, când voiește să se împărtășească, trebuie mai întâi să se spovedească la duhovnic de toate păcatele sale"[4].

1. Recomandările acestea nu se găsesc în toate Liturghierele Ortodoxiei. Nici la români, ele nu figurează în Liturghierele veacurilor XVII și XVIII în limba română. Ele ar proveni la noi din limba slavonă și încep să apară în Liturghierele noastre și în limba română numai în veacul al XIX-lea, ceea ce nu le-a împiedicat să aibă un rol îndrumător și chiar de autoritate în viața Bisericii noastre. E ceea ce explică prezența lor până și în ultimele ediții ale Liturghierului românesc: cf. *Liturghierul*, București, 1967 și edițiile următoare.

2. *Liturghierul*, București, 1967, p. 414, 417.

3. Antim Ivireanul, *Opere*, Minerva, ediția Ștrempel, 1967, p. 356.

4. *Mărturisirea Ortodoxă* I, 101.

Rânduiala aceasta este recunoscută unanim la noi, cu putere obligatorie generală... Negreşit, la origini e de fapt tălmăcirea tradiţională ortodoxă a unui îndemn cu temei apostolic: „Fiecare să se cerceteze pe sine şi aşa să mănânce pâinea aceasta şi să bea din paharul acesta. Că cine mănâncă şi bea cu nevrednicie, osândă îşi mănâncă şi bea" (I Corinteni 11, 28-29).

Şi totuşi, practic, legea de care vorbim comportă interesante nuanţe. Dacă pentru mireni ea nu admite distincţii, cînd e vorba de clericii slujitori ai Sfintei Liturghii, legea de mai sus deschide dintr-o dată o perspectivă de foarte sugestive şi amănunţite precizări practice.

Mai întâi, recomandările din Liturghier, mai sus amintite, nu-l obligă pe preot să se mărturisească înainte de slujba Sfintei Liturghii, decât numai în caz de *„păcat de moarte"*[5]. Dar nu numai atât. Chiar şi în acest caz, dacă din diverse pricini spovedania n-a fost posibilă, i se oferă preotului o altă ieşire: „Chiar în săvârşirea dumnezeieştii Liturghii, preotul, venindu-şi în fire şi cunoscându-se *a fi în păcat de moarte, cât va putea cu mare durere şi căinţă să se smerească pe sine şi să arate părere de rău*[6], având gând necurmat să se mărturisească în grabă, să facă bine şi să se părăsească de păcat "[7].

Nu este oare aici, în primul rând, ca un îndepărtat ecou în Răsărit, al unei vechi controverse din Apus, despre rolul „contriţiei" (părerii de rău) ca *suplinire* vremelnică a spovedaniei? Ceea ce este evident este că de astă dată e la mijloc şi dificultatea practică pentru un preot izolat de a avea la îndemână, de fiecare dată când celebrează, un duhovnic, mai ales dacă e vorba de slujitorii care nu sunt în mănăstiri.

Pentru un motiv sau altul, ceea ce constatăm este că, de fapt, preoţii şi diaconii care slujesc Sfânta Liturghie se pot împărtăşi fără a se spovedi de fiecare dată când celebrează. Trebuie semnalat şi aceasta că pentru a suplini spovedania normală, în unele mănăstiri cu vechi tradiţii a devenit o regulă *practica unei spovedanii generale în grup pentru tot colectivul clerului slujitor*, spovedanie care are loc imediat înainte de începutul Sfintei Liturghii. În realitate, din cauza acestor formule

---

5. *Liturghier*, p. 388-389.
6. Se ştie că Sf. Petru şi-a ispăşit căderea prin lacrimi cu amar (Luca 22, 62) şi prin mărturisiri de iubire (Ioan 21, 15-18).
7. *Liturghier*, p. 384.

de înlocuire din parohii, *libertatea aceasta a clericilor faţă de principiul spovedaniei* s-a extins câştigând teren şi în mănăstiri şi o găsim şi astăzi la noi, cu puţine excepţii, aproape peste tot...

Am întâlnit credincioşi din alte Biserici Ortodoxe, în trecere prin ţara noastră, care, cerând să se împărtăşească, au rămas foarte surprinşi când li s-a spus că, în prealabil, trebuie să se spovedească. Cazul acesta relevă că există, în prezent, Biserici Ortodoxe unde credincioşii pot să se împărtăşească, fără a se spovedi de fiecare dată la duhovnic, afară de speciale motive de conştiinţă...

Să fie acesta simptomul apariţiei în Ortodoxie a unui nou chip de credincios, a credinciosului ortodox ajuns la majorat, posesorul unor lucide criterii duhovniceşti, investite cu autoritatea necesară şi cu un autodiscernământ matur, simptomul apariţiei credinciosului ortodox de mâine? Este un secret al Providenţei: faptul în sine e însă adânc ambiguu. E destul să amintim că Occidentul creştin se plânge de fuga de spovedanie a tinerelor generaţii, care totuşi se împărtăşesc frecvent. E şi acesta un aspect al problemei...

Ceea ce e necesar de reţinut e că, în această chestiune, Biserica noastră se găseşte de fapt, în prezent, în situaţia aşa cum a fost descrisă mai sus: o disciplină pentru credincioşi şi o altă disciplină pentru preoţii slujitori.

E locul să precizăm tot aici că, pentru spovedanie, în toate aceste cazuri, Biserica noastră prevede practic două rânduieli în *Evhologiul* său: o rugăciune de spovedanie individuală (rugăciunea duhovnicului pentru iertarea tuturor păcatelor) şi un formular de spovedanie amănunţită, individuală (Rânduiala Spovedaniei ca Taină), preotul duhovnic rămânând liber să folosească un formular sau altul, după aprecierea sa.

Sunt aproape douăzeci de ani de când o vie controversă din Biserica noastră a venit să aducă o seamă de preţioase precizări în chestiunea acestor două modalităţi de a spovedi pe credincioşi înainte de împărtăşire. Ne referim la bine cunoscuta controversă provocată de abuzurile săvârşite la una din mănăstirile ţării noastre.

În chestiunea care ne interesează, controversa aceasta a pus într-o lumină nouă mai multe aspecte ale problemei. Iată cele mai importante:

1. Sunt, într-adevăr, menţionate în Scriptură păcate care fac imposibilă împărtăşirea cu Sfintele Taine: sunt păcatele care exclud din împărăţia cerurilor şi aceste păcate, după învăţătura Bisericii, trebuie în prealabil mărturisite la duhovnic

(cf. I Corinteni 6, 9-10; Galateni 5, 21; Efeseni 5, 5; Coloseni 3, 5-6; I Corinteni 11, 28-31).

2. Spovedania generală (în colectiv) e admisă de Tradiție doar pentru cazuri izolate și pentru comunități duhovnicești bine definite, dar și atunci cu prevenirile necesare.

3. Oricît de mare ar fi numărul celor care vin să se împărtășească (cu excepția cazurilor prevăzute mai sus), în Biserica noastră rămâne obligatorie rânduiala tradițională a Spovedaniei prealabile *individuale* și deci sunt interzise în asemenea ocazii atât formularul, cât și sistemul Spovedaniei în colectiv.

4. Procedeul *harismatic* al unui sfânt, cum a fost Sfântul Ioan de Kronstadt, nu poate constitui un precedent valabil pentru a acredita practica Spovedaniei în masă, în Biserică.

*

* *

Dincolo de toate aceste importante precizări, o dualitate fundamentală rămâne așadar, de limpezit: să fie oare de neconceput în Biserica noastră instaurarea curajoasă și pentru clericii slujitori, și pentru credincioșii laici, a unui regim de totală egalitate frățească în fața Sfintei Împărtășanii, când e vorba de Spovedania lor prealabilă? Iată prima problemă, cu neputință să nu reclame o clarificare, pe cât de posibilă, mai curând sau mai târziu. Clarificarea s-ar putea face *alternând cu iconomie*, când spovedania propriu-zisă, când diversele ei *modalități de suplinire vremelnică* admise de Biserică, în ciuda ambiguității lor. Firește însă, chiar și în acest caz, asentimentul de principiu al duhovnicului rămâne totuși necesar atât pentru mireni, cât și pentru clerici.

A doua condiție: **postul euharistic.** Este un alt principiu la noi că: nimeni nu se poate împărtăși fără să respecte în prealabil un post alimentar, comportând pentru cei căsătoriți și un minim de zile de înfrânare conjugală și un post însoțit de „fapte bune" și de citirea prealabilă a rugăciunilor împărtășirii.

Iată, în această privință, cuvântul recomandărilor din Liturghier: „De vor vrea poporănii, osebit de cele patru posturi obișnuite, să se apropie de Sfânta Împărtășanie, *să postească mai înainte șapte zile*, petrecând în rugăciuni la Biserică și acasă și aceasta nu la nevoie, *că la nevoie numai trei zile sau o zi să postească*"... „iar cei căsătoriți, de împreunare trupească într-acele zile cu toții să se înfrâneze"...

E un fapt că, exceptând pe cei bolnavi și pe sihaștri, pentru credincioși, această normă e respectată riguros și astăzi, deși cu o anumită libertate de mișcare mult îngăduitoare când e vorba de limitele de post indicate.

O oarecare deosebire de tratament se remarcă totuși și de astă dată când e vorba de clericii slujitori. Este drept, *datoria înfrânării conjugale* rămâne valabilă și pentru slujitori.

„Preoții și diaconii care au soții sunt datori a nu se împreuna cu ele câteva zile mai înainte de a sluji Sfânta Liturghie, precum nici în acea zi, că de nu se vor înfrâna și vor sluji, foarte greșesc"[8].

Când este vorba însă de *postul alimentar*, observăm că el nu mai este recomandat, nici cerut de la slujitorii care se împărtășesc cu Sfintele Taine, a doua zi. Pentru ei, postul apare numai ca o *datorie de mare sobrietate alimentară*, în seara dinaintea Sfintei Liturghii:

„A fi vrednic de o atât de înaltă slujire (a Sfintei Liturghii) și de împărtășirea cu Sfintele Taine, împiedică și multa mâncare și băutură de-cu-seară. Pentru aceea se cade a se înfrâna de mâncare și de băutură și chiar dacă gustă ceva, trebuie a gusta puțin înainte de miezul nopții... Deoarece de la miezul nopții începe cursul zilei"[9]. În *Pidalion*, recomandarea apare astfel:

„Sfintele altarului să nu se săvârșească decât de *oamenii ajunați*"[10].

Or, postul euharistic nu se sfârșește aici. O dată cu „împăcarea cu toți" (Matei 5, 23-24) și «facerea de bine», el comportă, precum am spus, și o altă *îndatorire comună* și credincioșilor mireni, și clericilor slujitori și anume: *citirea prealabilă măcar a rugăciunilor Împărtășaniei*.

Cu privire la preot, recomandările din Liturghier spun lămurit: „Chiar de va fi silit să-și lase Pravila... rugăciunile Împărtășaniei (preotul) negreșit să le citească mai înainte de Liturghie"[11].

Același lucru e recomandat și credincioșilor mireni: „Toți cei ce au a se împărtăși și nu știu citi, să asculte în Biserică *Rânduiala Sfintei Împărtășiri*... iar cei ce știu citi, singuri pe la casele lor să o citească"[12].

8. *Liturghier*, p. 389.
9. *Ibidem*.
10. *Pidalion*, can. 29 al Sinodului VI ecumenic; can. 48 al Sinodului din Cartagina.
11. *Liturghier*, p. 395.
12. *Liturghier*, p. 415.

E un fapt că, exceptând pe cei bolnavi şi pe sihaştri, pentru credincioşi, această normă e respectată riguros şi astăzi, deşi cu o anumită libertate de mişcare mult îngăduitoare când e vorba de limitele de post indicate.

O oarecare deosebire de tratament se remarcă totuşi şi de astă dată când e vorba de clericii slujitori. Este drept, *datoria înfrânării conjugale* rămâne valabilă şi pentru slujitori.

„Preoţii şi diaconii care au soţii sunt datori a nu se împreuna cu ele câteva zile mai înainte de a sluji Sfânta Liturghie, precum nici în acea zi, că de nu se vor înfrâna şi vor sluji, foarte greşesc"[8].

Când este vorba însă de *postul alimentar*, observăm că el nu mai este recomandat, nici cerut de la slujitorii care se împărtăşesc cu Sfintele Taine, a doua zi. Pentru ei, postul apare numai ca o *datorie de mare sobrietate alimentară*, în seara dinaintea Sfintei Liturghii:

„A fi vrednic de o atât de înaltă slujire (a Sfintei Liturghii) şi de împărtăşirea cu Sfintele Taine, împiedică şi multa mâncare şi băutură de-cu-seară. Pentru aceea se cade a se înfrâna de mâncare şi de băutură şi chiar dacă gustă ceva, trebuie a gusta puţin înainte de miezul nopţii... Deoarece de la miezul nopţii începe cursul zilei"[9]. În *Pidalion*, recomandarea apare astfel:

„Sfintele altarului să nu se săvârşească decât de *oamenii ajunaţi* "[10].

Or, postul euharistic nu se sfârşeşte aici. O dată cu „împăcarea cu toţi" (Matei 5, 23-24) şi «facerea de bine», el comportă, precum am spus, şi o altă *îndatorire comună* şi credincioşilor mireni, şi clericilor slujitori şi anume: *citirea prealabilă măcar a rugăciunilor Împărtăşaniei.*

Cu privire la preot, recomandările din Liturghier spun lămurit: „Chiar de va fi silit să-şi lase Pravila... rugăciunile Împărtăşaniei (preotul) negreşit să le citească mai înainte de Liturghie"[11].

Acelaşi lucru e recomandat şi credincioşilor mireni: „Toţi cei ce au a se împărtăşi şi nu ştiu citi, să asculte în Biserică *Rânduiala Sfintei Împărtăşiri*... iar cei ce ştiu citi, singuri pe la casele lor să o citească"[12].

8. *Liturghier*, p. 389.
9. *Ibidem*.
10. *Pidalion*, can. 29 al Sinodului VI ecumenic; can. 48 al Sinodului din Cartagina.
11. *Liturghier*, p. 395.
12. *Liturghier*, p. 415.

Şi totuşi, şi aici e de semnalat un tratament special, dar de data aceasta, în favoarea credincioşilor mireni. În adevăr, în *tradiţia Cărţilor de rugăciune*, pentru uzul credincioşilor mireni de toate vârstele, tipărite în diverse locuri şi ediţii, de mai bine de un secol, cu binecuvântarea Bisericii, *rânduiala rugăciunilor cerute mirenilor ca pregătire pentru împărtăşire este redusă, printr-un act de pogorământ pentru ei, la numai câteva scurte rugăciuni*[13].

2. Negreşit, s-ar putea naşte o întrebare: Ce anume îndreptăţeşte tot acest ansamblu de recomandări numit aici „postul euharistic"? Fără a fi explicit formulate, justificările în cauză ni se oferă fără greutate: ele ne arată totodată şi cu ce intenţii se face acest post.

a) Este mai întâi o anumită înţelegere proprie Ortodoxiei creştine, după care Împărtăşania nu-i o *hrană*, Pâinea care întreţine viaţa lui Hristos în noi, decât dacă totodată e primită şi *ca o răsplată* pentru un efort de creştere spirituală spre Hristos, din partea noastră, atât cât ne este cu putinţă. Din această perspectivă, recomandările în discuţie nu sunt, aşadar, decât o consecinţă a doctrinei ortodoxe despre *sinergie* şi a „optimismului" patristic oriental cu privire la natura umană restaurată. Dar nu numai atât.

b) Paralel cu aceasta, mai discernem aici încrederea statornică a Bisericii Ortodoxe în cuvântul Mântuitorului despre post, milostenie şi rugăciune, nu numai ca acte religioase atât de scump preţuite de El, în Predica de pe Munte (Matei 5, 1-19), dar mai ales ca *incomparabile puteri de răscumpărare*, unanim recunoscute de toată Tradiţia creştină universală, pentru ispăşirea zilnicelor noastre infidelităţi consimţite, mai grave sau, pur şi simplu, inevitabile. Din acest punct de vedere, ori de câte ori ele nu sunt expresia unui canon de la duhovnic, recomandările de care vorbim sunt, aşadar cu siguranţă expresia normală a nevoii de ispăşire a acestei căderi, dureros resimţite, ispăşirea *iremediabilei noastre fragilităţi inevitabile*, nevoie mereu vie şi azi în creştinătate ca şi pe timpul Apostolului Ioan: cu adevărat, „a zice că n-avem păcat, ne înşelăm singuri şi adevărul nu este în noi" (I Ioan 1, 8).

c) Şi totuşi, recomandările în discuţie mai au şi alt mesaj: reprezintă *conştiinţa profundă a Bisericii că în Hristos totul trebuie transfigurat*, tot ce a creat, tot ce este bun în sine şi binecuvântat de Dumnezeu, pentru a-l smulge stricăciunii şi a-l pătrunde cu harul Învierii.

13. *Carte de rugăciuni*, ediţia a II-a, Bucureşti, 1972, p. 137-140.

Şi totuşi, şi aici e de semnalat un tratament special, dar de data aceasta, în favoarea credincioşilor mireni. În adevăr, în *tradiţia Cărţilor de rugăciune*, pentru uzul credincioşilor mireni de toate vârstele, tipărite în diverse locuri şi ediţii, de mai bine de un secol, cu binecuvântarea Bisericii, *rânduiala rugăciunilor cerute mirenilor ca pregătire pentru împărtăşire este redusă, printr-un act de pogorământ pentru ei, la numai câteva scurte rugăciuni*[13].

2. Negreşit, s-ar putea naşte o întrebare: Ce anume îndreptăţeşte tot acest ansamblu de recomandări numit aici „postul euharistic"? Fără a fi explicit formulate, justificările în cauză ni se oferă fără greutate: ele ne arată totodată şi cu ce intenţii se face acest post.

a) Este mai întâi o anumită înţelegere proprie Ortodoxiei creştine, după care Împărtăşania nu-i o *hrană*, Pâinea care întreţine viaţa lui Hristos în noi, decât dacă totodată e primită şi *ca o răsplată* pentru un efort de creştere spirituală spre Hristos, din partea noastră, atât cât ne este cu putinţă. Din această perspectivă, recomandările în discuţie nu sunt, aşadar, decât o consecinţă a doctrinei ortodoxe despre *sinergie* şi a „optimismului" patristic oriental cu privire la natura umană restaurată. Dar nu numai atât.

b) Paralel cu aceasta, mai discernem aici încrederea statornică a Bisericii Ortodoxe în cuvântul Mântuitorului despre post, milostenie şi rugăciune, nu numai ca acte religioase atât de scump preţuite de El, în Predica de pe Munte (Matei 5, 1-19), dar mai ales ca *incomparabile puteri de răscumpărare*, unanim recunoscute de toată Tradiţia creştină universală, pentru ispăşirea zilnicelor noastre infidelităţi consimţite, mai grave sau, pur şi simplu, inevitabile. Din acest punct de vedere, ori de câte ori ele nu sunt expresia unui canon de la duhovnic, recomandările de care vorbim sunt, aşadar cu siguranţă expresia normală a nevoii de ispăşire a acestei căderi, dureros resimţite, ispăşirea *iremediabilei noastre fragilităţi inevitabile*, nevoie mereu vie şi azi în creştinătate ca şi pe timpul Apostolului Ioan: cu adevărat, „a zice că n-avem păcat, ne înşelăm singuri şi adevărul nu este în noi" (I Ioan 1, 8).

c) Şi totuşi, recomandările în discuţie mai au şi alt mesaj: reprezintă *conştiinţa profundă a Bisericii că în Hristos totul trebuie transfigurat*, tot ce a creat, tot ce este bun în sine şi binecuvântat de Dumnezeu, pentru a-l smulge stricăciunii şi a-l pătrunde cu harul Învierii.

13. *Carte de rugăciuni*, ediţia a II-a, Bucureşti, 1972, p. 137-140.

Postul euharistic e cu alte cuvinte un act de sacrificiu, de detaşare şi de deschidere faţă de *Duhul înnoirii hristice* a întregii creaţii, pentru ca Duhul acesta să poată sufla şi pătrunde în noi şi în toate relaţiile create din cuprinsul vieţii noastre şi să înnoiască, *transfigurând cu un alt duh*, măcar pentru o clipă, tot orizontul vieţii.

E momentul eshatologic al vieţii, când „cei ce au neveste sunt ca şi când n-ar avea, când cei ce se folosesc de lumea aceasta sunt ca şi când nu s-ar folosi de ea, *pentru că chipul lumii acesteia trece* " (I Corinteni 7, 29-31). În concluzie, prin starea de disponibilitate şi de detaşare pe care o creează, recomandările „postului euharistic" ne aşază, aşadar, exact în condiţia participării fiecăruia din noi la transfigurarea hristică a fiinţei şi a vieţii noastre proprii, moment inefabil în care, cu forţele Duhului, fiecare îşi modelează chipul său de înviere. E tot sensul adânc al ascezei şi al luptei dintre trup şi spirit în creştinism şi în Ortodoxie.

Fără îndoială, într-o vreme când, cu dezlegarea tacită a Bisericii, au intrat în uz la noi mari pogorăminte până şi în practica Postului Mare dinaintea Paştilor, e de aşteptat ca şi în ce priveşte „postul euharistic", Biserica noastră să nu pună, în precizările ei viitoare, „greutăţi peste ceea ce este de strictă necesitate" (Fapte 15, 28). Mai mult ca niciodată pentru ea, acest post se înscrie, dimpotrivă, astăzi într-un larg context de actualitate, adică de slujire a lui Dumnezeu şi a oamenilor.

A treia condiţie: **Ritmul împărtăşirii**

1. *Starea de fapt:* Deşi un creştin se poate împărtăşi la noi oricând în timpul anului, adevărul e că marea majoritate a credincioşilor din Biserica Ortodoxă Română se împărtăşesc, de fapt, în timpul celor patru posturi.

Atestând această stare de fapt, povăţuirile din Liturghierul român fac preoţilor următoarea recomandare: „Preoţii să înveţe pe enoriaşii lor... ca într-un cuget curat, parte bărbătească şi femeiască, de va fi cu putinţă la Praznice, iar de nu, negreşit, în cele patru posturi de peste an, să se nevoiască a primi Darul Tainelor lui Dumnezeu"[14].

Mergând înapoi pe firul timpului, mai constatăm că această stare de lucruri era considerată la noi un *„obiceiu"*, încă din vremea mitropolitului Antim Ivireanul, adică din veacul al XVIII-lea: „Aşijderea, fiecare (preot) în enoria sa, scrie

14. *Liturghier*, p. 414.

mitropolitul Antim, să dea poruncă poporanilor câţi sunt supt ascultarea lui... în posturi să ispovăduiască şi să se cuminece *«după obiceiu»*"[15].

Adevărata explicaţie a acestei stări de lucruri stă în faptul că ea constituie în Ortodoxie una din cele nouă porunci ale Bisericii. Porunca a 4-a are, într-adevăr, următorul cuprins: „Să ne spovedim şi să ne cuminecăm în fiecare din cele patru posturi mari de peste an sau, dacă în fiecare post nu putem, cel puţin o dată pe an, în Postul Paştilor" [16].

Prin contrast, este de prisos să mai vorbim acum de frecvenţa împărtăşirii pentru clericii slujitori. Prin forţa lucrurilor, frecvenţa împărtăşirii se identifică pentru ei cu însăşi frecvenţa celebrării Sfintei Liturghii şi deosebirea de tratament e flagrantă: „Dacă vreun preot, slujind Liturghia, nu se va împărtăşi cu Sfintele Taine, foarte greu şi de moarte va greşi şi supt canonul caterisirii va cădea"[17].

Cu alte cuvinte, după aceste câteva indicaţii, apare cu evidenţă, că starea de fapt de care vorbeam are la noi un adevărat caracter „instituţional" şi imuabil. Şi totuşi, constatăm că, pe de altă parte, şi în această privinţă lucrurile nu stau pe loc. Cu adevărat, Duhul suflă unde vrea şi ne poartă şi de astă dată spre deschideri imprevizibile.

2. În ordinea semnelor unor relaţii noi cu împărtăşirea euharistică, două fenomene merită cu deosebire să fie relevate în viaţa spirituală a Bisericii noastre:

a) *Primul semn e dorinţa unor credincioşi mireni care se împărtăşesc cu Sfintele Taine, în afară de cele patru posturi de peste an* şi aceasta atât în mănăstiri, cât şi în parohii. Fireşte, e vorba de un fenomen limitat la cercul credincioşilor practicanţi, recunoscuţi ca atare, ai acestor comunităţi şi deci nu putem vorbi de un fenomen general cuprinzând toată Biserica.

Fără îndoială, multiple sunt cauzele care au putut contribui la această schimbare de mentalitate; credem însă că, printre ele, un loc special trebuie făcut studiilor pe care le-a provocat, în publicaţiile Bisericii, controversa în jurul abuzurilor comise în mănăstirile de care am vorbit. Ceea ce e sigur, în tot cazul, e că aceste studii au oferit Bisericii noastre ocazia să-şi spună cuvântul, prin reprezentanţii ei autorizaţi, în problema împărtăşirii frecvente.

15. Antim Ivireanul, *op. cit.*, Alte învăţături trebuincioase, p. 379, pt. 7.

16. *Carte de rugăciuni*, p. 128.

17. *Liturghier*, p. 405.

Cercetările patristice în special au dus la concluzia că un credincios mirean, dacă nu-i oprit de duhovnicul său, se poate împărtăşi ori de câte ori se săvârşeşte Sfânta Liturghie şi, de asemenea, la concluzia că tradiţia recomandă stăruitor să nu se celebreze nici o Liturghie fără un număr de credincioşi care să se cuminece[18].

Negreşit, schimbarea de mentalitate în continuare a credincioşilor poate fi un proces lent şi îndelungat, dar ceea ce e important de notat, din punctul de vedere studiat aici, e că el întâmpină în mod sigur, în aceste condiţii, o atitudine de deschidere totală şi de principiu din partea autorităţilor Bisericii.

b) Cel de al doilea semn este o întrebare, în adevăr, dacă mai există astăzi la noi duhovnici care să înţeleagă şi să administreze tradiţionalele canoane de penitenţă patristică aşa cum sunt ele, *în litera lor*, cu ani şi ani îndelungaţi de îndepărtare de la împărtăşanie. Vrem să spunem că printr-o miraculoasă harismă de înţelepciune, aproape peste tot aceste preţioase normative sunt înţelese şi administrate astăzi, *nu în litera, ci în spiritul lor*. E ca şi cum ar fi ajuns până la noi, printr-un ecou peste veacuri, cuvântul Sfântului Ioan Hrisostom, care spunea: „Să nu crezi că aceasta (= a pune sub canon un penitent) este o cruzime şi o neomenie, ci se naşte din blândeţe, din dorinţa de vindecare şi din buna purtare de grijă... Dar eu nu caut la mulţimea timpului sau a anilor, ci la îndreptarea sufletului. Dacă cel păcătos s-a umilit, dacă s-a îndreptat, atunci s-a făcut totul; dacă nu este aceasta, apoi timpul cel îndelungat nu foloseşte la nimic! Noi nu căutăm dacă rana a fost legată un timp mai îndelungat, ci dacă legătura a folosit la ceva. *Dacă a folosit şi într-un timp mai scurt, să n-o mai pui*, iar dacă n-a folosit la nimic, atunci şi după zece ani poţi s-o pui... *Aceasta să-ţi slujească de hotar pentru dezlegarea ranei: dobândirea şi vindecarea celui legat de păcate*"[19].

Desigur, nu-i exclus ca, o dată cu această capitală valoare recunoscută actului de îndreptare intimă, în Taina Spovedaniei să mai fie în cazul de faţă şi altceva; faptul de a descoperi, de pildă, cu o uimită conştiinţă nouă, ce putere de a transforma fundamental o viaţă are Cuvântul Domnului pentru un om de credinţă cinstit şi

18. Pr. prof. P. Vintilescu, *Sfânta Împărtăşanie în spiritualitatea creştină*, în „Studii teologice", nr. 5-6, 1953. Idem, *Spovedanie şi Duhovnicie*, Bucureşti, 1939, p. 68. Arhim. Ilie Cleopa, *Viaţa religioasă în unele mănăstiri*, în „Studii teologice", nr. 5-6, 1953.

19. Ioan Hrisostom: *Comentar la a II-a Epistolă către Corinteni*, cap. XIV, la N. Sachelarie, *Pravila bisericească*, Cernica, 1940, p. 103.

sincer, în clipa dezlegărilor spovedaniei: ceea ce se zice de preot asupra unui om e ceva ce se și împlinește aievea întru el...

Mentalitatea nouă a duhovnicilor, iată, în tot cazul, o altă mișcare de convergență care poate deschide și ea noi perspective pentru împărtășirea frecventă[20].

În viața noastră trăim sub semnul spiritual major al libertății și al responsabilității. În orice dialog, oricine vrea să cunoască cu claritate condițiile ce i se pun nu se sfiește să pună și el condițiile lui.

Creștinul de bună-credință de astăzi acceptă Împărtășania. După Sfinții Părinți ai Răsăritului, ea vine tocmai să trezească, de fiecare dată, în noi, „chipul lui Dumnezeu“[21], adică tocmai dimensiunea aceasta profundă și personală a libertății, a inițiativei, a puterii de creație autentică, a responsabilității noastre concrete aici și acum.

Crucea Morții și a Învierii care, cu simbolul ei, domină Sfânta Masă a altarului spune bine condițiile dumnezeiești ale Împărtășaniei: trebuie să *murim* la tot ce-i rău, la tot ce-i superficial, la tot ce-i mort, la tot ce-i prea facil, pură rutină și inerție și să *înviem* pentru slujirea chemărilor vii, cruciale, adevărate ale lui Dumnezeu și ale vieții concrete a creștinilor, împreună cu Hristos Cel de-a pururi activ.

E de la sine înțeles că toată *lumina* căutată nu se capătă dintr-o dată. Ea vine încet, trebuie să o căutăm, să o cerem, să insistăm, dar ea vine. În concluzie,

20. Tradiția creștină ne oferă mai multe principii pentru a ritma o perspectivă de împărtășire în masă, așa de exemplu:

a) *principiul împărtășirii zilnice*, cum pare să fi fost împărtășirea în comunitatea primilor creștini din Ierusalim, cu «frângerea zilnică a pâinii» (Fapte II, 37-42), principiu care poate cadra foarte bine cu viața unei comunități monastice și astăzi.

b) *principiul împărtășirii săptămânale, duminicale*, principiu pe care-l întâlnim în viața comunităților creștine fondate de Apostolul Pavel (Fapte XX, 7; I Cor. XVI, 1-2) precum și în viața primelor comunități monastice din Egipt (*Pateric*: Avva Daniil nr. 7; Avva Carion nr. 2, ediția R. Vâlcea, 1930).

c) în sfârșit, *principiul împărtășirii lunare, de 12 ori pe an*, principiu pe care-l întâlnim, se pare, și în propria noastră tradiție ortodoxă română, încă de pe vremea mitropolitului Antim Ivireanul. La porunca a 4-a a Bisericii, mitropolitul cheamă în adevăr pe «cei evlavioși» la «spovedanie» și, desigur, și la împărtășire, de douăsprezece ori pe an (Antim Ivireanul, *Nouă porunci mari ale Bisericii*, p. 375).

21. *Ceaslov*, Rânduiala Sfintei Împărtășanii, Rugăciunea întâi a Sfântului Vasile cel Mare, p. 561, București, 1970.

credinciosul de azi acceptă că Împărtășania este un act esențial al vieții noastre de creștini.

Dar, ca niciodată, astăzi omul de credință trăiește o vie sete de esențial. Ca să dispună liber de toată puterea libertății lui, el cere conducerii Bisericii de astăzi ceea ce Biserica a acordat încă din timpul Apostolilor: «să nu pună oamenilor greutăți peste ce este necesar» (Fapte 15, 28) la împărtășanie.

Iată, prin grija Tradiției Părinților, premisele sunt date, așa precum s-a văzut. E vorba numai de o intervenție care să aducă o necesară punere la punct, practică, așadar esențială, indicând marile direcții în care trebuie să căutăm condițiile care au pentru ele viitorul. E un act cu atât mai imperios, cu cât creștinătatea a intrat astăzi într-un nou context de evanghelizare. Astăzi, nu-i vorba numai de a asigura primirea cu vrednicie a Sfintelor Taine, ci totodată, de a asigura o întreagă participare creștină la umanizarea și îndumnezeirea vieții oamenilor pe pământ și poate chiar la deschiderea unor noi perspective vieții creștine însăși.

EVANGHELII LA MĂRTURISIRE

Pentru toți creștinii

EVANGHELIA DE LA LUCA*

(15, 1-10)

În vremea aceea se apropiau de Iisus toți vameșii și păcătoșii, ca să-L asculte. Și fariseii și cărturarii cârteau, zicând: acesta primește la Sine pe păcătoși și mănâncă cu ei. Și a zis către ei pilda aceasta, spunând: care om dintre voi, având o sută de oi și pierzând din ele una, nu lasă pe cele nouăzeci și nouă în pustie și se duce după cea pierdută, până ce o găsește? Și găsind-o, o pune pe umerii săi, bucurându-se; și sosind acasă, cheamă prietenii și vecinii, zicându-le: bucurați-vă cu mine, că am găsit oaia cea pierdută. Zic vouă: că așa și în cer va fi mai multă bucurie pentru un păcătos care se pocăiește, decât pentru

**** Evanghelia de miercuri din săptămâna a 26-a după Pogorârea Sfântului Duh.***

nouăzeci şi nouă de drepţi, care n-au nevoie de pocăinţă. Sau care femeie, având zece drahme, dacă pierde o drahmă, nu aprinde lumina şi nu mătură casa şi nu caută cu grijă până ce o găseşte? Şi găsind-o, cheamă prietenele şi vecinele sale, spunându-le: bucuraţi-vă cu mine, căci am găsit drahma pe care o pierdusem. Zic vouă, aşa se face bucurie îngerilor lui Dumnezeu pentru un păcătos care se pocăieşte.

EVANGHELIA DE LA MATEI*
(9, 9-13)

În vremea aceea trecând, Iisus a văzut un om care şedea la vamă, cu numele Matei, şi i-a zis acestuia: vino după Mine. Şi, sculându-se, a mers după El. Şi pe când şedea El la masă, în casă, iată mulţi vameşi şi păcătoşi au venit şi au şezut la masă împreună cu Iisus şi cu ucenicii Lui. Şi văzând fariseii, au zis ucenicilor: pentru ce mănâncă Învăţătorul vostru cu vameşii şi cu păcătoşii? Şi auzind El, a zis: nu cei sănătoşi au nevoie de doctor, ci cei bolnavi. Dar mergând, învăţaţi ce înseamnă: milă voiesc, iar nu jertfă; că n-am venit să chem pe drepţi, ci pe păcătoşi la pocăinţă.

** Evanghelia de sâmbătă din săptămâna a 5-a după Pogorârea Sfântului Duh.*

EVANGHELIA DE LA IOAN*
(12, 19-36)

În vremea aceea, fariseii ziceau între ei: vedeţi că nimic nu folosiţi! Iată, lumea s-a dus după El. Şi erau nişte elini din cei ce se suiseră să se închine la sărbătoare. Deci aceştia au venit la Filip, cel ce era din Betsaida Galileii, şi l-au rugat zicând: Doamne, voim să vedem pe Iisus. Filip a venit şi i-a spus lui Andrei, şi Andrei şi Filip au venit şi I-au spus lui Iisus. Iar Iisus le-a răspuns zicând: a venit ceasul ca să fie preaslăvit Fiul Omului. Adevărat, adevărat zic vouă că, dacă grăuntele de grâu când cade în pământ, nu va muri, rămâne singur; iar dacă va muri, aduce multă roadă. Cel ce îşi iubeşte sufletul îl va pierde; iar cel ce îşi urăşte sufletul în lumea aceasta îl va păstra pentru viaţa veşnică. Dacă-Mi slujeşte cineva, să-Mi urmeze, şi unde sunt Eu, acolo va fi şi slujitorul Meu. Dacă-Mi slujeşte cineva, Tatăl Meu îl va cinsti. Acum sufletul Meu e tulburat, şi ce voi zice? Părinte, izbăveşte-Mă de ceasul acesta. Dar pentru aceasta am venit în ceasul acesta. Părinte, preaslăveşte-Ţi numele! Atunci a venit glas din cer: şi L-am preaslăvit şi iarăşi Îl voi preaslăvi. Iar

---

**** Evanghelia de marţi din săptămâna a 6-a după Paşti.***

mulțimea care sta și auzea zicea: a fost tunet! Alții ziceau: înger I-a vorbit! Iisus a răspuns și a zis: nu pentru Mine s-a făcut glasul acesta, ci pentru voi. Acum este judecata acestei lumi; acum stăpânitorul lumii acesteia va fi aruncat afară. Iar Eu, când Mă voi înălța de pe pământ, îi voi trage pe toți la Mine. Iar aceasta zicea, arătând cu ce moarte avea să moară. I-a răspuns deci mulțimea: noi am auzit din Lege că Hristosul rămâne în veac; și cum zici Tu că Fiul Omului trebuie să fie înălțat? Cine este acesta, Fiul Omului? Deci le-a zis Iisus: încă puțină vreme Lumina este cu voi. Umblați cât aveți Lumina, ca să nu vă prindă întunericul. Căci cel ce umblă în întuneric nu știe unde merge. Cât aveți Lumina, credeți în Lumină, ca să fiți fii ai Luminii.

MIC DICȚIONAR DE TERMENI*

Acrivie (gr. akriveia = exactitate)- observarea exactă a canoanelor în cazuri în care indiferența (adiaphoria) ar produce confuzie în administrarea Bisericii (Vasile cel Mare, can. 89). Sinodul VI ecumenic (can. 102) recomandă două metode de exercitare a autorității canonice: metoda tradițională, a observării stricte a canoanelor (akriveia) și metoda experienței (synitheia), a practicii, a dispensei (oikonomia): „Dacă nevoia timpului împiedică stricta observare a legii - *acriveia*, ea nu restrânge deloc limitele condescendenței-oikonomia" (Sinodul VI, canonul 37).

În cursul istoriei, s-au ivit situații în care autoritatea bisericească a fost nevoită să apere doctrina de credință și drepturile Bisericii, fapt care a dus la excluderea membrilor căzuți în erezie, prin excomunicare. Dar pentru rațiuni utile Bisericii, mai ales când austeritatea punea în pericol mântuirea însăși în cazuri personale, sau deschiderea misionară și compasiunea pastorală, atunci *acrivia* a alternat cu iconomia. În conversațiile ecumenice, *acrivia* și *iconomia* au fost sugerate ca două atitudini posibile față de validitatea tainelor, în special a hirotoniei, în afară de limitele canonice ale Bisericii.

Canonul 7 al Sinodului II ecumenic (Constantinopol, 381), reluat și completat de canonul 95 al Sinodului VI ecumenic (Constantinopol, 680-681), menționează două categorii de eretici și schismatici, față de care Biserica procedează diferit când este vorba de primirea lor la Ortodoxie: unii sunt acceptați ca botezați valid, prin repudierea în scris (libelli) a ereziei lor și prin săvârșirea Tainei Mirungerii (arieni, macedoneni, sabatieni, novațieni, tetradiți, apolinarieni, eutihieni, dioscoriți, severieni); alții sunt primiți ca nebotezați, urmând să fie apoi catehizați, exorcizați și în fine „iluminați" (eunomieni, montaniști, sabelieni, manihei, valentinieni, marcioniți). Criteriul acestei analize a fost regula de credință apostolică, de la care nu există dispensă. Sf. Vasile cel Mare († 379) reco-

* După pr. prof. dr. Ion Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al B.O.R., ed. a II-a, București, 1994 (abreviat **DTO**) și ierom. Nicodim Sachelarie, *Pravila bisericească*, ed. a III-a, Parohia Valea Plopului, 1999 (abreviat **PB**).

mandă să fie primiți ereticii care se pocăiesc în momentul morții, nu fără discernământ, ci examinând dacă ei arată o convertire adevărată (Canonul 5) **[DTO]**.

Afurisire (sau excomunicare) este excluderea credinciosului din comunitatea Bisericii, când se face vinovat de păcate contra credinței sau a moralei (Matei 18, 17; I Cor. 5, 2-5; I Tim. 2, 20; Tit 3, 10). Ea este de două feluri:

a) duhovnicească-internă, când credinciosul este oprit de la împărtășire sau de la alte slujbe pentru o vreme;

b) când un credincios devine un necredincios public și se iau măsuri administrative publice contra lui, înlăturându-l din obștea creștină. Numai cel ce se îndreaptă este reprimit (II Cor. 2, 6-10). Afurisirea publică o face numai arhiereul - și mai ales sinodul - care are dreptul s-o și ridice, când cel vinovat s-a îndreptat **[PB]**.

Anatemă, anatematizare, anatematisme: act de extremă severitate, folosit în vechime de autoritatea bisericească împotriva celor ce profesau o erezie de doctrină sau de etică, prin excluderea lor din comunitate și prin condamnarea ca atare a învățăturii lor greșite. Expresia: *„Să fie anatema"* apare la sfârșitul expunerii doctrinei ortodoxe de către sinoadele ecumenice, în sensul că cel care nu mărturisește această doctrină va fi supus condamnării Bisericii. Anatema preia de fapt sensul cuvântului ebraic „herem", care indică obiectul sau persoana asupra cărora este invocat și se concentrează blestemul lui Dumnezeu în cazul când un jurământ sau o făgăduință nu a fost ținută (Deut. 7, 2, 26). Deoarece nimeni nu putea împlini legea Vechiului Testament, toți erau sub blestemul Legii. Dar Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcându-Se pentru noi blestem; pentru că scris este: „Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn" (Gal. 3, 13). Expresia este folosită de Apostolul Pavel ca fiind opusă „binecuvântării" și ca dovadă că este gata să preia asupra sa osânda ce apasă asupra fraților săi „după trup", din dragostea de a-i vedea convertiți: „Aș fi dorit să fiu eu însumi *anatema* de la Hristos pentru frații Mei, cei de un neam cu Mine, după trup" (Rom. 9, 3). În general, Biserica are autoritatea de a judeca și condamna ereziile, avertizând, îndrumând și chiar iertând pe cei care se expun acestui discernământ.

În legătură cu erezia nestorianismului se cunosc cele 12 anatematisme contra lui Nestorie († 450), cuprinse în scrisoarea a III-a, a lui Chiril al Alexandriei, citită la Sinodul de la Efes (431) **[DTO]**.

Anatema este cea mai grea pedeapsă pe care o poate da Biserica. Ea se dă contra celor ce disprețuiesc și atacă adevărurile dogmatice, morale și de cult și prin aceasta, ei duc la rătăcire și pierzare de suflet pe cei neștiutori, devenind periculoși societății bisericești. Anatema cuprinde blestem, afurisenie și predare a celui anatemisit pe mâna satanei, de care ascultă și ale cărui fapte și misiune le împlinește, devenind mort sufletește și vrăjmaș lui Dumnezeu. Ceea ce este pedeapsa cu moartea în legile de stat, este anatematizarea în legile Bisericii. Prin anatematizare, *„se afierosește acela diavolului și mai mult să n-aibă parte de mântuire și să se facă înstrăinat de Hristos"*.

Nimănui dintre creștini sau clerici nu-i este îngăduit să întrebuințeze anatema, nici chiar în glumă, căci face mare păcat (Matei 5, 21-26); numai Sfântul Sinod poate folosi această anatemă, după ce a epuizat toate mijloacele de îndreptare și cel vinovat a fost judecat și osândit public, pentru fapte contra adevărurilor lui Dumnezeu și a Bisericii Sale.

Anatema este despărțirea de Dumnezeu și împreunarea și moștenirea satanei. Iar, al patrulea sfânt sobor, pentru anatemă grăiește așa: nici un om credincios creștin să nu-și zică anatema, ci numai ereticilor și călugărilor care leapădă chipul și nu vor să se mai întoarcă; iar, de vor veni spre pocăință, primește-i și-i îmbrățișează, pentru că Domnul Iisus Hristos, care S-a pogorât din ceruri pentru mântuirea noastră zice: *„N-am venit să chem pe cei drepți, ci pe cei păcătoși la pocăință" și „mare bucurie se face în ceruri pentru un păcătos care se pocăiește"* **[PB]**.

Canon (gr. kanon = măsură, regulă, lege) - canoanele bisericești sunt norme și reguli privind etica creștină, cultul, disciplina clerului, monahismul, organizarea și jurisdicția bisericească, promulgate de sinoade ecumenice sau locale, sau recomandate de Părinții Bisericii. În general, canoanele reprezintă legislația bisericească ce formează obiectul dreptului canonic. În afară de dogme, care constituie obiectul credinței și care indică bornele Tradiției având caracter de definiții (oros = finis), există *canoanele*, adică reguli enunțate de autoritatea bisericească în materie de disciplină, cult și organizare aplicabile la situații specifice și valabile pentru un scop determinat. Dacă scopul pentru care ele au fost date n-a fost atins, atunci Canoanele pot fi revizuite și chiar înlocuite.

Biserica are nu numai misiunea de a îndruma disciplina clerului și viața pastorală a laicilor, ci și responsabilitatea de a se pronunța în diverse situații și momente (Fapte 15, 26-29; I Tim. 3, 15). Exercitând această autoritate, Biserica aplică iconomia, adică folosește canoanele în funcție de condițiile și necesitățile ei pastorale. Deși există canoane particulare, tradiția canonică ortodoxă a fost elaborată în mod sinodal. Canoanele se referă la: post, cultul icoanelor, al sfinților, Paști, căsătorie, hirotonie, divorț, conduita clericilor și monahilor; participarea mirenilor, treptele ierarhice, ordinea scaunelor episcopale, relații interbisericești, relații publice etc. Regulile canonice propuse de Biserică nu trebuie să fie confundate cu legislația de drept civil cu privire la viața religioasă publică și la Biserica creștină ca instituție juridică **[DTO]**.

Canonisire = totalitatea mijloacelor folosite de duhovnic pentru a îndrepta pe cel păcătos, în conformitate cu Legea Domnului. Această îndreptare el trebuie să o dovedească prin fapte sufletești și trupești, care aduc vindecarea și împăcarea lui cu Dumnezeu (Numeri 12, 15; I Cor. 5, 1-3; II Cor. 2, 6-11). Duhovnicul are putere de a lega și dezlega numai în conformitate cu Legea Domnului (Ioan 20, 23; Matei 18, 18). Prin legătura canonisirii celei drepte, omul se

vindecă de păcate; prin dezlegarea pentru împărtăşanie, omul se desăvârşeşte întru mântuire (Matei 5, 48). Canonisirea trebuie să fie dată numai în conformitate cu Legea Domnului, care ne este dată în Sfânta Scriptură, Canoanele Bisericii şi povăţuirile Sfinţilor Părinţi, căci altfel, ea nu ar aduce nici un folos, ba chiar devine primejdioasă pentru sufletul penitentului şi mai ales al duhovnicului: *„Blestemat să fie tot cel ce face lucrurile Domnului cu nebăgare de seamă"* (Ieremia 48, 10). *Prin călcarea Legii, necinstiţi pe Dumnezeu, căci din pricina voastră se huleşte numele Domnului printre neamuri* (Romani 2, 23-24; II Regi 12, 14; Isaia 52, 5; Ieremia 13, 9-10; Matei 7, 22-23; 12, 43-45; Luca 24, 26). *Omul duhovnicesc poate judeca totul, dar pe el nu-l poate judeca nimeni* (I Cor. 2, 15; I Tes. 5, 21; I Ioan 4,1; Prov. 28, 5). Duhovnicul trebuie să aibă întotdeauna în minte cele spuse de Domnul: *„Eu nu pot face de la Mine nimic, precum aud, (în Legea Domnului) judec; dar judecata Mea este dreaptă pentru că nu caut voia Mea, ci voia Celui Care M-a trimis"* (Ioan 5, 30) ca duhovnic (Sf. Grigorie de Nissa 1) **[DTO]**.

La fiecare păcat, duhovnicul trebuie să dea canon potrivit cu înţelegerea, starea sănătăţii, posibilitatea materială şi familială, cu slujba sau îndeletnicirea, pregătirea culturală, felurile păcatelor spovedite şi evlavia întru pocăinţă a penitentului, aplicând canonisiri potrivite, care să ducă la îndreptarea şi întărirea duhovnicească. Canonisirea prea aspră duce la deznădejde (II Cor. 2, 5-11), iar cea prea îngăduitoare duce la încurajare spre păcat şi astfel, duhovnicul în loc să îndrepte, mai rău strică. *„Unii ca aceştia* - zice Domnul - *leagă rana poporului Meu cu nepăsare, zicând: «Pace, pace!» şi pace nu este"* (Ieremia 8, 11). Canonisirea trebuie să se facă numai după Legea Domnului, căci duhovnicul nu judecă după legile făcute de el, ci este slugă şi ispravnic pus de Domnul pentru mântuirea sufletelor, care este obligat să împlinească poruncile Stăpânului său. Duhovnicul trebuie să pună înaintea celui păcătos calea vieţii şi calea morţii arătată numai şi numai de Legea Domnului, iar nu de închipuirea sau păcatele sale, prin care ar voi să aprecieze pe ale altuia (Ieremia 21, 8; Simeon al Tesalonicului, *Tratat asupra tuturor dogmelor*, IX, 72).

Cel ce nu s-a stăpânit în tinereţe, cu greu se va putea îndrepta la bătrâneţe, în care stare păcatul îl va părăsi pe el, lăsându-l pustiu, iar nu el pe păcat, ca să devină om îmbunătăţit sufleteşte. Astfel, de exemplu, în cuget va curvi, deşi în fapte va deveni neputincios, care lucru se va cunoaşte din vorbele murdare, din plăcerea de a discuta despre sexualitatea plantelor, animalelor etc. Va privi pe alţii cu păreri şi vorbe bănuitoare, îndemnându-i la păcate, va recomanda să se citească cărţi păcătoase şi se va desfăta cu închipuirea păcatelor de odinioară, căci cum îi vor fi ideile vor fi şi faptele. Răutatea veche, bunătatea nouă, nu se mai poate face decât numai prin excepţia planurilor iconomiei providenţiale (Luca 11, 24-26; 17, 1-6; 19, 1-10; Ioan 5, 14; Sf. Maria Egipteanca). De aceea s-au prevăzut trepte de penitenţă într-un timp mai mult sau mai puţin îndelungat, ca să se poată alege bine adevărata pocăinţă de cea falsă şi făţarnică (vezi canoanele 12 al Sinodului I ecumenic, 5 al Sinodului III ecumenic, 16 al Sinodului IV ecumenic, 5 al Sinodului de la Ancira, 6 al Sinodului de la Cartagina, 1 al Sf. Grigorie de Nissa).

Canonul nu trebuie să se dea numai după mulţimea păcatelor, ci mai ales după voinţa păcătosului de a se îndrepta. De multe ori dorinţa prea mare a duhovnicului de a reface ceea ce a stricat mai mare pagubă face şi, în loc să ridice ceea ce este căzut, mai rău îl distruge. Astfel, cei ce sunt bolnavi şi moleşiţi, cei dedaţi la plăcerile lumeşti şi cei stăpâniţi de mândria puterii lor sociale, puţini se gândesc la păcatele lor şi numai cu încetul se vor izbăvi de povara lor. Duhovnicului care doreşte să-i îndrepte deodată, i se poate întâmpla să nu obţină nimic. Când i se fac cunoscute sufletului care a căzut în nesimţire duhovnicească mărimea şi mulţimea păcatelor sale, acesta cade în deznădejde, nu mai ascultă de sfaturile bune, nu se mai teme de ameninţare şi nu se mai hotărăşte să facă faptele îndreptării, ci devine mai rău decât cetatea de care zice proorocul: „Faţa ta este ca a unei desfrânate şi nu te mai ruşinezi de nimic". De aceea, duhovnicul are trebuinţă de multă ştiinţă şi pricepere ca să pătrundă toate înclinările sufletului omenesc. Uneori, mulţi cad în nebunie şi deznădejde, neputând suporta doctoria prea amară a canonisirii, iar alţii, nefiind canonisiţi potrivit cu canonul lor, îşi neglijează sufletul, se dedau şi mai mult la păcate, făcându-se şi mai răi. De aceea, duhovnicul trebuie să ţină seamă de toate acestea, să chibzuiască bine şi să întrebuinţeze toate mijloacele ca să obţină rezultatul adevăratei vindecări (Sf. Ioan Hrisostom, Sintagma Ateniană IV, 387).

„Leagă bine pe cel păcătos, până ce se va împăca cu Dumnezeu. Nu-l lăsa nelegat, ca nu cândva să fie legat de dreapta judecată a lui Dumnezeu. Dacă îl voi lega eu, Dumnezeu nu-l mai leagă, iar dacă nu-l voi lega eu, atunci îl aşteaptă legăturile cele nedezlegate". *„Căci de ne-am fi judecat noi înşine, nu am mai fi judecaţi"* (I Cor. 11, 31). „Deci, să nu crezi că aceasta este o cruzime şi o neomenie, ci ea se naşte din bunătate şi din dorinţa de vindecare şi a bunei griji. Dar vei zice că i s-a dat un timp destul de lung ca pedeapsă. Cât timp? Un an, doi sau trei? Dar eu nu caut la mulţimea timpului sau anilor, ci la îndreptarea sufletului... Dacă cel păcătos s-a smerit, dacă s-a pocăit, atunci s-a făcut totul; dacă nu este aceasta, apoi timpul cel îndelungat nu foloseşte la nimic! Căci noi nu căutăm dacă rana a fost legată un timp mai îndelungat, ci dacă legătura a folosit la ceva. Dacă a folosit şi într-un timp mai scurt, să n-o mai pui, iar dacă n-a folosit la nimic, atunci pune-o şi după zece ani! Aceasta să-ţi slujească de hotar pentru dezlegarea ranei: Dobândirea spre viaţa veşnică şi vindecarea celui legat de păcate" (Ioan Hrisostom, I Cor. Om. XIV).

Dezlegarea imediată se întemeiază pe faptul că mărturisirea însăşi este o canonisire. Duhovnicul, oricâtă pregătire ar avea, nu poate pătrunde şi aprecia toate ascunzişurile faptelor trecute şi viitoare ale penitentului. Această rezervă a conştiinţei sale îl face pe duhovnic să împartă povara păcatelor în trei:

o parte să o lase în seama milostivirii lui Dumnezeu, care este *„iubitor de oameni, milostiv, îndelung-răbdător, plin de îndurare și de dreptate, Care păzește adevărul și arată milă la mii de neamuri, Care iartă vina și răzvrătirea și păcatul, dar nu lasă nepedepsit pe cel ce păcătuiește; Care pentru păcatele părinților pedepsește pe copii și pe copiii copiilor până la al treilea și al patrulea neam"* (Ieșire 34, 6-7). Iar Solomon zice: *„Să miluiești pe toți, că toate le poți și treci cu vederea greșelile oamenilor ca să se pocăiască"* (Înțelep. 11, 23). O altă parte a păcatelor, duhovnicul o ia asupra sa, în virtutea puterii sale de a lega și dezlega oaia cea rătăcită, rugându-se ca Moise: *„...de vrei să le ierți păcatul acesta, iartă-i; iar de nu, șterge-mă și pe mine din cartea Ta..."* (Ieșire 32, 32; Rom. 9, 3). A treia parte rămâne în seama conștiinței penitentului de a se îndrepta, ca fiul cel pierdut, sau a continua ca Iuda. De felul cum penitentul își va curăți partea sa de păcate, adică va face tot ceea ce va putea, el se va folosi de rugăciunile Bisericii și ale harului iertării dat lui prin Taina Spovedaniei, căci în lege *„este dreptarul cunoștinței și al adevărului"* (Rom. 2, 20), pentru mântuirea sufletului său. Fără îndreptare, nu poate să existe iertare (I Tim. 1, 7; Iez. 4, 18, Îndreptarea Legii, Târgoviște, p.322).

În chip excepțional, duhovnicul aplică amânarea dezlegării celor ce au o situație complicată cu felurite păcate, pentru care duhovnicul nu poate găsi imediat soluționarea potrivită cu Legea Domnului și cu situația penitentului, în așa fel ca nici legea să nu fie nesocotită sau exagerat aplicată și nici penitentului să nu i se ceară nici prea mult, nici prea puțin (Luca 12, 40; 13, 1-5). De asemenea, ea se aplică celor nesinceri și șovăielnici ca niște învechiți în rele, precum și celor ce-și justifică păcatele cu viclenie și rea-credință, ca niște pui de năpârci (Matei 3, 7; 12, 33-37; 23, 32-36). Unii ca aceștia trebuie sfătuiți cu blândețe, dar hotărât, pentru ca ei ori să se îndrepteze, ori să nu mai încurce lumea, căci, mai rău, vor fi osândiți (II Cor. 26, 20-22; Ier. 15, 1-2; F. Ap. 13, 8-11; I Tim. 1, 18-20). Această amânare poate să varieze de la câteva zile până la mai mulți ani, după cum va chibzui duhovnicul. După ce se va prezenta din nou, i se vor citi canoanele și textele scripturistice care-i osândesc purtările, apoi, dacă se va constata îndreptare, i se va da dezlegare condiționată de îndeplinirea canonisirii până la o nouă spovedanie și apoi dezlegare deplină. *„Cel ce a întors pe păcătos de la rătăcirea căii lui își va mântui sufletul din moarte și va acoperi mulțime de păcate"* (Iacob 5, 20). În caz că nu se observă nici o îndreptare, doctrinizând păcatul, un astfel de penitent trebuie trimis la alt duhovnic, sub motiv că nu se pricepe a-l dezlega nevoile sufletești, și un alt duhovnic poate fi mai priceput în a-l satisface (Luca 10, 16; 11, 24-26; Matei 12, 43-46). Penitentului care hulește cele sfinte, prin cuvinte și fapte, ca Iuda, trebuie să i se zică *„Să nu mai fie în tine rod în veac"* (Matei 21, 19).

Treptele vechilor canonisiri sunt acestea: „1. **Plângerea** este starea celui ce a păcătuit și este rânduit să stea în afară de

ușa bisericii, unde să ceară de la credincioșii care intră să se roage pentru el. 2. **Ascultarea** este șederea înăuntru, lângă ușa din tinda (pronaosul) bisericii, unde stau cei ce au păcătuit, la urma catehumenilor, până ce vor asculta citirea scripturilor și a învățăturilor, iar la anunțul: „Câți sunteți chemați ieșiți...", ei vor părăsi biserica. 3. **Îngenuncherea** este starea în genunchi înăuntru, lângă ușa din naosul bisericii („mai apoi, pe partea amvonului - după Pravila de la Târgoviște, cap. 328) și după liturghia celor chemați, ieșeau afară cu catehumenii. 4. **Starea împreună** este șederea la un loc cu credincioșii în naos. Ei nu ieșeau cu catehumenii, ci stăteau la toată liturghia credincioșilor. Cea mai de pe urmă stare este împărtășirea cu Sfintele Taine". (Canonul 11 al Sf. Grigorie al Neocezareei).

Canonisirea materială a milosteniei trebuie aplicată cu multă prudență. Duhovnicul să nu ia el milostenia ca să dea la săraci, ci să trimită pe cei săraci la cel canonisit ca să le dea bani sau materiale, ferindu-se astfel de orice bănuială. Un adevărat slujitor al Domnului trebuie să se ferească și de umbra lui, fiindcă cele materiale duc la ispită și în plus duc la sminteala altora. „Duhovnicul să nu primească cu ușurință a împărți milostenia celor canonisiți, ca să nu dea pricină de defăimare și sminteală. El numai să dea îndrumări, dar să nu ia nimic, afară de cele ce i se dau lui ca să se roage pentru sufletul celor împovărați de păcate la slujbe și liturghii. Cel ce ia plată pentru liturghii și nu le slujește vinovat este pentru lenevire și jefuirea aproapelui, ca cel ce lipsește pe fratele său de slujire" (Sf. Simeon al Tesalonicului, *Tratat asupra tuturor dogmelor*, IX, 73, 74).

„Cele de curând aduse (adică faptele rele, necondamnate încă de Scriptură), fiind întunecate și cu totul ascunse, se vor cerceta de noi și se va hotărî în privința lor. Iar despre cele ce dumnezeiasca Scriptură a legiuit prea luminat, nouă nu ni se cade să hotărâm, ci mai vârtos să le urmăm. Prin urmare, ceea ce este de imputat (la mireni, n.red.), cu atât mai vârtos se cuvine a se osândi la clerici". Sinodul întreg a zis: „Nimeni nu poate lucra împotriva proorocilor, nici împotriva evangheliilor, fără primejdie de a fi pedepsit" (Canonul 5 al Sinodului din Cartagina).

Episcopul Aureliu zice: „Dacă cineva fiind în primejdie de moarte ar cere să se împace cu sfintele altare, lipsind episcopul, atunci este cu dreptate ca prezbiterul să întrebe pe episcop și așa, după dispoziția acestuia, să împace pe cel ce este în pericol de moarte, această rânduială trebuie să o întărim prin hotărâre mântuitoare". Toți episcopii au răspuns: „Se hotărăște ceea ce sfințenia voastră crede de cuviință și aprobăm în chip necesar". Deci, în acest canon se admite o excepție de la prevederile canonului precedent, stabilind că penitenții în caz de moarte, dacă episcopul lipsește, pot fi absolviți de pedepse și de prezbiter, împărtășindu-i cu Sfintele Taine, cu aprobarea episcopului (Canonul 7 al Sinodului din Cartagina).

„Celor ce se pocăiesc să li se hotărască timpul de penitență cu judecata episcopilor, după deosebirea păcatelor; iar prezbiterul să nu dea absoluție (adică iertare - n.red.) celui

ce se pocăieşte fără ştirea episcopului, decât numai în lipsa episcopului din nevoie constrângătoare; dar, dacă vreodată delictul celui ce se pocăieşte este public şi divulgat, zguduind Biserica întreagă, apoi asupra aceluia înaintea tindei să se pună mâna" (Canonul 43 al Sinodului din Cartagina).

„Dacă oricare dintre cei ce au fost în păcatele menţionate mai înainte (în canoanele 51-73, desfrâu, furt, ucidere, apostazie etc. - n. red.) se va face sârguitor, mărturisindu-se, în acest caz dacă acela, căruia prin iubirea de oameni a lui Dumnezeu i s-a încredinţat puterea de a lega şi de a dezlega, văzând covârşirea mărturisirii celui ce a păcătuit, s-ar face mai blând întru a micşora timpul epitimiilor, nu este vrednic de osândire; fiindcă examinarea Scripturilor ne face cunoscut că cei ce cu mai mare durere se mărturisesc degrab ajung la iubirea de oameni a lui Dumnezeu" (Canonul 74 al Sf. Vasile cel Mare).

„Toate acestea însă le scriem ca să se cerce rodurile pocăinţei; căci, negreşit, nu după timpul de penitenţă le judecăm pe unele ca acestea, ci ţinem seama de felul pocăinţei. Iar dacă cu greu se vor despărţi de năravurile lor şi vor voi să slujească mai mult plăcerilor decât Domnului şi nu vor primi viaţa cea după Evanghelie, cu aceştia nu avem nici o cauză comună. Căci noi în privinţa poporului nesupus şi împotrivă grăitor, ne-am învăţat a auzi că: «*Mântuind, mântuieşte-ţi sufletul*»" (Facere 19, 17) (Canonul 84 al Sf. Vasile cel Mare).

„Deci să nu primim a pieri împreună cu unii ca aceştia, ci temându-ne de osânda cea grea şi având înaintea ochilor ziua cea înfricoşată a răsplătirii Domnului, să nu voim a pieri cu păcate străine. Că dacă nu ne-au învăţat pe noi cele înfricoşate ale Domnului şi nici bătăile atât de mari nu ne-au adus întru simţire, că pentru fărădelegea noastră ne-a părăsit Domnul şi ne-a dat în mâinile barbarilor şi s-a dus robit la vrăjmaşi poporul şi s-a dat risipirii, pentru că acestea le îndrăzneau cei ce purtau numele lui Hristos, deoarece nu au cunoscut nici au priceput, că din cauza acestora a venit peste noi urgia lui Dumnezeu, ce cuvânt comun este deci vouă către aceştia? Ci suntem datori a fi lor mărturie şi noaptea şi ziua în public şi în deosebi; dar să nu primim a fi duşi împreună cu răutăţite lor, ci mai vârtos să ne rugăm ca să-i câştigăm pe ei şi să-i scoatem din cursa vicleanului; iar de nu vom putea să facem aceasta, să ne sârguim a mântui măcar sufletele noastre de veşnica osândă". (Canonul 85 al Sf. Vasile cel Mare).

„Ioan Postitorul zice: Eu socotesc că celor care judecă drept nu li se pare că scurtarea de către noi a timpului de pocăinţă nu este o părere salvatoare, deoarece nici Părintele Vasile cel Mare şi nici cei mai vechi dumnezeieşti părinţi ai noştri nu au stabilit pentru cei ce păcătuiesc vreo ajunare, sau priveghere, sau număr de plecări de genunchi, fără numai îndepărtarea de la Sfânta Împărtăşanie. Noi am socotit că în privinţa celor care se pocăiesc cu adevărat şi cu sârguinţă îşi chinuiesc trupul cu disciplină aspră, şi cu înţelepciune îşi schimbă viaţa contrabalansând răutatea anterioară după măsura înfrângerii, să măsurăm şi scurtarea timpului de pocăinţă. De pildă, dacă cineva ar primi să nu bea vin în anumite zile, am judeca să-l iertăm şi noi un an din epitimia hotărâtă de către părinţi, pentru greşeala lui. Aşijderea, dacă ar făgădui reţinerea de la carne până la un timp, am socotit să-i tăiem alt an, iar dacă de la brânză şi de la ouă sau peşte, sau de la untdelemn, şi astfel pentru fiecare reţinere de acest fel să-i iertăm un an. Tot astfel să procedăm dacă acela va voi să îmblânzească pe Dumnezeu prin îmbelşugatele plecări de genunchi; şi mai ales de va arăta râvnă şi hotărâre nestrămutată pentru milostenie. Iar dacă cineva după păcătuire s-a dedat vieţii de Dumnezeu iubitoare şi singuratice am socotit că este bine să dobândească iertare încă şi mai scurtă, ca prin acest fel de vieţuire să răzbune în viitor patima respectivă în cursul vieţii (Canonul 3 al Sf. Ioan Postitorul).

„Nici femeia laică, nici călugăriţa să nu se despartă de Biserică pentru orice fel de păcat, ci numai de la împărtăşanie. Canonul zice să facem aşa, din cauză că multe femei s-au sinucis de ruşine; precum nici prezbiterul, nici diaconul potrivit acestei norme: «*Nu vei pedepsi de două ori pentru aceeaşi*»" (Naum 1, 9) (Canonul 46 al Sf. Ioan Postitorul).

„Duhovnicul care primeşte mărturisirea celor ce mărturisesc păcate ascunse trebuie să oprească pe aceştia de la împărtăşire; dar să nu-i oprească de a intra în biserică, nici să nu dea în vileag cele ce le ştie despre ei, ci să-i sfătuiască cu blândeţe ca să stăruiască ei în pocăinţă şi rugăciune şi să li se administreze epitimiile ce li se cuvin, potrivit dispoziţiei sufleteşti a fiecăruia" (Canonul 28 al Sf. Nichifor Mărturisitorul).

„Dacă un laic cu voia sa îşi va mărturisi păcatele sale, duhovnicul poate să procedeze după chibzuinţa sa" (Canonul 30 al Sf. Nichifor Mărturisitorul).

„Cine va lua canonisire de la duhovnicul său, ca să nu se împărtăşească, şi se va cumineca să se despartă de Biserică trei ani, că se cade ca cel ce leagă să-l şi dezlege. Însă de-l vor lega alţii, alţii să-l dezlege, iar de se va pocăi, să-l primească la împărtăşanie, că scris este: «Cine va veni către Mine, nu-l voi scoate afară»" (*Pravila de la Govora*, cap. 115).

„Preotul trebuie să afurisească, când este după pravilă, ca să nu se încarce cu păcate străine, că nu este aceea răbdare, ci va fi pricină de pierzare, şi nici nu se cuvine a fi mai milostiv decât părinţii. Arhiereul sau duhovnicul, fiind stăpânit de aceleaşi păcate ca şi penitentul, să nu socotească că i se vor ierta lui acele păcate, dacă va fi îngăduitor şi va uşura pe cei păcătoşi călcând legile Domnului. Ci pentru ale sale păcate să ceară iertare, iar Legea lui Dumnezeu s-o aplice cu dreptate. Trebuie să fie îngăduitor numai când păcătosul se va hotărî să se îndepărteze de la rău şi se va smeri întru pocăinţă" (Sf. Simeon Tesaloniceanul, *Tratat asupra tuturor dogmelor*, IX, 30).

„...Pentru venituri şi pentru agonisirile lor, mulţi au multă grijă, iar pentru a face comoară în cer, de suflete mântuite, puţină grijă... Împreună cu episcopii să se silească şi preoţii care au luat slujba aceasta prin poruncă, şi nu trebuie să caute cineva către dobândă trupească, care este mare pagubă,

nici să înveţe afară de pravilele Sfinţilor Părinţi, pentru ca nu cumva să-şi ia asupra lor păcatele... Se înşală cel ce i se pare că ar fi mai milostiv decât părinţii, învăţând şi uşurând canoanele... căci acelea sunt făcute şi îndestulate de mulţi purtători de Dumnezeu, ca să respecte canoanele" *(Idem*, V, 254).

„Cel ce spală (de păcate) haina cea ruptă a aproapelui cu cuvinte dumnezeieşti sau o coase prin daruri (de la Sfântul Duh), se arată ca unul care, stăpân fiind, îmbracă înfăţişare de slugă. Dar (duhovnicul) să ia seama cel ce face aceasta, ca nu cândva nefăcând-o ca slugă să-şi piardă deodată cu plata sa şi cinstea puterii de stăpân (duhovnicesc) care i se cuvine pentru slava cea deşartă" (*Filocalia*, IV, 288, 50) **[PB]**.

Iconomie (gr. oikonomia, lat. dispensatio = plan, providenţă, administrare): etimologic înseamnă restaurarea ordinii (nomos) în creaţie (oikos).

Iconomia este una din modalităţile principale pe care Biserica le foloseşte în aplicarea normelor canonice, care constă într-o atitudine pastorală, de condescendenţă şi de compasiune. Patriarhul Fotie (820-891) consideră *iconomia* consistentă cu spiritul Ortodoxiei, mai ales pentru raţiuni de circumstanţă şi în cazuri concrete, personale, în care este în joc nu numai binele general al Bisericii, ci şi mântuirea individului. În rândul celor ce s-au despărţit de Biserică, Sf. Vasile cel Mare face deosebire între „erezie", „schismă" şi „adunări ilegale", de aceea şi modul de reprimire în Biserică e diferit. Pentru eretici, să se urmeze exact prevederea canoanelor - rebotezarea, pentru ceilalţi se pot face „concesiuni" la primirea botezului (Epistola 184, 11, trad. rom., p. 376). Există cazuri extreme care admit indulgenţă: ereticii care se pocăiesc înainte de a pleca din viaţă trebuie să fie primiţi, dacă arată căinţă adevărată (*Idem*).

În epoca modernă, iconomia a fost studiată în cadrul dreptului canonic şi a fost pusă în legătură cu validitatea Tainelor săvârşite de confesiunile neortodoxe. Aceste Taine n-ar avea valoare sacramentală în sine, dar recunoscute, „prin iconomie", de Biserica Ortodoxă, ele se umplu de substanţă sacramentală. Prin aplicarea iconomiei, Biserica Ortodoxă recunoaşte, de pildă, validitatea botezului în confesiunile neortodoxe, nemaiţinând seama de aspectele juridice şi disciplinare în vigoare, care ar împiedica o astfel de recunoaştere. Biserica, în aplicarea mijloacelor sale de mântuire, are dreptul să stabilească în ce cazuri şi în ce condiţii face uz de iconomie. Desigur, Biserica nu poate să aplice totuşi principiul iconomiei în ce priveşte învăţătura de credinţă. Într-o scrisoare către Amphilochius, Sfântul Vasile, vorbind de practica acceptării botezului ereticilor, se referă la „obiceiuri" bisericeşti, şi nu la excepţii de la norme fixate de autoritatea bisericească. Prin urmare, iconomia nu este o excepţie, o dispensă, ca în dreptul canonic roman, care ar implica o abandonare, o suspendare a canoanelor, ci o imitare a iubirii lui Dumnezeu într-un caz concret. Iconomia are la bază principiul paulin potrivit căruia poruncile dumnezeieşti lasă posibilitatea şi libertatea sfatului pastoral. Planul divin nu numai că permite un mare spaţiu libertăţii umane, ci şi solicită conlucrarea totală a acesteia **[DTO]**.

Metanii = plecări ale genunchilor şi ale corpului mai mult sau mai puţin până la pământ, ca semn că iubim pe Dumnezeu şi ne pocăim de păcatele făcute. Se numeşte închinăciune sau metanie mică plecarea corpului până ce mâna ajunge la pământ. Căderea cu faţa la pământ este cea mai adâncă închinăciune şi metanie (Matei 26, 39). Sufletul îşi aduce prinosul său prin rugăciune, iar trupul îşi aduce darul său prin mişcări evlavioase, închinăciuni şi metanii, căci şi el va fi proslăvit la învierea cea din morţi (Sf. Vasile 91, 92). Până atunci, după cum Iisus a îngenuncheat cu Crucea pe spate mergând spre Golgota, tot aşa şi ucenicii Săi îngenuncheau înaintea Tatălui ceresc pentru iertarea păcatelor lor, arătând că prin păcat, noi, oamenii, am fost trântiţi la pământ, dar prin Învierea Domnului, iarăşi ne-am ridicat la vrednicia de fii ai lui Dumnezeu. Orice fel de mişcare în slujbele bisericeşti este un semn, un simbol, că iubim pe Dumnezeu, ca o contribuţie a trupului pentru realizarea închinării în duh şi adevăr.

Metaniile se fac acasă la rugăciunea de dimineaţă şi de seară, când cineva este canonisit de duhovnic la spovedanie şi în biserică. Când ne închinăm la sfintele icoane, etc., mai întâi facem două metanii, sărutăm icoana, apoi mai facem încă o metanie. De la Crăciun şi până la Botezul Domnului nu se posteşte şi nici metanii nu se fac „nici în biserici şi nici în chilii", dar se îngenunche liniştit la citirea evangheliei şi la „Pre Tine te lăudăm..." (Tipicul Mare, p. 189).

În Postul Mare, metaniile încep în biserică de la vecernia de duminică seara de la „Învredniceşte-ne, Doamne..." şi se fac până la vecernia de vineri seara, încheindu-se tot cu „Învredniceşte-ne, Doamne...". La Liturghia mai înainte sfinţită se fac câte trei metanii după: a) „Să se îndrepteze rugăciunea..."; b) După vohodul cu sfintele daruri; c) După „Fie numele Domnului binecuvântat..." (Tipicul Mare, p. 511).

În Săptămâna Patimilor se fac metanii în biserică numai luni, marţi şi până miercuri seara. În chilii se fac până în Vinerea Mare (Tipicul Mare, p. 554).

„Deoarece sunt unii care stau în genunchi duminica de la Paşti până la Rusalii, pentru a se da o regulă generală pentru toţi, Sf. Sinod a hotărât ca în acest timp credincioşii să se roage lui Dumnezeu stând în picioare" (I ec. 20).

„Am primit de la Sfinţii Părinţi obiceiul canonic de a nu face metanii în duminici, pentru cinstirea Învierii Domnului. Deci, ca să se înlăture nedumerirea, facem cunoscut credincioşilor că după intrarea preoţilor în altar de la vecernia de sâmbătă seara, după obiceiul îndătinat, nimeni să nu facă metanii până la vecernia de duminică seara, întru care după intrarea preoţilor în altar, iarăşi începem a face metanii împlinind rugăciunile noastre Domnului. Căci din seara de sâmbătă (începutul zilei) din ajunul duminicii premergătoare Învierii Domnului, începem noile cântări duhovniceşti de laudă începând sărbătoarea de seară de la întuneric spre lumina zilei şi

astfel în cursul nopţii întregi şi al zilei ce urmează trebuie să prăznuim Învierea" (VI ec. 90).

„Duminica şi în toată Cincizecimea se fac închinăciuni pentru sărutarea icoanelor, dar nu şi metanii mari" (Nichifor, 10).

„Cuvine-se a nu pleca cineva genunchii sâmbăta, precum nu se pleacă duminica şi în Cincizecime? R: Aceasta nu s-a oprit de vreun canon, însă cei mai mulţi întrucât nu se ajunează sâmbăta, prin urmare, nici genunchii nu îi pleacă" (Nicolae, 2).

„În Postul Mare când vine vremea să se facă metanii mari la slujbă în biserică, fiecare să-şi ridice mâinile şi ochii minţii aşa cum învaţă Sf. Ap. Pavel pe Timoţei: «*Vreau ca bărbaţii să se roage în orice loc, să ridice spre cer mâinile curate, fără mânie şi fără şovăieli*» (I Tim. 2, 8). Astfel, rugăciunea: „Doamne şi Stăpânul vieţii mele...", mai ales dacă cineva mai are şi darul lacrimilor, să stea drept şi cu gândul neabătut îndreptat către Dumnezeu, «să facă o metanie cât să poată să ajungă cu fruntea la pământ». Apoi ridicându-se uşor, după ce zice a doua parte a rugăciunii Sf. Efrem Sirul, să facă iarăşi o altă metanie mare şi la fel şi a treia metanie. Unii îşi mângâie lenevirea lor punându-şi scaun sau perine înalte şi moi, ca nişte nesocotiţi" (Tipicul Mare, p. 504-505).

„Cele douăsprezece închinăciuni se mai numesc şi metanii mici sau uşoare. Ele se fac după cele trei metanii mari cu rugăciunea Sf. Efrem, astfel: omul stă drept şi îşi face cruce, apoi se pleacă cu mâna dreaptă până la pământ, zicând pe rând aceste stihuri: «Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosul; Dumnezeule, curăţeşte-mă pe mine păcătosul; Dumnezeule, cel ce m-ai zidit, mântuieşte-mă; Doamne, fără de număr am greşit, iartă-mă». Ele se repetă de trei ori la cele 12 închinăciuni. Apoi se zice rugăciunea întreagă a Sf. Efrem şi la sfârşit se mai face încă o metanie" (Tipicul Mare, p. 505).

„Adevăratul creştin trebuie să ştie când se face metanie şi când se face închinăciune. Unii nu ştiu nici cum să le facă şi nici nu ascultă de poveţele celor ce ştiu. Unii se gârbovesc puţin sau se smucesc fără socoteală, sau mişcă capul fără rost dovedind că ei nu se roagă nici cu mintea şi nici cu evlavia duhului. Aceştia nu înţeleg nici puterea rugăciunii Sf. Efrem şi nici nu ţin socoteală de cei din jur şi nici nu se uită la preotul care mai întâi zice rugăciunea, apoi face metania şi după ce s-a ridicat cu linişte continuă rugăciunea, pentru ca din exemplul lui să înveţe şi ceilalţi cum să-şi aducă jertfe rugăciunii trupului şi a sufletului lor, fiindcă nu au învăţat înţelepciunea şi nici nu cunosc ştiinţa sfinţilor" (Tipicul Mare, p. 505) [**PB**].

Post = abţinerea de la mâncare şi băutură, nu simpla înlocuire de alimente, cu intenţia de a înfrâna firea, de a crea senzaţia de foame. Şi aceasta nu pentru că anumite alimente ar fi necurate, deoarece nimic din creaţie nu poate fi respins ca necurat (II Tim. 4, 4), ci pentru că abţinerea este un semn al libertăţii şi al biruinţei voinţei, al dorinţei de a nu fi niciodată sătul, ci flămând şi însetat. Postul înseamnă înainte de orice consacrarea trupului, aducerea firii ca jertfă, dispoziţia de a împărţi cu semenul prisosul, ca să fie astfel dreptate şi egalitate pentru toţi.

Postul s-a practicat atât în Vechiul Testament, de către profeţi: Moise, Ilie, David (Ieş. 12, 8; 34, 28 ; Deut. 9, 9; 16, 3, *„pâinea întristării"*; I Regi 19, 8; Matei 9, 14), cât şi în Noul Testament (Luca 18, 12; Fapte 13, 2; 14, 23; I Cor. 7, 5). Hristos a practicat insistent postul (Matei 4, 2) şi a vorbit despre condiţiile adevăratului post (Matei 6, 16-18). El a lăsat Apostolilor Săi dreptul de a fixa perioadele postului: *„Pot oare să fie trişti prietenii Mielului, câtă vreme este Mirele cu ei? Vor veni zile când Mirele va fi luat de la ei şi atunci vor posti"* (Matei 9, 15; Luca 5, 34-35; Marcu 2, 20). După Apostolul Pavel, creştinul este liber să postească potrivit propriei sale conştiinţe şi hotărâri, deoarece *„nu mâncarea ne va aşeza înaintea lui Dumnezeu"* (I Cor. 8, 8; I Tim. 1, 8-9).

Într-adevăr, practica postului a variat în diferite epoci şi locuri. *Învăţătura celor doisprezece Apostoli* (VIII, 1) recomandă ca zile de post miercurea şi vinerea; miercurea fiind ziua în care s-a ţinut Sinodul iudeilor, ca să trădeze pe Iisus, iar vinerea, ca zi în care Domnul a suferit răstignirea pe cruce. *Constituţiile Apostolice*, redând practica Bisericii siriene din a doua jumătate a secolului al III-lea, vorbesc de Postul din Săptămâna Patimilor, cu abţinerea completă în Vinerea şi Sâmbăta Mare (cf. Luca 5, 35; Marcu 2, 20). În secolul al IV-lea, acest post pascal se extinde la 40 de zile, desigur, în amintirea celor 40 de zile petrecute în pustie de Iisus. Etheria, pelerină spaniolă la Ierusalim (secolul IV), menţionează, de asemenea, Postul Paştelui. Canonul 69 Apostolic impune, pentru cler şi credincioşi, obligaţia Postului Paştelui de 40 de zile, precum şi a postului în zi de miercuri şi vineri, în fiecare săptămână. Dacă nu se respectă acest canon, clericii să fie depuşi, iar laicii să fie excomunicaţi, adică excluşi de la cuminecătură. Sinodul din Laodiceea (canonul 50) prevede abstinenţa riguroasă (xerofagie) în tot timpul acestui post. Sinodul din Trullo (692), canonul 56, interzice consumarea de ouă şi lapte. În general, postul acesta constă dintr-o singură masă pe zi, de obicei deplasată către seară.

Din secolul al X-lea, Biserica din Constantinopol fixează marile perioade de post din cursul anului bisericesc. Biserica Ortodoxă observă azi patru posturi mari:

Sfântul şi Marele Post (Păresimile sau Postul Paştelui), care se ţine în perioada Triodului, pe timp de şase săptămâni, începând de la Duminica Vameşului şi Fariseului şi terminând cu Sâmbăta în Săptămâna Mare.

Postul Naşterii Domnului sau al Crăciunului, care ţine 40 de zile, de la 15 noiembrie la 25 decembrie.

Postul Sfintei Mării (Sântămăriei), care durează 15 zile, înainte de sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului (15 august).

Postul Sfinţilor Apostoli (al Sânpetrului) începe luni după Rusalii, până la 29 iunie, sărbătoarea Sfinţilor Petru şi Pavel. Acest post este deci mobil, urmând data Paştelui.

Posturi scurte sunt :

- Miercurea şi vinerea de peste fiecare săptămână (în afară de Săptămâna Luminată);
- Ajunul Bobotezei, la 5 ianuarie;

- Sărbătoarea Crucii, la 14 septembrie;
- Ziua Tăierii Capului Sf. Ioan Botezătorul, la 29 august.

Există momente particulare din viața creștinului, în care se impune postul. „Înainte de botez să postească cel ce botează și cel botezat și alți câțiva, dacă pot. Poruncește, însă, ca cel ce are să se boteze să postească o zi sau două înainte" (*Didahia* VII, 4). Nu există un canon precis în ce privește postul înainte de primirea împărtășaniei. Duminica, fiind zi de bucurie, nu se postește (Canonul 64 apostolic).

Postul face acum parte din starea de pocăință și de sfințire în care are loc mărturisirea păcatelor și împărtășirea cu Sfintele Taine. Principiul urmat rămâne acesta: „Dacă poți purta tot jugul Domnului, desăvârșit vei fi; dar, dacă nu poți, fă ce poți" (*Didahia* VI, 2) [DTO].

BREVIAR CANONIC

I. CANOANELE SFINȚILOR APOSTOLI : s-au emis 85 canoane.

II. CANOANELE SINOADELOR ECUMENICE

1. Sinodul I de la Niceea (anul 325): s-au emis	20 canoane.
2. Sinodul al II-lea de la Constantinopol (anul 381): s-au emis	8 canoane.
3. Sinodul al III-lea de la Efes (anul 431): s-au emis	9 canoane.
4. Sinodul al IV-lea de la Calcedon (anul 451): s-au emis	30 canoane.
5. Sinodul al V-VI-lea de la Constantinopol (numit și Trulan, anul 692): s-au emis	102 canoane.
6. Sinodul al VII-lea de la Niceea (anul 787): s-au emis	22 canoane.

III. CANOANELE SINOADELOR LOCALE

1. Sinodul din Cartagina (anul 256): s-a emis	1 canon.
2. Sinodul întâi local de la Ancira (anul 314): s-au emis	25 canoane.
3. Sinodul al doilea local din Neocezareea (anul 315): s-au emis	15 canoane.
4. Sinodul al treilea local din Gangra (anul 340): s-au emis	21 canoane.
5. Sinodul al patrulea local din Antiohia (anul 341): s-au emis	25 canoane.
6. Sinodul al cincilea local din Laodiceea (anul 343): s-au emis	60 canoane.
7. Sinodul al șaselea local din Sardica (anul 343): s-au emis	21 canoane.
8. Sinodul al șaptelea local din Constantinopol (anul 394): s-a emis	1 canon.

9. Sinodul al optulea local din Cartagina (anul 419): s-au emis 133 canoane.
10. Sinodul al nouălea local din Constantinopol (numit şi Sinodul I-II, anul 861): s-au emis 17 canoane.
11. Sinodul al zecelea local din Constantinopol (anul 879): s-au emis 3 canoane.

IV. CANOANELE SFINŢILOR PĂRINŢI

1. Fericitul Dionisie, arhiepiscopul Alexandriei († 264): 4 canoane.
2. Sf. Grigorie, arhiepiscopul Neocezareei († 270): 11 canoane.
3. Fericitul Petru martirul, arhiepiscopul Alexandriei († 311): 15 canoane.
4. Sf. Atanasie cel Mare († 373): 3 canoane.
5. Sf. Vasile cel Mare († 379): 92 canoane.
6. Timotei Alexandrinul († 385): 18 canoane.
7. Sf. Grigorie Teologul († 390): 1 canon.
8. Sf. Amfilohie († 395): 1 canon.
9. Sf. Grigorie de Nissa († 395): 8 canoane.
10. Teofil al Alexandriei († 412): 14 canoane.
11. Sf. Chiril al Alexandriei († 444): 5 canoane.

V. CANOANELE ÎNTREGITOARE

1. Sf. Ioan Postitorul (sec. VI): 65 canoane.
2. Sf. Nichifor Mărturisitorul (sec. IX): 49 canoane.
3. Nicolae al Constantinopolului († 1111): 11 canoane.

BIBLIOGRAFIE

Pravila de la Govora, 1640, Editura Academiei Române (Pravila bisericească numită cea Mică, tipărită mai întâiu la 1640, în Mănăstirea Govora...), Bucureşti, 1884.

Pravila de la Târgovişte (Îndreptarea Legii, 1652), Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1962.

Pr. C. Dron, *Canoanele. Text şi interpretare*, vol. I-II, Bucureşti, 1933-1935.

Pr. prof. Victor Popescu, *Călăuză canonică*, în B.O.R., 1956, nr. 6-7, p. 569-623.

Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 3, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1978.

Sf. Nicodim Aghioritul, *Carte foarte folositoare de suflet*, Editura Mitropoliei Banatului, Timişoara, 1986.

Pr. prof. dr. Ene Branişte, *Liturgica specială*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1980.

Protos. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovniceşti*, vol. II, Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, 1988.

Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, vol. I şi II, Bucureşti, 1990.

Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1992.

Arhim. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovnicești*, vol. I, ed. a II-a, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1993.

Biblia, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1994.

Pr. Petre Vintilescu, *Spovedania și duhovnicia*, Editura Episcopiei Ortodoxe de Alba Iulia, 1995.

Învățătura de credință creștină ortodoxă, Editura „Trinitas", Iași, 1996.

Ierom. Nicodim Sachelarie, *Pravila bisericească*, ed. a III-a, Parohia Valea Plopului, 1999.

Irénée Hausherr, *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin*, Ed. Deisis, Sibiu, 1999.

Prof. Hrisanti Bulugea, *Spovedania și împărtășirea copiilor*, Ed. România creștină, București, 1999.

Pr. drd. Sânică Palade, *Dispoziții canonice privitoare la Spovedanie. Secretul spovedaniei*, în S.T., nr. 1-2, 2000, p. 37-45.

CUPRINS

SUGESTII ȘI ÎNSEMNĂRI

Difuzare:
S.C. Supergraph S.R.L.
Str. Ion Minulescu, nr. 36,
București, sector 3, cod 031216
tel.: 021-3206119; 3191083
fax: 021-3191084

Editura Partener
Str. Traian, nr. 145, Galați, 800150
tel.: 0236-411885; 0744-580085
fax: 0236-312929